

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM
DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MISIR DEVRİMİ SONRASI DÖNEMDE ABD-
MISIR İLİŞKİLERİ (2011-2014)

Abdullah ALKARIONY

2501141365

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Muharrem Hilmi ÖZEV

İSTANBUL-2020

ÖZ

MISIR DEVRİMİ SONRASI DÖNEMDE ABD-MISIR İLİŞKİLERİ (2011-2014)

Abdullah ALKARIONY

Bu çalışma, 2011'den 2014'e kadar olan dönemde Amerika Birleşik Devletleri ile Mısır arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma sırasıyla Mısır Devrimi, Silahlı Kuvvetler Yüksek Konsey Yönetimi ve Cumhurbaşkanı Mursi Dönemi'yle ardından gelen Askeri Darbe ve Sisi'nin gücünü yükselttiği evreler sırasında ABD'nin uyguladığı politikaları ve kullandığı araçları incelemiştir. İkili ilişkilerin doğasını, hedeflerini ve amaçlarını arama arzusuyla hareket edilirken Hegemonya Teorileri ve Kavramları'nın ışığından yararlanılmıştır. Buna ek olarak çalışma, incelediği dönemde gerçekleşen en önemli olaylara karşı çeşitli Amerikan Kurumları'nın (Beyaz Saray, Dışişleri Bakanlığı, Pentagon ve Kongre) yaklaşımlarını da sunmuştur. Ayrıca sivil toplum kuruluşlarındaki ABD sponsorluğu ve bunun ilişkilere etkisi de berraklaştırılmıştır. Son olarak çalışma, Mısır üzerindeki ABD etkisinin gerileme belirtisini, bazı bölgesel oyuncuların etkisinin yükselişi ile ilişkilendirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mısır- ABD ilişkileri, Hegemonya, Mısır devrimi, Askeri Konsey, Mursi, 2013 Darbe, Sisi, Amerikan yardımı.

ABSTRACT

U.S.-EGYPT RELATIONS IN POST REVOLUTION PERIOD

(2011-2014)

Abdullah ALKARIONY

This study aimed to explore the relations between the United States of America and Egypt in the period from 2011 to 2014. The study sorted out USA policies and tools during the successive phases started with the Egyptian revolution, the rule of Supreme Council of Armed Forces, the period of Morsi's presidency, up to the military coup and Sisi's rise to power. The evolution of bilateral relations was reviewed seeking to understand its nature, aims and scope, and was reviewed in light of theories and concepts of hegemony. Furthermore, the study traced the positions of various American institutions (the White House, the State of Department, the Pentagon and the Congress) in response to the most prominent events during the studied period. The study also clarified the case of American sponsorship of NGOs in Egypt and its consequences on the relations. The study identified features of recession of USA influence on Egypt with the rise of influence of some regional players.

Keywords: Egyptian-American relations, hegemony, Egyptian revolution, Military council, Morsi, 2013 military coup, Sisi, American aid.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Amerika Birleşik Devletleri'nin Mısır politikasının kilit noktalarını ve hegemonyasının araçlarını ve özelliklerini araştırmayı amaçladık. Yüksek Askeri Konsey Yönetimi ile başlayan Cumhurbaşkanı Mursi ile devam eden ve Askeri Darbe ile sonlanan, 2011 yılındaki Mısır Devrimi olaylar silsilesinin ABD ile nasıl ilişkili olduğunu, hegemonya teorileri ışığında; bu dönemlerde ABD'nin Mısır üzerindeki etki alanının genişlemesini ve gerilemesini vurguladık. Bu dönemde, Mısır'ın ve bölgenin kaderini belki de onlarca yıl etkileyebilecek bu önemli olayların çoğunu kişisel ve fiziki olarak tecrübe ettim. Genç bir Mısırlı aktivist olarak tecrübe ettiğim bu olayları sonrasında bir araştırmacı pozisyonuna geçip incelemeye başlamam, bu tezde de bahsedilen olaylara farklı bir bakış açısı ortaya koymamı sağladı. Ancak, daha önce de farklı araştırmacılar tarafından dile getirildiği gibi; yaşanan olayların referanslarını ve kaynaklarını, Mısır'daki yapının halen çözülmemiş mevcut durumdan etkilenmeye devam etmesinden dolayı, bulmakta zorlandım.

Bu çalışmayı, Doç. Dr. Muharrem Hilmi Özev'in danışmanlığında sürdürerek ayrıcalık ve fırsat elde ettiğimi ifade etmek isterim. Kendisi, tarifsiz bilgi birikimi ve uzmanlığıyla tüm bu çalışma boyunca bana rehberlik etmek için elinden geleni yaptı. Bu çalışmanın bitimine kadar kurmuş olduğu empati, göstermiş olduğu sabır ve kesintisiz desteği için kendisine çok teşekkür etmek istiyorum.

Ayrıca eşim Maram Abouelhaitham için en derin minnettarlığımı ve takdirimi ifade etmek istiyorum. Uzun gecelerde ve günlerde çocuklarımızla ve neredeyse geri kalan her şeyle yalnız ilgilenmek zorunda kalıp tüm bunları, ben çalışmada yavaş bir şekilde ilerlerken, sessiz bir şekilde gerçekleştirdi. Paha biçilemez desteği ve sabrı için teşekkür ediyorum. Son olarak, tezin dil açısından kontrol edilip Türkçe son halini almasında destek veren arkadaşlarıma da teşekkür ederim.

Abdullah ALKRIONY

İSTANBUL, 2020

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
TABLO VE GRAFİK LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

"HEGEMONYA", KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE ABD'DEKİ MISIR HEGEMONYASI ÜZERİNE TARİHSEL BİR ARKA PLAN

1. KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVEDE HEGEMONYA	6
1.1. Joseph Nye'ın Bakış Açısıyla Hegemonya	7
1.2. Francis Fukuyama'nın Bakış Açısıyla Hegemonya	9
1.3. Güç Geçişi Teorisi.....	10
1.3.1. Güç Geçişi Teorisi Hakkında Önemli Varsayımlar	12
1.3.2. Bölgesel Hiyerarşi.....	14
1.4. Robert Keohane'ın Hegemonik İstikrar Teorisi	15
1.5. Samuel Huntington'ın Medeniyetler Çatışması ve Hegemonya Kavramı'na Bakış Açısı	17
1.6. Gramsci ve Robert Cox'un Uluslararası Alanda Hegemonya Üzerine Diyalogu 18	
2. MISIR'DAKİ AMERİKAN HEGEMONYASI: TARİHSEL ARKA PLAN.....	20
2.1. Mısır'ın Üç Cumhurbaşkanlığı Döneminde (devrimden önce) İlişkiler: Tarihsel Bağlamlar ve En Önemli Eğilimler.....	20
2.1.1. Cemal Abdülnasır Dönemi'nde Mısır-Amerikan İlişkileri	20
2.1.2. Enver Sedat Dönemi'nde Mısır-Amerikan İlişkileri.....	22
2.1.3. Hüsnü Mübarek Dönemi'nde Mısır-Amerikan İlişkileri	24

2.2.	Mısır'a Amerikan Yardımı: Tarihsel Bağlam, Gelişim ve Başlıca Programlar.	27
2.2.1.	Ekonomik Yardımlar.....	29
2.2.2.	Askeri Yardım.....	31
2.3.	ABD ve Mısır Arasındaki Askeri İlişkiler: En Önemli Duraklar.....	33
2.4.	ABD ve Mısır Arasındaki Ekonomik İlişkiler: En Önemli Gerçekler	36

İKİNCİ BÖLÜM

(DEVİRİM DÖNEMİ VE ASKERİ KONSEY YÖNETİMİ DÖNEMİ)

1.	AMERİKAN KURUMLARI VE MISIR DEVİRİMİ	39
1.1.	Beyaz Saray'ın En Önemli Adımları.....	43
1.2.	Dışişleri Bakanlığı'nın Adımları	45
1.3.	Kongre'nin En Göze Çarpan Adımları.....	47
1.4.	Pentagon'un Adımları	49
1.5.	İsrail'in Pozisyonu ve ABD'nin Mısır Politikaları 'na Etkisi.....	50
1.6.	Değerlendirme	51
2.	ASKERİ KONSEY YÖNETİMİ DÖNEMİ'NDE ABD-MISIR İLİŞKİLERİ	54
2.1.	Müslüman Kardeşler ile Amerikan İlişkisi'nin Gelişim Aşamaları	56
2.2.	Askeri Konsey Döneminde Filistin Sorunu ve Mısır-Amerikan İlişkileri	61
2.3.	Mısır-İsrail Gerginliğinde Amerikan Rolü (Mısır Askerleri'nin Öldürülmesi ve İsrail Büyükelçiliği'nin Basılması Olayları)	62
2.4.	2011'de Parlak Yıldız Tatbikatları'nın İptali	63
2.5.	"Dış Finansman" Krizi ve Devrimden Sonra Mısır-Amerikan ilişkileri Üzerindeki Etkisi.....	64
2.6.	ABD'nin Parlamento Seçimlerindeki Tavrı ve Mısır Anayasası'nın Hazırlanması	73
2.7.	Başkanlık Seçimleri Öncesinde ABD'nin Olaylarla Mücadelesi.....	75
2.8.	Askeri Konsey Dönemi'nde ABD-Mısır Ekonomik ilişkileri.....	76
2.8.1.	Askeri Konsey Döneminde Uluslararası Para Fonu Görüşmeleri.....	79
2.8.2.	2011 ve 2012'de Mısır'da Amerikan Yardımı.....	80

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BAŞKAN MURSI YÖNETİMİ SIRASINDA MISIR-AMERİKAN İLİŞKİLERİ

1. SİYASİ İLİŞKİLER.....	83
1.1. ABD'nin Cumhurbaşkanlığı Seçimi'ndeki Konumu	83
1.2. Demokratik Geçiş Desteklemek ve Yeni Sistemle İlişkinin Doğasını Keşfetmek	84
1.3. Kahire'deki Amerikan Büyükelçiliği'ne Baskın Denemesi Krizi	86
1.4. Gazze'deki Savaşı Sona Erdirmede Başarılı Mısır Arabuluculuğu	87
1.5. Gazze Krizini Çözdükten Sonra: Korkulara Rağmen İlişkileri Geliştirme İsteği	89
1.6. ABD ve Anayasa Hazırlama Krizi	90
1.7. Mısır'daki Siyasi Kutuplaşma Karşısında Amerikan Vizyonu ve Eylemleri	93
1.8. Darbe Arifesinde Amerikan Pozisyonu.....	98
2. ASKERİ İLİŞKİLER	105
3. EKONOMİK İLİŞKİLER.....	106
3.1. Ekonomik Delegasyonlar ve Ekonomik Yönü Ele Alan En Önemli Ziyaretler	106
3.2. Amerikan Yardımı.....	109
3.3. Mısır'ın Uluslararası Para Fonu ile Yaptığı Görüşmelerde Amerikan Rolü.....	111
3.3.1. Geçici Anlaşma (Tentative Deal #1): Haziran 2011	112
3.3.2. Geçici Anlaşma (Tentative Deal #2): Kasım 2012	113
3.3.3. Uluslararası Para Fonu'nun 700 Milyon Dolar Kredi Teklif Etmesi.....	113

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MISIR-AMERİKAN İLİŞKİLERİ (ASKERİ DARBE'DEN SİSİ YÖNETİMİNE KADAR)

1. ABD'NİN ASKERİ DARBEDEKİ POZİSYONU	116
1.1. Beyaz Saray'ın Tutumu.....	117
1.2. Dışişleri Bakanlığı'nın Tutumu.....	120
1.3. Pentagon'un Tutumu.....	124
1.4. Kongre'nin Tutumu.....	127
2. MISIR'DA ABD KARŞITI SÖYLEMİN YÜKSELİŞİ.....	131
3. DARBE SONRASI DÖNEMDE ABD'NİN POLİTİKA SEÇENEKLERİ VE "HEGEMONYA" SORUSU	133
3.1. Darbeden Sonra Mısır'da ABD Yönetimi'nin seçenekleri	134
3.2. Mısır'daki Bölgesel Aktörlerin Etkisini ve Nüfuzunu Artırması.....	137
3.3. ABD'nin Rus Rakibi'nin Artan Etkisi İle İlgili Endişesi.	140
4. ASKERİ DARBE İLE, SİSİ'NİN CUMHURBAŞKANLIĞI'NA GETİRİLMESİ ARASINDAKİ DÖNEMDE MISIR-AMERİKAN İLİŞKİLERİ	141
5. MAYIS 2014 MISIR CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMLERİNDE ABD'NİN KONUMU.....	143
6. 2014 TE AMERİKA'NIN MISIR'A YARDIMLARI	144
 SONUÇ.....	 148
KAYNAKÇA.....	152

TABLO VE GRAFİK LİSTESİ

Tablo 1-1: Uluslararası İlişkilerde Güç.....	7
Tablo 1-2: Nye’a Göre Gücün Üç Tipi.	8
Grafik 1-1:Memnun Bir Savunucu ile Memnun Olmayan Bir Meydan Okumacı-Güç Diyagramı arasında Güç Geçişi.	14
Grafik 2-1: Nisan 2011- Şubat 2012 arasında ABD Yardımı’na Mısır Muhalefeti.....	72

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1:“Küresel Güç Hiyerarşi" Diyagramı.....	11
Şekil 1.2:Bölgesel ve Küresel Hiyerarşiler Arasındaki Etkileşimin Diyagramı.	15

GİRİŞ

Mısır devrimi 2011 yılında tüm dünya için beklenmedik bir olay olarak gelişmiştir. Mısır eski Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek rejiminin istikrarlı ve güçlü olduğu yönündeki izlenime rağmen, devrim bunun doğru olmadığını kanıtlayarak, Mısır rejimi yapısında büyük bir şok, ABD yönetimine karşı ise büyük bir meydan okuma olarak kendini göstermiştir. Soğuk Savaş sırasında ABD'nin Mısır'ı Sovyetler Birliği'nden uzaklaştırmayı başardığı dönemin ardından, yaklaşık 35 yıl boyunca iki ülke arasında uzun süreli bir istikrarlı stratejik ilişki kurulmuştur.

Bu uzun sürenin büyük bir kısmında, ABD, Mısır ve Orta Doğu'daki hegemonya hedeflerinin çoğunu gerçekleştirmiştir. Çalışma, bu noktada devrim sürecinde ve sonrasında ABD'nin Mısır'a yönelik politikalarını araştırmakta, ABD'nin Mısır'da gerçekleşen bu değişimin etkilerini kontrol etme, uzun vadeli stratejik ilişkileri koruma ve geliştirme çabalarını izlemektedir.

Tezin asıl meselesi ve asıl sorusu şudur: Uluslararası İlişkiler'de hegemonya başlığı altında söz edilen kavram ve teoriler çerçevesinde, ABD 2011-2014 yılları arasında devrimle başlayan ve sonrasında gelişen süreçte Mısır'daki hegemonyasını ve etkisini korumak için ilişkilerini yönetmede diplomasi, ekonomik ve askeri yardım, sivil toplumu destekleme ve ikili ekonomik ilişkileri güçlendirme gibi araçlarını nasıl kullanmıştır? Bu hedefe ulaşmada hangi ölçüde başarılı olmuştur? Mısır'daki yönetimler bu politikalara karşı nasıl bir tepki geliştirmiştir?

Tezin ana hipotezi ise şudur: ABD devrim sürecinden 2014 yılına kadar mevcut araçları kullanmasına rağmen, Mısır ile olan ilişkisinde hegemonya hedefine tam olarak ulaşamamıştır. Mısır'da bölgesel aktörlerin etkinliğinin artması nedeniyle, ABD'nin bu ülkede yaşananları etkileme kabiliyetinin azaldığına ilişkin göstergeler mevcuttur.

Çalışmanın önemini ve temel hedeflerini şu şekilde özetlemek mümkündür:

- A- ABD dış politikasının Mısır'a yönelik temel özelliklerini tanımlamak 1973'teki Mısır- İsrail savaşından sonra, Camp David anlaşmaları üzerinden Mısır'daki Amerikan müdahalesi sonrasında Mısır- ABD ilişkilerinin gelişiminin Camp David anlaşmasından başlayarak, 2011'deki Mısır Devrimi, 2013'teki Askeri Darbe ve ardından yaşanan olaylara kadar tarihsel arka planı incelemek.
- B- ABD'nin Mısır ile ilişkilerini yönetmede kullandığı araçları, Orta Doğu'da hegemonyasını ve nüfuzunu korumanın temel taşı olarak gördüğü Mısır'a yönelik politikasını ve Mısır'ın jeopolitik konumuna verdiği önemi incelemek.
- C- ABD Yöneticileri'nin, bir yandan Orta Doğu'daki Amerikan stratejisi ile diğer yandan Amerikan değerleri ve fikirleri arasında ortaya çıkan çelişkileri incelemek.

Araştırmacının izlediği araştırma yöntemine gelince, temel olarak hem tanımlayıcı hem de analitik açılardan nitel yaklaşımla tarihsel olayları ve olguları tahmin etmeye dayanmıştır. Bu yöntemi, kitaplar, önceki çalışmalar, araştırma metinleri, belgeler, süreli yayınlar ve güvenilir haberler gibi birçok kaynaktan konuyla ilgili bilgileri araştırarak toplamış, daha sonra bunları açıklamaya ve araştırmanın ana hipotezlerinin geçerliliğini kanıtlayan mantıksal genellemelere ulaşmak amacıyla olayları ve olguları analiz etmeye çalışmıştır.

Çalışma dört bölüme ayrılmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde iki kısım bulunmaktadır. Birinci bölümde, hegemonya kavramı Joseph Nye, Francis Fukuyama, gibi bu konuda öncü akademisyenlerin görüşlerine göre incelenmiştir. Bu çerçevede yer alan önemli teoriler de ele alınmıştır. Çalışmada, uluslararası sistemin doğasının ve yapısının, bölgesel hiyerarşinin doğasının ve yapısının algılanması yanında, ABDli bilim insanı Robert Keohane'ye ait Hegemonik İstikrar kavramı da ele alınmaktadır. Bu teoride, küresel olarak kabul görmüş hegemonik tarafı korumak için uluslararası kurumların kullanılmasının önemine vurgu yapılmaktadır. Samuel Huntington'ın

medeniyetler çatışması fikri, hegemonya kavramıyla ilişkisi ve Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemin değişen doğası ve Amerikan hegemonyası'nın gelecek beklentisi de incelenmiştir. İlk bölüm Gramsci ve Robert Cox'un hegemonya fikirleri ile sonlanmıştır. Burada, Cox'un küresel bir tarafın hegemonya hedefinin gerçekleştirilmesinde, uluslararası sivil toplumun rolü ve doğasının incelenmesine, ideolojik yönelimlerin konsolidasyonu ve yayılması ile mümkün olabileceği yönündeki düşüncelerine odaklanılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünün ikinci kısmındaysa, Mısır- ABD İlişkileri'nin doğasını anlamak için gerekli tarihsel arka planı ve gelişim aşamaları, ABD'nin yetmişlerin ikinci yarısında Mısır'ı Sovyetler Birliği'nden uzaklaştırmayı başarması, bölgedeki Amerikan hegemonyasının Mısır rejimi ile sürekli stratejik ilişkiler kurarak güçlendirilmesi ile anlatılmaktadır. Bu bölüm ayrıca Mübarek yönetiminin son on yılında iki taraf arasındaki ilişkide meydana gelen gelişmeleri, bu gelişmelerin bağlamını, nedenlerini ve sonuçlarını, ABD'nin Mısır'a yardımını ve ABD'nin bu aracı ve diğer diplomatik araçları Mısır'daki yumuşak gücünü artırmak için nasıl kullandığını incelemektedir. Tüm bunlar daha önce Francis Fukuyama'nın hakimiyet kavramı ve Amerikalı bilim adamı Joseph Nye ve diğer Uluslararası İlişkiler Akademisyenleri'nin yumuşak güç kavramı hakkında sunduğu düşüncelere göre açıklanmıştır.

Araştırma diğer bölümlerde, Ocak 2011'den 2014 yılına kadarki olan dönemde araştırılan Mısır- ABD ilişkilerinin seyrinin sunulduğu üç bölüme ayrılmıştır. İkinci bölüm, Amerikan Kurumları'nın (Beyaz Saray, Dışişleri Bakanlığı, Kongre, Pentagon) bu olaylara karşı farklı duruşları da dahil olmak üzere, Ocak Devrimi boyunca Amerikan politikaları ile ilgili uygulamaları ve olguları içermektedir. Bu bölümde Amerikan Yönetimi'nin bu adımlarının amacı araştırılarak, bu politikaların ilk bölümde sunulan Uluslararası İlişkiler'deki hegemonya kavramları ve teorileri çerçevesinde analizi ile Amerikan Yönetimi'nin devrim sonrası dönemde Mısır'daki hegemonyasını korumadaki başarısı tartışılmaktadır. Ayrıca, ikinci bölümde 2012 yılı ortalarında sona eren Askeri Kuvvetler Yüksek Kurulu Dönemi ve en önemlisi STK'lerin dış finansmanı konusu gibi

meydana gelen bazı meseleler nedeniyle ikili ilişkilerde oluşan gerginlik incelenmektedir. Bu noktada, küresel olarak baskın tarafının egemenliğini güçlendirme çerçevesinde Cox tarafından benimsenen küresel sivil toplum kavramına ve rollerine değinilmektedir. Dahası, bu bölüm ABD'nin mümkün olan en büyük etkinin ve tahakkümün sağlanması amacıyla çoğu Mısır siyasi bileşeniyle iletişimini geliştirme adımlarını incelemektedir. Ayrıca bu politikalar, fikirlerinden araştırmanın ilk bölümünde bahsettiğimiz önde gelen Uluslararası İlişkiler Uzmanları'nın, Hegemonya'nın teorik altyapısına yaklaşımlarına ve hegemonyaya ulaşmak için sunulan kullanılması gereken araçlar üzerinden de aktarılmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, Muhammed Mursi'nin Cumhurbaşkanı olarak iktidara geldiği dönem (2012 ortasından 2013 ortasına kadar) incelenmektedir. Ayrıca, ABD'nin Mısır ekonomisini yeniden yapılandırmak amacıyla Uluslararası Para Fonu ile anlaşmaya varmak için bu dönemde uyguladığı baskıların ve attığı adımların altı çizilmektedir. Bu önlemler, uluslararası kurumların Amerikan Hegemonyası'nı güçlendirmedeki rolünü vurgulayan ve bu kurumların ekonomik modelleri, hakimiyetini korumak adına, baskın taraf ihraç etmedeki rolünün öneminin altını çizen Samuel Huntington'un fikirleri ile bağlantılı olarak anlatılmıştır. Bölüm aynı zamanda ABD'nin o dönemdeki siyasi çıkmazdan kurtulmak için belirli bir siyasi vizyon belirleme çabalarına da değinmektedir. Dahası, bu vizyon Mısır'daki ana aktörlerden hiçbirinin olumlu cevap vermemesi ve bazı bölgesel aktörlerin yoğun politik müdahalesinden dolayı gerçekleşmemiştir.

Dördüncü bölüm ise, 2013 ortalarındaki Askeri Darbe'den 2014'te Sisi'nin iktidara gelişiyle normalleşen Mısır- ABD ilişkilerinin normalleşmesine kadar geçen dönemi ele almaktadır. Bu bölüm, o dönemin olaylarına Amerikan tepkisinin analizini içerirken, çeşitli Amerikan kurumlarının bu olaylarla ilgili konumunu incelemektedir. Daha sonra, bölgesel aktörlerin etkinliğinin artması bağlamında, hegemonyayı kullanma ve sürdürmede Amerikan başarısının kapsamı ve ABD gibi uluslararası aktörlerin etkinliğinin azalması analiz edilmektedir. Bu analiz, çalışmanın ilk bölümünde sunulan

bölgesel hiyerarşi kavramı çerçevesinde ele alınacak ve analiz edilecektir. Bu dönemde terörle mücadele terimi ön plana çıkmıştır ve bu durum Fukuyama'nın küresel sistemin istikrarı üzerindeki olumsuz etkisi bağlamında başarısız devletlerden korkma fikirleri üzerinden analiz edilmektedir. Ayrıca, ABD'nin bunu kendi başına gerçekleştirme zorunluluğuna alternatif olarak, terörle mücadele eden hükümetleri ve rejimleri destekleme anlayışından bahsedilmektedir.

Çalışma, daha önce belirtilen tüm olay ve olguların ve bu değişkenlerle başa çıkmak adına oluşan ABD Politikaları yanında, Amerikan Önlemleri'nin bir sonucu olarak birbirini izleyen Mısır yönetimlerinin uyguladıkları politikaların bir analizi ile ulaşılan genel sonuçların sunulmasıyla sona ermektedir. İlaveten, çalışma hipotezlerinin geçerliliğini kanıtlayan gerekli mantıksal genellemelere ulaşmak için, devrim sonrası dönemde Mısır ile ilişkinin yönetilmesinde Amerikan başarılarının beraberinde başarısızlıkları da sunmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

HEGEMONYA, KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE ABD'DEKİ MISIR HEGEMONYASI ÜZERİNE TARİHSEL BİR ARKA PLAN

1 KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVEDE HEGEMONYA

Uluslararası İlişkiler deki hegemonya kavramı, onlarca yıldır birçok uzman araştırmacının çalışma konusu olmuştur. Bir devlet dünya düzenine nasıl hükmeder? Dünya hâkimiyetini nasıl korur? Bunu başarmanın araçları nelerdir? Küresel olarak baskın olan bu kısımdan diğerine ne zaman ve nasıl geçer? Özellikle Batılı ve Amerikalı araştırmacılar bu kavramı ve uygulamalarını incelemekle ilgileniyorlardı. Bu yüzden burada, uluslararası sistemin evrimini izleyerek Uluslararası İlişkiler’de hegemonya kavramını incelemeye çalışacağız. İki kutuplu sistemden, ABD’nin egemen olduğu tek kutuplu sisteme, Çin’in yükselişi ile ABD’nin karşısına ikinci kutup olarak çıkmasından, çok kutuplu sisteme kadar hegemonya kavramının nasıl ele alındığına bakacağız. Ayrıca, güç dengesi teorisi dünya barışının, rakip güçlerin ikili veya çok taraflı formlarda dengelenerek elde edilebileceğini varsaydığını aktarırken, hegemonik istikrar teorisinin barışa, küresel bir aktörün hegemonyası ile ulaşılabileceğini öne sürdüğünü aktaracağız.

Elbette, bu araştırma çalışmalarının çoğu önde gelen Amerikalı düşünürler olan Robert Keohane, Joseph Nye, Francis Fukuyama ve diğerleri tarafından yapılmıştır. Ayrıca bu isimlerin hepsi ABD’nin dünyadaki liderliğinin dünya barışındaki rolü ve barış ve istikrarı sağlamadaki önemi konusunda hemfikirdir. Bu çalışmalar nihayetinde, birbiriyle anlaşma ve anlaşmazlık boyutunun ötesinde, Amerikan Hegemonyası’nın, küresel ölçekte Amerikan Üstünlüğü’nün sürekliliğine katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

1.1 Joseph Nye'in Bakış Açısıyla Hegemonya

Ünlü Amerikalı akademisyen Joseph Nye'a göre, yumuşak güç kavramı, sert güç kullanmadan cezbetme ve ikna etme yeteneğini kullanma anlamına gelmektedir. Nye, iki türün yani sert ve yumuşak güçlerin birlikte ve rasyonel kullanımını akıllı güç olarak adlandırmaktadır. Joseph Nye, diğerlerini korkutmanın önemli olmadığını, başkalarının sizi sevmesinin, onları ikna etme ve cezbetme yeteneğine sahip olmak için önemli olduğunu savunmaktadır. Yine, Nye Machiavelli'nin görüşü olan liderin korkutucu olması ve mutlaka sevilmemesi gerektiği düşüncesine de itiraz etmekte, bu hipotezi bugünün dünyası için uygun görmemekte ve iktidarın doğasının değiştiğini söylemektedir.¹

	Sert	Yumuşak
Davranış Yelpazesi	Emir←zorlama * yönlendirme	Gündem belirleme *çekicilik→Seçim
Sık Kullanılan Kaynaklar	Yaptırımlarla Zorlamak Rüşvet Ödemeleri	Kurumlar Kültür ve Değerler Politikası
GÜÇ		

Tablo 1-1: Uluslararası İlişkilerde Güç.²

Joseph Nye, sert ve yumuşak gücün, başkalarının davranışlarını etkileyerek istediğimizi elde etmenin iki yolu olduğu için birbirine bağlı olduğunu iddia etmektedir. İkisinin doğası arasında ayrım yapan şey, sert gücün zorlama ve yönlendirmeye bağlı olmasıdır. Yumuşak güç ise taraflar arasında gönüllü iş birliğine, değerlerin ve siyasi kültürün çekiciliğine ve diğer tarafların siyasi gündemini belirleme veya değiştirme yeteneğine bağlıdır. (Tablo 1.1)

¹ Joseph S. Nye, **Soft Power: The Means to Success in World Politics**. New York: PublicAffairs, 2004, s.8

² Joseph S. Nye, **a.e.**, s.8

Nye, bir ülkenin ana yumuşak güç kaynaklarından ilkinin o devletin kültürü olduğunu (bu kültürün diğerleri için cazip olan kısımları) belirtmiştir. Daha sonra iç ve dış olarak benimsedikleri ve uyguladıkları politik değerler buna yardımcı olmaktadır. Son olarak, devletin dış politikasının başkalarınca meşru ve ahlaki görülmesinin öneminden bahsetmektedir. Tabii ki, diğer ülkelerin politikalarını, özellikle de güç, yaptırım, rüşvet ve ödemelerin kullanımı ile etkileyecek sert güç kaynakları da mevcuttur.

Sert ve yumuşak güç bazen birbirini güçlendirir, müdahale eder veya örtüşür. Yumuşak gücünü inşa etmek isteyen bir ülke, güç kullanma seçeneğini erteleyecek, fakat yumuşak güçle ilgilenmeyen ülkeler, diğer tarafların sert güçlerinin önündeki engelleri aşmak durumunda kalacaklardır.

	Davranışlar	Öncelikli Değerler	Hükümet Politikaları
Askeri Güç	Baskı Caydırma Koruma	Tehdit Güç	Zorlayıcı Diplomasi Savaş İttifak
Ekonomik Güç	Yönlendirme Baskı	Ödemeler Yaptırımlar	Yardım Rüşvet Yaptırımlar
Yumuşak Güç	Çekicilik Gündem Belirleme	Değerler, Kültür Politikaları, Kurumlar	Kamu Diplomasisi İki ve Çok Taraflı Diplomasi

Tablo 1-2: Nye'a Göre Gücün Üç Tipi.³

Nye, Küreselleşen Dünyada Yönetişim adlı kitabında Amerikan kontrolünün artık Soğuk Savaş'ta olduğu kadar doğrudan olmadığını, ancak diğer uluslara modernist Amerikan değerlerini tanıtan hizmetler sağlayan ikincil aktörlere ve araçlara dayandığını belirtmektedir. 500'den fazla olan çok uluslu şirket arasında, ABD bu küresel şirketlerin yarısından fazlasını yani 250'den fazla küresel şirketi kontrol etmekte, bu durum elbette ki, hegemon güç olmak ve onu kontrol etmek için ABD'ye katkı sağlamaktadır.⁴

³ Joseph S. Nye, **A.e.**, s.31.

⁴ Joseph S. Nye, John D. Donahue, **Governance in a Globalizing World**. Washinton: Brookings institutions press, 2000, s.17

1.2 Francis Fukuyama'nın Bakış Açısıyla Hegemonya

Francis Fukuyama, *Tarihin Sonu ve Son İnsan* adlı kitabında, nefret ve saygı imparatorluğu kavramları arasında açık bir ayrım olduğunu belirtmiştir. İlki özgürlüğe aykırı ideolojiler üzerine kurulmuş, totaliter polis devletleri yaratmış ve vatandaşlara tartışma veya diyalogu reddeden zorunlu yollarla itaat ettirmiştir. İkincisi, ahlaki bir karaktere sahip ve hukuka saygı üzerine kendini inşa etmiş, liberal özgürlüklerin takdirini kazanmış bir imparatorluktur. Fukuyama, saygı imparatorluğunun hukuk adına, uluslarının yaratılmasında güvenliği kontrol etmeyi başardığını ve güçlü anayasal sistemlerin yanı sıra dış politikasında da başarılı olduğunu savunmaktadır.⁵

Fukuyama'nın *Devlet İnşası: 21. Yüzyılda Yönetim ve Dünya Düzeni* kitabında, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra başarısız devletlerin dünya düzeninin en büyük sorunları haline geldiğini belirtmiştir. Çünkü çok sayıda göçmen insan haklarını ihlal etmekte, insani felaketlere neden olmakta, bazen komşularına zarar vermekte ve saldırmaktadır; dahası ABD ve diğer gelişmiş devletlere ciddi anlamda zarar verecek küresel teröristleri barındırmaktadır.⁶

Her ne kadar ABD emperyalist olmayı reddetse de ulusal güvenlik stratejisi, ABD'yi terörizmle tehdit eden ülkeleri yönetmeye zorunlu kılmaktadır. Terörizmin zayıf hükümetleri olan ülkelere yer bulması halinde, ABD'nin terörizmin baş gösterdiği her ülkeye asker göndermesi mümkün olmayacağından, terörizmle mücadele etmek için bu ülkelerin hükümetlerine güvenmelidir. Bazen bunu yapamamaları kurumsal kapasitedeki boşluklara işaret etmektedir.⁷ Fukuyama, zayıf yönetimin devlet egemenliği ilkesini baltaladığını, çünkü iç ve dış etkileri olan sorunları çözemediğini, bazı ülkeleri bu tür sorunları gidermeye (reddediyor olsalar bile) müdahale etmeye zorladığını savunmaktadır. Böyle bir müdahalenin argümanlarından biri, egemenlik ilkesinin Westphalia barışında yerleştirildiği koşulların değişmesidir. İlke oluşturulduğunda,

⁵ Francis Fukuyama, **The End of History and the Last Man**, New York: Free Press, 1992, s.3-12.

⁶ Francis Fukuyama, **"State Building: Governance and World Order in the 21st Century."**, London: Profile Books, 2005, s.124-132.

⁷ **A.e.**, s.141-154.

meşruiyet kavramında bir tereddüt vardı, ancak Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra, uluslararası toplumda siyasi meşruiyet ve insan hakları kavramı üzerinde daha fazla anlaşma bulunmaktaydı. Artık bir ülkede gücü olan kimseye tam egemenlik vermek mümkün değildi. Bu nedenle, demokratik meşruiyet adına müdahalede bulunmak yabancı devletlerin görevi haline gelmişti.⁸

1.3 Güç Geçişi Teorisi

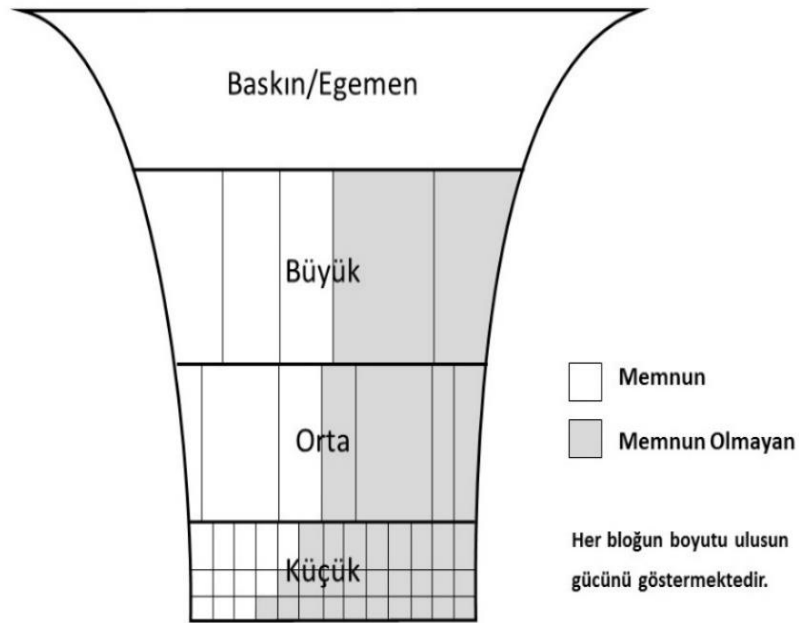
Dünya Politikaları adlı kitabında A.F.K Organski, uluslararası alanda güç geçişini açıklayan teoriden bahseden ilk kişi olarak bu teoride savaşın döngüsel doğasını tartışmıştır. Organski'nin kavramsallaştırmasına göre güç geçişi teorisini anlamak için, kavramların özünü teorinin önemli sütunlarını (dünya düzeninin hiyerarşik doğasını, güç kavramını ve gücün ölçüm araçlarını ve statükodan memnuniyet ve memnuniyetsizlik durumunu) anlamamız ve yorumlamamız gerekmektedir.

Güç geçiş teorisi, uluslararası düzeni realist teorinin algılama biçiminden farklı olarak ele almış ve realist bakış açısının öne sürdüğü üç temel prensibi reddetmiştir. Bunlardan ilki uluslararası sistemin doğasına bakış açısıdır. Realist bakış açısına göre bu yapı anarşik bir doğaya sahiptir fakat güç geçiş teorisi bu yapının hiyerarşik olduğunu iddia etmektedir. İkinci olarak güç geçiş teorisi uluslararası arenadaki oyuncuların yerel oyuncularla benzer olduğunu, çünkü uluslararası hukukun uygulanabilir doğasının referansı ile birlikte hareket ederek, sınırlı ve kıt kaynaklar için rekabet ettiklerini ileri sürmektedir. Dolayısıyla güç geçiş teorisi, iç veya dış politik sistemi düzenleyen kurallarda büyük farklılıklar görmemektedir. Üçüncü olarak güç geçiş teorisi, ulusların realist teorinin varsaydığı gibi devletlerin gücünü artırmayı hedeflemesinin aksine uluslararası arenada hedeflerinin net kazançları artırmak olduğunu varsayar.⁹

⁸ A.e., s. 129-132.

⁹ Jacek Kugler, A.F.K Organski. "The power transition: A retrospective and prospective evaluation.", Handbook of War Studies , New York: Unwin Hyman, 1989, s.172-173.

Güç geçiş teorisinde hiyerarşi terimi, uluslararası sistemdeki iktidar yapısını ifade eder, en istikrarlı durum dünya düzeninin başında baskın bir güç olduğunda ve bu gücün memnun müttefikler ile ittifak kurduğunda mümkün olduğunu iddia eder, fakat bu hiyerarşik yapı zaman içinde değişkenliğini koruyan ve sabit olmayan bir yapı olma özelliğini taşır.(Şekil 1.1) Mevcut düzenden müttefik devletler kıt kaynaklara ulaşmak için birbirlerini barış içinde koordine etmektedirler ve hedeflerine ulaşmak için genellikle ittifaklara ve uluslararası kuruluşlara güvenirler, kıt kaynakların bu haksız dağılımı istikrarlıdır, çünkü egemen ulus müttefiklerinin küresel güvenliğini koruma sağlar.¹⁰

Şekil 1.1: "Küresel Güç Hiyerarşi" Diyagramı.¹¹

Güç geçişi teorisine göre baskın güç, devletler arasında zorlamadan ziyade memnun etme, çatışmadan ziyade iş birliği sağlamaktadır. Bu durumda, dünya lideri hegemon değil, baskın güç olarak adlandırılır. Ayrıca, eğer daha az hiyerarşik yapıya sahip küresel

¹⁰ Tammen, Ronald L. "The Organski Legacy: A Fifty-Year Research Program." international Interactions, vol. 34 (2008): s.315–318.

¹¹ Ronald L. Tammen, Jacek Kugler, Douglas Lemke, "Power Transition Theory", December 2011,s.8.

bir yapı mevcutsa, geçerli kurallar kümesi yine zorlama ile değil, bir grup memnun müttefikten destek ile sağlanmaktadır.¹²

1.3.1 Güç Geçişi Teorisi Hakkında Önemli Varsayımlar

Güç geçiş teorisi iki gözlem gerektirir. İlki, içsel gelişmeyi sağlama yeteneklerine bağlı olarak ülkelerin uluslararası arenada yükselmesi veya düşmesidir. Bu değişiklikler sürekli olarak farklı oranlarda ve her ulustan diğerine ilişkili biçimde gerçekleşir. İkincisi, uluslararası sistemin genellikle baskın ulus veya devlet tarafından şekillendirilmesi ve düzenlenmesidir. Güç geçişi terimi, baskın olanın yerine yükselen bir aktörün geçişini ifade eder. Bu dönüşümler, dünya hegemonyasının İngiltere'den ABD'ye transferinde olduğu gibi, doğalarında barışçıl ve fikir birliğine dayalı olabilir, Almanya'da olduğu gibi, dünya düzeninden ve küresel olarak egemen olan taraftan memnun olmadığı için savaş yoluyla da olabilir.¹³

Organski, bir ulusun ya da devletin gücünün onun ekonomisi ve siyaseti ile şekillendiğini ve bu ilişkiden etkilendiğini savunur. Bu nedenle, gayri safi milli hâsıla (GSMH), herhangi bir ulus veya devletin gücünü ölçmek için önemli bir yaklaşım olarak tanımlanmıştır. Bu göstergedeki yukarı ve aşağı eğriler güç geçişinin geleceğini tahmin etmede önemini hala korumaktadır. Burada devletlerin karşılaştığı zorlukların kapsamını değerlendirmesi ve onu algılaması, aslında serveti yöneten elitin güvenliği, askeri kapasitesi gelişmişliği ya da diğer öncelikleri ile paralel ilişkilidir.¹⁴ Zaman geçtikçe, bir ulusun gücünü ölçmek için sadece servete güvenmenin yeterli olmadığı, bu nedenle ölçümlerin siyasi performansı da hesaba katması gerektiği ortaya çıkmıştır. Bunun için Organski ve Kugler, iktidarın hesaplanmasının göstergesi olarak siyasi performans değişkenlerini de eklemişlerdir.¹⁵

¹² A. F. K. Organski, Jacek Kugler, **The War Ledger**. University of Chicago Press, 1980, s.49-61.

¹³ Woosang Kim, Scott Gates. "**Power transition theory and the rise of China.**", International Area Studies Review Vol. 18(3) (2015), s.220.

¹⁴ Organski, Kugler, **a.g.e.**, s.30-36.

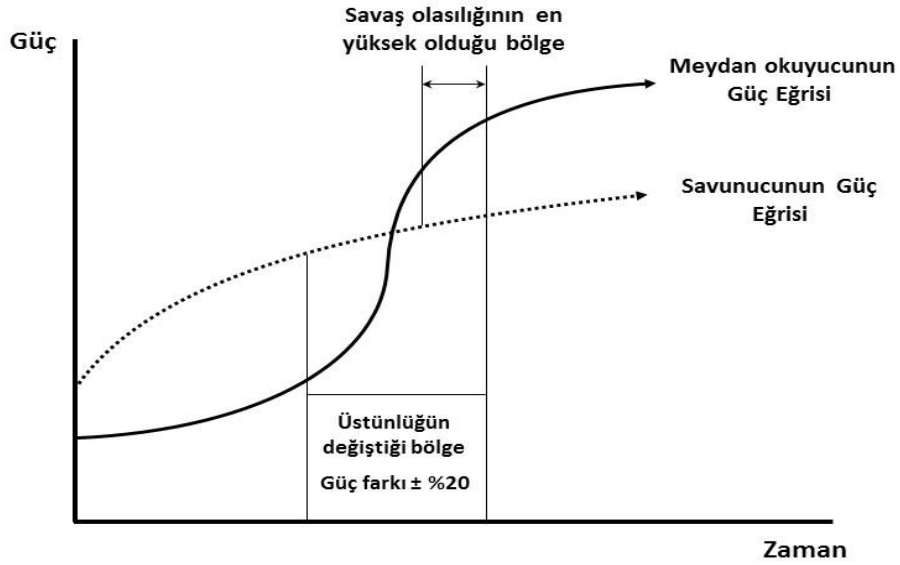
¹⁵ **A.e.**, s.37-45.

Güç geçiş teorisi, bir ülkenin veya ulusun güç kaynaklarının üç açıdan; demografik açıdan, ekonomik üretim açısından ve siyasi kapasiteden geldiğini varsaymaktadır. Uluslararası bir aktörün gücü, çok yavaş değışen ve uzun vadeli bir etkiye sahip olan demografik yön, daha hızlı değışen ve orta vadeli bir etkiye sahip olan ekonomik yön ve hızla değışen ve kısa vadeli etkisi olan siyasi kapasite ile birlikte aslında üç yönü ölçülerek test edilebilir. Dolayısıyla, bu elementlerin değışen doğasının da bir sonucu olarak, onlara Gücün Dinamikleri diyebiliriz.¹⁶

Güç geçişi teorisi, küresel siyasetteki değışimlerin, her ülkenin veya ulusun ekonomik büyüme ve politik kalkınma oranları açısından sürekli değışkenlerle ilişkilendirilen dinamik bir yapı olduğunu doğrulamaktadır. Bu nedenle çatışmanın ana kaynağı; devletin ekonomik ve politik büyümeyi gerçekleştirme kabiliyetine ve verimliliğine dayanarak onun uluslararası sistemdeki pozisyonunu belirlediği için içseldir. Bu, iktidardaki seçkinlerin ve yerel karar vericilerin küresel kurallardan memnuniyet düzeyi fikrini doğrular, bununda ötesinde memnun olup olmadıklarına bağlı olarak uluslararası düzeyde iş birliği veya çatışma önceliklerinin belirlenmesine de rehberlik eder. Bu nedenle, güç geçişi sadece gücün çeşitlerine değil, aynı zamanda mevcut sisteme duyulan memnuniyet veya memnuniyetsizliğin varlığına da bağlıdır. Güç geçiş teorisi, savaşın memnun olmayan bir meydan okuyucunun baskın gücü aşmasından sonra meydana gelebileceğini düşünmektedir (Grafik 1-1), savaş genellikle bu aşma gerçekleşmeden önce gerçekleşmez, çünkü baskın ulus eski baskın koalisyonu kontrol eder, bu nedenle savaş patlak verene kadar aslında baskın güç kontrol etmeye devam eder. Yükselen gücün bu sollaması, savaş için gerekli nedenleri vermektedir, fakat elbette ki bunlar savaş için yeterli neden değillerdir. Bu duruma, uluslararası sistemi yöneten kuralları belirlemek için rekabet eden güçler arasındaki büyüme oranlarındaki değışim neden olmaktadır.¹⁷

¹⁶Ronald L. Tammen, v.d., **Power Transitions: Strategies for the 21st Century**. 1st edition, Washington: Seven Bridges Press, 2000. s.15-16.

¹⁷ Organski, Kugler, **a.g.e.**, s. 64-67.

Grafik 1-2: Memnun Bir Savunucu ile Memnun Olmayan Bir Meydan Okuyucu-Güç Diyagramı arasında Güç Geçişi.¹⁸

1.3.2 Bölgesel Hiyerarşi

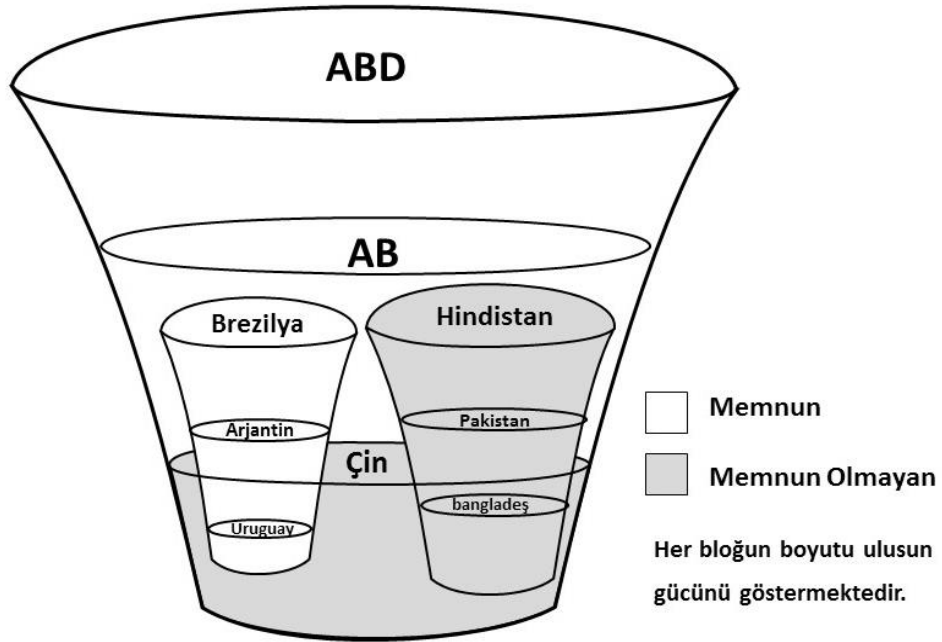
Her ne kadar Organski başlangıçta tüm uluslararası sistem düzeyinde hiyerarşilerden bahsetse de Douglas Lemke daha sonra, hiyerarşi modelinin bölgesel düzeyde de uygulanabileceğini iddia etmiştir. Bu görüşe göre, küresel hiyerarşilerde bölgesel hiyerarşiler mevcuttur. Ayrıca Lemke'nin deneysel analizinde, bölgesel ve küresel hiyerarşiler arasında çakışma ve etkileşim olduğu bulunmuştur.¹⁹ Güney Amerika'daki açık bölgesel hiyerarşiyi örnek vermiştir; uluslararası siyasetten nispeten yalıtılmış bir bölgedir. Brezilya, bölgesel hiyerarşide Arjantin, Uruguay, Şili ve kıtanın diğer ülkeleri gibi diğer ülkelere hükmetmiş, bu yüzden yüzyıldan fazla bir süredir savaş ve çatışma yaşanmamıştır, çünkü bu hiyerarşideki tüm devletler bundan memnundur.²⁰ Orta Doğu ve Asya gibi diğer bölgelerde, resim Güney Amerika örneğinden farklı ve daha karmaşıktır; birçok dünya gücünün bu bölgelerde doğrudan çıkarları olduğu için,

¹⁸ Tammen, Kugler, Lemke, "Power Transition Theory", s. 14.

¹⁹ Douglas Lemke, **Regions of War and Peace**, Cambridge University Press, 2002, s. 67-69.

²⁰ A.e., s.82.

bölgesel güçlerin, bölgesel hiyerarşi ve bölgeselcilik kuralları ile çalışma kabiliyetini çok sınırlandırmaktadır. Uluslararası hiyerarşilerin bölgesel hiyerarşileri etkilemede bazen çakışabildiği; özellikle ABD, Çin, Rusya, NATO ve AB gibi büyük güçlerin bölgesel hiyerarşilerin politikalarına müdahale etmesi ile bu çakışmanın yaşandığı saptanmıştır. (Şekil 1.2) Bölgesel hiyerarşilerin küresel hiyerarşiler üzerinde önemli etkilerini belirlemenin zorluğundan da bahsetmek gereklidir.

Şekil 1.2: Bölgesel ve Küresel Hiyerarşiler Arasındaki Etkileşimin Diyagramı.²¹

1.4 Robert Keohane'in Hegemonik İstikrar Teorisi

Robert Keohane, hegemonik istikrar teorisinin önde gelen teorisyenidir. Bu teorisinin en önemli noktalarından biri; tek bir hegemonik gücün dünya sistemi düzeninin kural koyucusu olması ve bu kuralları belirleyen hegemon gücün bunu devam ettirmesine olan

²¹ Tammen, Kugler, Lemke, "Power Transition Theory", s. 11.

bağılılığıdır.²² Ayrıca bu teoriye göre, ekonomik açıdan, uluslararası finansal sistemin istikrarını sağlamak için, bu rolü yerine getirebilecek bir dengeleyici olmalıdır. Keohane, uluslararası kurumların iş birliği için uygun ortam yaratmadaki rolüne atıfta bulunur, keza iş birliği veya çatışmanın sadece güç ve çıkar tarafından kontrol edilmediğini vurgular, ayrıca bunun hegemonik istikrar teorisini incelerken algının sadece realist görüşün güç ve çıkar kavramları kullanılmış gibi olmasının yarattığı yanılgıdan kaynaklandığından bahseder. Ayrıca Keohane, hegemonyanın belirli iş birliği biçimlerini kolaylaştırdığını savunur, çünkü hegemon bir güç olmadan böyle bir iş birliğinin gerçekleşmesi için yeterli veya gerekli bir neden olmadığını düşünmektedir. Keohane, uluslararası sistemin ve uluslararası kurumların kurulmasından sonra, hegemonik gücün azalması veya düşmesi durumunda bile uluslararası iş birliğine devam etmenin mümkün olduğundan bahseder; bu durumlarda hegemonik iş birliğini devam ettirmek mümkündür.

Hegemonik istikrar teorisi uluslararası politik ekonomiye uygulandığında, hegemonyayı maddi kaynaklar üzerinde kontrol üstünlüğüne sahip güç olarak tanımlayabiliriz. Buradaki baskın devlet tarafından kontrol edilen kaynaklar hammadde, sermaye kaynakları, pazarlar ve yüksek değerli malları üretme yeteneğidir. Hammaddeler üzerindeki kontrol rekabeti böylelikle birbirini izleyen yüzyıllar boyunca emperyal genişlemeyi haklı çıkarmıştır. Her ne kadar sermaye daha az önemli görünse de sermaye piyasalarının kalitesi; 17. Yüzyılda Hollanda'ya, ondan sonraki iki yüzyılda İngiltere'ye, daha sonra yirminci yüzyılda ABD'ye hâkimiyet olanağı vermiştir. Ayrıca, devletin ulaşabileceği pazarın büyüklüğü potansiyel gücünün bir kaynağıdır. Bu nedenle devletin diğer pazarlar lehine belirli pazarlarla bağlantısını koparması ekonomik gücünün bir sonucudur. Yüksek değerli malların üretimi genellikle diğer ülkelerin çoğunluğuna ait değildir ve bu malların üretimi devlete ait teknolojik ilerleme ile bağlantılıdır. Yukarıda belirtilen dört unsuru kontrol edebilen devlet veya ulus, küresel ekonomiye hükmedebilir

²² Robert O. Keohane, "The theory of hegemonic stability and changes in international economic regimes, 1967-1977." In Change in the International System , edited by Ole R Holsti, Westview Press, 1980, s. 131-162.

ve bu hegemonya ulaşıldığında, devletler arasındaki iş birliği olasılığını ve tek bir dünya gücü olmasını kolaylaştırır.²³

Hegemonya kavramını en kapsamlı haliyle şu şekilde tanımlayabiliriz: Devlet veya ulusun, devletlerarasındaki ilişkileri düzenleyen temel kuralları korumak için yeterli güce sahip olduğu ve bu devletin veya ulusun bunu yapmakla ilgilendiği süreçtir. Bu tanımdan, hegemonyanın çeşitli faktörleri ile iktidara sahip olarak otomatik olarak ortaya çıkmadığını, bunun yerine devletin iç politik yapısını, karar verme sürecinin mekanizmalarını ve içsel ya da yerel tutumlarını dikkate aldığını anlayabiliriz.²⁴

1.5 Samuel Huntington'ın Medeniyetler Çatışması ve Hegemonya Kavramına Bakış Açısı

Huntington, tarihte ilk kez, Soğuk Savaş sonrası dönemde dünyanın çok kutuplu ve çok uygar bir dünyaya dönüştüğünü savunur. Tarih boyunca, bağlantısız veya ilgisiz birçok medeniyet mevcuttu. 400 yıldır Avrupa ulus devletlerinin çeşitli kutupları arasında savaş ve çatışma vardı, ancak hepsi bir medeniyet içindeydi: Batı medeniyeti. Huntington, Henry Kissinger'in de söylediği gibi yirmi birinci yüzyılın altı büyük güç göreceğini söylüyor: ABD, Çin, Avrupa, Rusya, Japonya ve Hindistan. Üstelik dünya politikasını petrol kaynakları ya da önemli bir stratejik konum aracılığıyla etkileyebilen bir grup İslam ülkesi de mevcuttur. Huntington, yeni dünyadaki siyasetin medeniyetler politikası olduğunu ve buna bağlı olarak, büyük güçler arasındaki rekabet kavramının yerini, medeniyetler çatışması olan yenisiyle değiştireceğini savunmaktadır.²⁵

Huntington, ABD'nin İngiltere ve Fransa ile küresel güvenlik ve siyasi meselelerde, Almanya ve Japonya ile de ekonomik nitelikteki meselelerde paylaşımda bulunduğunu

²³ Robert O. Keohane, **After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy**, New Jersey: Princeton University Press, 1984, s.31-33.

²⁴ Robert O Keohane, Joseph S Nye. **Power and Interdependence: World Politics in Transition**, Boston: Little, Brown, 1977, s.44-45.

²⁵ Samuel P. Huntington, **The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order**. New York: Simon and Schuster, 1996, s.21-28.

belirtmektedir. Dolayısıyla, Batı ülkeleri arasında askeri bir çatışma yaşanmasının pek olası olmadığını ileri sürmüştür. Batı'nın küresel hakimiyetini geliştirmek, siyasi ve ekonomik çıkarlarını sağlamak ve siyasi ve ekonomik değerlerini yaymak ve teşvik etmek için Uluslararası Para Fonu, uluslararası ekonomik kurumlar ve BM Güvenlik Konseyi gibi uluslararası kurumları kullandığını, ayrıca bu kurumların kararları, uluslararası toplumun istek ve arzuları olarak küresel olarak tanıtılırken, bunların Batı çıkarlarını koruma rolüne sahip olduğunu belirtmiştir.²⁶

1.6 Gramsci ve Robert Cox'un Uluslararası Alanda Hegemonya Üzerine Diyalogu

Gramsci'nin Uluslararası Düzen ve Uluslararası İlişkiler kavramlarını incelerken, iki bakış açısı olduğunu göreceğiz. Birincisi Gramsci'nin ulusal düzeyde hâkimiyet kavramına odaklanması ve ardından araştırmacıların bu kavramları Robert Cox'un görüşüne göre uluslararası düzeyde düşünmeleridir.²⁷ İkincisi, Gramsci'nin kendisinin uluslararası düzeydeki algılarla uğraşmasıdır. İlk görüşü benimseyen ve Gramsci'nin hegemonya konseptini belli bir devlet üzerinden tanımlayan Giovanni Arrighi; bir devletin kendi yetkisinde ve gücünde genişlemenin diğer devletler pahasına güvenilir bir şekilde olduğunu iddia edebileceği bir durumdur ve bu tüm devletlerin kamu yararına olacaktır demektedir. Bu tanıma dayanarak, Arrighi genişleme ve hâkimiyetin 16. yüzyıldan başlayarak birbirini takip eden dört hegemon tarafından gerçekleştirildiğini düşünmektedir.²⁸

Burada, hegemonik devletin diğer devletlerin çıkarlarına hizmet eden bir dünya düzeni kurması gerektiğini vurguladığından, Robert Cox'un hegemonya kavramı Arrighi'ninkine benzerdir. Ancak, Cox art arda dört hegemon olduğu gerçeğine katılmaz.

²⁶ Samuel P. Huntington, **The Clash of Civilizations?** foreign affairs, Vol. 72, No. 3, Summer 1993, s.39-41.

²⁷ Robert W. Cox, "Gramsci, Hegemony and International Relations : An Essay in Method.", *Millennium: Journal of International Studies*, Volume: 12 , no. 2 (1983), s.162.

²⁸ Giovanni Arrighi, **The Long Twentieth Century : Money, Power and the Origins of Our Time**, London: Verso , 1994, s.30.

Cox hegemonya dönemlerini temsil eden sadece iki dönem olduğuna inanmaktadır; bunlardan ilki Pax Britannica 1845'ten 1875'e, ikincisi Pax Americana 1945'ten 1965'e. Dolayısıyla, bu dönemlerin dışındaki dönemler hegemonya dönemleri olarak kabul edilmez. Cox, hegemonya ve tahakküm terimlerinin kullanımını karıştırmaya karşı da uyarılmaktadır; burada Gramsci'nin konuştuğu şeyin, birçok araştırmacının bu kavramı Gramsci'den çevirmekte kafası karıştığı için, onu tahakküm olarak çevirmenin daha doğru olduğunu söylemektedir.²⁹

Cox, küresel hegemonyaya ulaşmanın, küresel bir sivil toplum olarak adlandırdığı şeyi oluşturmak için hegemonya ülkesindeki egemen sınıfla ittifak eden küresel sosyal sınıfların varlığını gerektirdiğini, ayrıca karşılıklı çıkarların teşvik edilmesiyle sınır ötesi ittifaklara dayandığını göstermektedir. Farklı ülkelerin sosyal sınıflarının çıkarları ve ideolojik yönelimleri ortaya çıktığında küresel sınıfların oluştuğunu ileri sürmüştür.³⁰ Cox'un yayınlanmış önemli makalelerinden birinde, üretim düzeni, devletin doğası ve küresel düzen ile ilişkili sosyal güçler olan hegemonya süreci için gerekli olan tarihi yapıları karakterize eden birbiriyle ilişkili üç düzeyi göstermektedir. Daha sonra üretim modelindeki değişimin yeni toplumsal sınıfların oluşumuna yol açtığını ve daha sonra devlet oluşumunun doğasındaki değişikliklerin sonuçta dünya düzeninde değişikliklere yol açacağını açıklamıştır. Burada, söz konusu bu üç seviye arasındaki birlikte ve tutarlı uyumu vurgulamaktadır.³¹

Hegemonya'nın düşünsel altyapısının Joseph Nye, Francis Fukuyama, Robert Keohane, Samuel Huntington, Gramsci ve Robert Cox gibi bilim adamlarının görüşleriyle incelenmeye çalışıldığı, bu bağlamda, Hegemonik İstikrar, Medeniyetler Çatışması vb. teori, kavram ve fikirlere yer verildiği birinci bölümün ilk kısmının ardından ABD'nin

²⁹ Cox, **a.g.e.**, s.170-171.

³⁰ Robert W. Cox, **Production, power and world order: social forces in the making of history**, New York: Guildford Columbia University Press, 1987, s.7.

³¹ Robert W. Cox, "**Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory.**" Millennium: Journal of International Studies 10 , no. 2 (1981), s.137-139.

Mısır'da hegemonya kurma çalışmalarının tarihsel olarak incelendiği, hegemonya kurmak amacıyla giriştiği somut faaliyetlerin yer aldığı bölüme geçilecektir. Tüm bunlar aktarılırken, ilk kısımda üzerinde durulan yumuşak güç, güç geçiş teorisi vb. kavram ve teorilerin pratikteki yansımalarına da odaklanılacaktır.

2 MISIR'DAKİ AMERİKAN HEGEMONYASI: TARİHSEL ARKA PLAN

Şüphesiz ki, Mısır'daki Amerikan hegemonyası aniden oluşmadı, Orta Doğu ve özellikle Mısır devletinin büyük jeopolitik önemi göz önüne alındığında, birbirini takip eden ABD yönetimleri tarafından uygulanan Mısır politikalarının uzun bir birikiminin ürünü olarak ortaya çıktı. Bundan dolayı bu bölümde iki taraf arasındaki, Ocak 2011 devrimi öncesi üç Mısır cumhurbaşkanı dönemindeki ABD-Mısır ilişkilerinin şekillendiren ve seviyesini belirleyen en önemli olaylar hakkında tarihi arka plan verilmektedir. Ayrıca gerek ekonomik gerek askeri en önemli programları sunmanın yanı sıra bunun Mısır'daki Amerikan hegemonyasının en önemli araçlarından biri olmasına rağmen, Amerikan yardımının bazı durumlarda ilişkilerdeki gerginliğin bir nedeni olduğu da tartışılmaktadır. Ardından iki taraf arasındaki askeri ilişkiler hakkında arka plan sunulmaktadır.

2.1 Mısır'ın Üç Cumhurbaşkanlığı Dönemi'nde (devrimden önce) İlişkiler: Tarihsel bağlamlar ve En Önemli eğilimler

2.1.1 Cemal Abdülnasır Dönemi'nde Mısır-Amerikan İlişkileri

Nasır'ın Batı ile ilişkileri birkaç olumsuz aşamadan geçmiştir. Nasır'ın politikalarında Batı ile ilişkilerin sıkıntılı olmasının birçok nedeni vardı. Bu politikalardan en önemlileriyse, Fransız işgaline karşı Cezayirlilere verdiği destek, Irak, Ürdün ve Lübnan rejimleri gibi Batı'ya sadık Arap ülkelerinin rejimlerini istikrarsızlaştırmaya verdiği destek, İsrail'e karşı Filistin direnişine verdiği destek, Yemen'de Suudi Arabistan tarafından desteklenen kraliyetçilere karşı savaşa girme ve

son olarak 1958-1961 yılları arasında Mısır ve Suriye arasında birlik ilanındır. Nasır'ın hükümünün başından beri başlattığı bu politikaların sonucunda, Batı, Mısır'a silah vermeyi reddetti. Dolayısıyla Nasır, 1955'te büyük bir silah anlaşması yapmak için Sovyetlere ve Çeklere yöneldi. Bundan sonra, ABD ve İngiltere Asvan Barajı'nın inşasını finanse etmek için ekonomik yardım sağlamaktan vazgeçtiler. Nasır, Süveyş Kanalı'nın bir İngiliz-Fransız şirketi tarafından yönetilmesini göz önüne alarak Temmuz 1956'da Süveyş Kanalı'nı, barajın inşasını finanse etme amacıyla kamulaştırıldığını duyurdu. Bunun üzerine Ekim 1956'da Fransa, İngiltere ve İsrail tarafından Mısır'a karşı üçlü bir savaş başlatıldı. ABD Başkanı Eisenhower tarafından üç saldırgan ülke ile yapılan görüşmelerden sonra, üç ülke 1957'de Mısır'dan çekilme kararı aldı ve bundan sonra kısa süreliğine Mısır- Amerikan ilişkilerinde iyileşme ortaya çıktı.³²

Cemal Abdülnasır'ın Batı ile ilişkisindeki önemli dönüm noktalarından biri, 1955 yılında Irak ile Türkiye arasında imzalanan Bağdat Paketi'ni reddetmesidir. İngiltere, Pakistan, İran'ın katıldığı bu ittifakın toplantılarına ve komitelerine ABD üye olarak olmasa da katılıp destekliyordu. Bu ittifakın ana hedefi bölgedeki Sovyet nüfuzunu sınırlamaktı. Nasır bu ittifaka tepki gösteriyor ve bölgenin Batı sömürge hâkimiyetinin bir biçimini ifade ettiği için karşı olduğunu ilan ediyordu.³³ Nasır'ın ittifaka katılmaması birçok Arap ülkesinin de bu ittifaka katılmamasında etkili oldu, dahası 1959'da Irak ittifaktan çekildi.³⁴

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ve Soğuk Savaş sırasında uluslararası kutuplaşmaların ortaya çıkmasıyla Mısır'ı Sovyet veya Batı kampından mümkün olduğunca uzak tutma arzusuyla³⁵, Cemal Abdülnasır Bağlantısızlar Hareketi'nin

³² Jeremy M. Sharp: **Egypt: Background and US Relations**, Congressional Research Service, Egypt, May 12, 2009, s.4

³³ "2001-2009 Archive for the U.S. Department of State", **The Baghdad Pact (1955) and the Central Treaty Organization (CENTO)**, (Çevrimiçi) https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/time/lw/98683.htm.._12_Subat_2020

³⁴ Gerald Butt, "Lesson from history: 1955 Baghdad Pact", BBC News, 26 February, 2003., (Çevrimiçi) http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2801487.stm. 15 Ocak 2020

³⁵ Lamis Andoni, "In search of a great Arab leader?" Aljazeera, 29 September, 2010. (Çevrimiçi) <https://www.aljazeera.com/indepth/2010/09/2010929102544432244.html>. 15 Ocak 2020

kuruluşuna katıldı. İlk zirvesinin 1961'de Belgrad'da yapıldığı ve Mısır'ın 1964'te Kahire'de Bağlantısızlar ülkelerinin ikinci zirvesine ev sahipliği yaptığı noktaya kadar dünyanın gelişmekte olan ülkelerini bu topluluğa katılmaları için harekete geçirmede önemli bir rolü vardı.³⁶ Nasır'ın yönetimi boyunca ABD'yi hiç ziyaret etmediğini söylemeliyiz.

Batı ve ABD ile ilişkiler de süregiden gerginlik göz önüne alındığında, ABD, Arap-İsrail çatışmasında açıkça İsrail'in tarafında olduğunu gösterdi ve silah tedarikinde önemli bir kaynak oldu. Bu gelişmeler, Nasır'ın, 6 Haziran 1967'de İsrail'in komşu Arap ülkelerine karşı başlattığı savaşın ikinci gününde Nasır'ın ABD ile ilişkilerini kesmesine yol açtı. ABD- Mısır ilişkilerindeki bu kopma Nasır'ın ölümünden sonra bile devam etti.³⁷

2.1.2 Enver Sedat Dönemi'nde Mısır-Amerikan İlişkileri

Sedat, 1971'de göreve başladıktan sonra batıya doğru yönelim konusunda erken bir karar vermiş gibi görünüyordu ve Mısır'ın Sovyetler Birliği ile olan ilişkisi yavaş yavaş çözülmekteydi. Sedat, Cemal Abdülnasır'ın geçmiş milliyetçi mantığıyla çelişen bir dizi önlem aldı ve siyaset izledi. Ülkenin genel siyasi yönelimi, Sedat'ın genel olarak Batı'ya ve özellikle ABD'ye karşı açıklık politikaları olarak adlandırdığı politikalarla değişti, Mısır'ın dış politikasındaki açıklık anlayışına iç politikası da eşlik etti. Bunlara daha sonra Batı ekonomik modeline yakın ekonomik açıklıkta eşlik etti. Bütün bunlar yaşanırken, Joseph Nye'in baskın tarafın hegemonyasını geliştirmede kültürel cazibe modelinin çekiciliğini ve rolünü yeniden vurgulamak gerekir. Bu, uluslararası aktörlerin Batıyla temas kurma ve açılma arzusuna yol açmıştır.

Aynı bağlamda, Mısır ve İsrail arasındaki yıpratma savaşı sırasında Mısır'a verdikleri destek ve silahlara rağmen, 8 Temmuz 1972'de Sedat Sovyet uzmanlarını

³⁶ Ministry of External Affairs, Government of India, “**History and Evolution of Non-Aligned Movement**” August 22, 2012. (Çevrimiçi) <https://mea.gov.in/in-focus-article.htm?20349/History+and+Evolution+of+NonAligned+Movement>, 16 Ocak 2020

³⁷ Department of state, Office of the Historian, Foreign Service Institute, “**A Guide to the United States' History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: Egypt**”, (Çevrimiçi) <https://history.state.gov/countries/egypt> 25 Ocak 2020

kovdu ve Sovyetler Birliği'ne tepkisini tekrarladı. Sedat, 28 Şubat 1974 tarihinde Kahire ve Washington arasındaki büyükelçileri yeniden aktif hale getirerek ABD ile diplomatik ilişkilerin (yaklaşık 7 yıl aradan sonra) restore edildiğini açıkladı.³⁸ Ayrıca, Sedat Orta Doğu'daki sorunu çözmek için kartların %99'unun ABD'nin elinde olduğunu da belirtmiştir. Öte yandan, Başkan Sedat'ın Kasım 1975'te Washington'u ziyaretinden sonra Başkan Gerald Ford Kongre'den Mısır'a 750 milyon dolarlık mali desteği onaylamasını istedi ki bu da anlayışın devam etmesi için Amerikan desteğinin mevcut olduğunu göstermekteydi.³⁹ Ekim 1973'deki savaştan sonra ABD bir yandan Mısır ve Arap ülkeleri, diğer yandan İsrail arasında müzakere turları düzenleyerek diplomatik ve siyasi hareketlerini güçlendirmeye başladı.⁴⁰

Bunun sonucu olarak İlk Güçleri Ayırma Sözleşmesi 1974⁴¹, İkinci Güçleri Ayırma Sözleşmesi 1975⁴²'te imzalandı. Bu minvalde, ABD, stratejik erken uyarı sistemi için iki istasyon kurdu, Amerikalı siviller tarafından işletilecek 3 izleme istasyonunun kurulması yönünde anlaşıldı. Bu adım, ilk kez ABD'nin topraktaki varlığını (uluslararası güçler veya Birleşmiş Milletler çerçevesi dışında) güçlendirdiği için, anlaşmaların getirdiği en önemli değişikliklerden biri oldu.

1977'de ABD yönetimi haziran ayında yeni bir barış planı sunacağını ve Orta Doğu'da barışı sağlamak için bir konferans düzenleyeceğini açıkladı⁴³. Bunun sonucu olarak Camp David Anlaşması (Eylül 1978)⁴⁴ imzalandı. ABD Başkanı Jimmy Carter Eylül ayında Sedat ve Begin'i Washington'a davet etti ve Mısır ile İsrail arasındaki

³⁸Department of state, Office of the Historian, Foreign Service Institute, "A Guide to the United States' History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: Egypt., (Çevrimiçi) <https://history.state.gov/countries/egypt> 17 Ocak 2020

³⁹ Benson Grayson, *Saudi-American Relations*, translation: Saad Hajras, Cairo, p. 125-135

⁴⁰Henry Kissinger, Department of state, Office of the Historian, Foreign Service Institute, (Çevrimiçi) <https://history.state.gov/departments/history/travels/secretary/kissinger-henry-a>, 02 Şubat 2020

⁴¹ "Separation of forces between Egypt and Israel (1974-agreement)", Palestinian Encyclopedia, (Çevrimiçi) September 15, 2014. <http://bit.ly/39mRDYI>, 27 Ocak 2020.

⁴² *Palestinian Records, The Yearbook of the Palestinian Question of 1975*, Beirut, 1976, p: 450-460.

⁴³ Department of state, Office of the Historian, Foreign Service Institute, 177. *Memorandum of Conversation*, (Çevrimiçi) <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v08/d177> 17 Aralık 2019

⁴⁴ "Camp David Agreement and its dangers", Documentary, Institute for Palestine Studies, Beirut, 1978, s. 3-10.

müzakereler Camp David başkanlık beldesinde yapıldı. Müzakereler bir kereden fazla başarısız olsa da sonunda üç lider iki belgenin imzalanması konusunda anlaşıldığını açıkladı. Birincisi Orta Doğu için barış, ikincisi de Mısır ile İsrail arasında barış anlaşması için bir çerçeve oluşturulması ile ilgiliydi. Anlaşmalar Mısır Cumhurbaşkanı Enver Sedat ve İsrail Başbakanı Menachem Begin tarafından imzalandı ve ABD Başkanı Jimmy Carter anlaşmaların tanığı ve denetçisi oldu.⁴⁵ Mısır-İsrail Barış Anlaşması ise 26 Mart 1979'da Washington'da resmen imzalandı.⁴⁶

Bu anlaşmaların imzalanması sonucunda ABD'de çeşitli kazanımlar elde etti. Bölgedeki Sovyetlerin rolünü sınırlandırılması, müzakereler sırasında garantör rolüyle gelecekte kendi için bölgede bulunma fırsatı yaratılması ve anlaşmalar esnasında taraflarla ayrıyeten kendi arasında yaptığı anlaşmalar sonucunda bölgedeki Amerikan nüfuzunun ve egemenliğinin boyutunu genişletmiş oldu. Bölgede geniş Amerikan hegemonyasının yolunu açan ABD, Mısır'ı bir odak noktası haline getiren ve ABD için yeni bir stratejik temel oluşturan Kissinger'ın projesini uygulamayı başardı.⁴⁷

2.1.3 Hüsnü Mübarek Dönemi'nde Mısır-Amerikan İlişkileri

Sedat yönetimi 1981'deki suikast ile sona erdiğinde, daha önce Hava Kuvvetleri Komutanı ve ardından Başkan Yardımcısı olarak görev yapan Muhammed Hüsnü Mübarek cumhurbaşkanlığının ilk günlerinden itibaren ABD ile iyi ilişkileri sürdürdü ve Sedat'ın çizdiği yolda ilerlemeye devam etti. Her ne kadar Batı bunu bir soğuk barış olarak görse de 1990'larda Mısır- Amerikan ilişkilerini açıkça güçlendiren Batı teşviki sürekli şekilde devam etti. Ayrıca ABD, Filistin- İsrail barış görüşmelerinde Mısır'a etkin rol geliştirilmesinde istekliydi. Ancak, 2001'den sonra, Amerikalı karar mercilerinin Eylül 2001 olaylarının getirdiği değişiklikler nedeniyle iki taraf arasındaki ilişkiler düzeyinde

⁴⁵ Quandt, W, B., **Camp David: Peacemaking and Politics**, Brooking Institution Press, Washington, 2015, s. 303

⁴⁶ Department of state, Office of the Historian, Foreign Service Institute, **Camp David Accords and the Arab-Israeli Peace Process**. (Çevrimiçi) <https://history.state.gov/milestones/1977-1980/camp-david>, 15 Subat 2020

⁴⁷ Inaam Raad, **American and European Camp David supplements**, Dar Al-Masirah, Beirut, 1982, s. 176-179.

önemli değişiklikler oldu. Orta Doğu'da demokrasiyi teşvik etme gerekliliği adına, Mübarek rejimini bu yönde büyük baskılara maruz kalsa dahi, çoğu zaman siyasi reform ve insan hakları konularındaki taleplere cevap vermedi.⁴⁸

Mübarek yönetiminin otuzuncu yılında, ABD'nin Mısır'da demokrasi, özgürlükler ve insan hakları konularını gündeme getirmeye büyük ilgi gösterdiğini belirtmek gerekir. Bu, ABD'nin Nye'nin ifade ettiği şekilde 'yumuşak gücünü' arttırmak amacıyla Amerikan kültürünü ve değerlerini geliştirme ve yayma arzusuyla bağlantılıdır. Bu bağlamda, ABD tarafından gündeme getirilen ve bu dönemde iki taraf arasındaki ilişkide bir miktar gerginliğe neden olan, en belirgin noktalar şunlardır:

- 1- Kahire'deki Amerikan Üniversitesi'nde akademisyen ve sosyoloji profesörü Sadeddin Ibrahim'in (Amerikan vatandaşlığı bulunmakta), başkanlığını yaptığı İbn Haldun Merkezi kapatıldı ve kendisi aleyhine yedi yıl hapis kararı verildikten sonra da 2001'den 2003'e kadar hapsedildi. Karar, Mart 2003'te, bir dizi adli prosedürden ve Amerikan yetkililerinden gelen birçok eleştiri ve baskıdan sonra iptal edildi ve dosya kaldırıldı.⁴⁹
- 2- Yoğun Amerikan eleştirisini kapsayan konular arasında, sivil toplum kuruluşlarının kayıtlarına kısıtlamalar getiren ve hükümeti bu kuruluşların hareketini tamamen felç edebilecek şekilde dış finansmana kısıtlama getiren 2003 tarihli 84 sayılı Sivil Toplum Dernekleri Kanunu da bulunmaktadır. ABD, Mısır'daki sivil toplumun büyümesinin engellendiğini ve bunun aynı zamanda Demokrasiyi yani Amerikan vizyonunu da engellediğini gördü ve demokrasi destek programları (USAİD) aracılığıyla Mısır'da demokrasiyi teşvik etti, ayrıca bu programlarından biri STK'lara küçük hibeler sağlamaktaydı.⁵⁰
- 3- ABD'nin Mısır rejimine yönelik eleştirilerinin arasında, Bush yönetimindeki birçok yetkili ve Kongre üyelerinin serbest bırakılmasını talep ettiği Ayman

⁴⁸ Sharp, **a.g.e.**, May 12, 2009, p. 6

⁴⁹ Clyde R. Mark, **Egypt-United States Relations**, Congressional Research Service, April 13, 2005, s. 5

⁵⁰ Sharp, **a.g.e.**, May 12, 2009, s. 13-14

Nour'un (2005 seçimlerinde Mübarek'e karşı cumhurbaşkanı adayı) hapse atılması da vardı. Başkan Bush Ayman Nour'un 2007 yılında Prag'da düzenlenen Demokrasi ve Güvenlik Konferansı'nda tutuklanmasını kınadı, fakat Mısır hükümeti bu taleplere yalnızca 2009 yılında ABD ile ilişkilerini geliştirme çabalarının bir parçası olarak yanıt verdi.⁵¹

- 4- ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan periyodik raporlarda Mübarek rejimi hakkında sık sık eleştiriler vardı, örneğin 2009'da yayınlanan raporda sistematik işkence vakalarının ve diğer insan hakları ihlali vakalarının belgelenmesi söz konusuydu. Obama yönetimi ayrıca Mısır'daki insan hakları durumunu eleştiren çeşitli basın açıklamaları yayınladı; örneğin, 6 Haziran 2010 tarihinde İskenderiye'deki bir gözaltı merkezinde genç Khaled Said'in öldürülmesiyle ilgili endişeler Beyaz Saray tarafından dile getirilmişti.⁵²

ABD'nin siyasi reform talepleri ve Mısır'ın insan hakları konusundaki geçmişinin düzeltilmesi konusundaki farklılıklar nedeniyle Mısır ve ABD arasındaki ilişkilerde bir düşüş ve yabancılaşma döneminden sonra, Mısır hükümeti, ABD'li yetkililer ve yasama organlarıyla görüşmek üzere bir ziyaret düzenleyerek 2009 yılının Şubat ve Mart aylarında ilişkileri geliştirmeye çalıştı. Ziyarete, Genel istihbarat servisi başkanı Ömer Süleyman, Cemal Mübarek (potansiyel varis), Mısırlı iş adamlarından oluşan büyük bir grup ve Mübarek'in Ulusal Demokrat Parti'sinden bazı yetkililer de katıldı. Tabii ki, Amerikan yönetimi, İsrail ve Hamas arasındaki iletişim ve müzakere bağlantısı olduğu için Ömer Süleyman ile temasa özellikle önem verdi. ABD'nin terör örgütü olarak sınıflandırılması nedeniyle Hamas ile iletişim kurmadığı göz önüne alındığında, Amerikan yönetimi Mısır İstihbaratının bu rolü oynamak için alternatif bir taraf olduğunu düşünmekteydi. İsrail- Filistin durumu kötüleştikçe Mısır, ateşkes müzakereleri ve çeşitli anlaşmalarda ABD için çok önemli bir rol almaktaydı.⁵³

⁵¹ A.e., s. 13-14

⁵² Jeremy M. Sharp, **Egypt: background and US relations**, Congressional Research Service, January 28, 2011, s. 13

⁵³ Sharp, **a.g.e.**, May 12, 2009. s. 1.

Bu dönemde, Mısır'ın ABD yardımına ilişkin Kongre şartlarının uygulanması hakkında birçok tartışma ortaya çıktı. Ancak Pentagon'un Mısır'a askeri yardım konusunda tutarlı bir konumu vardı, bu da koşulsuz yardımdı, ABD Savunma Bakanı Robert M. Gates, 2009 yılında Mısır ziyaretinde bunu açıkça dile getirmişti. Ancak Kongre bu konuda bu görüşü benimsemedi; iki taraf arasındaki ilişkiler hem gerginlik hem yakınlık içermeye devam etti. Ayrıca Amerikan yönetimde karar verme konusunda açık çelişkiler yaşanıyordu. ABD- Mısır ilişkileri Orta Doğu'da barışı teşvik etmeyi amaçlayan stratejik ilişkiler olmasına rağmen, Mısır hükümetine yönelik siyasi reform talepleri ve rejimin insan hakları karnesi iki ülke arasında süregelen anlaşmazlıklar arasındaydı. Kongreye sunulan raporda, siyasi reform ve insan hakları konularındaki anlaşmazlıklar pahasına Mısır'ın ABD için stratejik bölgesel rolüne öncelik verileceği belirtildi.⁵⁴

2.2 Mısır'a Amerikan Yardımı: Tarihsel Bağlam, Gelişim ve Başlıca Programlar

ABD yardım programları bağlamında, ABD Kongresi içinde ABD dış yardım politikaları ve programları oluşturmak için mevzuat yayınlamaktan sorumlu komitelerden bahsetmek önemlidir. Bu komitelerin bu yardım programlarını denetlemekten de sorumlu olduğunu ve her yardım türünün kendisine ait komiteleri olduğunu unutmamak gerekir. Örneğin, Ekonomik Destek Fonu-ESF yardımı (Economic Support Fund- ESF), ekonomik güvenlik yardımı, askeri yardım ve uluslararası kurum yardımı, Senato Dış ilişkiler Komitesi ve Temsilciler Meclisi'nde Uluslararası İlişkiler Komitesi tarafından onaylanır. Gıda yardımı ise Uluslararası İlişkiler Komitesinin yanı sıra her iki tarafın tarım komitelerince onaylanır.⁵⁵

⁵⁴ A.e., p. 1-2.

⁵⁵ Curt Tarnoff, Larry Nowels, **Foreign Aid: An Introductory Overview of U.S. Programs and Policy**, Congressional Research Service, January 19, 2005, s. 29.

2004 yılında, uzman Kongre üyelerini bilgilendirmek amacıyla Kongre'ye sunulan rapor, ABD'nin Mısır'a yardımına yönelik yıllık ödenekleri tartışma bağlamında ABD'nin Mısır'daki çıkarlarını dört ana çıkarla tanımlamaktaydı:

1- Mısır'ın ABD-Arap dünyası ilişkilerindeki öncü rolü.

2- Terörle mücadele önceliği ve Mısır'ın bu konudaki katkıları.

3- Mısır'ın İsrail arasındaki barış anlaşmasını korunması.

4- 1991 Kuveyt Savaşı'nda askeri koordinasyonu kolaylaştıran Parlak Yıldız tatbikatları veya 2003 Irak savaşında Mısır'la askeri iş birliği gibi iki taraf arasındaki askeri ittifak ilişkileri sayesinde bölgesel tehditlerin engellenmesi.⁵⁶

Washington Enstitüsü tarafından 2011 yılının mart ayında yayınlanan bir raporda, Mısır'ın Washington'un arabuluculuk yaptığı barış çabaları sonucunda Washington'dan yardımlar aldığı ve bu yardımların 1979-2011 arası dönemde 69 Milyar Dolar olduğu belirtildi. Buna karşın, aynı dönemde İsrail 98 milyar dolar yardım elde etti. Mısır'a ulaşan yardımın yıllık 1,3 milyar dolar değerinde askeri yardıma ayrıldığını belirtmekle birlikte, bu raporun yazıldığı yıldaki ekonomik yardımın yaklaşık 250 milyon dolara ulaştığını belirtmek gerekir. Ayrıca, raporda 1979 yılından bu yana İsrail ve ardından Mısır'ın dünyada ABD'den en çok yardım alan ikinci ülke olduğu belirtilmiştir.⁵⁷

Kongre üyelerine Ocak 2011'de ABD'nin Mısır'a yardımına ilişkin olarak sunulan bir başka araştırmada, Mübarek döneminin son yıllarında Mısır'a Amerikan yardımının şartlarının gözden geçirilmesi gerektiği ve bir an önce Mısır'da demokratikleşme ve siyasi reform sürecinin yeniden müzakere edilmesine ihtiyacı olduğu belirtildi. Bazıları bu yardımı diktatörlüğü desteklemek için bir araç olarak gördüklerini belirtirken, diğer yanda Mısır'a Amerikan yardımının Amerikan ulusal güvenlik hedeflerine ulaşmak için stratejik öneme haiz olduğunu, bu yardımda oluşacak bir eksikliğin ABD'nin bölgedeki

⁵⁶ Mark, **a.g.e.**, p. 5

⁵⁷ David Makovsky, "Reviewing Egypt's Gains from Its Peace Treaty with Israel", The Washington Institute for Near East Policy, March 7, 2011. (Çevrimiçi) <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/reviewing-egypts-gains-from-its-peace-treaty-with-israel> 28 Şubat 2020

askeri varlığını ve Orta Doğu'daki ABD ulusal güvenliğini zayıflatacağını, Süveyş Kanalı'ndaki istisnai Amerikan deniz trafiğinin durumunu değiştireceğini, Mısır'ın Orta Doğu'daki barış sürecini destekleme rolünün etkisini kaybedeceğini ve bölgedeki Mısır-Amerikan güvenlik ve istihbarat koordinasyonunun azalmasına yol açacağını düşünenler de bulunmaktaydı. Ayrıca, ABD askeri yardımının kesilmesinin, askeri yardımın tahsis edildiği FMF Fonu'nun ABD ürünleri, teçhizatı, silahları ve ABD eğitimine harcanması nedeniyle doğrudan ABD çıkarlarına zarar vereceği ileri sürülmekteydi.⁵⁸

2.2.1 Ekonomik yardımlar

ABD pek çok program aracılığıyla farklı ülkelere ekonomik yardım sağlar. Bu programların öncelikleri uluslararası politikadaki değişikliklere göre değişir. Son zamanlardaki en önemli ekonomik yardım programı, ABD'nin 1979'dan beri Orta Doğu'da barışı koruma çerçevesinde İsrail ve Mısır'a sağladığı ekonomik yardımların çoğunun içinde yer aldığı Ekonomik Destek Fonu (ESF) 'dir. Bu programın belirtilen amacı ekonomik yardımla ABD'nin stratejik hedeflerine ulaşmasıdır. 11 Eylül 2001 olaylarından sonra, küresel terörizmle savaştaki önemlerinden ötürü Irak ve Afganistan gibi bazı ülkeler de bu programla desteklenmiştir.⁵⁹

ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID) ekonomik yardım kapsamındaki çeşitli projeleri desteklemekte ve denetlemektedir. Bunlardan en önemlisi, 40 yıllık bir süre boyunca yaklaşık 8 milyar dolarlık ekonomik yardımın tahsis edildiği 'emtia ithalat programı'dır. Program, tesislerde altyapı geliştirmek için mal ve ekipman (çoğunlukla ABD'den) ithal etmeyi amaçlamaktadır ve kamu ve özel sektör yararına mal ithalatını da kapsamaktadır. Ajans (USAID) tarafından Mısır'a sağlanan toplam ekonomik yardım son 40 yılda 30 milyar doları aşmıştır. Ayrıca, Ajans (USAID), çeşitli projeleri hakkında Mısır'da 13 farklı bakanlıkla çalışmaktadır.⁶⁰

⁵⁸ Sharp, **a.g.e.**, January 28, 2011 p.17-18.

⁵⁹ Tarnoff, Nowels, **a.g.e.**, s.7-8.

⁶⁰ “\$ 30 billion in US aid contributions to development programs in Egypt in 40 years”, Alahram News-Arabic, October 3, 2019. (Çevrimiçi) <http://gate.ahram.org.eg/News/2289058.aspx>, 25 Aralık 2019

Tarihsel olarak, ABD 1967'de ilişkiler kopmadan önceki dönem de dahil Mısır'a yıllardır yardım etti ve bu yardımın çoğu ekonomik yardım şeklinde gıda sektöründeydi, fakat son zamanlarda bu Ekonomik yardımların Mısır ekonomisinin çok küçük bir yüzdesi haline geldiğini belirtmek gerekir. ABD yardımları, büyük mali akışının başladığı 1979'da gayri safi yurtiçi hasılanın (GSYİH) %5'ini temsil ediyordu, ancak son dönemde GSYİH'nın %0.25'inden de azına düşmüştür.⁶¹ ABD'nin Mısır'a sağladığı ekonomik yardımı gösteren eğriyi gözlemlediğimizde, ekonomik yardımın değerinde dalgalanma ve düşüş olduğunu göreceğiz. Örneğin, 1998 yılında sağlanan ekonomik yardım 815 milyon dolardır, 2008 mali yılında kademeli olarak 411 milyon dolara, 2011'de ise 250 milyon dolara düşmüştür. Ekonomik yardımdaki bu kademeli düşüşün, 1990'ların sonunda, Glide Path adı verilen on yıllık bir anlaşmanın sonucu olduğunu belirtmek gerekir.⁶²

Mısır devriminden önceki son yedi yılda Mısır ve Amerikan tarafları arasında ekonomik yardım konusunda ortaya çıkan en önemli farklılıklardan biri, Mısır'da demokrasiyi desteklemek için ABD yardım programları konusudur. Bush yönetimi bazı Mısır sivil toplum kuruluşlarını desteklemek ve doğrudan Amerikan desteği sağlamak istemiş, ancak Mısır hükümeti, sivil toplum kuruluşlarına karşın bu yardım konusuna karşı çıkmıştır. 2005 yılından itibaren Kongre, USAID'in demokrasi ve yönetim fonları (D & G) programlarına karşı çekinceyle bakan Mısır rejimi özellikle bu program hakkında önceden onayına tabi olması gerektiğine dair direktifler çıkarttı ve bu konuda net bir pozisyon aldı. 2010 yılında, Kongre tarafından bu program için onaylanan ödenekler 25 milyon dolar ya da o yıl için toplam ekonomik yardımın %10'u idi, ancak Mısır hükümeti birçok demokrasi ve yönetim programını daraltmaya, ertelemeye ve iptal etmeye devam etti.⁶³

⁶¹ J. Scott Carpenter, “The Future of U.S. Assistance to Egypt”, The Washington Institute,,August 21, 2008. (Çevrimiçi) <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-future-of-u.s.-assistance-to-egypt>. 15 Aralık 2019

⁶² Sharp, a.g.e., January 28, 2011, s. 13

⁶³ Sharp, a.g.e., January 28, 2011, p. 18-20.

2.2.2 Askeri yardım

ABD, dünyanın çeşitli ülkelerine üç büyük program altında askeri yardım sağlar ve bu üç program Dışişleri Bakanlığı tarafından yönetilirken, uygulaması Amerikan Savunma Bakanlığı'na aittir. Bu programlar şunlardır⁶⁴:

1- Yabancı Askeri Finansman-FMF

Yurtdışındaki ABD askeri yardımlarının büyük çoğunluğunu içeren programdır. Bu program, yardımın sağlandığı ülkenin Amerikan silahlarını ve teçhizatını doğrudan ABD hükümeti veya ABD şirketleri aracılığıyla edinmesine izin verir. Mısır'a FMF yardımı üç bölüme ayrılmıştır⁶⁵:

- A- Yeni ekipman ve silah elde etme: Eski Sovyet teçhizatını yavaş yavaş yeni bir Amerikan teçhizatı ile değiştirme planıdır, askeri yardımın yıllık değerinin yaklaşık %30'unu temsil etmektedir.
- B- Mevcut ekipmanın geliştirilmesi ve güncellenmesi.
- C- Bakım ve Sonraki Sözleşmeler: Uzun vadede yeni cihaz alımının finansman yüzdesindeki kademeli düşüşü ve artan destek ve bakım ihtiyaçları nedeniyle bu oran giderek artmaktadır.

Mısır ayrıca Pentagon'dan milyonlarca dolar değerinde ilave savunma malzemesi almaktadır. (Excess Defense Articles- EDA)

2- Uluslararası Askeri Eğitim ve Öğretim Programı (The International Military Education and Training program IMET)

Anlaşmalı ülkelerden memurları ve askeri liderleri eğitmek için hibeler içeren bir programdır. Bu program Mısır'a düşük fiyatlarla askeri eğitim vermektedir ve program uzun vadede iki taraf arasındaki askeri iş birliğini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Bu

⁶⁴ Tarnoff, Nowels, **a.g.e.**, s. 7.

⁶⁵ Sharp, **a.g.e.**, May 12, 2009, s.30.

programın değeri yıllık olarak 1 milyon dolar ile 1,9 milyon dolar arasında değişmektedir. Programın 2010'daki değeri (devrimden önceki yıl) 1,4 milyon dolardır.⁶⁶

3- Barışı Koruma Fonları (Peacekeeping funds)

Bu fonlar, Birleşmiş Milletler dışındaki gönüllü güçlere harcanmaktadır, ayrıca Afrika kriz müdahale güçlerinin eğitim ve rehabilitasyonunu da desteklemektedir.

Eric Schmitt'in Amerikan New York Times gazetesinde yayınlanan bir raporunda, Mısır'a yapılan askeri yardımın, Mısır'a toplam silah alımının yaklaşık %80'ini sağladığını ve bunun Mısır ordusu üzerinde bir çeşit Amerikan nüfuzu oluşturduğunu belirtmiştir. Mısır, örneğin Körfez ülkeleri gibi başka bir kaynaktan yardım fonları almayı düşünse bile, o zaman gelişmiş Amerikan silahlarını elde edemeyecektir. Amerikan askeri yardımının kesilmesi durumunda Mısır'ın karşılaşacağı başka bir sorun ise bakım ve yedek parça sorunu olacaktır. Bu durum, Mısır'da kullanılabilir silah oranını yavaş yavaş düşürecek ve hasara yol açacaktır. Ayrıca, Periyodik bakım maliyetlerinin toplam yıllık askeri yardımın yaklaşık %15'i olduğunun belirtilmesi gerekmektedir.⁶⁷

Mısır'a askeri yardımın yıllık değerine gelince, 1987'den bu araştırmanın kapsadığı yıla kadarki dönemde (2014 hariç), Mısır'a yıllık yardımlarda yaklaşık 1,3 milyar dolarlık bir istikrarın olduğu kaydedilmiştir. ABD'nin Mısır'a askeri yardımının 1979'da 1,5 milyar dolarlık bir değerle başladığını, bunun 1987'ye kadar dalgalandığını ve daha sonra dengelendiğini belirtmek gerekir. Ayrıca, toplam ekonomik ve askeri yardımı izlediğimizde, ABD'nin Mısır'a toplam yardımının 1998'de 2,1 milyar dolardan 2011'de 1,55 milyar dolara düştüğünü göreceğiz.⁶⁸ Öte yandan, Amerikan yönetimi Mısır ve İsrail'e sağlanan yardım yüzdesini belirlemek için Mısır'a verilen her iki birimlik yardıma karşılık, İsrail'e üç birimlik yardım yapılması hakkında bir kural koymuştur. Ekonomik

⁶⁶ Sharp, **a.g.e.**, May 12, 2009, s. 30.

⁶⁷ Eric Schmitt, **Cairo Military Firmly Hooked to U.S. Lifeline**, The New York Times, Aug. 20, 2013.(Çevrimiçi) <https://www.nytimes.com/2013/08/21/world/middleeast/cairo-military-firmly-hooked-to-us-lifeline.html>, 15 Aralık 2019

⁶⁸ Jeremy M. Sharp, **Egypt: background and US relations**. Congressional Research Service, DIANE Publishing February 8, 2018, s. 33

yardımın ve Mısır'a sağlanan yardımın toplam değerindeki kademeli düşüşe rağmen, Bush yönetimi Temmuz 2007'de İsrail'e sağlanan ekonomik yardımı azaltmış ama askeri yardımın 2008'de 2,4 milyar dolardan 2018'de 3 milyar doların üzerine çıkarılması için İsrail ile on yıllık bir mutabakat zaptı imzalamıştır.⁶⁹ Bu bağlamda, ABD'nin Ortadoğu'da barışı koruma amacına ulaşmak için uzun vadede İsrail'in askeri üstünlüğünü korumak amacıyla bu ülkeye Mısır'a sağlanandan daha fazla destek ve askeri yardım sağladığı anlaşılmaktadır.

ABD-Mısır ilişkilerinin 1974'te tekrar canlanmasıyla, Mısır'a Amerikan yardımı sadece para ya da yardım programları ile sunulan projelerle sınırlı kalmadı, bazen yardım programları dışında da farklı şekiller aldı. Eylül 1990'da ABD Başkanı George W. Bush Kongre'den ABD Hazinesinin Federal Finans Bankası'ndan Mısır Savunma Bakanlığı'na 6,7 milyar dolar değerinde askeri kredi aktarmasını talep etti. Ardından bu borçlar hakkında af çağrısı yaptı ve Kongre aynı yılın Kasım ayında Mısır'ın askeri borcunu affetmek için bir yasa çıkardı. Bu yardımların, ABD yönetiminden Mısır'a Irak işgaline karşı koymak için başlatılan Çöl Kalkanı Operasyonları'nda yardım ettiği için bir ödül olarak verildiği görüldü.⁷⁰

2.3 ABD ve Mısır Arasındaki Askeri İlişkiler: En Önemli Duraklar

ABD, Camp David anlaşmasının ardından bölgedeki hegemonya hedeflerine ulaşacak şekilde Mısır ile askeri ilişkisini kademeli olarak güçlendirmeye devam etti. Bu bağlamda birinci bölümde, egemen olan tarafın haritada büyük uluslararası jeopolitik öneme sahip bölgelere askeri olarak konuşlanabilme kabiliyetine sahip olması gerektiği yönündeki fikirleri sunulmuştu. ABD'nin de bu ikili askeri ilişkileri geliştirmedeki başarısı, Orta Doğu'daki Amerikan kuvvetlerinin Mısır ordusuyla koordinasyon yoluyla elde ettiği avantajlar ile gelişti.⁷¹

⁶⁹ Sharp, **a.g.e.**, January 28, 2011, s. 13

⁷⁰ Mark, **a.g.e.**, p. 9

⁷¹ **A.e.**

1- Ortak Askeri Sanayileşme

A- 1988'de iki taraf arasındaki Mutabakat Zaptı altında Mısır, Abrams M1A1 tankının ortak üretimine katıldı. 1992'de Mısır, ABD'den ithal edilen tankın montajına başladı; tankın parçalarının %40'ını üretmekte ve %60'ını ithal etmekteydi.

B- Mısır ayrıca M60-A3 tankları, M60-A1 tankları, kamyonlar, zırhlı personel taşıyıcıları ve askeri cipler gibi bazı Amerikan askeri teçhizatlarının onarım ve bakım işlerine bakıyor, ayrıca eski Sovyet tanklarını (T-62) bakım ve onarım yapmak için programlara katılıyordu.

2- Parlak Yıldız tatbikatları

Mısır ve Amerikan silahlı kuvvetleri arasındaki Parlak Yıldız tatbikatları ilk kez 1983 Ağustos'unda başladı ve tatbikatlarda piyade, topçu ve hava kuvvetleri ortak çalışmalarda bulunmaktaydı. Dahası, bazen bu tarz tatbikatların sadece eğitimden daha fazlası olduğunu da belirtmek gerekir. Tatbikatların başladığı yıl içinde Başkan Mübarek, Başkan Reagan'dan Sudan'a karşı Libya'nın askeri faaliyetlerini izlemek için Havadan Uyarı ve Kontrol Sistemi uçakları, AWACS, göndermesini istedi ve bu uçak, Libya uçağının Hartum'u bombalamasından sonra Mısır'a geldi. Mısır ve Amerikan kuvvetleri arasında ortak deniz tatbikatları Ağustos 1986'da başladı ve sonraki tatbikatlarda da bazı deniz tatbikatlarıyla devam etti. Parlak yıldız tatbikatları yıllar geçtikçe gelişti ve daha önemli hale geldi, dahası 2001 yılında parlayan yıldız tatbikatlarına 10 ülkeden yaklaşık 70.000 asker katıldı. Bazı dönemlerde belirli sebeplerden dolayı tatbikatlar iptal edildi, örneğin Ağustos 2003'te ABD, silahlı kuvvetlerinin Irak, Afganistan ve dünyanın diğer bölgelerinde yer alması nedeniyle Parlak Yıldız tatbikatlarına katılımını askıya aldı.

3- Kartal Selamı tatbikatı: "Eagle Salute"

1991'den beri süregelen ve Mısır ve Amerikan kuvvetleri arasında Kızıldeniz'deki Mısır karasularında düzenli olarak gerçekleştirilen ortak deniz tatbikatlarıdır. Ayrıca, 2013 itibariyle bu tatbikatlara BAE'de katılmaktadır.⁷²

4- Kuveyt'in Kurtuluşu, Çöl Fırtınası Operasyonu: "Desert Storm"

7 Ağustos 1990'da ABD, Irak'ın Suudi sınırını işgali edilmesi ihtimaline karşı askeri kuvvetlerini Suudi-Kuveyt sınırında konuşlandırıldığını duyurdu. 10 Ağustos'ta Mısır, Suudi Arabistan'ı olası Irak müdahalelerine karşı savunmak için askeri güçler göndermeyi kabul etti ve ertesi gün Mısır, Suudi-Kuveyt sınırındaki Amerikan güçlerini desteklemek için yıldırım biriminden bir paraşüt ekibi gönderdi. Şubat 1991'de, Kuveyt'i kurtarma Çöl Fırtınası Operasyonuna 30.000 Mısır askerinden oluşan Mısır silahlı kuvvetlerinin piyade bölümü katıldı. Mısırlı ve Amerikan subaylar, Parlak Yıldız tatbikatlarına katılmanın Çöl Fırtınası operasyonunda koordinasyonu, iş birliğini ve başarıyı kolaylaştırdığını belirtti. Mısır kuvvetlerinin daha sonra Somali ve Yugoslavya'daki barışı koruma kuvvetlerine katılımı ve Körfez İş birliği Konseyi'nin silahlı kuvvetlerinde Mısır askeri taburu kullanılması bu iş birliğinin sonuçları arasındaydı.

5- Mısır'daki Amerikan askeri üsleri ve Amerikan kuvvetleri

ABD, Orta Doğu'daki askeri varlığını ve etkisini artırma çabası bağlamında, Mısır ile askeri üslerinin kullanımına izin veren bir anlaşma yapmak istedi. 1981'de Mısır, Arap ülkelerine karşı tehdit olması durumunda ABD'nin Kızıldeniz'deki askeri üssü Ras Banas'ı, kullanmasını kabul etti. ABD bu konuda resmi bir anlaşma talebinde ısrar etse de Mısır bunu kabul etmedi ve bu nedenle müzakereler bir süre sonra durdu. Ayrıca, askeri üssün yönetimi konusunda bazı başka anlaşmazlıklar da mevcuttu.

Son Amerikan çalışmalarına göre, Mısır'daki tek ABD askeri üssü merkezi Kahire'de bulunan ve Amerikan ordusu için tıbbi araştırmalar yapan Üçüncü Deniz Tıbbi

⁷² "End of the "Eagle Salute" maneuver with an American participation", Alhurra News-Arabic, march 25, 2016. (Çevrimiçi) <https://www.alhurra.com/a/egypt-usa-military-exercises/300191.html>, 13 Şubat 2020

Araştırma Birimi'dir (NAMRU-3)⁷³. Resmi istatistiklere göre, Mısır'da konuşlandırılan Amerikan kuvvetlerinin, 276 askeri ve 11 sivil çalışan olmak üzere ABD Savunma Bakanlığı'na bağlı 287 kişiden oluştuğu tahmin ediliyor.⁷⁴ Roller, Mısır'ın Amerikan kuvvetlerine kullanımda kolaylık sağladığı askeri üslerin idaresi çevresinde değişmektedir. Ayrıca, Mısır'a sağlanan çeşitli yıllık askeri yardım programlarını yönetmede ve organize etmede rolleri bulunmaktadır. Buna ek olarak, Mısır'a sağlanan çeşitli yıllık askeri yardım programlarının yönetiminde ve düzenlenmesinde de rolleri vardır.

2.4 ABD ve Mısır Arasındaki Ekonomik ilişkiler: En Önemli Gerçekler

Robert Keohane'e göre, bir ülkenin ulaşabileceği pazarın büyüklüğü potansiyel gücünün kaynağıdır ve bu nedenle büyük bir ülkenin diğer tarafların lehine bir şekilde belirli pazarlarla bağlantısının koparılması ekonomik gücünden bir kesintidir. Dahası, katma değeri yüksek malların üretimi çoğu zaman diğer birçok ülkenin sahip olmadığı devlete ait teknolojik gelişmelerle ilişkilidir. Yukarıda belirtilen dört unsuru kontrol edebilen devlet küresel ekonomiyi kontrol edebilmektedir. Hegemonya bu ülke tarafından gerçekleştirildiğinde, diğer ülkeler ile iş birliği olasılığını artıracaktır. Ayrıca, bu durum genellikle bir dünya gücünün hegemonyası sonucunda oluşmaktadır.⁷⁵

Bu teoriyi ekonomik açıdan ABD- Mısır ilişkilerine uyarlayarak, ABD'nin Mısır'daki hegemonyasını güçlendirmek için bir araç olarak Mısır pazarında mümkün olan en büyük payını elde etmekle neden bu kadar ilgilendiğini açıklamak daha kolay olacaktır. ABD onlarca yıl boyunca Mısır pazarı için yüksek değerli ve teknolojik olarak ileri nitelikte en önde gelen mal, araç ve ekipman kaynağı olmaya devam etti ve böylece Mısır'da hegemonyasını gücünü artırmıştır. Çalışmada, ABD ve Mısır arasındaki

⁷³ Matthew Wallin, **U.S. Military Bases and Facilities in the Middle East...** Fact Sheet, American Security Project, June 2018, p. 3. (Çevrimiçi) <https://www.americansecurityproject.org/wp-content/uploads/2018/06/Ref-0213-US-Military-Bases-and-Facilities-Middle-East.pdf>, 11 Şubat 2020

⁷⁴ Duty Location and Service/Component, **Number of Military and DoD Appropriated Fund (APF) Civilian Personnel Permanently Assigned**, Defence Manpower Data Centre, November 8, 2019.

⁷⁵ Keohane, **a.g.e.**, s. 32-33.

ekonomik ilişkilerin doğasını ve ABD'nin bu ilişkileri otuz yılı aşkın bir süre boyunca korumaya olan ilgisinin nedenlerini anlama bağlamında, aşağıdaki gerçekleri sunmak önemlidir⁷⁶:

- A- ABD, Mısır'ın en büyük ticaret ortağıdır ve Mısır pazarı, Amerikan buğdayı ve mısırını ithal eden dünyanın en büyük pazarlarından biri olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda, Mısır Amerikan mallarının, makinelerinin, ekipmanlarının ve tarım makinelerinin ithalatçısı olarak öne çıkmaktadır.
- B- ABD, Mısır pazarında, özellikle petrol ve gaz sektöründe ikinci en büyük yabancı yatırımcıdır. İlki Birleşik Krallıktır.⁷⁷
- C- Mısır, ABD ile ticaret ortakları arasında dünyada 46. sıradadır ve ABD lehine kalıcı bir yıllık ticaret fazlası bulunmaktadır. 2010 yılında bu ticaret fazlası 4,5 milyar dolar civarındadır.
- D- 1996'da Kongre, bu Bölgeler tarafından üretilen ürünlerin, üretiminin bir tarafta İsrail, diğer tarafta Ürdün veya Mısır arasında ortak olması şartıyla, vergi muafiyeti ile Amerikan pazarına girmesi için Nitelikli Sanayi Bölgeleri kurulmasına karar vermiştir. 2004'ün sonlarında Mısır, Mısır'da bir grup nitelikli sanayi bölgesi tanımlamak için İsrail ile bir anlaşmaya varmış ve bu anlaşmada, ürünlerin en az yüzde 10,5'nin İsrail'den olması şartıyla, bu sanayi alanlarından ürün ihraç etmesine izin verilmiştir. Ancak Mısır, İsrail-Ürdün Nitelikli Sanayi Bölgesi (QIZ) Anlaşması ile eşit bir oranda, yüzde 8 civarında bir indirim müzakere etmeye çalışmıştır. Bu sanayi bölgeleri tarafından üretilen ürünlerin çoğunun tekstile ait, vergiden muaf QIZ ürünleri olduğunu ve Mısır'dan ABD'ye yapılan toplam ihracatın yaklaşık üçte birini temsil ettiğini belirtmek gerekir.

⁷⁶ Jeremy M. Sharp, **Egypt: Background and U.S. Relations**, Congressional Research Service, August 23, 2011, s. 17-18.

⁷⁷ “**Egypt: Foreign Investment**”, Santandertrade, t.y., (Çevrimiçi)
<https://santandertrade.com/en/portal/establish-overseas/egypt/foreign-investment#:~:text=The%20UK%20is%20by%20far%20the%20largest%20investor%20in%20Egypt,04> Mayıs 2020.

İKİNCİ BÖLÜM

25 OCAK DEVRİMİ'NDEN 2012 BAŞKANLIK SEÇİMLERİNE

KADAR (DEVİRİM DÖNEMİ VE ASKERİ KONSEY YÖNETİMİ

DÖNEMİ) MISIR-AMERİKAN İLİŞKİLERİ

Mısır devrimi, Amerikan yönetiminin son on yılda yüksek dinamizm ve etkililikle ele aldığı en önemli olaylardan biri olarak görülebilir ve ABD Orta Doğu bölgesindeki stratejik çıkarlarını için Mısır rejimi ile stratejik ilişkiyi koruyarak, tüm kurumlarda olağanüstü çaba sarf etmiştir. Ayrıca bölgede gerçekleşecek siyasi güç geçişi sonucunda bölge vizyonu üzerinde ortaya çıkabilecek olumsuz etkileri kontrol hedefini göz önünde bulundurarak arka planda kalmayı tercih etmiştir. Bununla birlikte, ABD bir yandan bölgedeki Amerikan stratejik çıkarları diğer yandan demokrasi ve insan hakları değerleri olarak sunulan ve savunulan Amerikan değerleri arasındaki uyumsuzluğun da tam olarak farkındaydı. Çalışmanın bu bölümünde, 25 Ocak 2011'de devrimin başlangıcı ile Mayıs ve Haziran 2012'de yapılacak cumhurbaşkanlığı seçimleri arasındaki dönemde Mısır-Amerikan ilişkilerinin ayrıntılarını tartışacağız.

Bölüm iki ana başlıktan oluşuyor: Birincisi, Hüsnü Mübarek 11 Şubat'ta istifa edene kadar devrimin 18 günlük dönemini ve devrim olaylarında çeşitli Amerikan kurumlarının (Beyaz Saray, Dışişleri Bakanlığı, Kongre) pozisyonlarındaki ve hareketlerindeki gelişmelere, bu dönemde İsrail'in gelişmeler karşısındaki çekincelerine ve aldığı pozisyona değinecek ve İsrail pozisyonunun Orta Doğu'daki Amerikan stratejisi üzerindeki önemini ve etkisini göz önünde bulundurarak elde ettiğimiz sonuçları değerlendireceğiz.

İkinci kısımda, çalışma, Mübarek 'in 2012'nin ortalarında cumhurbaşkanlığı seçimlerine adım atmasından sonra, Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyi'nin iktidara gelmesini takiben oluşan dönemde Mısır-Amerikan ilişkilerini ele alacağız. Bölümün bu

kısımında Mısır-ABD ilişkilerinin seyri, örneğin ABD'nin Müslüman Kardeşler örgütüne bakışı, Mısır politikasında meydana gelen değişiklikler ve gelişmeler ile bunun Mısır-Amerikan ilişkileri ve Filistin dosyası üzerindeki etkisi gibi konular ve krizler incelenecektir. Ayrıca bu kısımda, Mısır askerlerinin İsrail Kuvvetleri tarafından öldürülmesi olayı, sonra Mısır'daki İsrail büyükelçiliğinin göstericiler tarafından yağmalanması nedeniyle ortaya çıkan Mısır-İsrail gerginliğine karşı ABD'nin tutumu, ardından Eylül 2011'de gerçekleşmesi planlanan "Parlak Yıldız" askeri tatbikatının iptali ve daha sonra, Askeri Konsey döneminde dış finansman meselesinin Mısır-Amerikan ilişkileri üzerindeki etkileri ele alınacaktır. Son olarak ABD'nin, parlamento seçimleri ve anayasa hazırlıkları ile ilgili tutumunu ve cumhurbaşkanlığı seçimleri esnasındaki ekonomik ilişkiler değerlendirilecektir.

1 AMERİKAN KURUMLARI VE MISIR DEVRİMİ

ABD, Mısır'daki devrim ile yakından ilgilenmiş, demokrasiye verdiği desteği ve Mısır yetkililerinin insan haklarına saygı duyması gerektiği talebini sürekli olarak tekrar etmiştir. Bunun amacı, Amerikan kültürünü ve değerlerini desteklediğini ifade etmektir. Bu konuda Joseph Nye uluslararası etki ve hegemonyanın geliştirilmesinde cazip bir kültüre ve değerlere sahip olmanın ve bunları korumaya çalışmanın herhangi bir devlet için yumuşak gücün en önemli unsurları arasında yer aldığını belirtmektedir.

Ayrıca, Francis Fukuyama'nın belirli koşullarda bazı ülkelerin iç politikasına müdahaleyi haklı çıkaran fikirleri de dikkat çekicidir. Fukuyama, huzursuzluk, devrimler, kitlesel halk protestoları vb. gibi sebeplerle ortaya çıkabilecek zayıf hükümetin devlet egemenliği ilkesini zayıflatabileceğini, çünkü bu durumda devletin iç ve dış işlerindeki sorunlarını çözemeyeceğini savunmaktadır. Bu da diğer bazı ülkelerin, bu sorunların çözümünde müdahale etmek zorunda kalmasına neden olur. Ayrıca Fukuyama, böyle bir müdahalenin argümanlarından biri olan Westphalia Barış Anlaşması'na dayalı olarak ortaya çıkan egemenlik ilkesi ile ilgili koşulların değiştiğini, bu ilkenin kâğıt üzerinde

kaldığını açıkça belirtmektedir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra ve uluslararası sistemin gelişmesiyle, uluslararası toplumda siyasi meşruiyet ve insan hakları kavramı üzerinde bir oydaşma gelişti. Bu yüzden Fukuyama'ya göre, herhangi bir ülkeye tam egemenlik hakkı tanımak artık mümkün değildir. Bu nedenle, müdahale etmek, insan hakları ve demokratik meşruiyet adına hareket eden yabancı ülkelerin görevi haline gelmiştir. Bu fikir ve kavramları Ocak 2011 devrimi sırasında Mısır örneğine uygulayarak, Amerikan müdahalesinin gerekçelerini ve bu müdahalenin entelektüel arka planlarını anlamayı kolaylaştıracaktır. Bu çalışmada yer alan aşağıdaki olaylar o dönemin en belirgin olaylarıdır⁷⁸:

- 25 Ocak: Devrimin ilk protestoları Kahire'de ve birçok Mısır valiliğinde patlak verdi.
- 27 Ocak: Muhammed El Baradei (Uluslararası Enerji Ajansı eski başkanı) göstericileri desteklemek amacıyla Mısır'a geldi, ayrıca Müslüman Kardeşler tüm Mısırlıları Cuma gösterilerine katılmaya davet etti.
- 28 Ocak: Kahire'de ve birçok Mısır valiliğinde kitlesel protestolar patladı, güvenlik güçleri ve göstericiler arasındaki çatışmalar gerçekleşti. Çatışmalar, güvenliğin geri çekilmesiyle sonuçlandı ve birçok mahkûm çeşitli hapishanelerden kaçtı, bu olayla Mübarek, silahlı kuvvetlerin sokaklara indirilmesi kararını almak zorunda kaldı. Ardından protestocular Tahrir Meydanı'nda oturma eyleminin başladığını duyurdular. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-moon hükümete sürekli, şiddet kullanmama konusunda ve basın özgürlüğü ile toplantı ve protesto yürüyüşü düzenleme özgürlüğüne saygı duyulması konusunda çağrıda bulundu. Birleşmiş Milletler olayların başlamasından bu yana yaklaşık 380 kişinin öldürüldüğünü duyurdu ve aynı gün Mübarek, Ahmet Nazif'i görevden aldığını duyurdu.

⁷⁸“Chronology of the most important events in Egypt since the January 25 revolution”, Reuters-Arabia, January 24, 2012. (Çevrimiçi)
https://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80N07N20120124_05 Şubat 2020

- 29 Ocak: Mübarek, ilk kez başkan yardımcısı atadı, Genel İstihbarat Teşkilatı direktörü General Ömer Süleyman, ayrıca yeni hükümeti kurmak için Ahmet Şafik'i görevlendirdi.
- 30 Ocak: Uluslararası Büyük Güçler duruşlarını duyurmaya başladı. Britanya, Almanya ve Fransa, Mübarek'e demokratikleşme ve serbest seçimler yapma davetini açıkladı. Ayrıca, ABD Başkanı Barack Obama, Mübarek'i öncesinde verdiği sözleri yerine getirmek için pratik ve somut adımlar atmaya davet etti.
- 1 Şubat: Mübarek olaylar sırasında ikinci konuşmasını yaptı ve anayasa değişikliğine gidileceğini açıkladı ve Eylül 2011'de sona erdikten sonra gelecek dönem için başkanlık seçimlerine katılmayacağını vurguladı.
- 2 Şubat: Tahrir Meydanı'ndaki protestoculara Mübarek destekçisi çeteler tarafından deve ve atlarla yoğun bir saldırı yapıldı. Protestocular orduya ve polise zarar vermeden bu saldırıyı püskürtmeyi başardılar ve bu olaya Deve Savaşı adı verildi.
- 4 Şubat: Bir grup ulusal sembol olan kişiden (Amr Moussa, Dr. Ahmed Zewail, Diaa Rashwan, Dr. Osama Al- Ghazali Harb, Dr. Amr. Hamzawy, Dr. Ahmed Kamal Abu Al- Majd, Naquib Sawiris, Munir Fakhry Abdel Nour, Mahmoud Saad, Jawdat Almalat) oluşturulan Bilge Adamlar Komitesi, çeşitli siyasi güçlerle görüşmelere başladı. Müslüman Kardeşler'in cumhurbaşkanlığı için aday gösteremeyeceğini açıkladı. Ayrıca Komite, Mübarek' in ayrılması ve Ömer Süleyman geçiş yönetiminin ordu güvencesi altında olması şartıyla, devir aşamasında anayasanın değiştirileceğini açıkladı.⁷⁹
- 6 Şubat: Yasaklı Müslüman Kardeşler grubu dahil olmak üzere bazı siyasi ve devrimci güçler, geçiş dönemi vizyonunu görüşmek üzere Başkan Yardımcısı

⁷⁹ “Alhukma'a taqtarih taklif sulayman bimarhalat aintiqliat bidaman aljaysh.. watuakidu: al'iikhwan In yatarashahau lilriyaasati”, Almisrii Alyawm, 04-02-2011.(Çevrimiçi) <https://www.almasryalyoum.com/news/details/112388> ,12 Ocak 2020

Ömer Süleyman ile görüşmeler yaptı.⁸⁰ Müslüman Kardeşler ayrıca yaptığı basın toplantısında, Mübarek'in oğullarından hiçbirini cumhurbaşkanlığına aday göstermeyeceğini açıkladı.⁸¹

- 8 Şubat: Anayasa değişikliklerinin hazırlanması için bir komite oluşturulduğu açıklandı ve bu yeni alanlarda protestolar da artış görüldü.
- 9 Şubat: Protestocular Halk Meclisi, Şura meclisi ve Bakanlar Kurulu'nda oturma eylemine başladılar.
- 10 Şubat: Mübarek'in yokluğunda yapılacak Silahlı Kuvvetler Yüksek Kurulu'nun ilan edilmesi ve ardından Mübarek'in üçüncü ve son konuşması, Başkan Yardımcısı'na (1971 anayasasının 139. metnine göre) yetkilerin devredildiğini ve ulusal diyalog oturumlarının devam edeceğini duyurdu.
- 11 Şubat: Protestolar yoğunlaştı ve protestocular, cumhurbaşkanlığı sarayına yöneldiklerini ilan etti, ardından Ömer Süleyman Mübarek'in iktidardan çekildiğini ve yönetimi Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyine devrettiğini duyurdu.

Devrimin 18 gününün en önemli aşamalarını gözlemledikten sonra, ABD'nin stratejik çıkarlarını korumak için attığı adımları, Mısır siyasetinde Amerikan değerlerinin uygulanmasını teşvik etmesini ve çeşitli Amerikan kurumlarının, sahadaki olayların gelişimiyle bağlantılı olarak tavırlarını anlamak gerekmektedir. Bu sayede Beyaz Saray, Dışişleri Bakanlığı, Kongre ve Pentagon'un konumlarındaki gelişmeleri izleyecek, ardından İsrail'in olaylar üzerindeki konumunu ve ABD'nin kararları üzerindeki etkisini

⁸⁰ “The Muslim Brotherhood begins a dialogue with Vice President Omar Suleiman”, France24, 06-02-2011.(Çevrimiçi) <https://www.france24.com/ar/20110206-brotherhood-muslim-egypt-talks-dialogue-omar-suleiman-president-mubarak-opposition> 17 Ocak 2020

⁸¹ “Statement by the Muslim Brotherhood on the dialogue session with the Vice President”, ikhwanwiki, 06-02-2011.(Çevrimiçi) <http://bit.ly/2NefbFg> 12 Ocak 2020

açıklamaya çalışacağız. Son olarak ABD'nin Mısır devrimi üzerindeki etkisinin kapsamlı bir analizini yapacağız.

1.1 Beyaz Saray'ın En Önemli Adımları

25 Ocak'ta Beyaz Saray tarafından yayınlanan bir açıklama, Mısır hükümetini, Mısır halkının siyasi, ekonomik ve sosyal reformları uygulama isteklerine yanıt vermeye çağırdı.⁸² Beyaz Saray sözcüsü Robert Gibbs 28 Ocak'ta, ABD'nin gelişmeler ışığında Mısır'a yardımı gözden geçireceğini bildirdi. Aynı gün Obama, yaptığı telefon görüşmesinde göstericilere karşı şiddet kullanmaması için Mübarek'i uyardı ve insanlara siyasi ve ekonomik reform haklarını vermeye yönelik somut adımlar atmasını istedi. Beyaz Saray, 28 Ocak'ta Obama ve yönetim üyeleri ile ulusal güvenlik danışmanı arasında Mısır'daki olaylar hakkında bir toplantı yapıldığını duyurmuştu. 30 Ocak'ta Beyaz Saray, Obama'nın çeşitli liderlerle ve komutanlarla, Mısır'daki iktidarın atacağı reform adımlarına verdiği desteği bildiren birkaç telefon görüşmesi yaptığını açıkladı. 31 Ocak'ta Beyaz Saray, Obama'nın Mısır'da iktidarın, halkı isteklerini yerine getiren bir hükümete "düzenli" şekilde devrini desteklediğini ve ayrıca Obama'nın birçok ülke lideri ve komutanı (Suudi Arabistan, Ürdün, Türkiye, Britanya ve İsrail) ile Mısır'daki gelişmeleri tartışan telefon görüşmeleri yaptığını duyurdu.

1 Şubat'ta Obama, Mısırlı meslektaşına mevcut durumun devam edemeyeceğini bildirdi ve onu "hemen" demokratik seçimler yoluyla barışçıl bir iktidar devri başlatmaya çağırdı.⁸³ Deve Savaşı'ndan sonra, Beyaz Saray, 2 Şubat'ta sözcüsü Robert Gibbs aracılığıyla Washington'un Mısır'daki değişimin hemen gerçekleşmesini istediğini

⁸² **Egyptian authorities ban further protests after 'day of anger'**, France24, 26-01-2011. (Çevrimiçi) <https://www.france24.com/en/20110126-egypt-protests-democracy-mubarak-tunisia-france-cairo> 19 Ocak 2020.

⁸³ **McCain calls Mubarak to step down, Clinton calls for investigation into violence**, BBC Arabic, February 3, 2011. (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2011/02/110202_america_reax_05_Subat_2020

açıkladı. Buna, Obama'nın bir önceki gün Mübarek'e açıkça gönderdiği "şimdi yani şimdi" mesajını ekledi.⁸⁴

3 Şubat'ta, New York Times, Obama'nın Mısırlı yetkililer ile Mübarek'in istifasını tartıştığını ve hemen iktidarı ordunun desteklediği Ömer Süleyman başkanlığında bir hükümete teslim etmesi gerektiğini bildirdi.⁸⁵

4 Şubat'ta Obama, Kanada Başbakanı ile ortak basın toplantısında gazetecilere karşı baskı kullanımını ve göstericilere karşı şiddeti reddettiğini açıkladı ve Mısır'ın geleceğinin ülkenin çocukları tarafından belirleneceğini ve iktidarın devriyle ilgili müzakerenin başladığını doğruladı. Aynı gün Beyaz Saray, Mısırlı bağımsız kişilerle barışçıl ve düzenli bir iktidar devri amacıyla yaptığı telefon görüşmelerini duyurdu.⁸⁶ Bu duyuru, Beyaz Saray tarafından açıklanan aynı yaklaşımı benimseyen; Hakem Komite adı verilen Mısırlı bağımsız kişilerin eylemlerine denk geldi.⁸⁷

5 Şubat'ta Biden, ABD Başkan Yardımcısı Ömer Süleyman'ı aradı ve ondan ülkede gerekli değişiklikleri yapmak için net bir program ve zaman çizelgesi hazırlamasını istedi. 7 Şubat'ta Beyaz Saray gelecekteki herhangi bir Mısır hükümetini, Mısır- İsrail barış anlaşmasına açıkça atıfta bulunarak, Mısır'ın imzaladığı anlaşmalara saygı göstermeye çağırdı. 8 Şubat'ta Joe Biden meslektaşları Ömer Süleyman'ı, devir aşamasındaki diyalogun kapsamını Mısır'daki muhalefetin farklı unsurlarını kapsayacak şekilde genişletmeye çağırdı. Ayrıca Beyaz Saray, aynı gün Mısır rejimine, Mısır'da reform uygulamak için "Geri Dönüşü Olmayan" adımlar atma çağrısını duyurdu. 9 Şubat'ta Beyaz Saray sözcüsü Robert Gibbs, rejimin bugüne kadar Mısır halkının temel gereksinimlerini karşılamadığını söyledi.

⁸⁴ **Chronology of the most important events in Egypt since the January 25 revolution**, Reuters-Arabic, January 24, 2012. (Çevrimiçi) <https://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80N07N20120124> 25 Aralık 2019

⁸⁵ Sharp, **a.g.e.**, s. 9.

⁸⁶ **Timeline: Echoes and international reactions to Egypt's events**, BBC Arabic, February 11, 2011. (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2011/02/110203_egypt_reactions 15 Ocak 2020

⁸⁷ **"al'hukma'a taqtarih taklif sulayman bimarhalat aintiqliyat bidaman aljaysh.. watuakidu: al'iikhwan In yatarashahau lilriyaasati"**, Almisrii Alyawm, 04-02-2011. (Çevrimiçi) <https://www.almasryalyoum.com/news/details/112388>, 15 Ocak 2020

Mübarek'in son konuşmasının ardından, 10 Şubat'ta Beyaz Saray sözcüsü tarafından yapılan açıklamada, Obama'nın "önümüzde yeni bir tarih oluştu" dediğini, Mısır halkının ABD'nin Mısır'da gerçek bir demokratik devri desteklemek için elinden gelen her şeyi yapacağını bilmesi gerektiğini söylediğini duyurdu. 11 Şubat'ta Beyaz Saray sözcüsü Robert Gibbs, Obama'nın, Mübarek'in istifa etmesini ilan ettikten sonra bir toplantıda Ulusal Güvenlik Konseyi'yle bir araya geldiğini duyurdu ve istifayı son adım değil, başlangıç adımı olarak tanımladı. Sözcü gelecekteki herhangi bir Mısır hükümetinin İsrail ile barış anlaşmalarına uyması gerektiğini de vurguladı. Beyaz Saray, Obama'nın açık ve net bir dilde planlanan değişiklikleri duyurmak, yorumlamak ve açıklığa kavuşturmak için yetkilileri çabucak harekete geçmeye çağırdığını açıkladı.⁸⁸

1.2 Dışişleri Bakanlığı'nın Adımları

25 Ocak gösterilerinden saatler sonra Hillary Clinton, olayları Mısır rejiminin istikrarlı olduğunu, hükümetin Mısır halkının meşru taleplerine cevap vermenin yollarını aradığını⁸⁹ ve ayrıca protestocuların şiddete başvurmadıklarını bu nedenle görüşlerini ifade etme haklarını korumalarını istediğini söyledi.⁹⁰

26 Ocak'ta ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Philip Crowley ABD'nin ifade hakkını desteklediğine, Mısır'daki tüm tarafları kendilerini kontrol etmeye, Mısır hükümetini de göstericilere karşı şiddet kullanmamaya, siyasi, ekonomik ve sosyal reformları gerçekleştirmeye ve isteklere yanıt vermeye çağırdığına dair bir açıklama yayınladı.⁹¹ Mısır Dışişleri Bakanı Ahmed Ebu Gayt 29 Ocak'ta Hillary Clinton'dan iki ayrı çağrı

⁸⁸ "Timeline: Echoes and international reactions to Egypt's events", BBC Arabic, February 11, 2011. (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2011/02/110203_egypt_reactions 17 Şubat 2020

⁸⁹ Mohamed Al-Minshawi, **Hillary Clinton and the January 25 Revolution**, shorouknews-Arabic, August 11, 2016. (Çevrimiçi) <https://www.shorouknews.com/columns/view.aspx?cdate=11082016&id=ee2a83ad-480c-4572-ad40-2698a8e9cd93> 17 Şubat 2020

⁹⁰ "US urges restraint in Egypt, says government stable", Reuters, January 25, 2011. (Çevrimiçi) <https://www.reuters.com/article/ozatp-egypt-protest-clinton-idAFJOE70O0KF20110125> 13 Şubat 2020

⁹¹ "Timeline: Echoes and international reactions to Egypt's events", BBC Arabic, February 11, 2011. (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2011/02/110203_egypt_reactions 14 Şubat 2020

aldığını, Clinton'un barışçıl gösterilere izin verilmesini ve krizi acilen sona erdirmek için reformların başlatılmasını talep ettiğini söyledi.⁹²

30 Ocak Pazar günü, Hillary Clinton, Amerikan yönetiminin Mısır'daki yeni bir siyasi sisteme düzenli bir geçişi desteklediğini ancak bu arada güç boşluğu oluşmaması gerektiğini ilettiğini belirtti. O sırada ABD, iktidarda boşluk oluşturmamak için Mübarek'in görev süresinin sonuna kadar kalışını desteklemekteydi. Öte yandan, El Baradei Amerikan hükümetinin Mısırlılardan 30 yıl boyunca Mısır'ı yöneten diktatör ile demokrasiyi uygulayacak olanın aynı kişi olmasını talep edemeyeceğini söyledi. Bu politika ile ABD'nin güvenilirliğini kaybettiğini, çünkü ABD'nin bir yandan insan haklarına ve demokrasiye saygı duymaktan bahsettiğini, diğer yandan ise halkını bastırmaya çalışan diktatörü desteklemeye devam ettiğini dile getirdi.⁹³ 1 Şubat'ta ABD'nin Kahire Büyükelçisi Margaret Scobey'in Mısır muhalefetinden Muhammed El Baradei ile telefon görüşmesi yaptığı duyuruldu.⁹⁴ ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'ın Deve Savaşı'ndaki tavrına gelince, 2 Şubat'ta Başkan Yardımcısı Ömer Süleyman'a, göstericilere uygulanan şiddet ve saldırılar ile ilgili acil bir soruşturma açılması çağrısında bulundu ve Beyaz Saray'ın iktidarın el değiştirmesi talebini tekrarladı.⁹⁵

3 Şubat'ta Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Philip Crowley, Mübarek rejimine karşı devrimin faaliyetlerini izleyen yabancı medyaya karşı Mısırlı yetkililer tarafından uygulanan sistematik kampanyayı kınadı. 4 Şubat'ta Philip Crowley, Mısır ordusu liderleriyle temasların sürdüğünü ve ordunun Deve Savaşı'nın olumsuz etkileri referans

⁹² “January 25 Revolution: Washington and 18 days of anger”, BBC Arabic, January 25, 2016. (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2016/01/160125_egypt_us_25_january_revolution_02_Ocak_2020

⁹³ Sharp, a.g.e., February 4, 2011, s. 9.

⁹⁴ “Timeline: Echoes and international reactions to Egypt's events”, BBC Arabic, February 11, 2011. https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2011/02/110203_egypt_reactions (Çevrimiçi)

⁹⁵ “McCain calls Mubarak to step down, Clinton calls for investigation into violence”, BBC Arabic, February 3, 2011. (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2011/02/110202_america_reax_18_Subat_2020

olarak performansını değiştirdiğini ve sahadaki olaylarla uğraşmaya başladığını duyurdu.⁹⁶

Anılarında Hillary Clinton, 4 şubat'ta yaptığı bir telefon görüşmesinde Mısır Dışışleri Bakanı Ahmed Ebu Gayt'in ABD'nin olası sonuçlara bakmadan Mübarek'ten kurtulmak için baskı yapmasından, aynı zamanda İşlamlcıların bu durum sayesinde yükselişinden korktuğunu iletteğinden ve ayrıca İran'ın, Mısır rejiminin çöküşü durumunda ortaya çıkabilecek durumu sömürmesi konusunda kendisini uyardığından söz etmektedir.⁹⁷ 5 şubat'ta ABD Dışışleri Bakanlığı sözcüsü, "Mübarek'in iktidarda demokratikleşme için gerekli değişiklikleri başarmak için son dönemine kadar kalacağını" belirten Kahire elçisi Frank Wisner tarafından yapılan açıklamaların, Amerikan yönetiminin görüşünü değil, kişisel görüşünü yansıttığını söyledi. Aynı gün Hillary Clinton Münih'te katıldığı bir konferansta ABD'nin Mısır'da sistematik ve hızlı bir iktidar devrini mümkün olan en kısa sürede desteklediğini söyledi. 6 şubat'ta Hillary Clinton, Müslüman Kardeşler'in Mısır'daki krizden çıkış yollarını belirleme amacıyla oluşturulan ulusal diyaloga dahil edilmesini memnuniyetle karşıladı. 9 şubat'ta Dışışleri Bakanlığı sözcüsü Philip Crowley, Clinton'un ordunun siyasete müdahalesini sınırlama politikasını sürdürmeye çağırdığını duyurdu. Bu duyuru, ordunun Mısır'daki kaos olayına müdahale olasılığı tartışmaları esnasında gelmişti.⁹⁸

1.3 Kongre'nin En Göze arpan Adımları

Mısır devriminin 25 Ocak'tan Mübarek'in 11 şubat'ta istifa etmesine kadar sürmesi göz önüne alındığında, Kongre'nin Mısır konusuyla ilgili özel kararlar almasına izin verecek kadar uzun değildi, bu kararın ister yardım ile ilgili olması isterse de iki ülke arasındaki karşılıklı ilişkilerle ilgili olması durumu değiştirmezdı. Ancak bazı önde gelen

⁹⁶ "Timeline: Echoes and international reactions to Egypt's events", BBC Arabic, February 11, 2011. (evrimii) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2011/02/110203_egypt_reactions 24 şubat 2020

⁹⁷ "Hillary Clinton's memoir on January Revolution", Elwatannews-Arabic, June 12, 2014. (evrimii) <https://www.elwatannews.com/news/details/502507?t=push> 23 şubat 2020

⁹⁸ "Timeline: Echoes and international reactions to Egypt's events", BBC Arabic, February 11, 2011. (evrimii) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2011/02/110203_egypt_reactions 24 şubat 2020

Kongre üyelerinin belirgin ve açık pozisyonları vardı ve buna göre, çalışmamızda, bu adımların en önemli olanlarını izlemeye çalıştık:

28 Ocak'ta ABD Senatörü John McCain, Mısır rejiminin gösterileri ve protestoları dikkate alması gerekliliğini belirten bir açıklama yaptı. 29 Ocak'ta John Kerry Mısır'daki kötü koşullarla ilgili endişesini dile getirdi ve Mübarek'ten halkın taleplerine cevap vermesini istedi.⁹⁹ Buna ek olarak, 1 Şubat'ta Senatör Jon Kyl'in, Obama yönetimine saldırdığı ve Mısır'daki demokrasiyi desteklemek için daha güçlü önlemler alınmasını talep ettiği yönünde açıklamalar yapıldı ve bu ifadelerde önceki Bush yönetiminin Mısır'daki demokrasiyi desteklemek için daha güçlü bir baskı uyguladığını doğruladı.¹⁰⁰ John McCain, Mübarek'ten 2 Şubat Çarşamba günü (Deve Savaşı'ndan hemen sonra) Başkan Obama ile yaptığı görüşme sonrasında, Mısır halkının ve ordusunun çıkarına olduğu için Mübarek'in istifa etmesini ve hükümeti terk etmesini istedi.¹⁰¹

3 Şubat'ta bazı yasa koyucular Mısır'a dış yardımın durdurulmasını teklif ederken, bu konuda hiçbir karar alınmadı ve bu mesele olaylar bitene kadar ertelendi.¹⁰² 4 Şubat'ta, Senato'da Mısır ordusunu kısıtlamayı sürdürmeye çağıran ve demokratik bir sistemin özgür ve adil seçimlerle derhal ve düzenli ve barışçıl döneme geçiş çağrısında bulunan bir teklif sunuldu. Bunun muhalefet, ordu ve sivil toplumla koordinasyon ve iletişim yoluyla yapılmasını öngören bir çözüm önerisinde bulunuldu.¹⁰³ 10 Şubat'ta John McCain, Mübarek'in son konuşmasını eleştirdi ve Mısır halkının taleplerine yanıt olarak istifa etmesi çağrısını tekrarladı. 11 Şubat'ta Mübarek istifa ettikten sonra Senato Dış ilişkiler Komitesi Başkanı John Kerry, Mısır ordusuna halkın taleplerini dinlemesi ve acil

⁹⁹ “**Timeline: Echoes and international reactions to Egypt’s events**”, BBC Arabic, February 11, 2011. (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2011/02/110203_egypt_reactions, 24 Şubat 2020

¹⁰⁰ Tom Cohen, **U.S. navigates carefully between supporting Mubarak, democratic ideals**, CNN, February 1, 2011. (Çevrimiçi) <https://edition.cnn.com/2011/POLITICS/01/31/us.egypt.response/index.html> 24 Ocak 2020

¹⁰¹ “**McCain calls Mubarak to step down, Clinton calls for investigation into violence**”, BBC Arabic, February 3, 2011. (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2011/02/110202_america_reax, 27 Ocak 2020

¹⁰² Sharp, **a.g.e.**, February 4, 2011, p. 9.

¹⁰³ **A.e.**, p. 1.

yasayı iptal etmesi için çağrı yaptığını duyurdu, ayrıca şeffaf ve güvenilir seçimler düzenlemek için bir zaman çizelgesi ayarladı.¹⁰⁴

1.4 Pentagon'un Adımları

Protestolar sırasında Amerikan Genelkurmay Başkanı Mike Mullen, Mısır'daki kargaşa döneminde ülkenin ve Süveyş Kanalı'nın güvenliği konusunda Mısır ordusuna olan güvenini vurguladı.¹⁰⁵ 30 Ocak'ta Pentagon, Amerikan Savunma Sekreterinin Mısırlı ve İsraili mevkidaşlarını Mısır'da gerçekleşen olayların takibi kapsamında aradığını, 1 Şubat'ta Tantavi ile Gates arasında bir çağrının daha duyurulduğunu ve çağrının 2 Şubat'ta üçüncü kez tekrarlandığını bildirdi. ABD Savunma Bakanı Geoff Morrell bunun hafta içinde iki bakan arasındaki üçüncü temas olduğunu söyledi. 3 Şubat Perşembe günü, ABD Ordusu Genelkurmay Başkanı Amiral Mike Mullen, Mısır ordusu liderlerinin şiddeti kullanamayacaklarını veya göstericileri vurmayacaklarını teyit ettiklerini¹⁰⁶ ve bunun Mısırlı mevkidaşı Korgeneral Sami Annan ile yapılan görüşmede söylendiğini belirtti.¹⁰⁷

8 Şubat'ta ABD Savunma Sekreteri, Mısır ordusuna protestocular ve göstericilerle ilişkiler de kısıtlama uyguladığını belirtti. 10 Şubat'ta Merkezi İstihbarat Teşkilatı şefi, kendisine ulaşan ve Mübarek'in aynı gece istifa etme olasılığının yüksek olduğunu gösteren raporlar olduğunu açıkladı. Aynı gün İsrail Savunma Bakanı Ehud Barak, Mısır'daki krizi görüşmek üzere Beyaz Saray'a geldi ve mevkidaşı Robert Gates ve Dışişleri Bakanı Hillary Clinton ile görüştü.¹⁰⁸

¹⁰⁴ “**Timeline: Echoes and international reactions to Egypt’s events**”, BBC Arabic, February 11, 2011. (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2011/02/110203_egypt_reactions 24 Ocak 2020

¹⁰⁵ “**McCain calls Mubarak to step down, Clinton calls for investigation into violence**”, BBC Arabic, February 3, 2011. (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2011/02/110202_america_reax 27 Ocak 2020

¹⁰⁶ “**Demonstrations of “Friday of departure” gather in Cairo's Tahrir Square and in other cities**” , BBC Arabic, 04-02-2011. (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2011/02/110204_egypt_massprotest.shtml, 27 Ocak 2020

¹⁰⁷ “**January 25 Revolution: Washington and 18 days of anger**”, BBC Arabic, January 25, 2016. (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2016/01/160125_egypt_us_25_january_revolution, 27 Ocak 2020

¹⁰⁸ “**Timeline: Echoes and international reactions to Egypt’s events**”, BBC Arabic, February 11, 2011. (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2011/02/110203_egypt_reactions, 24 Ocak 2020

ABD Savunma Bakanı Robert Gates, Obama'ya ve Amerikan yönetimi üyeleri Donblon, Biden, Clinton ve Amiral Mike Mullen'e ve Ulusal Güvenlik Ekibi'ne Mısır'daki olaylarla ilgili görüşünü sundu. Mübarek'in, haysiyetinin, düzenli bir iktidar devrinin yolunu açacak olan başkanlık dönemini tamamlayarak, korunması gerektiğini ve buna ek olarak, ABD'nin onları terk etmediği ya da kurtlara atmadığı mesajının bölgedeki müttefiklere gönderileceğini söyledi.¹⁰⁹

1.5 İsrail'in Pozisyonunu ve ABD'nin Mısır Politikalarına Etkisi

İsrail'in Mısır'daki olaylara müdahalesiyle ilgili Amerikan stratejik kararının kollarından biri olarak öne çıkan önemi göz önüne alındığında, çalışmamızda İsrail devriminin Mısır devrimi ile ilgili Amerikan kararını şekillendirmedeki etkisini değerlendirebilmemiz için burada İsrail'in konumunun Mısır devrimiyle etkileşime girme üzerindeki etkisini inceleyebiliriz:

27 Ocak'ta, İsrail'in Mısır eski büyükelçisi Mısır hükümetinin protestoları bastırmayı başaracağını beklediğini belirten basın açıklamaları yaptı ve Tunus senaryosunun Mısır'daki tekrarını reddetti. 30 Ocak'ta İsrail, Mısır'daki olayları endişeyle takip ettiğini açıkladı ve İsrail Hükümeti Başbakanı Netanyahu, bakanların Mısır'daki olaylar hakkında yorum yapmalarını önleme kararı verdi. Netanyahu, 2 Şubat'ta Mısır'daki istikrarsızlığın bölgede yıllarca istikrarsızlaşmaya neden olacağına dair uyarısını tekrarladı ve daha önce Mısır ve İsrail arasındaki barış anlaşmasına olanların ciddiyetini belirtmişti.¹¹⁰

İsrail'in Kahire eski büyükelçisi Eli Shaked'e göre, İsrail hükümeti, Mübarek rejiminin değişmesi konusunda çok endişeliydi, bunu da şöyle ifade etti “Mısır'da barışa

¹⁰⁹ “January 25 Revolution: Washington and 18 days of anger”, BBC Arabic, January 25,2016. (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2016/01/160125_egypt_us_25_january_revolution 27 Ocak 2020

¹¹⁰ “Timeline: Echoes and international reactions to Egypt's events”, BBC Arabic, February 11, 2011. (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2011/02/110203_egypt_reactions 24 Ocak 2020

adanmış insanlar sadece Mübarek'i çevreleyen kişilerdir ve eğer bir sonraki başkan bunlardan biri değilse, başımız belada olacak.”.¹¹¹

6 Şubatta, Mısır rejimine dönük uluslararası eleştirilerin artmasından ve rejim değişikliği ve serbest demokratik seçim çağrısı yapan uluslararası seslerin ortaya çıkmasından sonra İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres, Kudüs'te 32 Avrupa ülkesinden 430 parlamenterin önünde, İsrail'in Mısır rejimindeki veya seçim sistemindeki herhangi bir değişiklik hakkındaki korkusu ve endişesi üzerine yaptığı konuşmasının sonunda, barış sürecini tehdit eden Müslüman Kardeşler'in yönetime gelebileceğine vurgu yaptı.¹¹² Ayrıca bölgedeki savaşın patlak vermesini önlemenin gereği olarak, tüm bölge halkının Mübarek'e minnettar olması gerektiğine dikkat çekti. 11 Şubat'ta Mübarek istifa ettikten sonra İsrail Savunma Bakanı Ehud Barak, Müslüman Kardeşler iktidara gelirse tüm bölgenin felakete maruz kalacağını açıkladı.¹¹³ Olaylardaki İsrail ve ABD yaklaşımları incelendiğinde iki devletin bakış açıları arasında derin bir farklılık olduğu anlaşılabilir. Ancak bu farklı siyasi yaklaşımlara rağmen ABD İsrail'in güvenlik endişelerini de dikkate almıştır diyebiliriz.

1.6 Değerlendirme

Bu dönemde ABD yönetimi karar alıcıları bir yandan bölgede var olan Amerikan stratejik çıkarlarının diğer yandan ABD'nin sunduğu demokrasi ve özgürlük değerleriyle insan haklarını koruma arzusunun nasıl dengeleneceği konusunda sıklıkla sorulan soruyla yüzleşmek zorunda kaldı. Hillary Clinton'ın da anılarında bahsettiği gibi bu durum, Amerikan yönetiminin Mısır'daki gelişmeleri değerlendirirken düzenlediği tüm toplantı ve tartışmalarda karşılaştığı bir ikilemdi.¹¹⁴

¹¹¹ Sharp, **a.g.e.**, s. 9-10.

¹¹² "Peres: We are very concerned about any change in the electoral system in Egypt", aham gate - Arabic, February 6, 2011 (Çevrimiçi) <http://gate.ahram.org.eg/News/37268.aspx> 25 Şubat 2020

¹¹³ "Timeline: Echoes and international reactions to Egypt's events", BBC Arabic, February 11, 2011. (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2011/02/110203_egypt_reactions 27 Ocak 2020

¹¹⁴ "Hillary Clinton's memoir on January Revolution", Elwatannews-Arabic, June 12, 2014. (Çevrimiçi) <https://www.elwatannews.com/news/details/502507?t=push> 24 Şubat 2020

Obama, Frank Wisner'e karşı protestoların başlamasından hemen sonra 31 Ocak'ta Mısır'a özel bir elçi göndermişti¹¹⁵ ve Hillary Clinton anılarında, kişisel vizyonunun Mısır'daki iktidarın "düzenli devri" şeklinde olduğunu, bu sırada Mübarek'in seçimlerde kendini veya oğlu Cemal Mübarek'i yaklaşan seçimlerde aday göstermeyeceğine ikna ettiğini ileri sürmektedir. Mübarek bunu zaten ikinci konuşmasında, kendi isteği ile veya ABD taleplerine boyun eğerek duyurdu ve Hillary Clinton ve Robert Gates, Obama'yı bu konuda ikna etmeye çalıştılar, ancak Obama ve bazı danışmanları- özellikle de genç olanlar, daha sonra detaylandıracağımız üzere, başka bir fikre sahiptiler.¹¹⁶ Buna göre Wisner, Mübarek ile aralarında anlaşmaya varılan tavrı belirten açıklamalar yayınlamıştı, ancak ABD yönetimi daha sonra bu açıklamaların Amerikan yönetiminin fikrini değil kişisel görüşünü ifade ettiğini doğruladı.

ABD Savunma Bakanı Robert Gates, anılarında, neredeyse iki guruba bölünen ABD yönetiminin Mısır'daki protestolara yaklaşımda en iyi yolu belirlediğini söylemektedir. Bir yandan Başkan Obama ve milli güvenlik ekibi üyeleri Mısır'da rejim değişikliğinin gerekliliğine eğilimliken, diğer tarafta Başkan Yardımcısı Joe Biden, Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, Savunma Bakanı Robert Gates ve Ulusal Güvenlik Danışmanı Thomas Donilon yer alıyordu. İkinci guruptakiler ABD'nin bölgedeki çıkarları için bir tehdit oluşturabileceğini düşünerek ilk guruptakilerin içinde bulunduğu davranıştan çok endişe duyuyordu. Gates'in notlarına göre, Ulusal Güvenlik ekibinin üyeleri Obama'yı "tarihin sağ tarafında durmak" diye adlandırdıkları bir görüşle, göstericileri güçlü bir şekilde desteklemeye çağırırdı. Yaşça daha büyük olan ekip Obama'yı Mübarek'e acilen geri çekilmesi noktasında baskı yapmakla yetinmesi için çalıştı, ama Obama diğer ekibe daha yakın durdu ve Mübarek'ten iktidar devrine "hemen" başlamasını istedi ve bununla da durmadı ve çağrının içeriğini duyurdu. Ertesi gün,

¹¹⁵ Sheryl Gay Stolberg, **Frank Wisner, the Diplomat Sent to Prod Mubarak**, Feb. 2, 2011. (Çevrimiçi) <https://www.nytimes.com/2011/02/03/world/middleeast/03wisner.html>, 26 Ocak 2020

¹¹⁶ **"January 25 Revolution: Washington and 18 days of anger"**, BBC Arabic, January 25, 2016. (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2016/01/160125_egypt_us_25_january_revolution 24 Ocak 2020

muhabirler, bir Beyaz Saray sözcüsüne "hemen" kelimesinin anlamı hakkında soru sorduklarında, "hemen dün anlamına gelir" cevabını aldı.¹¹⁷

Hillary Clinton'ın anılarında da Savunma Bakanı Robert Gates'in daha önceki bir açıklamasını doğruladığını ve Amerikan yönetimi içindeki anlaşmazlığın rejim değişikliği ile ilgili olmadığını, daha ziyade rejim değişiminin zamanlaması ve mekanizmaları ile ilgili olduğunu görüyoruz. Mübarek'in görev süresinin bitiminden önce bu iki hususa değinerek ivedi bir değişikliğin eksiklik doğurabileceği ile ilgili duruşu iki açıdan ön plana çıkardı. Birincisi: bu konumun, Mübarek'le güçlü bağları olan bölgedeki diğer ABD müttefiklerine olumlu mesajlar vermesi ve bu müttefiklerle Amerikan ilişkilerini sürdürmesini sağlaması. İkincisi: Diktatörlükten demokrasiye devrim yoluyla geçişin riskli olabileceği ve ABD'nin bölgedeki çıkarları üzerinde yıkıcı etkisinin olabileceği, İran senaryosunun tekrarlanabileceği düşünülüyordu. Anılarında Hillary Clinton, özellikle Mısır'da tanıştığı gençlerin ve siyasi güçlerin bir değerlendirmesini yaptıktan sonra, Müslüman Kardeşler'in Mısır genelinde örgütlü ve çok sayıda takipçiye sahip olduğunu düşünürken, bu senaryoyu dışlamadığını belirtti.¹¹⁸

Olayların seyrinden, özellikle Deve Savaşı'nın ardından, Washington'un Mübarek'le iletişim kurmayı bırakmasına ve Ömer Süleyman, Tantavi ve Sami Annan ile temaslarını yoğunlaştırmasına karar verildiği belirtildi.¹¹⁹ Amerikan yönetiminin, liderliğin, düzenli ve güvenli bir iktidar devri sağlama hedefi çerçevesinde Ömer Süleyman'a geçmesi gerektiği yönündeki düşüncesi yerini olayların ilerleyişi, protestoların artan sıklığı ve kapsamı gibi nedenlerden dolayı, bu göreve 'ordu' gelmeli düşüncesi aldı.

¹¹⁷ “January 25 Revolution: Washington and 18 days of anger”, BBC Arabic, January 25,2016. (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2016/01/160125_egypt_us_25_january_revolution 24 Ocak 2020

¹¹⁸ “Hillary Clinton's memoir on January Revolution”, Elwatannews-Arabic, June 12, 2014. (Çevrimiçi) <https://www.elwatannews.com/news/details/502507?t=push> 22 Ocak 2020

¹¹⁹ “January 25 Revolution: Washington and 18 days of anger”, BBC Arabic, January 25,2016. (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2016/01/160125_egypt_us_25_january_revolution 24 Ocak 2020

Son olarak, Amerikan yönetiminin Mısır'daki olaylara dahil olmak için kurduğu iletişim ve süreç boyunca takındığı tavır göz önüne alındığında, ABD'nin Orta Doğu stratejisinde Mısır'ın ne kadar önemli olduğunu ve Amerikan yönetiminin gerçekleşen herhangi bir değişkenle hızlı bir şekilde başa çıkma kabiliyetini açıkça göstermektedir. Tabii ki, sahnedeki ana aktörün Amerikan yönetimi olduğunu söyleyemeyiz, çünkü o sırada ana aktör sokağın hareketi, baskısı ve yükselişiydi. Olaylardaki Amerikan etkisi ise, onun bazı aktörlerle yoğun ve sürekli diyalog geliştirmesi veya baskı uygulamak, yollar açmak ve başkalarıyla alternatif senaryolar hazırlamakla ortaya çıktı. Amerikan yönetimi, o zamanlar Mısır sahnesindeki aktörlerin çoğunluğu ile bir şekilde iletişim kurarak bunu yaptı, bunların hepsi ABD'ye Mısır'daki olaylara dahil olma konusunda bir etkiye sahip olma yeteneği verdi.

2 ASKERİ KONSEY YÖNETİMİ DÖNEMİNDE ABD-MISIR İLİŞKİLERİ

ABD, Mısır siyasetindeki hegemonyasını ve nüfuzunu koruma arzusuyla, politikasını Şubat 2011'den sonra Askeri Konsey ve güçlerle temasın geliştirilmesi ve yoğunlaştırılması yönünde yoğunlaştırdı. Ayrıca, Mısır'daki çeşitli siyasi grupları ve Askeri Konseyi, demokratik geçiş yoluyla iktidarı devretmeye çağırırken aynı zamanda gençlerden oluşan birliklerin, laik düşünce yapısına sahip grupların ve liberal akımların seçimlerden önce kendilerini siyasi olarak örgütleyebilmesi için yeterli zaman ve fırsat oluşturmaya çalışan bir denge politikası gözetti.¹²⁰

ABD'li yetkililerin ziyaretleri, sürecin ilerleyişini takip etmek ve Mısır'daki rejim ve siyasi güçlerle etkili iletişimi sürdürmek amacıyla devrim sonrası dönemde yoğunlaştı. Bu ziyaretlerin en göze çarpanlarından biri 16 Mart 2011 tarihinde Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'un ziyareti oldu. Bu ziyarette Başbakan Dr. İsam Şeref ve Dışişleri Bakanı Nebil el-Arabi ile buluşan Clinton ayrıca bir grup devrimci gençlik üyesiyle de bir araya

¹²⁰ Sharp, **a.g.e.**, August 23, 2011, p. 11.

geldi. Tahrir Meydanı'nı da ziyaret eden Clinton, ABD'nin Mısır ile ilişkisinin Ortadoğu politikalarında bir köşe taşı olduğunu belirtirken ve Mısır devrimini öven açıklamalar yaptı. Ayrıca ABD'in demokrasi yolunda Mısır halkının yanında olacağına dair söz verdi.¹²¹ Senato Dış İlişkiler Komitesi Başkanı John Kerry ise, ziyaretinde, Mısır'a yapılabilecek ekonomik yardımın niteliklerine değindi ve Mübarek'in ABD'de bulunan servetinin dondurulması kararının Mısır halkına ait olduğunu belirtti.¹²²

Bu toplantıdan günler sonra, ABD Savunma Bakanı Robert Gates, 23 ve 24 Mart tarihlerinde Kahire'yi ziyaret etti, burada Başbakan ve Savunma Bakanı Muhammed Hüseyin Tantavi ile bir araya geldi ve açıklamalarında ABD yönetiminin askeri ve ekonomik yardıma devam etme niyetini vurguladı. Ayrıca yaptığı açıklamada, ABD yönetiminin geçiş dönemi vizyonunu açıklığa kavuşturdu. ABD'de Mısır'da yapılacak seçimlerin bir an önce gerçekleşmesi yönünde çok sayıda görüş bulunduğunu ifade etti. Gates ayrıca: "Devrim daha önce var olmayan bir sivil toplum ve farklı siyasi güçler üretti, bu unsurların, devrimde oynadıkları liderlik rolünü tamamlayabilmeleri ve Mısır'ın geleceğini oluşturmada rol almaları için kendilerini geliştirme fırsatına sahip olmaları önemlidir" dedi. Böylece, Amerikan yönetimi, gelişmekte olan gençlik ve sivil toplum hareketlerini bir sonraki rekabete hazırlık yapma fırsatı vermek istiyordu.¹²³ Bu tür toplantılar Askeri Konsey dönemi boyunca, Amerikan Hariciye Delegasyonları ve Kongre ile Mısır'daki veya bölgedeki güvenlik sorunlarını tartışmak için Mısır'ı ziyaret eden güvenlik delegasyonları ve ekonomik iş birliğini güçlendirmeyi amaçlayan ekonomik delegasyonlar aracılığıyla kapsamlı bir şekilde devam etti. Özetle, Mısır dosyasındaki etkinin verimliliğini sürdürmenin yanı sıra Mısır sahnesindeki bütün gelişmeleri takip etmeye devam etmek adına ABD'nin adımlarının, güçlü bir Amerikan Hevesi çerçevesinde geldiğini söyleyebiliriz.

¹²¹ "Clinton visits Tahrir Square and is criticized by Egyptian activists", BBC arabic, March 16, 2011. (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2011/03/110315_clinton_cairo 26 Şubat 2020

¹²² "Kerry after meeting 'Nabil El-Arabi': freezing Mubarak's fortune in the United States is an Egyptian decision", aham gate -Arabic ,March 20, 2011. (Çevrimiçi) <http://gate.ahram.org.eg/News/51516.aspx> 02 Ocak 2020

¹²³ "US Secretary of Defense: Military aid to Egypt continues.", Almasryalyoum, March 23, 2011. (Çevrimiçi) <https://www.almazryalyoum.com/news/details/120921>, 03 Ocak 2020

2.1 Müslüman Kardeşler ile Amerikan İlişkisinin Gelişim Aşamaları

ABD'nin, Müslüman Kardeşler üzerindeki tutumunun izlenmesinden anlaşılmaktadır ki, bu dosya ABD'nin devrim sırasında Mısır'daki ilişkilerinde karşılaştığı sorunlardan biridir. Birkaç husus, bu sorunu tetiklemiştir. Müslüman Kardeşler'in, ABD tarafından bir terörist grup olarak sınıflandırılan Hamas hareketi ile olan ilişkisi, diğer yandan Müslüman Kardeşler'in iktidara gelmesi durumunda ABD' in Orta Doğu'daki çıkarlarına karşı çıkabileceğine dair endişe, grubun İran'daki teokratik devlet modelini benimseyeceğine dair kaygı gibi hususlar bu noktada etkili olmuştur. Öte yanda ise grubu demokratik bir sisteme dahil etmenin, Müslüman Kardeşler'in söyleminin geniş bir kitleyi çekme yönünde gelişmesini sağlayacağı şeklinde bir görüş daha vardı. Devrim döneminde ve devrim döneminden önce görevde olan ABD Mısır Büyükelçisi Margaret Scooby, Müslüman Kardeşler ile doğrudan ilişki konusunda: “Müslüman Kardeşler Mısır'da yasaklanmış bir gruptur ve onlarla doğrudan ilişkimiz yoktur. Fakat biz siyasi kişilerle parlamento aracılığıyla ilgileniyoruz. Başkan Obama'nın yaptığı konuşmada, bazıları Müslüman Kardeşler üyesi olması muhtemel bağımsız kişilere Meclis aracılığıyla seçildikleri ve tanındıkları için davetiyeler gönderildi. Ancak Müslüman Kardeşler ile aramızda doğrudan bir diyalog yok. Kanallar parlamento aracılığıyla resmi kişilerle iletişim kurmaya açık” demiştir.¹²⁴

Mısır devrimi günlerinde, Kongre üyelerine sunulan bir raporda Müslüman Kardeşler aleyhine yapılan eleştirilerden biri, 2007 yılında Müslüman Kardeşler tarafından sunulan parti taslak programına dair olmuştur.¹²⁵ Bu taslakta; Cumhurbaşkanı ve parlamentonun yasa çıkarmadan önce danışmaları gereken bir İslami Din Adamları heyetinin oluşturulması ve kadınların ve Kiptilerin cumhurbaşkanlığına aday olmasının kabul edilemeyeceği belirtiliyordu. Kongreye sunulan rapor bu konulara işaret ettikten sonra, Müslüman Kardeşler'in, bahsedilen konuları içermeyen Türkiye'nin İslam

¹²⁴ Sharp, **a.g.e.**, February 4, 2011, s. 16-17.

¹²⁵ **A.e.**, s. 21.

Modeli'ne bakmalarını tavsiye ediyordu.¹²⁶ Yine ek bir raporda, Mısır'daki diğer İslami partilerin kadınların ve azınlıkların haklarını kısıtlayacağı, ayrıca dini özgürlükler üzerinde kısıtlamalar yapabileceği endişesi vardı. Bu partilerden biri olan ve Mısır parlamentosunda sayı olarak ikinci konumda olan Selefî El Nour partisinin de bu tarz kısıtlamalar yapabileceğine dair yapılan konuşmalardan kanıt elde edilebilir dendi. Ayrıca bu partilerin demokratik mekanizmalar sayesinde güç elde edip sonrasında demokratik olmayan düzenlemeler yapabileceğine dair endişeler belirtildi.¹²⁷

Devrim günlerinden başlayarak, ABD'nin Müslüman Kardeşler'e yönelik vizyonunun gelişimini gösteren çeşitli açıklamalar yapıldı. 31 Ocak 2011'de, Beyaz Saray sözcüsü Robert Gibbs: "Herhangi bir yeni Mısır hükümeti Mısır'a istikrarlı ve güvenilir bir ortak olmaya devam etmek için bu konuda güçlü bir yardım sunan laik olmayan bir grup aktör içermelidir" şeklinde bir açıklama yaptı. Kongre üyelerine sunulan müteakip raporlardan biri, bu ifadenin Müslüman Kardeşler'in ABD ile ortaklığını sürdüren bir hükümete katılabileceğine dair ABD'nin ilk tavizinin bir işareti olduğunu belirtti. Şubat 2011 tarihli aynı raporda, ABD'li milletvekillerinin Mısır'daki olayların gelişimi ile ilgili endişelerini de yansıtıyordu, endişelerden biri ise Müslüman Kardeşlerin siyasi rolüne dairdi.¹²⁸ 6 Şubat'ta Barack Obama Müslüman Kardeşler hakkında önemli açıklamalar yaptı, Mısır halkının seçeneklerinin Mübarek veya Müslüman Kardeşler ile sınırlı olmayacağını belirtti, Fox News'e yaptığı açıklamalarda Müslüman Kardeşler'in Mısır'daki çoğunluğun desteğine sahip olmadığını, ancak iyi organize olduklarını ileri sürdü ve gurubun ABD karşıtı ideolojisine de değindi.¹²⁹

10 Şubat'ta, Ulusal İstihbarat müdürü James Clapper, Müslüman Kardeşler hakkındaki ifadesini istihbarat komitesine sunduğunda, Müslüman Kardeşlerin sosyal hayata dair hedefler taşıdığını, siyasal sistemi iyileştirdiğini ve siyasi şiddeti azalttığını

¹²⁶ Raporun yorumlandığı bu noktaların, 2011'deki devrimden sonra yayınlanan parti programı versiyonundan zaten kaldırılmış olduğunu belirtmek gerekir.

¹²⁷ Arieff, A., v.d., **Change in the Middle East: Implications for US Policy**. Congressional Research Service. March 7, 2012, s. 5-6.

¹²⁸ Sharp, a.g.e., February 4, 2011, s. 2- 9.

¹²⁹ "Obama: Egypt has options", CNN, February 6th, 2011. (Çevrimiçi) <http://politicalticker.blogs.cnn.com/2011/02/06/obama-egypt-has-options/> 06 Ocak 2020

ve gurubun tabi olduğu dini eğilimden dolayı, şiddet kullanmaktan kaçındığını vurguladı. Bu değerlendirme Kongre üyelerinden çeşitli tepkiler aldı, Senatör Mark Kirk, bu değerlendirmenin grubun kamuoyu açıklamalarıyla çeliştiğini söylerken Müslüman Kardeşler'i radikal bir grup olarak gördüğü için bu değerlendirmeyi eleştirdiğini söyledi. Daha sonra Temsilciler Meclisi Dışışleri Komitesi Başkanı Ileana Ros-Lehtinen, yaptığı açıklamada, ABD'nin Mübarek'ten sonra bir geçişe yardımcı olması, ancak Müslüman Kardeşler gibi bazı partileri bu duruma alet etmeme konusunda dikkatli olunması gerektiği yönünde uyarılarda bulundu ve "Mısır doğrudan ya da dolaylı olarak demokratik bir cumhuriyet haline gelmiştir"¹³⁰ dedi.

11 Şubat 2011 tarihinde, Mısır'daki olayları izleme çerçevesinde Kongre üyelerine bir rapor daha sunuldu. 9 Şubat'ta Müslüman Kardeşler tarafından atılan adıma, yani yaklaşmakta olan cumhurbaşkanlığı seçimlerine katılmama kararının resmi duyurusuna dair raporda, bu kararın Batı'nın kaygılarına yanıt verme bağlamında ortaya çıktığı belirtildi¹³¹

2012'de, mart ayında Kongre üyelerine sunulan bir başka rapor, İslamcılarının seçimdeki yükselişini çeşitli şekillerde açıklamaya çalışmaktaydı:

- Dini inanca dayalı ideolojik destek,
- Ezilenlere ve dışlananlara sempati,
- Hali hazırda yeterince örgütlenmiş rakiplerin olmaması,
- İslamcılarının, daha az yozlaşacağına ve sosyal adalete daha fazla dikkat edeceğine dair inanç.¹³²

¹³⁰ "Obama Administration Corrects Clapper's Claim That Muslim Brotherhood Is 'Secular'", Foxnews, February 10, 2011. (Çevrimiçi) "<https://www.foxnews.com/politics/obama-administration-corrects-clappers-claim-that-muslim-brotherhood-is-secular> 06 Şubat 2020

¹³¹ Jeremy M. Sharp, **Egypt: Background and U.S. Relations**, Congressional Research Service, February 11, 2011, s. 10.

¹³² Arieff, v.d., **a.g.e.** s. 2-3.

Raporda, bu nedenlerin kısa vadede yer alacağı ve bu nedenlerin bir kombinasyonunun grubun yükselişine neden olabileceği belirtildi. Aynı raporda, İslamcılarının iktidara tam katılımı bu husustaki endişelere dayalı uzun vadeli ABD stratejileri çerçevesinde değerlendirildi. Yani İsrail'den, bölgedeki silahlı çatışmalardan ve azınlıkların ve kadınların hakları gibi bazı sosyal ve politik meselelerden kaynaklı endişelere dayalı bir değerlendirme yapıldı. Raporda, Müslüman Kardeşler'in Mısır ve İsrail arasında imzalanan barış anlaşmasını sürdürme istekliliği ifade edilse de ABD karar alıcıları, artan olaylar ile ilgili Arap- İsrail gerginliklerini kontrol altına almanın güçlüğünden endişe duymaktaydılar. Beş Mısır askerinin İsrail kuvvetleri tarafından öldürülmesi nedeniyle artan gerilim ve 9 Eylül 2011'de Kahire'deki İsrail Büyükelçiliği'ne göstericiler tarafından saldırı girişiminde bulunulması, olaya Mısır güvenlik güçlerinin ve ABD'nin saldırıyı yapanlara durmaları yönündeki çağrılarından başka bir müdahalede bulunulamaması nedeniyle oluşan gerilim gibi hususların bu noktada etkili olduğu belirtilmiştir.¹³³

Söz konusu rapora göre, ABD için zor bir dönem başlamakta ve bu zorluk gelecekte siyasi karar almanın doğasında meydana gelecek değişikliğin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktaydı. Oluşturulacak düzenlemelerin demokratik doğası göz önüne alındığında, alınacak kararlar, geçmiş dönemlerdeki gibi iktidardaki siyasi seçkinlerin görüşlerinden ziyade kamuoyundan gelecek tepkilerden etkilenecektir. Belki de raporda bahsedilen bu zorluğu hafifletebilme adına, İslamcılarının düşman olmadıkları belirtilmekteydi. Ayrıca soldan ve milliyetçilerden ABD'ye karşı daha radikal olabilecek başka gruplar da bulunmaktaydı. Dahası, İslamcılarının politikalarının -eğer iktidara gelirlirse- sadece ideolojileri tarafından değil, aynı zamanda ekonomik bağlar ve ihtiyaçlar, güvenlik anlaşmaları ve yükümlülükleri, mevcut devlet kurumlarına karşı sorumluluklar, azınlıkların varlığı ve etkinliği ve diğer aktörlerin yerel rolü gibi Amerikan endişelerinin hafifletilmesine yol açabilecek bir dizi faktör veya kısıt ile kısıtlanması mümkündü. Ne var ki, bu noktada gelecekteki İslami hükümetlerle iş birliği kriterleri hakkında bir soru

¹³³ A.e., s. 5.

sorulmaktaydı: bu ideoloji ile mi ilgili olacak, yoksa siyasi davranışın değerlendirilmesine mi dayanacak? Obama yönetimi, iş birliğinin İslami partilerin siyasi davranışlarının değerlendirilmesine ve izlenmesine dayandığını savunmaktaydı. İslamcıların iktidara gelmesinin önceden belirli bir siyasi sonuç belirtmediği¹³⁴ ileri sürülürken, ABD Dışışleri Bakanı Hillary Clinton Kasım 2011'de Arap Baharı ülkelerinde filizlenen İslami partiler hakkındaki konuşmasında bir ön yargıyı dile getirmişti: "Tarafların kendileri hakkında söyledikleri, bizim için gerçekte olduğundan daha az önemli".¹³⁵

11 Ocak 2012'de yapılan ve ilk sonuçlara göre kazanan partinin Özgürlük ve Adalet Partisi'nin olduğu parlamento seçimleriyle aynı tarihte ABD Dışışleri Bakan Yardımcısı William Burns partinin Kahire'deki merkezini ziyaret etti. Ziyaret bu seviyede yapılan ilk ABD ziyaretiydi. Bir Mısır televizyon kanalında da röportaj veren Burns, ABD'nin, azınlıkların ve kadınların haklarına saygı duyan ve şiddete başvurmeyen tüm demokratik partilerle iş birliği yapmaya ve iletişim kurmaya hazır olduğunu söyledi.¹³⁶ Sadece iki gün sonra ise, 13 Ocak 2012'de ABD eski Başkanı Jimmy Carter, Müslüman Kardeşler'in merkezini ziyaret etti. Müslüman Kardeşler Umumi Rehberi Muhammed Badi ve grubun üst düzey liderleriyle bir araya geldi. Carter, bu ziyarette başkanlığını yaptığı Carter İnsan Hakları Organizasyonu'nun Mısır'daki seçimlerin son turunu gözlemleme programına eşlik ediyordu. Carter, seçim başarısı nedeniyle Müslüman Kardeşler'i tebrik etti. Ayrıca gücün sivillere geçişine vurgu yaptı, gerçek bir demokrasi geçişinin Mısır'da oluşabilmesi için bunun şart olduğunu belirtti.¹³⁷

¹³⁴ A.e. s. 11-12.

¹³⁵ "Hillary Clinton Keynote Address at the National Democratic Institute's 2011 Democracy Awards Dinner", Washington, November 7, 2011. (Çevrimiçi) <https://2009-2017.state.gov/secretary/20092013clinton/rm/2011/11/176750.htm> 16 Ocak 2020

¹³⁶ "CBC Television Interview with William Burn", Youtube, 11 Jan 2012. (Çevrimiçi) <https://www.youtube.com/watch?v=BB9Jy8d0Wfw> 17 Ocak 2020

¹³⁷ "Carter meets the Brotherhood of Egypt", Aljazeera, Jan 13, 2012. (Çevrimiçi) <http://bit.ly/35FvWj1> 05 Şubat 2020

2.2 Askeri Konsey Döneminde Filistin Sorunu ve Mısır- Amerikan ilişkileri

23 Ağustos 2011 tarihinde Kongre üyelerine sunulan bir raporda, Askeri Konseyin Filistin dosyası ile ilgili Amerikan yaklaşımından daha uzak politikalar izlemeye başladığı ve bu dönemde politikaları kamuoyu ile mümkün olduğunca uyumlu hale getirmeye çalıştığı ortaya konuluyordu. Bu süre zarfında Mübarek rejiminin Hamas'a karşı uyguladığı saldırgan yaklaşımdaki değişiklikten ve rejimin Filistin partileri arasında arabuluculuk yapmaya başladığından bahsedildi. Mısır'ın Refah Sınır Kapısı'ndan geçişe getirdiği kısıtlamaların hafifletilmesinden sonra, İsrailli yetkililerin, Mısır devriminden hemen önce Hamas'ın yalıtılmasında ve engellenmesinde büyük bir rol oynayan bu kısıtlamaların Mısır rejiminin bu politikasındaki değişiklikle tersine döneceğine dair endişelenmeye ve korkmaya başladığı dile getirildi.¹³⁸

Buna rağmen, Askeri Konsey Yönetimi döneminde, Mısır Genel İstihbarat Dairesi, Filistinliler ve İsrailliler arasında bazı konularda arabuluculuk yaptı, bunlardan bazıları¹³⁹:

1. Bazı Filistinli mahkumlar, Ekim 2011'de Mısır aracılığıyla, İsrailli Gilad Shalit karşılığında salıverildi. Bazı yorumcular İsrail'in bu anlaşmayı o dönemde tamamlamasını, gelecekte İslami bir otoritenin yükselişinin Hamas ile daha uyumlu hale gelmesinden endişe etmesinden ve Mısır'ın o duruma gelmesiyle böyle bir arabuluculuk yapma ihtimalinin ortadan kalkacağını düşülmelerinden kabul ettiğini belirtmekteydiler.
2. Mısır, Mart 2012'de İsrail ile Gazze'deki direniş arasında ateşkes imzalanmasına aracılık yaptı.
3. Mayıs 2012'de Mısır, yaklaşık 2.000 mahkûmu hücre hapsine almaya dair İsrail politikalarını protesto etmek için haftalarca süren açlık grevine başlayan Filistinli aileler ve İsrail yetkilileri arasında arabuluculuk

¹³⁸ Sharp, **a.g.e.**, August 23, 2011, s. 10.

¹³⁹ Jeremy M. Sharp, **Egypt: Background and U.S. Relations**, Congressional Research Service, June 21, 2012, s. 8-9.

yapmayı başardı, hücre hapsi uygulamasını sınırlamak ve greve son verilmesi karşılığında akraba ziyaretlerine izin verecek politikaları genişletmek için bir anlaşmaya varıldı.

Mart 2012'deki Kongreye sunulan bir raporda, geçiş sürecinde yavaş yavaş oluşacak bağımsız yönetimlerle ilişkilerin geleceği hakkında doğru kararlar verilebilmesi için, olaylarla ortaya çıkan çatışmaları çözme ABD'nin daha fazla şey yapması gerektiği yönünde ABD'de genel bir eğilim olduğu belirtildi. Mevcut otoriter rejimlere belirli ölçüde öfkelerini açığa vurmalarına izin verilirken, gelecek rejimlerin belirli sınırları gözetmeleri ve benzer bir yaklaşım benimsemeleri garanti edilemezdi. Aynı şekilde başka bir raporda ifade edildiği gibi, Mısır ordusu ve Mısır siyasi partileri barış antlaşmasını koruduklarını açıklasalar da Mısır'daki kamuoyunun zamanla Hamas'a daha sempatik ve daha yakın olacağı açıktır. Ayrıca İsraililer ile Filistinliler arasında arabuluculuk konusunda gelecekteki Mısır rolünün azalmasıyla ilgili ABD'nin bir başka endişesi daha vardı: önceki dönemlerde güvenilir arabulucu olarak gördüğü Mısır'ın etkisinin azalmasıyla mevcut ABD Hegemonyası da sınırlanacaktı. Bütün bunlar, Amerikan çıkarlarının, Orta Doğu'da barışı koruma konusunda stratejik vizyonunu temsil ederken, ABD'nin demokrasiyi destekleme ve insan haklarına saygı gibi diğer hedefleriyle çeliştiğinde ise yeni komplikasyonlara sebep olacaktı.¹⁴⁰

2.3 Mısır-İsrail Gerginliğinde Amerikan Rolü (Mısır Askerlerinin Öldürülmesi ve İsrail Büyükelçiliğinin Basılması Olayları)

Göstericiler tarafından 9 Eylül 2011'de Kahire'deki İsrail Büyükelçiliği'nin basılması ve 18 Ağustos 2011'de Mısır polisinin beş üyesinin İsrail Kuvvetleri tarafından Terörist gruplar'la iş birliği yaptıkları gerekçesi ile öldürülmesini kınama olayları Mısır-İsrail arasındaki gerginliği tırmandırmıştır. 9 Eylül Cuma günü göstericiler Giza'daki İsrail büyükelçiliği binasının önünde toplandılar ve İsrail bayrağını indirip sokağa attılar, elçilikte diplomatik arşiv odalarından birisini bastılar, bu olaylar sırasında İsrail ve

¹⁴⁰ Arieff, v.d., **a.g.e.** s. 5-6.

Amerikan tarafları arasında müdahale talep etmek ve durumu kurtarmak için telefon görüşmeleri yoğunlaştı. İsrail Savunma Bakanı Ehud Barak, ABD Savunma Bakanı Leon Panetta'yı, Mısır'daki büyükelçiliği korumak için müdahale etmesi amacıyla telefonla aradı. Obama ve İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu arasında irtibat kurulmuştu. Obama olaylardan dolayı derin kaygısını dile getirdi ve Mısır'ı İsrail büyükelçiliğine koruma sağlama konusundaki uluslararası yükümlülüklerine uymaya çağırdı.¹⁴¹ Amerikan taleplerine uygun şekilde Mısır güvenlik güçleri özel kuvvetler birimi, İsrail diplomatik misyonunun altı üyesini serbest bıraktıran bir bir müdahale gerçekleştirdi. İsrail büyükelçisi ve ekibinin büyük bir kısmı 10 Eylül Cumartesi günü İsrail'e getirildi. Sonunda, Netanyahu: "Bir felaketten kaçınabildiğimiz için mutluyum ve ABD Başkanı Barack Obama'ya yardımları için teşekkür etmek istiyorum" şeklinde bir açıklama yaptı.¹⁴²

2.4 2011'de Parlak Yıldız Tatbikatları'nın İptali

Eylül ayında gerçekleşen "Parlak Yıldız" tatbikatları- iki yılda bir- Orta Doğu'da Amerikan silahlı kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen en önemli askeri organizasyonlardan biridir ve çok sayıda ülke katılır. Bu tatbikatlar aynı zamanda Amerikan ve Mısır tarafları arasındaki stratejik askeri ilişkinin en belirgin işaretlerinden biridir. Daha önce de bahsedildiği gibi, Mısır ve Amerikan tarafları Ağustos 2011'de o yıl tatbikatların askıya alındığını açıkladılar. Bu karar, o yıl yapılan tatbikatların iptal edilme nedenleri hakkında birkaç soru ortaya çıkardı, özellikle de bu döneme ayak uyduran iki taraf arasındaki ilişkilerdeki gerginlik ışığında bu sorular, dış finansman meselesinin etkileriyle, sivillerin askeri mahkemeler önünde yargılanmasına sevk edilmesi hususu da

¹⁴¹ "Israeli diplomats leave Cairo and Obama asks Egypt to protect the embassy", BBC Arabic, September 10, 2011. (Çevrimiçi)

https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2011/09/110910_embassy_cairo_latest, 27 Kasım 2019

¹⁴² "New details about the Israeli Embassy storm in Cairo", BBC Arabic, September 10, 2011. (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2011/09/110910_israel_security_egypt_details_02 Aralık 2019

dahil olmak üzere çeşitli konuların oluşturduğu gerginlikler gibi.¹⁴³ O kapsamda, ABD Dışışleri Bakanlığı sözcüsü Victoria Nuland: “Bu karara rutin ikili görüşmeler çerçevesinde ulaşıldı” dedi. Pentagon sözcüsü TJ Tyler ise, iptal nedeninin "Mısır'daki huzursuzluk" olduğunu söyledi.¹⁴⁴

2.5 "Dış Finansman" Krizi ve Devrimden Sonra Mısır-Amerikan ilişkileri Üzerindeki Etkisi

ABD, Mısır devriminden önce ve sonra Mısır sivil toplumu ile ilişkisini belgelemek ve, aşağıda açıklanacağı üzere, Mısır'daki sivil toplumu çeşitli şekillerde desteklemekle ilgileniyordu. Bu eğilimi açıklamak üzere, küresel baskın aktörün "küresel bir sivil toplum" oluşturmak için değer ve fikirleri yaymakla ilgilenmesi, ortak çıkarları teşvik etmesi, sivil toplumun sınır ötesi ve farklı ülkelerin sosyal sınıflarını birbirine bağlayan bir olgu olduğu yönünde Robert Cox tarafından yapılan açıklamaları ilk bölümde dile getirmiştik. Cox'a göre, Hegemonya sadece ülkeler arasındaki ilişkiler değil, aynı zamanda demokrasi, özgürlükler ve insan hakları konularının ortaklaşa benimsenmesi gibi konularda toplumlarla da ilişkiler kurmayı ve ortak çıkarlar geliştirmeyi gerektirmektedir. Bu nedenle, Cox küresel hegemonyaya ulaşmanın, küresel sivil toplum olarak adlandırdığı şeyi oluşturmak için baskın ülkede egemen sınıfla müttefik küresel sosyal sınıfların varlığını gerektirdiğini ve bu nedenle söz konusu küresel sınıfların, farklı ülkelerin sosyal sınıflarının ideolojik çıkarları ve yönelimleri ortaya çıktığında oluştuğunu açıklar.¹⁴⁵

Bu bağlamda, ABD yönetimi Mübarek'in istifa etmesini takip eden birkaç hafta içinde, 165 milyon dolarlık ekonomik yardım programlarını değiştirdi ve Mısır'daki siyasi geçişi desteklemek için 65 milyon dolar tahsis etti. Mart 2011'de, Mısır'daki ABD

¹⁴³ “Washington: We are concerned about the military trial of the activists, and the "Bright Star" dates back in 2013”, Almasryalyoum-arabic, September 18, 2011. (Çevrimiçi) <https://www.almasryalyoum.com/news/details/104138, 05 Ocak 2020>

¹⁴⁴ “Army official: Cancellation of military exercises with America does not reflect our desire to move away from Washington”, Almasryalyoum-arabic, September 18, 2011. (Çevrimiçi) <https://www.almasryalyoum.com/news/details/104063, 06 Ocak 2020>

¹⁴⁵ Cox, *Production, power and world order: social forces in the making of history*, s. 7.

Uluslararası Kalkınma Ofisi (USAID), sivil toplum kuruluşlarını desteklemek için başvuru aldığını duyurdu ve ABD büyükelçiliği sözcüsü, ABD'den burs için başvuran grupların siyasi olarak tarafsız olması gerektiğini teyit etti. 20 Mayıs 2011 tarihinde Beyaz Saray, yeni Amerikan Mısır Büyükelçisi Anne W. Patterson'un atandığını duyurdu ve 21 Haziran 2011'de Patterson'un katıldığı bir Senato duruşmasındaki ifadesinde ABD büyükelçisi son birkaç haftada yaklaşık 40 milyon dolar harcandığını belirtti Ulusal Demokrasi Enstitüsü (NDI), Uluslararası Cumhuriyet Enstitüsü (IRI) ve Uluslararası Seçim Sistemleri Vakfı (IFES) örgütleri, bu kurumların sahada aktif ve etkili olduğunu bildirmiş ve bunların çoğu küçük sivil toplum kuruluşlarına çok sayıda bursun desteklendiğini bildirmiştir. Bursiyerlerin çoğu kırsal kesimden gelmekteydi ve bu kurumlar insanların şikayetlerini ve siyasi isteklerini ve hedeflerini birbirine bağlamaktaydı.¹⁴⁶

Devrimin patlak vermesinden sonraki dönemde, protestocular ile Askeri Konsey arasında birçok alanda artan çatışmalar ile Askeri Konseye karşı sivil toplum kuruluşlarının eleştirilerinin arttığı dönemde, Askeri Konsey bu kurumları Mısır içişlerine müdahale etmek için dış finansman almakla suçlamaktaydı. Ayrıca laik ve liberal aktivistlerin, Mısır'daki demokratik geçiş için destek programları yoluyla para almalarını bahane ederek onları ABD'nin ajanları olarak gösterecek bir kampanya yürütmekteydi.¹⁴⁷

2011 yılının Temmuz ayında, Mısır Adalet Bakanlığı, 43 kişiyi (16 Amerikan vatandaşı dahil) Mısır makamlarının izni olmadan yabancı bir ülkeden finansman almakla suçlayarak bir soruşturma başlattı. Soruşturma yaklaşık 400 sivil toplum kuruluşunun finansmanı ve faaliyetleri ile ilgiliydi. Bu soruşturmalar Bakan Feyza Ebu El Naga'nın talebi üzerine geldi.¹⁴⁸ 28 Temmuz'da Hillary Clinton, Washington'da Mısır İstihbarat Direktörü Murad Muwafi ile yaptığı görüşmede, Mısır makamları tarafından kabul edilen veya desteklenen Amerikan karşıtı tutumlar hakkındaki endişelerini dile getirdi. 10

¹⁴⁶ Sharp, **a.g.e.**, August 23, 2011, s. 2.

¹⁴⁷ **A.e.**

¹⁴⁸ Stephen McInerney, **Fayza Abul Naga and Cairo's Campaign Against NGOs**, Foreign Affairs, February 22, 2012

Ağustos'ta ABD Dışışleri Bakanlığı sözcüsü Victoria Nuland, Amerikan yönetiminin ABD karşıtı duyguların artmasıyla ilgili endişelerini dile getirdi ve Mısır yetkililerini bu konuda bilgilendirdiğini ve ABD büyükelçisi Patterson'un kişisel saldırı kampanyalarına maruz kaldığını açıkladı.¹⁴⁹

Aralık 2011'de Mısır güvenlik güçleri, 17 kuruluşa baskın yaptı, bunların en önemlileri Uluslararası Cumhuriyet Enstitüsü (IRI) ve Ulusal Demokrasi Enstitüsü (NDI), Özgürlük Evi Vakfı, Arap Yargı ve Yasal Güvence Bağımsızlığı Ofisi (ACIJLP), Bütçe ve İnsan Hakları Gözlemevi (BAHRO), Yargı Araştırmaları için Gelecek Merkezi, Uluslararası Gazeteciler Merkezi (ICFI) ve Alman Konrad Adenauer Enstitüsü. Buna itiraz etmek için Kahire'deki Amerikan büyükelçisi Anne Patterson Mısırlı yetkililerle hemen temasa geçerek sivil örgütlerin genel merkezindeki baskınları durdurmalarını ve bu örgütlerin çalışmalarına izin vermelerini istedi. Büyükelçi baskınları durdurma sözü aldı ve bu örgütlerin çoğu, Silahlı kuvvetlerin sokak protestolarına ve gösterilerine verdiği tepkileri eleştiriyordu. Ayrıca bu örgütler Mübarek devrilene kadar yaşanan protestoları destekleme konusunda önemli bir rol oynadılar.¹⁵⁰ Pentagon, ABD Savunma Bakanı Leon Panetta ile Mareşal Tantavi'nin aynı bağlamdan dolayı iletişim kurduğunu, sivil toplum örgütleri üzerine yapılan bu baskınlar nedeniyle, onu Pentagon'un ve Amerikan yönetiminin derin endişesi hakkında bilgilendirdiğini açıkladı. Bu baskınlara son verilmesini, ayrıca Mısır'daki sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını ve faaliyetlerini kolaylaştırmak için önlem almalarını istediğini bildirdi. ABD Dışışleri Bakanlığı da Mısır'daki sivil toplum kuruluşları ile ilgili Kongre ve Pentagon pozisyonuna yakın bir duruş sergiledi.¹⁵¹

¹⁴⁹ Sharp, a.g.e., August 23, 2011, s. 2.

¹⁵⁰ "Egypt assures America of stopping the raid on the headquarters of human rights organizations", Reuters Arabic, December 30, 2011. (Çevrimiçi) <https://ara.reuters.com/article/idARASAL07249020111230>, 06 Şubat 2020

¹⁵¹ "Panetta" tells Tantawi his concern about the "raids"... and the "US State Department": we talked to Cairo "firmly", Almasryalyoum-arabic, December 31, 2011.(Çevrimiçi) <https://www.almasryalyoum.com/news/details/138913>, 06 Şubat 2020

Dış Politika gazetesi, Feyza Ebu El Naga'nın¹⁵² uzun yıllardır sivil toplum kuruluşlarına dış yardım geçişine karşı olduğunu ve bu fonların bakanlık denetimi dışında kaldığına dikkat çektiğini belirtti. Ayrıca ABD'yi Ocak devrimini kontrol altına almakla ve olayları Amerikan ve İsrail çıkarlarına ulaşacak şekilde etkilemeye çalışmakla suçladı.

Dışişleri Bakanı, Mısırlı bakanın iddialarının doğru olmadığını söyledi. Ulusal Demokrasi Enstitüsü ve Uluslararası Cumhuriyet Enstitüsü gibi Mısır hukuku altında çalışan örgütlerin örneklerini gösterdi ve bu örgütler 2005'ten beri Mısır Dışişleri Bakanlığı'nın izni altında, Mısırlı yetkililerle faaliyetleri ve programları hakkında iletişimde kalarak sürdürdü. Ancak Mısırlı yetkililer tekrarlanan girişimlere rağmen bu ruhsatları vermediler.¹⁵³

Mısırlı yetkililerin, Amerikan yetkililerinin davayı sona erdirme taleplerine karşı yanıtı, davanın yargıda olduğu ve bağımsız yargıya müdahale edilemeyeceği yönündeydi. Ancak bu yanıt, Amerikan tarafını, o dönemde tüm yetkilerin Askeri Konseyin elinde olduğunu gördükleri için ikna etmedi. Ayrıca, meseleyi çözme niyetinin olması halinde yürütme organının elinde başka çözümler de vardı. Örneğin, bu örgütlere, yargıya karşı kendilerine yöneltilen suçlamaları iptal edecek gerekli ruhsatları vermek gibi. Ancak bu çözümün önünde duran kişi, Bakan Feyza Ebu El Naga'nın kendisi oldu.¹⁵⁴

Mısır hükümeti bu önlemleri Bakan Feyza Ebu El Naga'nın sözleriyle gerekçelendirdi ve bu derneklerin Mısır'da Mısır Sivil Dernekler Yasası'na uymayan ofisler açtığını ve bu derneklerin, bunun bir tür yasadışı siyasi finansman olduğu gerekçesiyle, ABD dahil tüm ülkeler tarafından reddedilen siyasi amaçlar için yurt dışından para aldığını belirtti.¹⁵⁵ Amerikan Kongresinde Mısır hükümetinin hamlelerine

¹⁵² 2004 yılından bu yana Planlama ve Uluslararası İşbirliği Bakanı olarak görev yapan Feyza Ebu El Naga, bakanlığının sivil toplum ve STK'ların çalışmaları üzerindeki kısıtlamaları nedeniyle bu dönem boyunca birçok Amerikan eleştirisi alıyor. Ayrıca, Başkan Mübarek'in eşi Suzanne Mübarek ile güçlü bir dostluğu vardı, bu da onun büyük bir etki yaratmasına yardımcı oldu.

¹⁵³ McNerney, **a.g.e.**, s. 72

¹⁵⁴ **A.e.**

¹⁵⁵ **"The government defends the decision to raid the headquarters of human rights organizations"**, BBC Arabic, January 2, 2012. (Çevrimiçi)

https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2012/01/120101_egypt_offices_shut 02 Şubat 2020

karşı belirgin tepkiler vardı ve yılda yaklaşık 1,55 milyar dolar tutarındaki Amerikan yardımını durdurmakla tehdit etmekteydi. Demokratik Senatör John Kerry, Mısır'daki sivil toplum kuruluşlarının taciz ve kovuşturmalarını sona erdirmeye kararı aldı ve Senatör Rand Paul, sorun çözülüp bitene kadar ABD'nin tüm Mısır yardımlarını askıya alması kararını sundu.¹⁵⁶

11 Ocak 2012'de ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı William Burns Kahire'yi ziyaret etti, parti ve ordu liderleriyle birkaç toplantı yaptı ve Mısır'daki özel kanallardan birinde röportaj verdi. Bu sırada ABD'nin sivil toplum kuruluşları için dış finansman sorununun seyri hakkındaki endişelerini vurguladı. Toplantıda ABD'nin Mısır sivil toplum örgütlerine verdiği destek, dünyanın birçok ülkesinde sivil topluma verilen Amerikan desteğine benzer bir durumdur dedi. Sivil toplumun demokratik sistemlerin temel taşlarından biri olduğunu ve sivil toplum üzerindeki kısıtlamaların devletin demokratik yönünü ifade etmediğini vurguladı.¹⁵⁷ 20 Ocak'ta Obama Tantavi'yi aradı ve aralarında sivil toplum örgütlerinin Mısır'da serbestçe faaliyet göstermesine izin verilmesi yönündeki talebi de dahil olmak üzere çeşitli konuları ilettiler.¹⁵⁸

21 Ocak 2012'de Kahire Havalimanı yetkilileri, Kahire'deki Cumhuriyet Enstitüsü (IRI) şubesi müdürü Sam Adam Lahoud'un ve ABD Ulaştırma Bakanı'nın oğlunun Kahire'den ayrılmasını engellediler. Bu karar, dış finansman davasında sanıklara seyahat etmeyi önleme kapsamında Mısır Başsavcısı Abdul Majid Mahmoud tarafından alındı.¹⁵⁹ Daha sonra Mısırlı yetkililer, üç çalışanının Mısırlı olduğunu bilerek 6 çalışanının seyahat yasağı hakkında Ulusal Demokrasi Enstitüsü'ne (NDI) bilgi verirken, Uluslararası Cumhuriyet Enstitüsü (IRI) 5 çalışanının (üç Amerikalı dahil) seyahat yasağı hakkında

¹⁵⁶ McInerney, a.g.e. s. 71

¹⁵⁷ "CBC Television Interview with William Burn", Youtube, 11 Jan 2012. (Çevrimiçi) <https://www.youtube.com/watch?v=BB9Jy8d0WFw>, 26 Şubat 2020

¹⁵⁸ "The White House: Obama spoke with Tantawi and confirmed his support for the democratic transition in Egypt", aham gate -Arabic, Jan 20, 2012. (Çevrimiçi) <http://gate.ahram.org.eg/News/162690.aspx> 05 Ocak2020

¹⁵⁹ "A security source: The decision to ban the travel of the son of the US Secretary of Transportation was issued by the Attorney General.", aham gate -Arabic, Jan 27, 2012. (Çevrimiçi) <http://gate.ahram.org.eg/News/165227.aspx>, 26 Şubat 2020

bilgilendirildi ve 29 Ocak'ta Amerikalı çalışanlar, Mısır makamlarının soruşturmaların bir parçası olarak kendileriyle ilgili yapabileceklerinden kaçınmak için Kahire'deki Amerikan büyükelçiliğine sığındılar. 30 Ocak 2012'de ABD Savunma Bakanı, Mareşal Tantavi ile yaptığı telefon görüşmesinde, dış finansman davası kapsamında bekleyen seyahat yasağı listelerine yerleştirilen ABD vatandaşlarına yönelik yasağının kaldırılmasını istedi.¹⁶⁰

4 Şubat 2012'de Mısır Dışişleri Bakanı Mohamed Kâmil Amre, ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton ile Münih Güvenlik Konferansı oturum aralarında bir araya geldi ve Clinton, ABD yönetiminin dış finansman meselesinin devamından memnuniyetsizliğini belirtti. Bu organizasyonların genel merkezlerine yapılan bu kovuşturmaların ve baskınların bir gerekçesi olmadığını ilettiler. Ayrıca Amerikan vatandaşlarının Mısır'dan seyahat etmesini yasaklanması sonucunda, Amerikan yönetimi tarafından Mısır'a tahsis edilen yıllık yardımın yeniden gözden geçirileceğini de ima etti. Mısır Dışişleri Bakanı, Mısır'da faaliyet gösteren tüm kurumların, kayıt ve ruhsatlandırma prosedürlerinde ya da faaliyetlerinde Mısır yasalarına tabi olması gerektiğini vurguladı.¹⁶¹ Bu süreç Mısır ve Amerikan yönetimi arasındaki ilişkilerdeki gerginliğin gerçek bir yükselişine işaret ediyordu.

Kahire ve Washington arasındaki ilişkilerin yükselen krizi bağlamında, Tantavi ile Başbakan Dr. Kemal Ganzuri, Bakan Feyza Ebu El Naga, Dışişleri Bakanları, Adalet, İçişleri, Enformasyon, Genel İstihbarat Direktörü Tümgeneral Murad Muwafi ve bir grup Askeri Konsey üyesi arasında bir toplantı yapıldı ve toplantının sonuçları açıklanmadı. Bununla birlikte, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün belirttiği gibi, toplantının amacı Mısır-Amerikan stratejik ilişkisini korumanın önemini vurgulamak üzerineydi.¹⁶²

¹⁶⁰ "Panetta calls on "Tantawi" to lift the travel ban on members of the Republican Institute", Almasryalyoum-arabic, Jan 30, 2012.

(Çevrimiçi) <https://www.almasryalyoum.com/news/details/148052> 06 Ocak 2020

¹⁶¹ "US Concern of Referring Foreign Activists to the Judiciary", BBC Arabic, February 8, 2012. (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/arabic/mobile/middleeast/2012/02/120208_egypt_activists_court.shtml

¹⁶² "Field Marshal Tantawi discusses with Al-Janzuri Egyptian-American relations", state information service, February 13, 2012. (Çevrimiçi) <http://bit.ly/36Iyuyi> 05 Ocak 2020

19 ve 20 Şubat 2012'de bir grup ABD Senatörü, Cumhuriyetçi üye John McCain ve Lindsay Graham ile birlikte Kahire'yi ziyaret etti. Mısır askeri liderleri ve (o dönemde ordunun komutanı) Hüseyin Tantavi ile görüştüler, Tantavi onlara bu kriz için hızlı çözüm olacağını vaat etti. John McCain, Kahire ziyaretinden önce konuyla ilgili çeşitli ifadeler yayınlamış, burada Bakan Feyza Ebu El Naga'yı sivil toplum örgütlerinin kovuşturmasından sorumlu tutmuş ve Mübarek rejiminin kalıntılarını temsil ettiğini belirtmiştir.¹⁶³ Ayrıca Amerikan heyeti, Mısır Parlamentosu Başkanı Dr. Muhammed Saad Al-Katatni¹⁶⁴ ve Mısır Parlamentosu milletvekilleriyle bu konuyu görüşmek üzere bir araya geldi. Heyet, Mısırlı yetkililerle yaptıkları toplantıların sonuçlarını yorumlamak üzere 20 Şubat 2012 tarihinde bir basın toplantısı düzenledi. Senatör Lindsay Graham, konunun bu örgütlere yönelik adli prosedürler hakkındaki yorumu bağlamında, siyasi olarak motive edilmiş bir konu olduğunu doğruladı ve Mısır halkı Mübarek yönetimindeki yargının bağımsız olmadığını söylüyordu dedi.¹⁶⁵ ABD'deki birçok yetkili ve yasa koyucu, yardım kesme seçeneğini kullanmakla tehdit etti. Ayrıca sorun çözülmezse Uluslararası Para Fonu kredisinin Mısır'a verilmesinin engelleneceğini söyleyerek tehdit etti.¹⁶⁶

29 Şubat 2012 tarihinde, dış finansman davasında yabancı sanıkların seyahat yasağını kaldırmaya yönelik ani bir karar alındı.¹⁶⁷ STK yetkilileri kefaleti ödedikten sonra suçlamalar düşürülmeden Mısır'ı askeri uçakla terk ettiler. ABD Dışişleri Bakanı adımı memnuniyetle karşıladı ve olumlu olarak tanımladı. Bu karar, soruşturma

¹⁶³ “**John McCain: I will not ask Egypt to release the Americans, and I will explain the seriousness of the "consequences"**”, Almasryalyoum-arabic, February 17, 2012. (Çevrimiçi) <https://www.almasryalyoum.com/news/details/152415>, 08 Şubat 2020

¹⁶⁴ “**Tantawi and McCain discuss the developments of Egyptian-American relations**”, state information service, February 21, 2012. (Çevrimiçi) <http://bit.ly/36IyD4O> 17 Ocak 2020

¹⁶⁵ “**John McCain press conference and accompanying delegation**”, AlMasry Alyoum Youtube channel, Feb 21, 2012. (Çevrimiçi) <https://www.youtube.com/watch?v=9NK4-wK8kHQ> 17 Şubat 2020

¹⁶⁶ David D. Kirkpatrick, Steven Lee Myers, “**U.S. Defendants Leave Egypt Amid Growing Backlash**”, The New York Times, March 1, 2012. (Çevrimiçi) <https://www.nytimes.com/2012/03/02/world/middleeast/travel-ban-lifted-american-defendants-have-yet-to-leave-egypt.html?mtrref=www.google.com&assetType=REGIWALL> 09 Şubat 2020

¹⁶⁷ “**Lift the travel ban on foreign defendants in the case of NGOs in Egypt**”, BBC arabic, February 29, 2012. (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2012/02/120229_egypt_ngos_travel 05 Ocak 2020

hakimlerinin, davaya dışarıdan müdahale olunması nedeniyle davadan çekilmelerine yol açmıştı ve bu da İstinaf Mahkeme Başkanı'nın baskısından kaynaklanıyordu.¹⁶⁸ Bu prosedürler, o tarihte Mısır yetkililerinin krizi kontrol altına alma girişimi olarak yorumlandı ve amaç Amerikan yönetimi ile ilişkilerin daha fazla bozulmasını önlemektir. Mart 2012'de, birçok Mısırlı politikacının Amerikan Sivil Toplum Kuruluşlarının çalışanlarının serbest bırakılmasına karşı oluşan öfkeli tepkisine ek olarak, parlamentoda ABD'den Mısır'a yapılan askeri yardımı almayı sona erdirmek için oy kullanmaya çağıran siyasi tartışmalar ve çağrılar yapıldı.¹⁶⁹

Bahsedilen olayları inceledikten sonra, Mısır hükümetinin, Mısır'da faaliyet gösteren yabancı kuruluşlara ve dış ülkelere destek alan Mısırlı kuruluşlara karşı bu şekilde kararlar almasını analiz etmeye çalışacağız. Bu tutumun arkasında hangisinin ana neden olduğunu ifade edemesek de çeşitli sebeplerin ve saiklerin olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle:

1. Bu tavır, bu kuruluşların iktidardaki askeri kuruma yönelttiği eleştirilerine ve sokak gösterileri ve protestolarla ilgili ihlallere yanıt olarak gelmiş olabilir.
2. Bu tavır, sivil toplumun etkisini kademeli olarak budamak amacıyla ordunun proaktif hareketi bağlamında, o sırada sokakta mevcut olan devrimci gösterileri yavaş yavaş yok etme arzusu bağlamında olabilir.
3. Feyza Ebu El Naga'nın bu kampanyanın beyni olmasının ve Mübarek rejimi ile yakın ilişkisinin bir sonucu olarak, bu kampanyanın Mübarek rejimine uygulanan baskılara karşı misilleme olması mümkündür.

İktidardaki Askeri Konsey tarafından yönlendirilen Mısır'da dış finansman konusunun gündeme getirilmesine eşlik eden medyanın, siyasi ve popüler kampanyaların,

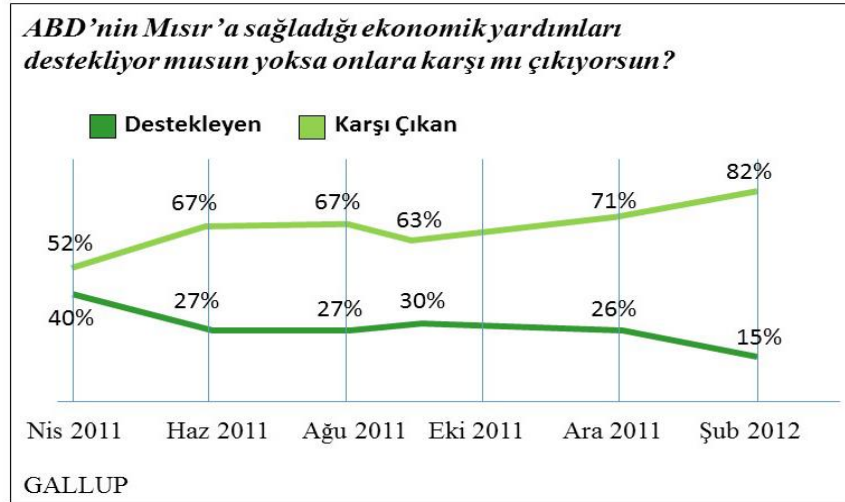
¹⁶⁸ “Secrets of the most dangerous 24 hours in the case of foreign financing”, shorouknews, March 2, 2012. (Çevrimiçi) <https://www.shorouknews.com/news/view.aspx?cdate=02032012&id=1c8eb86b-2a04-40cc-9b6f-607fe231913e> 05 Ocak 2020

¹⁶⁹ Jeremy M. Sharp, **Egypt: Background and U.S. Relations**, Congressional Research Service, June 21, 2012, s.12.

o dönemde ilişkilerin göreceli olarak kötüleşmesinde çok önemli bir faktör olduklarını ve bunun karşılığında dönem boyunca Amerikan siyasi ve diplomatik baskısına yol açtıklarını belirtmek gerekir. Bu anlaşmazlık, doğal olarak Amerikan rolünün popüler bir şekilde reddedildiği bir duruma taşındı. Gallup Center tarafından Nisan 2011'den Şubat 2012'ye kadar olan dönemde Amerikan ekonomik yardımının popüler olarak reddedilme veya kabul edilme derecesini ölçmek için yapılan bir çalışmada, Amerikan ekonomik yardımını reddedenlerin oranı, çalışmanın başında %52'den Şubat 2012'de %82'ye yükselirken, Amerikan yardımını almayı destekleyenlerin oranı, çalışmanın başında %40'tan Şubat 2012'de %15'e düştü. Bu dava (Grafik 2.1)¹⁷⁰, yumuşak güç kavramına göre siyasi etkinin kullanılmasına izin veren bir yumuşak gücün varlığı için gerekli olan ve birinci bölümde de ayrıntılı olarak Joseph Nye üzerinden ayrıntılı olarak anlatılan, siyasi cazibenin, yani bu dönemde Mısır'daki Amerikan yumuşak gücünün en önemli kaynaklarından birinin düşüşünün açık bir örneğiydi.

ABD yardımlarına karşı Mısırlıların tepkisi

Şubat 2012'de Gallup tarafından yapılan anket

kaynak: Gallup, Mohamed Younis ve Amed Younis, Mart 29, 2012

Grafik 2-1: Nisan 2011- Şubat 2012 arasında ABD Yardımı'na Mısır Muhalefeti.

¹⁷⁰ A.e., s. 13.

2.6 ABD'nin Parlamento Seçimlerindeki Tavrı ve Mısır Anayasası'nın Hazırlanması

Mısır Halk Meclisi seçimleri 28 Kasım 2011'den 11 Ocak'a kadarki devrim sürecinde üç aşamada, Şura Konseyi seçimleri ise 29 Ocak'tan 2 Şubat 2012'ye kadar iki aşamada gerçekleştirildi. Anayasaya göre cumhurbaşkanı, Şura Konseyi üyelerinin üçte birini atama hakkına sahipti ve bu atama, başkan seçilene kadar ertelendi. Nihayetinde Başkan, Şura Konseyi'ne 90 üye atadı.¹⁷¹

23 Ağustos 2011 tarihinde Kongre üyelerine sunulan bir raporda verilen bilgilere göre, Askeri Konsey, uluslararası gözlemcilerin, aynı yılın Kasım ayında başlayacak olan parlamento seçimlerini izlemelerine izin vermeyi, ulusal egemenlik ilkesini ihlal edecekleri gerekçesiyle, reddetme yönünde karar aldı. Daha sonra uluslararası kuruluşlardan gözlemcilere izin verildiğini belirtmek gerekir. 10 Aralık 2011 tarihinde Senato Dış ilişkiler Komitesi Başkanı John Kerry Mısır'ı ziyaret etti ve bu ziyaret sırasında Mareşal Muhammed Hüseyin Tantavi ile bir araya geldi. Toplantıya ABD Büyükelçisi Anne Patterson katıldı. Toplantıda parlamento seçimlerinin ilk aşamasında tanıklık edilen demokrasi ve seçmen katılımı değerlendirildi. Bunun demokratik geçiş için atılan adımlardan birini temsil ettiği göz önüne alındı. Toplantıda ayrıca Mısır hükümetinin karşılaştığı güvenlik sorunlarına da değinildi. John Kerry ve beraberindeki heyet Başbakan Kemal Ganzuri ve ardından Dışişleri Bakanı Muhammed Amro ile de bir araya geldi.¹⁷²

20 Ocak 2012'de İslamcılar Halk Meclisi'nde yer alan çoğunluğu kazandıktan sonra, Obama, Mareşal Tantavi'yi arayıp Halk Meclisi'nin sonuçlarını memnuniyetle

¹⁷¹ “Morsi appoints 90 members to the Shura Council”, CNN arabic, December 23, 2012. (Çevrimiçi) http://archive.arabic.cnn.com/2012/middle_east/12/23/morsi.shoura.member/index.html, 27 Aralık 2019

¹⁷² “Field Marshal Tantawi discusses Egyptian-American relations and the situation in the region with John Kerry”, state information service, December 11, 2011. (Çevrimiçi) <http://bit.ly/2RbfWjM> 27 Aralık 2019

karşıladığını ve demokrasiye doğru ilerlemenin gerekliliğini vurguladı.¹⁷³ Ardından, Beyaz Saray ve Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamalarda, parlamento seçimlerinin şeffaf ve adil bir şekilde tamamlanmasıyla ilgili sonuçların memnuniyetle karşılandığı belirtildi.

Parlamentonun en önemli görevlerinden biri, Anayasanın Hazırlanması için Kurucu Meclis üyelerini seçmektir, bu nedenle ABD'nin de bu konuda bazı hamleleri vardı. 28 Ocak 2012'de Mısır'daki ABD büyükelçiliği, ABD Yüksek Mahkemesi başkanı Ruth Bader Ginsburg'un Mısır'a geldiğini duyurdu. Bu ziyaret anayasayı oluşturmak için bir araya gelecek meclisin kurulmasından yaklaşık bir ay öncesine denk gelmekteydi. ABD Büyükelçiliği ifadesine göre, Ginsberg'in Mısır ziyareti sürecinde Mısırlı meslektaşları ile Mısır'daki demokratik geçiş süreci hakkındaki görüşlerini tartışacağı belirtildi.¹⁷⁴ Ginsberg'in Dışişleri Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş ve görevlendirilmiş bir kişi olarak gelmesi, ABD tarafında yapılan bu ziyaretin önemini ortaya koymaktaydı. Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Noland: "ABD Yüksek Mahkemesi hakimlerinin, yargı sektöründe reform yapmak için diğer ülkelerdeki mevkidaşları ile ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından yürütülen programlara katıldıklarını ve sivil toplum kuruluşlarının anayasaları ve iş yasalarının yazılması gibi yasama dengelerini hazırladıklarını" belirtti. Ayrıca Yargıç Ruth Bader Ginsburg'un Mısır'a gitmeden önce Dışişleri Bakanı Hillary Clinton ile bir araya geldiğini ve Mısır'da, daha sonra Anayasa Hazırlanması için Kurucu Meclis başkanlığını üstlenen Yüksek Yargı Konseyi Başkanı ve bir grup politikacı ve aktivist ile de bir araya geldiğini doğruladı. Amerikan devlet dinini belirtmeyen Amerikan anayasasının avantajlarını göstermek için ziyaretine odaklandı. Bunun Ginsburg'un Mısır'da kabul edilmesini önerdiği ideal anayasal form olduğunu göz önünde bulundurduğunu belirtti. Ayrıca anayasanın hazırlanmasında anayasal bir ilke olarak kuvvetler ayrılığı ilkesini de vurguladı. Gözlemciler, bu ziyaretin ABD'den Mısır siyasi

¹⁷³ "The final results confirm the Islamists winning a majority of seats in the Egyptian parliament", BBC arabic, January 22, 2012.(Çevrimiçi) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2012/01/120121_egypt_elex_results 05 Aralık 2019

¹⁷⁴ "Head of the US Supreme Court in Egypt to get to know the stage of democratic transformation", ahran gate -Arabic, Jan 28, 2012. (Çevrimiçi) <http://gate.ahram.org.eg/News/165614.aspx> 06 Aralık 2019

partilerine Mısır anayasasının hazırlanması meselesiyle yakından ilgili olduklarına dair verilen açık bir sinyal olduğunu söylediler.¹⁷⁵

2.7 Başkanlık Seçimleri Öncesinde ABD'nin Olaylarla Mücadelesi

Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde -Mayıs ve Haziran 2012'de yapılan-, Askeri Konsey'in iktidarı devretme niyetine ilişkin çekinceler ve endişeler doğuran olaylar art arda gerçekleşti. ABD bu dönemde Askeri Konsey'i serbest demokratik seçimler için zorlamaya çalıştı. Sonuçlar kimi gösterirse gösterecek iktidar ona teslim edilmeliydi. ABD yönetiminin bu konuda aldığı önlemlerden biri olarak yapılan John Kerry- Tantavi görüşmesinden sonra Kerry bir basın toplantısı düzenledi. Burada Mısır hükümetini özgür ve şeffaf cumhurbaşkanlığı seçimleri yapmaya çağırdı ve ABD'nin Mısır'daki demokratik geçiş sürecine verdiği desteği vurguladı.¹⁷⁶

Seçimlerden önce, Askeri Konsey tarafından atılan bir dizi adım hakkında Amerikan endişesi vardı: Adalet Bakanlığı'nın 13 Haziran'da aldığı sivil halkın Askeri Mahkemelerin önünde yargılanabileceği kararı ve Anayasa Mahkemesi'nin, Askeri Konsey'e yakın olan seçilmiş Halk Meclisini feshetme kararı. Bunlar gerçek bir demokratik geçiş konusunda güvenilirlik eksikliğine yol açtı. Ardından, cumhurbaşkanının yetkilerini Askeri Konsey lehine kısıtlayan ani bir anayasa bildirgesi yayınlandı. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin sonuçlarını açıklamadaki gecikme de bu endişeleri derinleştirdi. Burada yine, ABD'nin kendisini Mısır devletinin koruyucusu olarak gören, Mısır ordusuyla stratejik ilişkiyi sürdürme konusundaki çıkarını dengeleme ikilemi ortaya çıktı. Bir yandan iktidarın, dizginleri devretmek ve demokratik bir geçiş sağlamak istemiyor gibi görünmesi ve diğer yandan ABD'nin demokratik geçiş sürecine

¹⁷⁵ Sami Al-Qamhawi, "Political Messages on the Visit of the Judge of the American Court to Egypt", Al-Ahram Daily-Arabic, 06-02-2012. (Çevrimiçi) <http://www.ahram.org.eg/-/129432.aspx> 15 Aralık 2019

¹⁷⁶ "Kerry meets Tantawi and transfers from him the military council's commitment to hand over power", alhurra Arabic, May 03, 2012.(Çevrimiçi) <https://www.alhurra.com/a/198310.html> 12 Ocak 2020

duyduğu istek ve bu konuda desteğini göstermesi. ABD yönetimi endişelerini çeşitli durumlarda dile getirdi:¹⁷⁷

- 1- Başkanlık seçimlerinin yapılmasından günler önce, Hillary Clinton, Mısır'daki demokratik dönüşüm ile ilgili Mısır halkının arzusunun geri alınamayacağını belirtti.
- 2- Muhammed Hasan Tantavi'nin 17 Haziran'da bir sonraki Cumhurbaşkanı'nın yetkilerini azaltan Tamamlayıcı Anayasal Bildirgesi'ni yayınlamasından sonra, ABD Savunma Bakanlığı sözcüsü 18 Haziran'da açıklama yaparak, Savunma Bakanı Leon Panetta'nın 15 Haziran'da Tantavi ile görüştüğünü ancak Tantavi'nin bu adımdan hiç bahsetmediğini ilettiler.
- 3- Ertesi gün (19 Haziran), Mısır cumhurbaşkanlığı seçimlerini izleyen eski ABD Başkanı Jimmy Carter, demokratik olmayan yolun sonucundan derin endişe duyduğunu belirtti.
- 4- Bazı Kongre üyeleri, demokratik geçiş engellenirse Mısır'a yardımı kesmekle tehdit etti.

Bu temaslar ve baskılar bu dönem boyunca çeşitli Amerikan kurumlarında, sokak baskılarında ve Mısır'daki çeşitli siyasi güçler doğrultusunda seçim tamamlanana kadar devam etti. Nihayet seçimlerin galibi, Askeri Konsey'in o sırada sonuçları açıklamada olabildiğince ağır davranmasına rağmen ilan edildi.

2.8 Askeri Konsey Dönemi'nde ABD- Mısır Ekonomik ilişkileri

Önceki bölümde bahsettiğimiz gibi, on yıllar boyunca devam eden yardımlarla, Amerikan yönetiminin, Mısır'daki nüfuz ve hegemonya araçlarını koruma girişimi kapsamında, Mısır ekonomisini çeşitli yollarla desteklediğini söyleyebiliriz.¹⁷⁸ Burada en belirgin olanlardan bahsediyoruz:

¹⁷⁷ Sharp, **a.g.e.**, June 21, 2012, p. 1-5.

¹⁷⁸ Sharp, **a.g.e.**, August 23, 2011, s. 11-13.

- 1- Mısır ekonomisini destekleyecek programlar ve demokratik geçişi destekleyecek programlar aracılığıyla yaklaşık 165 milyon dolar değerinde bir ekonomik yardım programının yeniden planlanması.
- 2- ABD İhracat- İthalat Bankası, Mısır'daki finansal kuruluşlar tarafından verilen akreditif desteği kapsamında, 80 milyon dolar değerinde sigorta teminatını onayladı.
- 3- Başkan Obama 19 Mayıs 2011 tarihinde yaptığı konuşmada, Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya atıfta bulunarak, Mısır'a, Mısır borç yükü hafifletme kalemini tanımlayan bir milyar dolar¹⁷⁹ ve altyapı projelerinin finansmanına katkıda bulunan ve iş fırsatları yaratan Amerikan kredileri için garanti olarak yine bir milyar dolar içeren yeni bir yardım paketi hakkında konuştuğunu bildirdi.
- 4- Amerikan yönetimi, Mısır özel sektör yatırımlarını finansal olarak desteklemek için 'Deniz aşırı Özel Yatırım Şirketine' (OPIC) talimatlar verdi ve bu desteğin değeri bölgedeki tüm ülkeler için 2 milyar dolardı.¹⁸⁰
- 5- Aynı konuşmada Obama, Kongre ile ortak olarak Nitelikli Sanayi Bölgesi (QIZ) programı aracılığıyla ticari faaliyetlerini genişletmeyi amaçlayan bir ABD-Mısır fonu kurmak istediğini açıkladı.¹⁸¹
- 6- Amerikan Başkanı, Kongre ile iş birliği içinde, Berlin Duvarı'nın yıkılmasından sonra Doğu Avrupa'daki dönüşümü desteklemeyi amaçlayan fonlara benzer şekilde Mısır ve Tunus'ta yatırım fonları oluşturmaya çalıştığını da açıkladı.¹⁸²
- 7- Devrimden kısa bir süre sonra ABD'nin Mısır'a sağladığı toplam yardım ve programlar, bu dönemde yaşanan ekonomik dengesizlik ve gerileme

¹⁷⁹ Borç tahliye kararı, ABD'nin Kuveyt'i kurtarmak için 1990 Çöl Fırtınası operasyonuna katılımından ötürü Mısır'a 6,7 milyar dolarlık askeri borcunu Mısır'a bir ödül olarak unuttuğunda olduğu gibi Kongre'den bir yasa gerektiriyor.

¹⁸⁰ Jeremy M. Sharp, **Egypt: Background and U.S. Relations**, Congressional Research Service, June 21, 2012, s. 18.

¹⁸¹ QIZ, Mısır'daki 13 sanayi bölgesinde üretilen malların ABD'ye gönderilmesine izin veren bir programdır ve bu mallar gümrüksüzdür.

¹⁸² Sharp, **a.g.e.**, June 21, 2012, s. 18.

sonucunda ihtiyaçları karşılamak için yeterli olmasa da ABD, Mısır ekonomisini desteklemek için uluslararası düzeyde katkıda bulundu ve bunu çeşitli yollarla gerçekleştirdi. Uluslararası Para Fonu, 3 milyar dolarlık kredi sağlamayı düşündüğüne dair işarete bulundu. Hükümetin gerekli ekonomik reform önlemleri alması durumunda, Dünya Bankası iki yıl boyunca yılda bir milyar dolar sağlamayı taahhüt etti. Dünya Bankası, kalkınma projelerini desteklemek için iki buçuk milyar dolar değerinde kredi sağlama imknı oluşturdu. Buna ek olarak, G8 lkelerinin çeşitli kalkınma bankaları aracılığıyla kredi verme vaadi vardı. Aynı yılki toplantısında 2013 yılına kadar 5 milyar dolar tutarında kredi vermeye hazır olduklarını belirttiler.

Yukarıdakilerden, devrim sonrası dönemde iki taraf arasındaki ekonomik ilişkilerin geliştirilmesini ve ABD'nin Mısır ekonomisini desteklemeye yönelik girişimlerin büyüklüğünü ve bu kapsamda Amerikan yaklaşımını anlamaya ve açıklamaya çalışmak için, Francis Fukuyama tarafından ortaya atılan fikirlere dönmemiz önemlidir. Fukuyama zayıf veya ekonomik olarak başarısız ülkelerin varlığından dolayı dünyada birçok felaketin ortaya çıktığını ve bunun küresel istikrarsızlığa neden olabileceğini ileri sürmektedir. Ayrıca Arap lkelerinde demokrasi, çoğulculuk ve popüler katılım eksikliğinin ve bu ülkelerin demografik özelliklerinin doğal olarak değiştiği bir zamanda meydana gelen bu olayların zorunlu olarak ekonomik bozulmalara yol açacağına dikkat çekmektedir. Hkmetleri kendileri için iş sağlayamayan gençlerin sayısında önemli artış, bu ülkeler için güçlüğü ve sonuç olarak ABD ve büyük ülkelere yönelik tehditleri artırmaktadır. Bu fikirleri Mısır örneğine uygulayarak, devrim sonrası dönemde Mısır'daki demokratik geçişi ve ekonomik kalkınmayı destekleyen Amerikan politikasını anlamak ve açıklamak kolaydır.

Devrim sonrası dönemde iki taraf arasındaki ekonomik ilişkileri araştırmamız bağlamında, Mısır hükümeti ile Uluslararası Para Fonu müzakerelerinin gelişimini ve

sonucunu ayrıca yine bu dönemde Mısır'a sağlanan Amerikan ekonomik ve askeri yardımların süreç notlarını da aktarmalıyız:

2.8.1 Askeri Konsey Döneminde Uluslararası Para Fonu Görüşmeleri

Çalışmanın ilk bölümünde, Robert Keohane'ın uluslararası baskın aktör ile diğer ülkeler arasında iş birliğine olanak sağlayan bir ortam yaratmada uluslararası kurumların rolü hakkındaki görüşlerini dile getirmiştik. Keohane, uluslararası düzeyde iş birliğinin veya anlaşmazlığın yalnızca otorite veya çıkarlara tabi olmadığına inanmaktadır. Hegemonya, belirli iş birliği biçimlerini kolaylaştırır. Keohane de, uluslararası sistemin ve küresel baskın aktörlerin bilgisiyle kurulan uluslararası kurumların kurulmasından sonra, bunun hegemonyayı sürdürmesine ve işbirliğinin güçlendirilmesine yardımcı olduğuna inanmaktadır.¹⁸³ Bu nedenle ABD, Uluslararası Para Fonu'nun Batı ekonomik modelini güçlendirmeye ve Amerikan hegemonyasını küresel olarak kutsamaya çalışan uluslararası kurumlardan biri olduğunu düşünerek, Mısır hükümetini Mısır'daki siyasi geçiş sürecinde Uluslararası Para Fonu ile müzakereye teşvik etmekteydi.

Devrim sonrası dönemde Askeri Konsey, Uluslararası Para Fonu'nun Mısır ekonomisini yeniden yapılandırma taleplerine yanıt vermedi ve büyük ekonomik reformları erteledi. Ayrıca Uluslararası Para Fonu ile müzakereleri ve Dünya Bankası'ndan kredi alımını erteleme kararı aldı. Batı'dan borç almanın rahatsız edici olduğunu belirtti. Aynı zamanda hükümet, Körfez ülkelerinden Suudi Arabistan'dan 4 milyar dolar, BAE'den 3 milyar ve Katar yatırımları olarak 10 milyar dolarlık bir grup yardım sözü aldı. Ayrıca yine Katar 500 milyon dolar bağışta bulundu.¹⁸⁴ Bundan sonra Uluslararası Para Fonu delegelerinin gelişimi hakkında bir dizi gerçek bulunmaktaydı: Devrimden sonra Mısır ekonomisinin ekonomik performansındaki düşüşle bağlantılı olarak (başta turizm olmak üzere birçok milli gelir kaynağının azalması ve doğrudan yabancı yatırımlardaki düşüş ve daha az ölçüde Süveyş Kanalı gelirlerinin düşüşü), birçok ekonomist tek acil çözümün dış kredilere dayanmak olduğunu düşünüyordu. Uluslararası

¹⁸³ Keohane, **a.g.e.**, s. 31-32.

¹⁸⁴ Sharp, **a.g.e.**, August 23, 2011, s.3.

Para Fonu, 18 ay ila 3 yıl arasında bir süreçte düşük bir faiz oranıyla ülke finansmanını teklif etmişti. Bu anlaşmanın Mısır'ın ekonomik reform yolunda sunacağı imajı nedeniyle Mısır'ın ek dış kredilere erişimi kolaylaşacaktı. Mısır'ın Uluslararası Para Fonu anlaşmasını neden kabul etmediğine dair birçok analiz vardı: O dönemde ortaya çıkan siyasi kutuplaşmanın bir sonucu olarak krediye ilişkin siyasi uzlaş veya uzlaşma eksikliğinin yanı sıra, geçici bir hükümet (Parlamentoda çoğunluğu bulunan) olarak görünen Özgürlük ve Adalet Partisi'nin bunu kabul etmesi durumunda gelecek olan yeni yürütme organına yükleyeceği sorumluluklardı.¹⁸⁵ Ayrıca, Mısır'daki sivil toplum kuruluşlarına dış kaynak sağlanması nedeniyle Kahire ve Washington arasındaki ilişkiler de artan gerilim döneminde, ABD'deki birçok karar alıcı ve yasa koyucunun bu soruna bir çözüm geliştirilmediği takdirde Mısır'a verilecek Uluslararası Para Fonu kredisini engellemekle tehdit ettiğini de belirtmek gerekir.¹⁸⁶

2.8.2 2011 ve 2012'de Mısır'da Amerikan Yardımı

Devrim sonrası dönemde demokratik bir geçişe ulaşmadaki başarının derecesine yardım etmeye çalışmak için Kongre tarafından atılan yasal adımların bulunduğu belirtilmelidir. Bunlardan biri, Savunma Bakanlığı ve Tüm Yıl Devam Eden Ödenekler Yasası, 2011 ismiyle bilinen yasadır. (The Department of Defense and Full-Year Continuing Appropriations Act, 2011) Dışişleri Bakanı'nın en geç 30 Mayıs 2011 tarihinde ilgili Kongre Komitesine sunduğu bu raporda, Mısır'da sivil muhalefetin yönetime katılmasını sağlayan şeffaf bir siyasi geçiş sürecinin gelişimi çeşitli boyutlarıyla anlatıldı. İfade özgürlüğü ve örgütlenme özgürlüğü gibi özgürlükleri kısıtlayan yasaların yürürlükten kaldırılıp kaldırılmadığı, arzulanan özgür seçimlerin yapılmasının önündeki yapısal ve yasal engellerin kaldırılıp kaldırılmadığı anlatıldı.¹⁸⁷

¹⁸⁵ Sharp, **a.g.e.**, June 21, 2012, s. 9-10.

¹⁸⁶ David D. Kirkpatrick, Steven Lee Myers, **a.g.e.**, March 1, 2012. (Çevrimiçi) <https://www.nytimes.com/2012/03/02/world/middleeast/travel-ban-lifted-american-defendants-have-yet-to-leave-egypt.html?mtrref=www.google.com&assetType=REGIWALL>, 05 Ocak 2020

¹⁸⁷ Sharp, **a.g.e.**, August 23, 2011, s.11.

Dışışleri Bakanlığı tarafından Kongre'deki Ödenek Komitelerine sunulmak üzere hazırlanan yıllık rapor aşağıdaki maddelerin ayrıntılı bir açıklamasını içermektedir:¹⁸⁸

- (1) Bahsedilen yılda finansman alan bakanlıklar veya devlet kurumları;
- (2) Finansman alan ABD, Uluslararası ve Mısır sivil toplum kuruluşları;
- (3) Her birinin program, proje veya faaliyet amacını açıklayan bir açıklama;
- (4) Program, proje veya faaliyetlerin zorunlu denetim gerekliliklerine tabi olup olmadığını netleştirilmesi;
- (5) Her bir program, proje veya etkinlik için belirtilen hedefe ulaşmada başarılı olup olmadığının açıklaması.

Ayrıca bu yasa, bu şartların yerine getirilmemesi durumunda, Kongre'nin, Dışışleri Bakanlığına, ilgili ödenek komitelerine danıştıktan ve ABD Ulusal Güvenlik Hizmetini korumak için şartların mevcut olması durumuna 'istisnai hak' tanımaktadır. Bu istisnanın Dışışleri Bakanlığı tarafından, 15 Mart 2012 tarihinde 2012 mali ödeneğinin yayınlanmasında kullanıldığı belirtilmiştir.¹⁸⁹ ABD yönetimi iki taraf arasındaki ilişkileri sürdürmek için ve Amerikan yardımının önemi konusundaki vizyonundan dolayı yardımlarını kesmemiştir. Ekonomik ve askeri yardımların toplam yıllık değeri neredeyse sabit kalmıştır. Yardımlar 2010 mali yılından 2011 ve 2012 mali yıllarına kadar değişmemiş ve 2013 Kongre onayına kadar hemen hemen aynı değerlerde kalmıştır.¹⁹⁰ Yine burada miktar olarak değişiklik olmasa da yapılan yardımlarda biraz farklılıkların olduğu belirtilebilir. Daha önce de açıklandığı gibi, sınırlı ekonomik yardım programlarının demokratikleşme ve yönetim programları lehine yeniden programlanması söz konusu olmuştur.

¹⁸⁸ Sharp, **a.g.e.**, June 21, 2012, s. 19-21.

¹⁸⁹ "Despite Rights Concerns, U.S. Plans to Resume Egypt Aid", New York Times, March 15, 2012. (Çevrimiçi) <https://www.nytimes.com/2012/03/16/world/middleeast/us-military-aid-to-egypt-to-resume-officials-say.html> 05 Ocak 2020

¹⁹³ Sharp, **a.g.e.**, June 21, 2012, s. 17.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BAŞKAN MURSI YÖNETİMİ (2012-2013) SIRASINDA MISIR- AMERİKAN İLİŞKİLERİ

Süreç Müslüman Kardeşler'den bir Cumhurbaşkanı'nın seçilmesiyle sonuçlandı. Mısır gibi jeopolitik ve stratejik öneme sahip bir ülkede ortaya çıkan bu sonuç ABD'nin bölgeye dair dış politikası açısından da büyük sorunları beraberinde getirdi. ABD'nin bu olaya verdiği tepki biçimlerini incelemek açısından, bu bölümde Başkan Mursi'nin yönetim dönemini, sadece bir yıl sürmesine rağmen, birkaç aşamaya bölerek inceleyeceğiz. ABD yönetiminin bu yeni gerçeklikle başa çıkmak için ortaya koyduğu tavırların en önemlileri izleyeceğiz. Öncelikle ABD'nin başkanlık seçimlerine dair siyasi pozisyonunu ele alacak, ardından ABD'nin devrim günlerinden bu yana ilan ettiği demokratik geçişi destekleme taahhüdünün göstergelerini inceleyecek, yeni sistemin politikalarını ve niyetlerini araştırmak için ABD tarafından atılan adımlara odaklanacağız. Sonra Kahire'deki Amerikan büyükelçiliğine yapılan saldırıdan kaynaklı oluşan krize ve ikili ilişkilerdeki gerginliği, ardından Amerikan rejiminde Mısır yönetimine karşı gerçek bakış açısı sorununu ele alacak ve Mısır cumhurbaşkanlığının Gazze savaşı krizi sırasında oynadığı rol nedeniyle oluşan Amerikan memnuniyeti sürecine değineceğiz. Son olarak Mısır'da anayasa yapımındaki ve siyasi kutuplaşma krizindeki Amerikan rolünün ve siyasi konumunun doğasını askeri darbeden önceki döneme odaklanarak anlamaya çalışacağız.

O dönemdeki askeri ilişkilerin en önemli aşamalarını, ekonomik ilişkileri ve ABD'nin bu bağlamda kullandığı araçları inceleyeceğiz.

1 SİYASİ İLİŞKİLER

ABD yönetimi Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi dönemi süresince, çeşitli siyasi davranış biçimleriyle Mısır'daki yumuşak gücünü artırmaya çalıştı. Nye, devletin yumuşak gücünü artırmak için pratikte uygulamanın gerekliliğine vurgu yapmıştır. Bu nedenle ABD için, karşı tarafın gündemini düzenleme, siyasi değerin ve kültürün çekiciliğini artırmaya çalışma ve çeşitli alanlarda iki tarafın iş birliğini artırmaya çalışma gibi hedeflere dikkat çekmektedir. Bu çabalar ve ABD yönetiminin bu hedeflerdeki başarısının kapsamı, o dönemde ikili ilişkilerin seyri sunularak gösterilecektir. Bu nedenle, ABD bu hedefleri Mısır ile ilişkilerinde uygulamaya çalışmıştır.

1.1 ABD'nin Cumhurbaşkanlığı Seçimindeki Konumu

21 Haziran 2012'de Mısır Yüksek Seçim Komitesi, Cumhurbaşkanlığı seçimleri sonuçlarının açıklanmasını erteledi, bu da Mısır sokağının ve uluslararası toplumun, Askerî Konseyin gerçek demokrasiye geçişteki güvenilirliği konusunda sorular sormasına neden oldu ve öfkeli bir tepki yarattı. En göze çarpan tepkilerden biri, ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton tarafından Askerî Konsey'i iktidarı, seçimlerin galibine acilen devretmeye çağırdığında söylediği şeydi. Clinton son birkaç gün içinde Askerî Konsey tarafından alınan önlemleri "açıkça rahatsız edici" olarak nitelendirdi. Ordunun müdahale ve tahakküm rolü ya da anayasal otoriteyi bozmaya çalışmaktan başka uygun bir rol bulması gerektiğini söyledi. Askerî Konsey'in, kamuya açıklanması gereken sonucu gizlemekten vazgeçmesi gerektiğini söyledi. Askerî Konsey açısından bu açıklamalar açık ve saldırgandı. Devamında Clinton: “mesajımız her zaman aynı, demokratik sürece saygı duymalılar” dedi.¹⁹¹

24 Haziran'da Yüksek Seçim Komitesi, Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi'nin cumhurbaşkanlığını kazandığını duyurdu. Aynı gün Başkan Obama, ABD'nin Mısır'ın

¹⁹¹ “Postponement of the announcement of the results of the presidential elections and Clinton calls on the army to hand over power to the new president”, france24 Arabic, 06/21/2012. (Çevrimiçi) <http://bit.ly/2SuYcBR> 03 Ocak 2020

demokrasiye geçişini desteklemeye devam edeceğini ve Mısır halkıyla birlikte çalışmaya ilgi duyduğunu söyleyerek Mursi'yi tebrik etti. Mursi, Mısır ve ABD arasında karşılıklı çıkarları geliştirme amacıyla olduklarını belirterek teşekkürlerini ifade etti ve ABD'nin Mısır'daki geçiş sürecine verdiği desteği memnuniyetle karşılayarak önümüzdeki dönemde yakın temasta kalacaklarını bildirdi.¹⁹²

1.2 Demokratik Geçiş Desteklemek ve Yeni Sistemle İlişkinin Doğasını Keşfetmek

8 Temmuz 2012 tarihinde ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı William Burns Mısır'ı ziyaret etti.¹⁹³ Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi ile bir araya gelen Burns'e ABD Büyükelçisi Anne Patterson ve diğer bazı yetkililer de eşlik etti. Ziyaret, iki taraf arasındaki ilişkinin şeklini belirlemek, ayrıca ABD'nin demokratik geçiş yoluna verdiği desteği teyit etmek ve azınlıklar ile kadın haklarıyla ilgili Amerikan endişelerini vurgulamak ve sunmak gibi konuları içeriyordu.

Burns yaptığı açıklamalarda: “Seçimleri kimin kazandığına bakılmaksızın, tüm Mısırlıların haklarının korunması konusu sadece Mısır liderliğinin değil tüm Mısırlıların yüzleşmesi gereken bir meseledir” dedi. Burns ayrıca Mısırlıların, Cumhurbaşkanı Mursi ve hükümetin, ulusal birlik konusunda ilerlenmesini ve ulusal uzlaşi hükümetinin kurulmasını sağlayacak adımları atmasını beklediğini belirtti. Bu hükümetin, Mısır topraklarında var olan tüm dini grupları kuşatması, toplumdaki kadınların ve sekülerlerin haklarına saygılı olması gerektiğini ifade etti. Burns ayrıca Mursi'ye Obama ile Birleşmiş Milletler Genel Kurul Görüşmeleri esnasında görüşmeleri için çağrıda bulunmuştur. Yine aynı gün, Mursi, Askeri Konsey'in önceki kararı ile dağıtılan Halk Meclisini, 60 gün

¹⁹² “Readout of the President’s Call with President-Elect Morsi of Egypt”, The White House Office of the Press Secretary, June 24, 2012. (Çevrimiçi) <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2012/06/24/readout-president-s-call-president-elect-morsi-egypt> 04 Ocak 2020

¹⁹³ Hisham Al-Mayani, “Obama’s envoy arrives at the presidential palace to deliver a message to Morsi”, ahran gate- Arabic, July 8, 2012. (Çevrimiçi) <http://gate.ahrn.org.eg/News/228761.aspx> 04 Ocak 2020

içerisinde yapılacak yeni anayasa referandumuyla birlikte kurulacak yeni Halk Meclisi seçilene kadar, tekrar toplama kararı aldı.¹⁹⁴

ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'ın Mısır'a ilk ziyareti, 14 ve 15 Temmuz 2012'de Amerikan yönetiminin yeni sistemle hızlı bir şekilde iletişim kurma ve koordine etme arzusunu ifade etmesinden sadece iki hafta sonra gerçekleşti. Clinton ziyaretinde tam demokratik geçişin tamamlanmasının önemini vurguladı.¹⁹⁵ Ayrıca bakan, önümüzdeki dönemde ABD'nin Mısır'ı destekleme vaatlerini yineledi ve ordunun ulusal güvenliği korumakla sınırlı bir rol oynamaya dönmesinin gerekliliğini vurguladı. Bakan ayrıca ziyaretinde, Mısır'ın 1979'da Mısır ve İsrail arasındaki barış anlaşmasına istinaden uluslararası anlaşmalara ve yükümlülöklere bağılı kalmasının önemini vurguladı. Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi, diğör taraflar anlaşmaya bağılı kaldıkça Mısır'ın tüm anlaşmalara bağılı kalacağını belirtti.¹⁹⁶ Aynı ziyarette, Clinton Savunma Bakanı Muhammed Hüseyin Tantavi ve Askeri Konsey üyeleriyle bir araya gelerek onlara da demokrasiye geçişle ilgili aynı mesajları verdi. ABD'nin olayları izlemeye devam edeceğini belirtti. Mısır'daki bazı siyasi güçler ve Hristiyan gruplarla da bir araya geldi. Bu toplantılarda azınlıkların haklarına saygı duyulması gerektiğini vurgulayarak, demokrasinin sadece seçimler yapmayı değılı, yönetimin azınlıkların haklarını koruma endişesi taşımasını da gerekli kıldığını vurguladı.

Clinton'un "Erkek ve kadın tüm Mısır vatandaşlarının, Müslüman ve Hristiyanların haklarını korumaya kararlıyız." şeklindeki açıklamaları,¹⁹⁷ Hristiyan gruplarla yaptığı görüşmeler, Mısır'daki polisiye uygulamalardan duyulan kaygıları dile

¹⁹⁴ "The Egyptian President annuls the decision to dissolve Parliament, and the Military Council holds an emergency meeting", BBC Arabic, July 8, 2012. (Çevrimiçi)

https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2012/07/120708_egypt_parliament_decision, 15 Ocak 2020

¹⁹⁵ "Clinton promises Morsi American support", aljazeera net Arabic, July 14, 2012. (Çevrimiçi) <http://bit.ly/2tRT7t9> 15 Ocak 2020

¹⁹⁶ "Clinton supports the establishment of a full democracy in Egypt and the return of the army to its role in protecting national security", france24 arabic, July 15, 2012. (Çevrimiçi) <http://bit.ly/2EWzVNm>, 05 Ocak 2020

¹⁹⁷ "Clinton ends a visit to Egypt amid widespread controversy and separate demonstrations", BBC News Arabic youtube channel, 16 Jul 2012. (Çevrimiçi) <https://www.youtube.com/watch?v=ebx0lhoyyf0>, 03 Ocak 2020

getirmesi gibi hususlarara bakıldığında Mısır'daki Hristiyanların haklarının korunması noktasında ABD'nin on yıllardır devam ettirdiği garantörlük rolünü sürdürme niyetinde olduğu açıktı.

1.3 Kahire'deki Amerikan Büyükelçiliğine Baskın Denemesi Krizi

12 Eylül 2012 Çarşamba günü, Kahire'deki Amerikan büyükelçiliği önünde gösteriler başladı ve bu gösteriler büyükelçiliğe baskın yapma ve Amerikan bayrağını yırtma girişimlerine dönüştü. Bu protestolar İslam'ı kötü gösteren Amerika'da üretilmiş bir sinema filmine yanıt verme bağlamında gelişti.¹⁹⁸ Bu olayların ardından Beyaz Saray, Obama'nın Mursi'yi aradığını ve Amerikan diplomatik misyon üyelerinin güvenliğini ve korunmasını sağlamak için müdahale etmesini istediğini açıkladı. Beyaz Saray Mursi'nin bu talebi kabul ettiğini ancak yine Mursi'nin, İslam'ın ve sembollerinin kötü gösterilemesini kabul etmediklerini ifade etti. Obama'da Mursi'nin Amerikan Kahire büyükelçiliğini güvenceye almak için yeterince tepki vermediğine dair bir izlenim vardı, bunu dolaylı olarak aynı gün bir televizyon röportajında dile getirdi, Obama, yeni yönetim altında Mısır'la olan ilişkilere dair vizyonu hakkındaki bir soruyu yanıtlarken, "Onları müttefik olarak göreceğimizi sanmıyorum, ama onları bir düşman olarak da görmüyoruz" dedi. Bu açıklama iki ülke arasındaki ilişkilerde türünün yeni bir örneği idi çünkü Amerikalı yetkililer daha önce Mısır hakkında konuşurken "müttefik" ya da "ortak" ifadelerini kullanmaktaydılar.¹⁹⁹

24 Eylül'de, Mısır'daki Amerikan büyükelçiliğine yapılan saldırılar sırasında ABD'ye karşı gelişen öfkeyi kontrol altına alma amacıyla, ABD Kongresi'nin bazı üyeleri Mısır'da olanlar nedeniyle yardımları yeniden değerlendirme konusunda önerilerde bulundu. Daha sonra Hillary Clinton, New York'ta Mısır Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi ile bir araya geldi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu toplantılarının

¹⁹⁸ "Obama: Egypt is not US ally, nor an enemy", BBC news, September 13, 2012. (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-19584265>, 17 Ocak 2020

¹⁹⁹ Josh Rogin, "White House clarifies Obama's statement that Egypt is not an 'ally'", foreignpolicy, September 13, 2012. (Çevrimiçi) <https://foreignpolicy.com/2012/09/13/white-house-clarifies-obamas-statement-that-egypt-is-not-an-ally/>, 17 Ocak 2020

oturum aralarında, 45 dakika süren bir toplantıda, Clinton Obama yönetiminin Mısır'a askeri ve ekonomik yardım sağlamaya devam ettiğini belirtti. Ayrıca ABD'nin önceki vaadi olan bir milyar dolarlık borç yükünü azaltma konusuyla birlikte, Uluslararası Para Fonu ile 4,8 milyar dolarlık kredi anlaşmasıyla ilgili gelişmeler ve Mısır'ın üstlenmesi gereken ekonomik reformlar gibi bazı ekonomik meseleler de ele alındı. Bu toplantıdan sonra üst düzey bir Amerikalı yetkili, Washington'un Kahire Büyükelçiliği'nde yaşanan olayların neden olduğu krizin aşıldığını söyledi.²⁰⁰

1.4 Gazze'deki Savaşı Sona Erdirmede Başarılı Mısır Arabuluculuğu

İsrail'in Gazze saldırganlığı 14 Kasım 2012'de, Filistin direniş hareketi Hamas'ın liderlerinden biri olan Ahmed Jabari'yi hedeflemeye başladığında başladı. Bu durum İsrail tarafından yoğun baskınlar düzenlenerek büyük bir kimlik avına yol açarken Gazze Şeridi'nden ise roket atılarak cevap verildi.²⁰¹ Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi ABD Başkanı Barack Obama ile 15 Kasım'da şafak vakti temasa geçti ve Gazze'deki gerilim artışından bahsederek İsrail'in Gazze Şeridi'ndeki saldırganlığını durdurmak için müdahale etmesini istedi.²⁰² 16 Kasım'da Mısır Başbakanı Dr. Hişam Kandil Gazze'yi ziyaret etti. Haaretz gazetesi ziyaretin ABD tarafından koordine edildiğini ve Obama'nın son iki gün boyunca (14 ve 15 Kasım) birkaç telefon görüşmesinde Mursi'yi aradığını açıkladı.²⁰³

Beyaz Saray 20 Kasım 2012'de Obama'nın Gazze'deki savaştaki son gelişmeleri tartışmak bağlamında ve iki taraf arasındaki ateşkese ve gerilimin azalmasına aracılık etme konusunda Mısır'ın rolündeki son gelişmeleri tartışmak için son 24 saat içinde

²⁰⁰ Andrew Quinn, "Clinton reassures Egypt's Mursi on U.S. assistance", Reuters, September 25, 2012, (Çevrimiçi) <https://www.reuters.com/article/us-egypt-usa-idUSBRE88M04520120925>, 03 Ocak 2020

²⁰¹ "Washington is "closely monitoring" the development of the situation in the Gaza Strip following al-Jabari killing", BBC arabic, November 14, 2012. (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2012/11/121114_us_reaction_gaza.shtml 04 Ocak 2020

²⁰² "Morsi: "Aggression" against Gaza is unacceptable", skynews arabic, November 15, 2012. (Çevrimiçi) <http://bit.ly/2QjdJ5j>, 04 Ocak 2020

²⁰³ Ahmed Bilal, "Ha'aretz: Qandil's visit to Gaza was carried out in coordination with Washington ... and Morsi does not want an escalation", almasryalyoum arabic, November 16, 2012. (Çevrimiçi) <https://www.almasryalyoum.com/news/details/244401>, 12 Ocak 2020

Mursi'yi üç kez aradığını açıkladı.²⁰⁴ Beyaz Saray'ın 19 Kasım'da Obama'nın İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu ile temas kurduğunu da açıkladığını belirtmek gerekir. Bu arada İsrail radyosu, İsrail'in Gazze'de gerilimi azaltma ve ateşkes konusunda Mısır'ın önerisini tartıştığını duyurdu.²⁰⁵

Çatışmaların sekizinci gününde (21 Kasım), Mısır tarafından aracılık edilen ateşkes görüşmeleri başlatıldı, bu Amerikan çevrelerinde, yeni Mısır yönetimi ile kurulabilecek beklenmedik - stratejik bir ilişki kurmak için gerçek bir fırsatın işareti olarak kabul edildi. Bu tavır birkaç girişimde ifade edildi. Başkan Barack Obama Dışişleri Bakanı'nı Mısır'a gönderdi, bakan ateşkes görüşmelerinin başlangıcı ile aynı gün Mısır'a ulaştı. Ayrıca, Obama ateşkesi ve Mısır'ın bu anlaşmayı gerçekleştirmedeki rolünü memnuniyetle karşıladı: "ABD bugün ateşkesi memnuniyetle karşılıyor ve önümüzdeki günlerde bu ilerlemeyi desteklemek için bölgedeki ortaklarıyla birlikte çalışacak. Gerilimi azaltma çabalarını desteklemek için Mısır ile çalışmayı dört gözle bekliyoruz ve Mısır Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi ile kaydedilen ilerlemeyi desteklemek için pratik adımlar üzerine görüştük" dedi.²⁰⁶ Ayrıca, Beyaz Saray sözcüsü Obama'nın Mursi'yi aradığını ve ona 'ateşkes için yapılan müzakerelerde belirleyici Mısır rolü için teşekkür ettiğini' duyurdu.²⁰⁷ Bu kriz sırasında, Amerikalı ve Mısırlı mevkidaşların birkaç gün içinde 6 defadan fazla temasa geçtiği kaydedildi. Özellikle Amerikan yönetiminin diğer bileşenleri ile Mısır yönetimi arasındaki paralel iletişim kurulması olağanüstü ve sık tekrarlanmayan bir olaydı. Obama'nın, yardımcılarına Cumhurbaşkanı Mursi'nin güvenilir olduğunu ve pragmatist hareket ettiğini söylediği açıklandı. Ayrıca yine Obama, Mursi için "söz verdiği şeyi yapmakta dikkatli, yapamayacağı şeyler için söz vermiyor"

²⁰⁴ "The White House: Obama calls Morsi 3 times within 24 hours to discuss the Gaza crisis", almasryalyoum arabic, 11-20-2012. (Çevrimiçi) <https://www.almasryalyoum.com/news/details/247244>, 13 Ocak 2020

²⁰⁵ "Obama calls again to Morsi and Netanyahu", elwatannews arabic, November 19, 2012. (Çevrimiçi) <https://www.elwatannews.com/news/details/80054>, 13 Ocak 2020

²⁰⁶ "Egypt announces a truce agreement between Hamas and Israel", DW, November 21, 2012. (Çevrimiçi) <http://bit.ly/358oZqq>, 13 Ocak 2020

²⁰⁷ "After the armistice agreement, Israel and Hamas celebrate victory and threaten to retaliate", DW, November 21, 2012. (Çevrimiçi) <http://bit.ly/2ZnUYBR>, 13 Ocak 2020

ifadesini kullandı. Özetle, bu olaylar ABD ve Başkan Mursi yönetimi arasındaki ilişki için yeni bir sayfayı ortaya koyuyordu.²⁰⁸

1.5 Gazze Krizini Çözdükten Sonra: Korkulara Rağmen İlişkileri Geliştirme İsteği

Aralık 2012 başında ikili ilişkiler açısından belirtilmesi gereken önemli bir ziyaret gerçekleşti. ABD Başkanı, Mısır Dış ilişkiler Danışmanı Issam El-Haddad tarafından ziyaret edildi. Haddad Başkan Mursi'ye özellikle Uluslararası İlişkiler dosyası açısından en yakın kişilerden biriydi. Bu ziyaretin ilginç tarafı ABD'nin ilgisiydi çünkü Başkan Obama ile El-Haddad arasında Beyaz Saray'da uzun ve istisnai bir toplantı ayarlandı. Amerikan yönetiminin özellikle de Mısır'ın Gazze'deki savaşı durdurmada rolünün olumlu izleniminden sonra Mısır yönetimi ile ilişkinin geliştirilmesine gösterdiği ilgiyi gösteriyordu. New York Times, 4 Aralık 2012'de Washington'da Obama'nın Dr. Issam El-Haddad buluşmasında, Mısır'daki siyasi krizden kurtulmanın çözümünün muhalefetle anlaşmak ve onları hükümet çalışmalarına entegre etmek olduğunu belirtirken ayrıca, Mohamed El-Baradei veya Amr Moussa gibi muhalefet liderlerine müdahale etmeyi teklif ettiğini, ancak Mursi'nin bu teklifi reddettiğini yazdı.²⁰⁹ El-Haddad, ziyareti sırasında Başkan Obama'nın Ulusal Güvenlik Danışmanı Tom Donilon ile de görüştü. Bir Beyaz Saray sözcüsü, Donilon'un El-Haddad'a tüm Mısırlıların haklarına saygılı, barışçıl ve kapsamlı bir geçişe olan ihtiyacın üzerinde durulması gerektiğini söylediği belirtildi.²¹⁰

2012 yılının aralık ayında Kongre üyelerine sunulan bir rapora göre, Başkan'ın Muhammed Mursi hükümetine olan desteğine rağmen bu konuda Amerikan koridorlarında anlaşmazlık olduğu söz konusuydu. Bir yandan Obama yönetimi ister

²⁰⁸ “US official: Obama admires Morsi "pragmatism and trust", Almasryalyoum Arabic, November 23, 2012. (Çevrimiçi) <https://www.almasryalyoum.com/news/details/249063> 05 Ocak 2020

²⁰⁹ David D. Kirkpatrick, Mayy El Sheikh, “Morsi Spurned Deals, Seeing Military as Tamed”, The New York Times, July 6, 2013. (Çevrimiçi) <https://www.nytimes.com/2013/07/07/world/middleeast/morsi-spurned-deals-to-the-end-seeing-the-military-as-tamed.html> 09 Ocak 2020

²¹⁰ David D. Kirkpatrick, “Thousands of Egyptians Protest Plan for Charter”, The New York Times, Dec. 4, 2012. (Çevrimiçi) <https://www.nytimes.com/2012/12/05/world/middleeast/egyptian-newspapers-and-broadcasters-protest-draft-constitution.html>, 09 Ocak 2020

ekonomik destek isterse de Sina güvenlik meselesi gibi güvenlik konularında Mısır hükümeti ile ortaklık kurmak istiyordu. Öte yandan, artan Amerikan karşıtlığı ve aşırı aşırı politikalar gibi bazı olaylardan endişe eden taraflar da vardı.²¹¹ Raporun o dönemde Mısır- Amerikan ilişkileri arasında, Mısır'ın rapordan önceki ay içinde Gazze'deki savaşa arabuluculuk yapma ve hızlı bitiriciliği ile ilgili olumlu gördüğü noktaların bir değerlendirmesi de vardı. Ayrıca rapor Başkan Mursi'nin ekonomiyi desteklemek için ABD ile ekonomik iş birliğine olumlu baktığını yazıyordu. Yine raporda Mısır'ın Filistin haklarına olan bağlılığı, büyük önyargıları ile ilgili ABD'yi gelecekteki barış sürecinde şüpheli bir arabulucu konumuna indirgeme olasılığıyla ilgili çeşitli endişeler de vardı. Ayrıca kadın hakları ve dini azınlıklar hakkındaki Müslüman Kardeşler gündemi ile ilgili endişeler de devam etmekteydi.²¹²

1.6 ABD ve Anayasa Hazırlama Krizi

Anayasayı yazarken Mısır'daki siyasi güçlerin krizinden başlayarak, ABD bu krizle ilgili tüm önde gelen siyasi partilerle temaslarını yoğunlaştırmaya çalıştı. Burada ilk bölümde bahsedilen Joseph Nye'nin ABD'nin diyalog, müzakere, genişleme ve resmi bir konsensüs arayışı ile nüfuz kazandığını belirttiği vizyonuna geri dönüyoruz. Aşağıda ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere, ABD bu dönemde gerçekten bunu denedi.

Mısır anayasası krizi, Mısır'daki siyasi olaylar bağlamında bir dönüm noktasını temsil etti. Bu dönemde kriz aynı zamanda Mısır-Amerikan ilişkilerini de gölgede bıraktı. Başkan Muhammed Mursi'nin yönetimi döneminde iki taraf arasındaki ilişkiler de bu aşamanın önemi göz önüne alındığında, bu sorunun en önemli noktalarına burada değinmek gerekir.²¹³ Daha sonra ABD'nin krize tepki biçimlerinden ve ABD yönetimi tarafından bu krizle başa çıkmak için ortaya konan vizyonu inceleyeceğiz.

²¹¹ Jeremy M. Sharp, **Egypt: Background and U.S. Relations**, Congressional Research Service, December 6, 2012, p. 1.

²¹² A.e., s. 5-6.

²¹³ A.e., s. 3.

- 19 Kasım 2012: Anayasanın düzenlenmesi için özellikle bazı liberal akımların ve Mısır kiliselerinin temsilcilerinin Kurucu Meclis'ten çekilmeye başlamaları.

- 14-21 Kasım: Gazze'deki savaş olayları ve iki taraf arasında ateşkes anlaşmasına varılana kadar ABD ile koordinasyon içinde arabuluculukta Mısır'ın müdahalesi.

- 22 Kasım 2012: Başkan Mursi tarafından anayasa bildirgesinin yayınlanması. Bu bildirmede, ilk kurucu mecliste olduğu gibi, Anayasanın Kurucu Meclisini yargı kararından koruyan bir ilke bulunmaktaydı. Cumhurbaşkanı'nın kararlarının anayasa düzenlene kadar yargı yoluyla iptal edilemeyeceğine dair madde de mevcuttu. Karardan sonra birçok gösteri, protesto ve siyasi çalkantı meydana geldi.

-26 Kasım 2012: Başkan Mursi yargıda temyiz edilemeyen kararlar gibi anayasa bildirgesindeki tartışmalara yol açan bazı noktaları geri çekti.

-1 Aralık 2012: Başkan Mursi, Kurucu Meclis tarafından oylanan anayasa referandum çağrısını duyurdu.

- 4 ve 5 Aralık 2012: Göstericiler tarafından Federal Saray Kuşatması ve sarayın etrafında oturma eylemi yapılması, Mursi'nin başkanlık sarayından ayrılması daha sonra cumhurbaşkanı'nın destekçilerinin sarayın etrafında toplanması ve bazı çatışmaların meydana gelmesi.

-25 Aralık 2012: Aynı ayın 15'i ve 22'sinde iki aşamada gerçekleşen anayasa referandumunun %63,8 oranında oyla onaylandığı açıklandı.²¹⁴

Aynı ay Kongre üyelerine sunulan rapora göre tartışmanın etrafında döndüğü üç temel ve merkezi konu vardı²¹⁵:

²¹⁴ “Egyptian voters back new constitution in referendum”, BBC, 25 December 2012. (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-20842487> 17 Ocak 2020

²¹⁵ Sharp, a.g.e., December 6, 2012, s. 4.

- 1- Devletin Dini Meselesi: 2. maddede “İslam’dan devletin dini, Arap dilinden resmi dil, İslam Şeriatının prensipleri ise ana mevzuattır” şeklinde bahsedilmiştir. 219. madde İslam Hukuku’nun ilkelerinin anlamını açıklayan madde, “İslam Şeriatının ilkeleri Ehli Sünnet ve ve’l-Cemaat Mezhebindeki umumi delilleri, usuli ve hukuki kuralları ve muteber kaynakları kapsar²¹⁶” denildi. Yukarıda bahsi geçen rapor bu maddelere çekince ile yaklaşmıştır. Gelecekte bu metinleri kullanırken yasal yorumlar ve uygulamalar nedeniyle ciddi sonuçlar olabileceği öne sürülmüştür.
- 2- Kadın ve Sosyal Konular: Madde 10 ve 11, ahlaki değerlerin sağlamlaştırılması ve korunmasının devletin görevi olduğunu beyan eder. Raporda 11. maddenin başka bir bölümünde yer alan devlet, ahlakı ve kamu düzenini koruyacaktır ifadesinin devlete bireysel özgürlükler güvencelerini kısıtlama hakkı verdiği belirtilmekteydi. Rapor ayrıca 1971 anayasasında bulunan kadın- erkek eşitliği ile ilgili önceki bir maddenin silinmesinden de söz etmekteydi.
- 3- Askeri teşkilatın geniş anayasal yetkileri: Raporda bu anayasayla ordunun askeri bütçenin bağımsızlığı ve gizliliği, devletin ulusal güvenlik stratejisinin oluşturulmasında anayasaya askerlik teşkilatının önderlik etmesi rolü, sivillerin bazı durumlarda askeri mahkemelerde yargılanmasına izin verilmesi gibi anayasal imtiyazlar elde ettiğinden bahsedilmekteydi.

ABD yönetiminin bu krizle başa çıkma adımlarına gelince, 6 Aralık'ta, Başkanlık Sarayı çevresindeki çatışmalardan sonraki gün Obama, Mursi'yi aradı ve bir önceki gün meydana gelen olaylardaki ölüm ve yaralanmalarla ilgili derin endişesini dile getirdi. Obama ayrıca Mursi'nin Ulusal Diyaloga katılma çağrısını memnuniyetle karşıladı ve ABD'nin de muhalefet figürlerini diyaloga katılmaya çağırdığını vurguladı. Ancak diyalogun ön koşullarının olmaması gerektiğini söyledi. Obama, Mısır'daki siyasi krizden

²¹⁶ “The Constitution of the Arab Republic of Egypt for the year 2012”, Manshurat, December 25, 2012. (Çevrimiçi) <https://manshurat.org/node/3573> 03 Ocak 2020

çıkma yolunda anlaşılan siyasi güçlerin önemini vurguladı.²¹⁷ Aynı bağlamda ABD adına, Hükümet Sözcüsü Victoria Nuland, ABD yönetiminin tüm tarafların birlikte çalışmaları ve anlaşmazlıkları demokratik diyalog yoluyla barış içinde çözmeleri çağrısını dile getirdi.²¹⁸

Belirtmek gerekir ki, 25 Aralık'ta anayasanın onaylanmasıyla ilgili referandumun sonuçlanmasından sonra, ABD Dışişleri Bakanlığı, önceki mesajlarını tekrarlayan bir açıklama yaptı, Mısır'daki tüm partileri anlaşmazlıklarını müzakere etmek için kapsamlı bir sürece katılmayı taahhüt etmek için çağırdı. Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Patrick Ventrell Başkan Mursi'ye doğrudan bir mesaj gönderdi ve şöyle dedi: “Demokratik yollarla seçilmiş bir lider olarak, anlaşmazlıkları daraltmak, güven oluşturmak ve siyasi sürece destek sağlamak için özel bir sorumluluğunuz var.”²¹⁹

1.7 Mısır'daki Siyasi Kutuplaşma Karşısında Amerikan Vizyonu ve Eylemleri

Mısır'daki anayasal krizin patlak vermesinden bu yana, hükümet ve Mısır muhalefeti arasında siyasi kutuplaşmada sürekli bir artış olduğu ve Amerikan yönetiminin bu durum hakkında bir vizyon geliştirdiği ve- yaklaşık altı ay içinde- Mısır'daki çeşitli tarafları buna teşvik ettiği ortaya çıktı.

Başkan Mursi'nin yönetimi döneminde Kahire ve Washington arasındaki önemli ziyaretlerden biri; ABD Senatosu Dış ilişkiler Komitesi Başkanı John McCain'in 16 Ocak 2013'te Bütçe Komitesi ve Askerlik Komitesi üyelerinden Senatörler heyeti (Senatör L. Graham, Senatör Chilton Whitehouse, Senatör Christian Gilbrand, Senatör Christopher Corners, Senatör Richard Blue Mental ve Cumhuriyetçi Senatör Kelly Euty) ile ABD

²¹⁷ Abdel-Rahman Hussein, Ian Black, “**Mohamed Morsi calls for dialogue in attempt to quell Egypt's anger**”, theguardian, 7 Dec 2012. (Çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/world/2012/dec/06/mohamed-morsi-egypt>, 13 Ocak 2020

²¹⁸ David Ignatius, “**Mohamed Morsi, our man in Cairo**”, washingtonpost, December 7, 2012. https://www.washingtonpost.com/opinions/david-ignatius-mohamed-morsi-our-man-in-cairo/2012/12/07/14bb707e-409f-11e2-bca3-aadc9b7e29c5_story.html 05 Ocak 2020

²¹⁹ “**Egyptian voters back new constitution in referendum**”, BBC, 25 December 2012.(Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-20842487> 05 Ocak 2020

Kahire Büyükelçisi Anne Patterson'un ziyareti oldu. Heyet, Dışışleri Bakanı Muhammed Kamil Amr, Dışışleri Başkan Yardımcısı Issam El Haddad ve daha sonra Cumhurbaşkanı Mursi ile bir araya geldi.²²⁰ Heyetin ziyareti sırasında çeşitli konular gündeme geldi ve bu meselelerden en önemlileri şunlardı:

- 1- Heyet Mısır'ın demokratikleşme yoluna devam etmesi için, Cumhurbaşkanı'nı muhalefet güçleriyle anlaşmaya çağırıldı, anayasanın muhalefetle krize neden olan bazı maddelerinin yeniden ele alınması gerekliliği dile getirildi. Aynı bağlamda, John McCain, El Baradei ve muhalefet grubu Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin lideriyle bir araya geldi ve görüşmede anayasada değiştirmek istedikleri maddeler, cumhurbaşkanlığı ile diyalog konusu ve parlamento seçimlerindeki konular ele alındı.²²¹
- 2- İsrail'in Gazze'ye saldırmasıyla alakalı konuşan Mursi'ye ait eski bir görüntü bazı internet sitelerinde yayınlandı. Bu görüntülerde Mursi'nin İsrail'e karşı öfkeli sözleri yer alıyordu. Washington bu ifadeleri kınadı ve onlarla ilgili açıklama talep etti. McCain ziyareti sırasında bu talebi tekrar dile getirdi. Mursi bu ifadelerin eski bir döneme ait olduğunu söyledi. Ayrıca görüntülerin bağlamından kopararak ve oynama yapılarak yayınlandığını ifade etti. Ayrıca Yahudi dinini ve bağlı kuruluşlarını savunmasız Filistinlilere yönelik şiddet uygulamalarından ayırma gerekliliği de vurgulandı.²²² Ayrıca Dr. Essam El-Haddad,²²³ Başkan Mursi'nin Yahudilere ve Semavi Dinlere saygı duyduğunu vurguladı ve din veya ırk nedeniyle bir gruba hakaret edilmesinin kabul

²²⁰ "Morsi meets "McCain" and the delegation of "American Senators" to discuss the situation in the region and support the economy", Almasryalyoum Arabic, Jan 16, 2013 (Çevrimiçi) <https://www.almasryalyoum.com/news/details/281945>, 06 Ocak 2020

²²¹ Amin Saleh, "McCain meets ElBaradei, Abu Balgar, Hamzawy and Ghazali to discuss the current situation", youm7, January 16, 2013. (Çevrimiçi) <http://bit.ly/2Srsplw> 06 Ocak 2020

²²² Badia Mansouri, "Morsi: My statements about the Jews were taken from context", alhurra arabic, January 17, 2013.(Çevrimiçi) <https://www.alhurra.com/a/217784.html> 07 Ocak 2020

²²³ "Issam Al-Haddad: The president does not accept insulting anyone because of religion or race", state information service, January 18, 2013. (Çevrimiçi) <http://bit.ly/2svjc0N> 07 Ocak 2020

edilemez olduğunu vurguladı. Mısır yönetiminin dini özgürlükleri güvence altına alma taahhüdünü yineledi.²²⁴

- 3- Üçüncü konuya gelince, ABD'nin ekonomik vizyonu ile ilgilidir. Heyet, Mısır hükümetinin IMF kredisiyle ilgili anlaşmayı tamamlamasına odaklandı. Tabii ki bu, bazı ekonomik reformların uygulanması yönünde adımlar atılmasını gerektiriyordu.²²⁵ Bu daha sonra ekonomik yönün tartışılması bölümünde açıklanacaktır.

11 Şubat 2013'te, ABD'nin Kahire Büyükelçisi Patterson, Mısır siyasi durumuna ilişkin vizyonu hakkında bazı görüşler dile getirdi ve şöyle söyledi: "Seçimler ve anayasalar demokrasinin önemli bir parçasıdır, ancak bu Mısır'ın özgür bir demokratik devlete geçiş aşamasını tamamlaması için yeterli değildir çok daha fazlasına ihtiyaç vardır." Ülkede gerçekleşen siyasi kutuplaşmayı çözme çağrısı hakkında, "Mısır, dinlerine, etnik kökenlerine veya cinsiyetlerine bakılmaksızın tüm insanlara ihtiyaç duyuyor" dedi.²²⁶

26 Şubat 2013'te Başkan Obama, Başkan Mursi'yi aradı ve ABD'nin demokrasiye geçişinde Mısır'a verdiği desteği vurguladı. Bu arama, siyasi kriz ve ülkeyi tahrip eden kutuplaşma durumu bağlamında geldi. Obama, aramasında Başkan Mursi'nin "Mısırlıların demokratik ilkeler için verdikleri büyük mücadelede bu ilkeleri korumaktan sorumlu olduğunu" söyledi. Ayrıca bu görüşme, Mısır'da Cumhurbaşkanlığın siyasi güçler ve akımlarla ulusal bir diyalog başlattığı aynı günde geldi. Muhalefet güçlerinin çoğunun bu diyalogu boykot ettiğini belirtmek gerekir, Mısır kiliseleri de

²²⁴ "Hisham Al-Mayani, Mohamed Saad, "The mourning statement about the president's statements against the Jews came after John McCain announced the awaiting of new clarifications from Anchorage", aham gate arabic, January 17, 2013 (Çevrimiçi) <http://gate.ahram.org.eg/News/296828.aspx>, 13 Ocak 2020

²²⁵ "McCain: We strongly protested Morsi's statements about the Jews", AlMasry AlYoum youtube channel, 17 Jan 2013. (Çevrimiçi) <https://www.youtube.com/watch?v=LkN2GO0ebNk> 14 Ocak 2020

²²⁶ "America's ambassador to Egypt calls for reforms", aljazeera net arabic, February 11, 2013. (Çevrimiçi) <http://bit.ly/2SxUg3l> 18 Ocak 2020

katılmayacaklarını belirterek özür diledi. Ayrıca Kurtuluş Cephesi yaklaşan parlamento seçimlerini boykot etme kararını açıkladı.²²⁷

2-3 Mart 2013'te ABD Dışışleri Bakanı John Kerry yeni görevine atandıktan sonra Kahire'ye ilk ziyaretini düzenledi. Bu ziyarette bir grup siyasi parti ve eğilimle bir araya geldi. Ziyaretten önce Mısır'daki siyasi liderliği anlaşmalı bir hükümet kurmaya ikna edeceğini bildirdi ve ayrıca muhalefeti yaklaşan parlamento seçimlerine katılmaları için ikna etmeye çalışacağını söyledi, çünkü muhalefet boykot etme niyetini açıklamıştı.²²⁸ Kerry'nin ziyaretinin yayınlandığı bir açıklamada: “İki günlük ziyareti sırasında ülkelerinin siyasi yoluyla ilgili derin kaygılarını paylaşan siyasi liderler, iş adamları ve STK temsilcileriyle bir araya geldi. İnsan haklarının korunması, adalet ve hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi gerektiği konuları ele alındı. Ayrıca Mısır'ın ekonomik geleceğiyle ilgili temel endişeler de dile getirildi” dendi. Kerry, Mursi ile aynı sorunları çok açık ve yapıcı bir şekilde görüşüğünü söyledi. İki taraf Mısır'da yapılacak parlamento seçimlerinin özgür, adil ve şeffaf olmasını sağlama gereği hakkında konuştular²²⁹ ve muhalefetle varılacak uzlaş yoluyla siyasi birliğe ulaşmanın önemini vurguladılar. Kahire'de düzenlenen basın toplantısında Kerry: “Amacımız Mısır'ın iç işlerine müdahale etmek değil. ABD Mısır halkını ve demokrasiyi desteklemeye, barış sürecini tamamlamaya, ekonomik ve siyasi ilerleme için katkı sağlamaya devam edecek” şeklinde açıklama yaptı.²³⁰ Bu ziyarette ekonomik yöne önemli bir ilgi vardı, daha sonra bu konuya o dönemdeki ekonomik ilişkilerin izlenmesi kısmında değineceğiz. Ayrıca Kerry, 2 Nisan 2013 tarihinde yönetimin konumu ile ilgili olarak şunları söyledi: “Obama yönetiminde

²²⁷ “Obama calls Morsi and stresses Washington's continued support for the democratic transition in Egypt”, alhurra arabic, February 27, 2013. (Çevrimiçi) <https://www.alhurra.com/a/usa-president-calls-morsi-opposition-boycotts-elections/219287.html> 19 Ocak 2020

²²⁸ “US officials: “Kerry” will seek to persuade Morsi to form a consensual government”, almasryalyoum arabic, March 02, 2013. (Çevrimiçi) <https://www.almasryalyoum.com/news/details/29203718> Ocak 2020

²²⁹ Anne Gearan, “After meeting Morsi, Kerry releases immediate aid to Egypt”, washingtonpost, March 3, 2013. (Çevrimiçi) https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/after-meeting-morsi-kerry-releases-immediate-aid-to-egypt/2013/03/03/07295f38-841b-11e2-98a3-b3db6b9ac586_story.html 06 Ocak 2020

²³⁰ Juma Hamad Allah, Bassam Ramadan, “Kerry: I am not in Egypt to interfere in its affairs. I came as a friend of the country, not a specific group”, almasryalyoum arabic, 02 March 2013. (Çevrimiçi) <https://www.almasryalyoum.com/news/details/292160> 05 Ocak 2020

Mısır'ın gidişatı ile ilgili gerçek bir endişe duyuyoruz. Geçtiğimiz haftalarda Mısır hükümetini Mısır'ın ekonomisini geliştirmeye ve vatandaşlarının yaşamlarını iyileştirmeye başlamasına izin veren bir anlaşmaya varmak için Uluslararası Para Fonu ile anlaşmaya, muhalefetle iletişim kurmaya ikna etmek için çok çalıştık.”²³¹

24 Nisan 2013 tarihinde ABD Savunma Bakanı Chuck Hegel, İsrail, Ürdün, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'ni ziyaret ederken Orta Doğu'da yaptığı gezinin bir parçası olarak Kahire'ye önemli bir ziyaret gerçekleştirdi.²³² Sisi ve Askeri Konsey'in bazı üyeleriyle ayrı bir toplantıda bir araya geldi. Toplantılarda Suriye'deki gelişmeler, Mısır'daki güvenlik sorunları, özellikle Sina sorunu ve barış anlaşmasının korunmasının önemi gibi çeşitli konular ele alındı. Hegel, ziyaretinde Washington'un Mısır'a yeni ve değişen güvenlik tehditlerini karşılamak için askeri destek taahhüdünü vurguladı. Mısırlı yetkililerle yaptığı görüşmelerden sonra gazetecilere şu açıklamayı yaptı: “ABD'nin Mısır'da ortaya çıkan demokrasiye olan bağlılığını yeniden teyit etmek ve burada gerçekleşen demokratik ve ekonomik reformları teşvik etmek için Mısır'a uğramak istedim. Bu ülke büyük bir ülke, önemli bir ülke. İnsan onuru, özgürlük, demokratik standartlar ve yönetimle çalışmak için doğru yoldalar. Bunu yapan herhangi bir ülkeye yardım etmeye kararlıyız.”²³³

12 Mayıs 2013 tarihinde, ABD Başkanı Elçisi Philip Gordon Orta Doğu ve Kuzey Afrika'yı ziyaret etti, Özgürlük ve Adalet Partisi başkanı Dr. Muhammed Saad El-Katatni ile partinin Kahire'deki merkezinde yapılan bir toplantıda Mısır'daki mevcut siyasi durum tartışıldı.²³⁴ Ertesi gün ABD Kahire büyükelçiliği tarafından yapılan açıklamada, Gordon'un bazı hükümet liderleri, siyasi partiler, sivil toplum örgütleri liderleri ve iş

²³¹ Nelson, R.M. and Sharp, J.M., **Egypt and the IMF: Overview and Issues for Congress** (Vol. 29). Congressional Research Service. April 29, 2013, p. 7.

²³² **"Hegel is on a six-day trip to the Middle East"**, US Department of Defense site, April 23, 2013. (Çevrimiçi) <https://www.defense.gov/observe/photo-gallery/igphoto/2001180874/> 13 Ocak 2020

²³³ David Alexander, **"U.S. defence chief reaffirms military ties with Egypt"**, Reuters, April 25, 2013. (Çevrimiçi) <https://www.reuters.com/article/uk-egypt-usa-defence/u-s-defence-chief-reaffirms-military-ties-with-egypt-idUKBRE93N1C420130424> 14 Ocak 2020

²³⁴ **"Al-Katatni receives the US President's envoy to the Middle East"**, shorouknews arabic, May 12, 2013. (Çevrimiçi) <https://www.shorouknews.com/news/view.aspx?cdate=12052013&id=b4e6fa54-c0d0-46af-b20a-9a24471069a9> 15 Ocak 2020

dünyasının önde gelenleriyle de görüştüğü belirtildi. Açıklama ayrıca Gordon'un Mısır'daki kapsamlı bir hükümetin önemine dair iddiasını da vurguladı. Kadınlar ve tüm dinlerin mensupları da dahil olmak üzere tüm Mısırlıların evrensel hak ve özgürlüklerinin korunması gerektiğini vurguladı. Ayrıca Mısır'ın ekonomik açıdan toparlanması için yetkilileri Uluslararası Para Fonu ile anlaşma yapmaya teşvik ettiğini belirtti.²³⁵

1.8 Darbe Arifesinde Amerikan Pozisyonu

ABD'nin darbe üzerindeki gerçek konumu hakkındaki soru, 2013'te Mısır'da gerçekleşen askeri darbeden bu yana uzun yıllar geçtikten sonra bile sorulmaya devam ediyor. Bu bölümde, bu sorunun amacına daha yakın bir cevap verme adına, darbe öncesi dönemde Amerikan yönetiminin en belirgin pozisyonlarını izlemeye çalışacağız. Bir sonraki bölümde, darbede ve darbeden sonraki dönemde alınan tavırların evrimini gözden geçireceğiz.

Anne Patterson, 20 Mayıs 2013 tarihinde, Mısır'daki özel kanallarından CBC'te önemli bir röportaj gerçekleştirdi ve ABD yönetiminin çeşitli pozisyonlarını anlattı, bunlardan en önemlileri:²³⁶

- 1- Mısır'daki kadın hakları ile ilgili sürekli olan endişelerden bahsetti.
- 2- 2011'de Müslüman Kardeşler'le temas kurmak istemediğini ilan ettiği eski kararını gözden geçirdiğini ifade etti, “Bu konuda yanıldım, çünkü tüm gruplarla temas kurmalıyız ve herkesin görüşünü dinlememiz gerekiyor” dedi. Mısır'daki büyük bir siyasi grubun lideri olarak nitelendirdiği Müslüman Kardeşler Rehberi ile bir kez görüştüğünü açıkladı. Yüksek Rehber Yardımcısı M. Khairat El-Shater ile ise bir kereden fazla bir araya

²³⁵ "America's Coordinator for Middle East Affairs stresses the importance of a comprehensive government in Egypt", aham gate arabic, May 14, 2013.(Çevrimiçi) <http://gate.aham.org.eg/News/346062.aspx> 14 Ocak 2020

²³⁶ "Anne Patterson talks about her interview with Khairat Al-Shater and Al-Morshed", CBC TV interview, May 20, 2013.(Çevrimiçi) <https://www.youtube.com/watch?v=pdNg0oRcJK0>, 05 Ocak 2020

geldiğini ve son görüşmenin ise üç veya dört ay önce gerçekleştiğini açıkladı.

- 3- Ülkedeki siyasi kutuplaşma hakkındaki görüşlerini dile getirdi, muhalefetin boykot etmeyi amaçladığı seçimlere siyasi olarak katılmasının bir öncelik olduğunu teyit etti.
- 4- Ordunun siyasi sahneye dönüşünü reddettiğini söyledi. Ordunun, kendisini ülkenin sınırlarını savunmaya adanmak zorunda olduğunu ifade etti. Böyle bir geri dönüş söz konusu olursa Mısır- Amerikan ilişkileri üzerinde yıkıcı etkilerin söz konusu olacağını belirtti.

20 Haziran'da ABD Kahire Büyükelçiliği, Büyükelçi Anne Patterson'un İbn Haldun Kalkınma Araştırmaları Merkezi'nde yapılan kapalı oturumda yaptığı konuşma metnini yayımladı. Bu konuşmada Amerikan büyükelçisi çoğunlukla, siyasi muhalefetteki bu oturuma katılan partilere sokağa ve kaosa başvurmamaları gerektiğini belirten birkaç açık siyasi mesaj gönderdi. Muhalefetin siyasete seçimlerle katılma çağrısı bağlamında Patterson, "Bazıları sokak hareketleri Mısır'daki seçimlerden daha iyi sonuçlar üreteceklerini söylüyorlar ancak size karşı dürüst olmak gerekirse, devletim ve ben bu konuda derin şüphe içerisindeyiz" dedi. Patterson bunun yerine Mısırlılara: "Örgütlenin, değerlerinizi ve isteklerinizi ifade eden bir partiye katılın" dedi. Mısırlıların ilerlemek için bir yol bulmaları gerektiğini söyledi, bunun elbette zaman alacağını da belirtti. Herkes kollarını sıvayıp ciddi bir şekilde çok çalışmalı, ilerlemenin sonucu yavaş olacak ve çoğu kişi hayal kırıklığına uğrayacak, ama bunun başka yolu yok dedi. Peterson Başkan Mursi'nin hükümet vizyonu hakkında ise katılımcılara şöyle dedi: "ABD hükümetinin Mısır'ı desteklemesi için Mısır hükümetiyle, yani sizin ve vatandaşlarınızın seçtiği hükümetle anlaşması gerekiyor. Başkalarını seçmiş olsanız bile, seçilmiş bir hükümetin olup olmadığı konusunda yoğun bir tartışma olduğunu düşünmüyorum. ABD, uluslararası standartlara göre yapılan seçimlerde kim kazanırsa onunla çalışacağını karar

vermişti ve biz de bunu yaptık.”²³⁷ Ancak belirtmek gerekir ki; Patterson'un açıklamaları, medyadan ve siyasi alandan, tekrar müdahale etmek üzere orduya çağrı yapıldığı dönem ile örtüşüyor. Petterson’un açıklamalarından da anlaşıldığı gibi, bunların da başka bir yönde ilerledikleri görülmekteydi.

Belirtmek gerekir ki; bu sırada Avrupa Birliği tarafından, ABD’nin de desteğiyle, iki tarafı ulusal birlik hükümetinde uzlaştırmaya ikna etmeye çalışmak için gizli bir diplomatik çaba başlatılmıştı. Bunun amacı, yeni parlamento seçimleri başlatmak ve Uluslararası Para Fonu (IMF) ile bir kredi anlaşması yapmaktı. Reuters bu çabalar hakkında bir rapor yayınlayarak, Avrupalı diplomat Bernardino Leon’un aylarca; Muhalefetteki Ulusal Kurtuluş Cephesi (NSF) liderleriyle, Başkan Mursi ve Müslüman Kardeşler yetkilileri ile diyalog ve ordu ile temas halinde olduğunu belirtti. Nisan ayına gelindiğinde Lyon hem Mursi'den hem de muhaliflerinden siyasi bir çözüm için hazırladığı taslak bir anlaşmayı imzalamalarını isteyecekti, ancak sürgün edilen taraflar bu taslağı kabul etmediler.²³⁸

20 Haziran'da Büyükelçi Anne Patterson’un Khairat El-Shater (Müslüman Kardeşler Rehber Yardımcısı) ziyareti sırasında uzun bir toplantı yapıldığı söylendi. Bu toplantı, muhalefetin ve Mısır'daki laik ve liberal akımların tepkisi ile karşılandı.²³⁹ Bu dönemde Patterson ile ilgili, yukarıda belirtilen vizyonu gerçekleştirmek için çeşitli siyasi akımlarla buluşma yoluyla yoğun bir hareket halinde olduğuna dair söylentiler vardı. Doğal olarak Pattterson, Papaz Tavadros ile de bir toplantı düzenledi ve ondan, gelecek

²³⁷ **"Patterson: Washington opposes chaos and has doubts that street action will produce better results than the elections"**, Ahram gate arabic, June 20, 2013. (Çevrimiçi) <http://gate.ahram.org.eg/News/361697.aspx> 17 Ocak 2020

²³⁸ Edmund Blair, Paul Taylor, Tom Perry, **"Special report: How the Muslim Brotherhood lost Egypt"**, Reuters, July 25, 2013. (Çevrimiçi) <https://www.reuters.com/article/us-egypt-mistakes-specialreport/special-report-how-the-muslim-brotherhood-lost-egypt-idUSBRE96O07H20130725> 03 Ocak 2020

²³⁹ **"Mahmoud Saad: In what capacity is the US ambassador sitting with Khairat Al-Shater?"**, Al Nahar TV programı, 20 Jun 2013. (Çevrimiçi) <https://www.youtube.com/watch?v=flpxvxacn4U> 03 Ocak 2020

gösterilerde vatandaşları sokağa indirmemesini istedi.²⁴⁰ Sonraki olayların izlenmesi sonucunda, neredeyse hiçbir tarafın Amerikan büyükelçisinin vizyon ve eylemlerine yanıt vermediğini söyleyebiliriz. Ne muhalefet sokaktan geri çekilip parlamento seçimlerine katılma seçeneğini kullandı, ne de Cumhurbaşkanı ve Müslüman Kardeşler, başbakanı değiştirdi. Ayrıca muhalefet krizden çıkmanın bir yolu olarak hükümet sistemine entegre etme taleplerine yanıt vermedi. Dahası, ordu liderleri, askeri bir darbe yapmama ve siyasi yönetime müdahale etmeme talebine yanıt vermedi. Bunu ilerideki kısımlarda analiz edeceğiz ve bu durumun nedenlerini inceleyeceğiz.

Amerikan büyükelçisinin bu belirtilen pozisyonunun sonuçları çerçevesinde Foreign Policy dergisi, Patterson'a karşı yapılan geniş çaplı kampanyaya atıfta bulunduğu bir rapor yayımladı. Raporda bu kampanyanın ordu tarafından desteklenen bir grup tarafından yürütüldüğü belirtiliyordu. Anne Patterson'a karşı liberal ve laik akımların yardımıyla bu saldırılar, Petterson'un muhalefet güçlerini sokağa inmemeleri ve parlamento seçimlerine gitmeleri çağrısını dayanak noktası aldı. Kendisinin ve ABD'nin sokak üzerinden gidecek olan bu yolu desteklemediklerini söylediği ifadelerine karşı bir tavır vardı. Bu güçler bu açıklamaları Başkan Mursi hükümetine zımni destek sağlamak için kullandığını öne sürdü, ayrıca Petterson'un Müslüman Kardeşler Rehber Yardımcısı Khairat El-Shater ile görüşmesi bu güçler tarafından saldırıya uğramasına başka bir dayanaktı. Foreign Policy raporunda, Patterson'un Mayıs ayında Mısır gazetesi ile yaptığı röportajda Başkan Mursi yönetimini eleştiren bir yayın hakkında soruları yanıtlamaktan kaçındığı belirtilmekteydi. Bu basın röportajında, gerçek şu ki, meşru seçimlere katıldılar ve kazandılar ifadesine vurgu yaptı. Rapor ayrıca, 'ABD Dışişleri Bakanlığı Patterson'u ABD yönetiminin görüşlerini ifade etmesi yönünde desteklediğini' de ifade etmekteydi. Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Patrick Ventrell ise 1 Temmuz Pazartesi günü düzenlediği

²⁴⁰ “Emad Jad: Patterson asked Pope Tawadros to prevent the Copts from leaving Morsi”, Sada Elbalad TV interview, 12 Dec 2017. (Çevrimiçi) <https://www.youtube.com/watch?v=-uEY3t6CiI8> 03 Ocak 2020

basın toplantısında "Büyükelçi ABD siyaseti hakkında çok şey söyledi" şeklinde bir açıklama yaptı.²⁴¹

1 Temmuz 2013'te Obama ve Mursi arasında son telefon görüşmesi yapıldı. Bu, Obama'nın Mısır'daki gelişmeler ve meydana gelen şiddet olayları nedeniyle endişesini belirttiği bir görüşme oldu. Aynı zamanda ABD'nin Mısır'daki demokratik sürece bağlı olduğunu, bunun belirli bir partiye veya gruba bağlı olmadığını belirtti. Obama Cumhurbaşkanı Mursi'yi göstericilerin taleplerine yanıt vermek için adım atmaya çağırıldı ve krizden çıkış yolunun siyasi süreçten geçmesi gerektiğini de vurguladı. Aynı gün, Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Patrick Ventril, Obama'nın, Cumhurbaşkanı'nın demokratik olarak seçilen Muhammed Mursi olduğunu ayrıca ABD'nin Mısır halkının yanında olduğunu ve demokratik geçişteki başarısını hedeflediğini, söylediği mesajlarını tekrarladı ve ekledi: "Mısır'da şiddet görmek istemiyoruz (...) Ama maalesef bazı şiddet eylemleri var (...) Her türlü şiddete karşıyız (...) Tüm tarafları Mısır'daki demokratik sürecin ve demokratik kurumların inşasına katkı sağlamaya çağırıyoruz, Başkan Obama'nın söylediği şey tüm taraflardan onaylanan bir çözüm gerektiği yönünde (...) Halkın talep ve hakları sadece sandık yoluyla değil, demokratik süreçte kendimizden ödün vererek gerçekleşir."²⁴²

2 Temmuz 2013'te, ABD'li yetkililere atıfta bulunan birkaç uluslararası yayın organı,²⁴³ ABD'nin Mısır askeri liderlerini askeri darbeye karşı uyardığını ve böyle bir durumun ABD'nin Mısır'a olan yardımının durmasına neden olabileceğini söylediğini yazdı.²⁴⁴ Aynı zamanda CNN kanalı, Obama'nın Mursi'yi erken cumhurbaşkanlığı

²⁴¹ John Hudson, "Knives Come Out for U.S. Ambassador to Egypt Anne Patterson", foreignpolicy, July 3, 2013. (Çevrimiçi) <https://foreignpolicy.com/2013/07/03/knives-come-out-for-u-s-ambassador-to-egypt-anne-patterson/> 15 Ocak 2020

²⁴² "The US State Department: The only party that stands next to it is the Egyptian people .. And Morsi is the democratically elected president", ahram gate-arabic, July 1, 2013. (Çevrimiçi) <http://gate.ahram.org.eg/News/366998.aspx> 15 Ocak 2020

²⁴³ "U.S. urges Egyptian military not to overthrow Morsi", UPI news, July 2, 2013. (Çevrimiçi) https://www.upi.com/Top_News/World-News/2013/07/02/US-urges-Egyptian-military-not-to-overthrow-Morsi/12391372745034/ 15 Ocak 2020

²⁴⁴ "US officials: The military risks stopping aid if it turns up.. Obama urges Morsi for early presidential elections", ahram gate-arabic, July 2, 2013. (Çevrimiçi) <http://gate.ahram.org.eg/News/367455.aspx> 15 Ocak 2020

seçimlerini yapmaya ağırdığını bildirdi, çünkü bu mevcut krizi sonlandırmanın tek yolu olabilir. ²⁴⁵

ABD Dışışleri Bakanlığı sözcüsü Jen Psaki 2 Temmuz'da, Bakan Kerry'nin Muhammed Kâmil Amr ile yaptığı telefon görüşmesinde, Mısır halkını dinlemek önemlidir dediğini açıkladı ve ekledi: “Demokrasi sadece bir seçim değildir, insanların seslerini barışçıl şekilde duyurabilmelerini sağlamakla da ilgilidir” dediğini duyurdu. Bu telefon görüşmesinin, ABD yönetiminin sivil muhalefetle büyük bir siyasi anlaşmaya varma, onları hükümet sistemine entegre etme veya ülkedeki krize son çözüm olarak erken cumhurbaşkanlığı seçimleri çağrısında bulunma yönündeki çağrıları ile aynı zaman diliminde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Belirtmek gerekir ki, aynı gün Mısır Dışışleri Bakanı istifa etmiş ve yaklaşık 24 saat içinde istifasını açıklayan altıncı bakan olmuştur. Bu durum Başkan Mursi tarafından temsil edilen iktidarda büyük bir sarsıntı yaşandığı şeklinde algılanmıştır. ²⁴⁶

New York Times, askeri darbeden önceki son dönem hakkında ayrıntılı bir rapor yayınladı ve Dışışleri Bakanı John Kerry'nin, Mursi'ye El-Baradei'yi Başbakan olarak atamasını teklif ettiğine dikkat çekti. Gazete, Anne Patterson'un bu teklifi Mursi'nin danışmanlarına tekrarladığını bildirdi, ancak Mursi yine reddetti. Gazete, darbeden birkaç saat önce bir Arap ülkesinin dışışleri bakanının Mursi'yi aradığını söyledi, bu çağrıda Amerikan yönetiminden krizi çözme önerisiyle bir mesaj taşıdığını söyleyen Bakan, Mursi'nin daha önce atadığı valiler yerine başka valiler ataması gerektiğini söylediğini ve yasama yetkilerini üstlenmek için yeni bir başbakan ataması önerdiğini yazdı. Ancak Mursi, bunu başkanın yetkilerine karşı darbe olarak gördüğü gerekçesiyle bu talebi reddetti. Dr. Essam El-Haddad, ABD Ulusal Güvenlik Danışmanı Susan Rice ve ABD büyükelçisi Anne Patterson ile görüşerek Cumhurbaşkanı'nın bu teklifi reddetmesi

²⁴⁵ “Obama warns the military against "coup" against Morsi”, CNN arabic, July 02, 2013. (Çevrimiçi) http://archive.arabic.cnn.com/2013/middle_east/7/2/obama.morsy/index.html 18 Ocak 2020

²⁴⁶ “Morsi holds onto power and refuses to alert the armed forces”, DW, July 02, 2013. (Çevrimiçi) <http://bit.ly/35Rq7iv> 19 Ocak 2020

hakkında bilgi verdi.²⁴⁷ Patterson ise Dr. Essam El-Haddad'a, zamanın çoktan geçtiğini ve sokaklardaki kalabalıklara güvenmenin yanlış olduğunu, ancak en önemli şeyin başkanı destekleyen ordunun pozisyonu olduğunu, söyledi.

ABD'nin Mısır büyükelçisi Anne Patterson'un, Başkan Mursi döneminde Amerikan yönetimi ve tüm siyasi aktörler arasındaki iletişimin kilit ismi olması nedeniyle, bu dönemde onun politikasının ana hatlarını sunmak önemlidir. Daily Beast Gazetesi, Amerikan yönetimi içindeki kaynaklardan edindiği bilgilerle Anne Patterson'ın özellikle Mısır'da bir büyükelçi olarak seçilmesinin nedeni hakkında rapor yayımladı. Rapora göre, Anne Patterson'ın Kolombiya'daki sivil yönetimin güçlendirilmesi ve askeri darbe ile iktidara gelen General Pervez Müşerref'in son döneminde Pakistan'da sivil hükümetin restore edilmesine yönelik önceki faaliyetleri ve deneyimleri nedeniyle o dönemde Mısır'da bir büyükelçi olarak atanmıştı ve bu, dikkatle yapılan bir seçimin sonucuydu. Bu deneyimler sırasında Patterson, askeri generallerin etkisine karşı koymak için sivillerle iş birliği yapmayı başardı ve bu nedenle ABD yönetimi tarafından Mısır'daki demokratik geçişin desteklenmesinde rol oynamak üzere seçildi. Rapor ayrıca, Patterson'un Mısır'daki sorunu çözme amaçlı Amerikan politikasının parametrelerini çizmedeki rolü ve etkinliği hakkında da detaylar sundu. Hillary Clinton'un Mısır'a ziyaret gerçekleştirmesini istedi ve bu ziyaret gerçekleşti. Ancak Clinton onu ve ABD'yi rahatsız eden gösterilerle karşılandı. Bu gösterilerin videoları ve ayrıntıları araştırmacı tarafından gözden geçirilmiştir. Gözlemleyebildiğimiz kadarıyla, gösterilerin, Askeri Konsey ve güvenlik yetkilileri tarafından, devrim sonrası dönemden itibaren Askeri Konsey ve Amerikan yönetimi arasında gerginlik yaratmak için önceden düzenlenmiş olma ihtimali bulunmaktadır. Patterson ayrıca Başkan Mursi'yi Beyaz Sarayı ziyaret etme konusunda ikna etmeye çalıştı, ancak bu ziyaret gerçekleşmedi. Raporda bir Beyaz Saray yetkilisi, Patterson'un ABD'nin Müslüman Kardeşler ve İslami gruplarla iletişim kurması için büyük çaba harcadığını ve Müslüman Kardeşler'in önceki dönemlerde dışlanmasından

²⁴⁷ David D. Kirkpatrick, Mayy El Sheikh, "Morsi Spurned Deals, Seeing Military as Tamed", The New York Times, July 6, 2013. (Çevrimiçi) <https://www.nytimes.com/2013/07/07/world/middleeast/morsi-spurned-deals-to-the-end-seeing-the-military-as-tamed.html>, 20 Ocak 2020

kaynaklı hataların düzeltilmesini amaçlayan bir Amerikan politikasının gelişmesine katkıda bulunduğunu belirtmekteydi. Raporda, Patterson'un Amerikan yönetimine, devrim sonrası dönemde Mısır siyasetinde önemli bir rol alması nedeniyle Müslüman Kardeşler ile temasın yoğunlaştırılması gerektiğine dair önerilerde bulunduğu belirtildi. Patterson Başkan Mursi'nin görevi süresince onu eleştirmekten kaçındı ve bu diğer siyasi güçler tarafından Müslüman Kardeşler'in tarafını tuttuğuna dair suçlanmasına sebep oldu.²⁴⁸ Buna karşı o, ABD'nin Mısır'daki belirli bir partiyi desteklemediğini ve halk tarafından seçilmiş hükümeti ve demokratik süreci desteklediğini her fırsatta vurguladı.

2 ASKERİ İLİŞKİLER

Daha önce bahsettiğimiz gibi Hegel'in Mısır ziyareti 24 Nisan 2013'te gerçekleşti ve bu Washington'un, iki yıllık karmaşa sırasında, Amerikan yanlısı bölgesel istikrarın garantörü olarak gördüğü Mısır ordusuyla teması arttırmak için bir fırsattı. Mısır, Ocak 2013'te gelecek olan yirmi F-16 uçağından dördünü teslim aldı ve geri kalanı yine 2013 yılında daha sonra teslim edilecekti. Ancak bazı Cumhuriyetçi senatörler teslimin geri kalanına karşı çıktı.²⁴⁹

Kongre Araştırma Merkezi tarafından Haziran 2013'te hazırlanan, 2014 Mali Yılı Ulusal Savunma Yetkilendirme Yasası görüşmelerini temel alan rapora göre, bölümlerden biri Kongrede ABD'nin Mısır Müslüman Kardeşler'in niyetleri ve eylemleriyle, Başkan Mursi hükümetinin çoğulcu ve demokratik düşüncesine bağlı olup olmadığı konusunda hala büyük endişeleri olduğu yönünde bir ifade içeriyordu. Ayrıca ABD'nin Mısır ordusuyla askeri ilişkisinin uzun vadeli olduğunun da belirtildiği görüşmelerde ABD'nin Mısır ile ilişkisinin kilit öneme sahip olduğu da söyleniyordu.

²⁴⁸ Josh Rogin, Eli Lake, “Ambassador Anne Patterson, the Controversial Face of America’s Egypt Policy”, the daily beast, Jul. 11, 2017. (Çevrimiçi) <https://www.thedailybeast.com/ambassador-anne-patterson-the-controversial-face-of-americas-egypt-policy> 14 Ocak 2020

²⁴⁹ David Alexander, “U.S. defence chief reaffirms military ties with Egypt”, Reuters, APRIL 25, 2013. (Çevrimiçi) <https://www.reuters.com/article/uk-egypt-usa-defence/u-s-defence-chief-reaffirms-military-ties-with-egypt-idUKBRE93N1C420130424> 12 Şubat 2020

Yine tasarıda, Savunma Bakanı'nın Dışışleri Bakanı'na danışarak ilgili kongre komitelerine ABD'nin Mısır'a askeri yardımı ve iş birliği ile ilgili kapsamlı plan içeren bir rapor sunmasını öneriyordu. Senato'da ABD Hükümeti'nin F-16 uçaklarının, M1 tanklarının veya ABD Mühimmat Listesinin altıncı, yedinci veya sekizinci kategorisinde Mısır Hükümetine verilen diğer savunma malzemelerinin, ya da hizmetlerin satışına, kiralanmasına, transferine veya teslimine lisans veremeyeceğini, onaylayamayacağını, bunu kolaylaştırmayacağını, bu düzenlemeye aykırı başka yollarla izin veremeyeceğini belirten bir değişiklik tasarısı da oylandı. Ancak Senato, 19'a karşı 79 oyla bu önlemi engelledi.²⁵⁰

3 EKONOMİK İLİŞKİLER

Ekonomik ilişkiler, iki taraf arasındaki ilişkinin önemli bir yönünü temsil ediyordu. O dönemde ABD'nin ekonomik ilişkilerin geliştirilmesine bir ilgisi olduğu açıktı. Bunu başarmak için Amerikan yönetimi çeşitli adımlar attı, prosedürler uyguladı ve farklı araçlar kullandı; ekonomik heyetlerin gönderilmesi, ikili ziyaretler, telefon görüşmeleri sırasında ekonomik sorunların tartışılması, ABD yardım dosyası ve Uluslararası Para Fonu müzakereleri gibi. Bunları biraz ayrıntılı olarak ele alacağız:

3.1 Ekonomik Delegasyonlar ve Ekonomik Yönü Ele Alan En Önemli Ziyaretler

ABD, Mısır'daki etkisini ve hegemonyasını güçlendirmek için ikincil etki araçlarını kullanmanın önemi konusundaki farkındalık çerçevesinde ekonomik etkisini pekiştirmeye çalıştı. Nitekim Joseph Nye'a göre ABD dünya kontrolünü, Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi doğrudan değil, Amerikan'ın modern değerlerini diğer ülkelere aktaran, hizmetler sunan etkin aktörlere ve ikincil araçlara güvenerek yapmaktadır. Bu

²⁵⁰ Jeremy M. Sharp, **Egypt: Background and U.S. Relations**, Congressional Research Service, June 27, 2013, s. 20-21.

araçların en önde gelenleri arasında uluslararası şirketlerin kullanılması vardır. Mısır örneğinde ise, Amerikan Yönetimi Mısır hükümeti ile koordineli olarak bu dönemde çeşitli araçlar kullanarak bu ekonomik şirketlerin Mısır'da faaliyet göstermesi için olanaklar sağladı. Aynı zamanda geniş kapsamlı ekonomik ilişkiler geliştirmeye çalıştı.

Bu Amerikan trendini vurgulayan en göze çarpan örneklerden biri 9 Eylül 2012'de gerçekleşen olaydı. Genişletilmiş Amerikan ekonomik heyeti Mısır'a önemli bir ziyaret gerçekleştirdi. Bu ziyaret öncelikli olarak ABD ve Mısır ekonomik ilişkilerini geliştirmeyi amaçlıyordu. Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi, ABD Büyükelçisi Anne Patterson ve çok sayıda Amerikalı iş adamının da katıldığı bir toplantıda Dışişleri Bakan Yardımcısı Thomas Nides ile görüştü. Mısır tarafındaki katılımcılar; Dışişleri Bakanı Muhammed Kâmil Amr, Maliye Bakanı Mümtaz El-Said, Yatırım Bakanı Osama Saleh, Planlama ve Uluslararası İşbirliği Bakanı Eşref El-Arabi, Sanayi ve Dış Ticaret Bakanı Hatem Saleh ve Dış İlişkiler ve Uluslararası İşbirliği Başkan Yardımcısı Essam El-Haddad ve Cumhurbaşkanı Sekreteri Khaled El-Kazaz'dı.²⁵¹ Heyet, Cumhurbaşkanı Mursi'ye Başkan Obama'nın selamını ve Mısır'daki demokratikleşme deneyiminden dolayı tebriklerini ilettiler.²⁵² Heyet, Mısır'da faaliyet gösteren veya Mısır'a yatırım yapmak isteyen yaklaşık 50 Amerikan şirketini temsil eden yaklaşık 117 Amerikalı işadamını da içeriyordu. İki taraf arasındaki toplantıda, Mısır'ın ekonomik büyümesini desteklemek adına iletişim ve bilgi teknolojisi alanında altyapıyı geliştirmek için Mısır'ın Amerikan yardımı alacağına dair çeşitli anlaşmalar imzalandı. Bu anlaşmalar, Kahire Uluslararası Havalimanı'nda bilgi teknolojisi ve kaynak planlamasının geliştirilmesi için de bir hibe sağlıyordu. Hibe anlaşmaları aynı zamanda Katameya'da bir veri merkezi inşasında temel planlamaya başlamak için gerekli teknolojik desteği de içeriyordu. ABD'nin borç planı ve Mısır'ın alacaklı ülkeleriyle borçlarını feragat etme noktasında temas kurması da ele

²⁵¹ Abeer Abdul Majeed, “**The President meets the US Deputy Secretary of State and the businessmen delegation**”, youm7 arabic, September 09, 2012. (Çevrimiçi) <http://bit.ly/2Q4wZ7u> 16 Ocak 2020

²⁵² Ahmed El Bahnasawy, “**Obama thanks Morsi for experimenting with the democratic transition in Egypt**”, elwatannews arabic, September 09, 2012. (Çevrimiçi) https://www.elwatannews.com/news/details/47062_01 Şubat 2020

alındı. ABD Başkanı Obama'nın önceki vaatlerini görüşmenin yanı sıra, Mısır'ın ABD'ye olan borçlarından bir milyar dolar düşürüleceği de söylendi.²⁵³

ABD Senatosu Dış ilişkiler Komitesi Başkanı John McCain, Bütçe Komitesi ve Askerî Hizmetler Komitesi üyelerinden Senatörler heyeti eşliğinde 16 Ocak 2013 tarihinde, yukarıda ayrıntılarını verdiğimiz önemli bir ziyaret gerçekleştirdi. Bu ziyarete büyük bir ilgi olduğu açıktı. Bu ziyaret, Mısır hükümetini, heyet tarafından Mısırlı yetkililerle yaptığı özel görüşmelerde de dile getirilen IMF anlaşmasının gerekliliklerini uygulamaya teşvik etmekteydi ve bu durum Kahire'de yaptıkları basın toplantısında da dile getirildi.²⁵⁴

2 ve 3 Mart 2013'te ABD Dışişleri Bakanı John Kerry Kahire'ye ilk ziyaretini gerçekleştirdi. Bu ziyaretin ana hedeflerinden biri de Mısır'ın ekonomik durumunu tartışmaktı. Başkan Mursi ile iki saatlik bir görüşmeden sonra Kerry gazetecilere 250 milyon dolarlık ekonomik yardımın serbest bırakıldığını duyurdu. Bu yardımın 190 milyon dolarının, Kongrenin Mısır siyasi düzlemindeki istikrarsızlık göstergelerinin sunulduğu bir oturum sırasında dondurduğu 450 milyon dolardan geldiğini belirtti. Buna ek olarak küçük projeleri kısmen desteklemek ve ekonomik kalkınmayı artırmak için 60 milyon dolar ayrılacağını söyledi. Ayrıca, Mursi'nin gerekli siyasi ve ekonomik reformları gerçekleştirmesi durumunda dondurulmuş yardımın geri kalanının (260 milyon dolar) serbest bırakılabileceğini de belirtti.²⁵⁵

Dahası, Kerry'nin Uluslararası Para Fonu ile müzakerelerin yeniden başlatılması yönünde bir talebi de vardı. Başkan Mursi Mısır'ın IMF ile anlaşmaya varmaya çalışacağını açıkladı. Bu, 4,8 milyar dolarlık kredi paketi üzerinde bir yıldan uzun süren görüşmelerden sonra, Mısır hükümetinin Uluslararası Para Fonu ile bu anlaşmayı

²⁵³ "After the visit of the "American" businessmen delegation to Egypt ... the economic interests reduce religious tension", elwatannews arabic, September 14, 2012. (Çevrimiçi) <https://www.elwatannews.com/news/details/49200>, 03 Ocak 2020

²⁵⁴ "McCain: We strongly protested Morsi's statements about the Jews", AlMasry AlYoutub youtube channel, 17 Jan 2013. (Çevrimiçi) <https://www.youtube.com/watch?v=LkN2GO0ebNk>, 13 Ocak 2020

²⁵⁵ Anne Gearan, "After meeting Morsi, Kerry releases immediate aid to Egypt", Washington Post, March 3, 2013. (Çevrimiçi) https://www.washingtonpost.com/world/middle-east/after-meeting-morsi-kerry-releases-immediate-aid-to-egypt/2013/03/03/07295f38-841b-11e2-98a3-b3db6b9ac586_story.html

uygulaması için ek bir teşvikti. Kerry, bir anlaşmaya varıldıktan sonra Mısır için onaylanan ek fonları almak için Kongre ile birlikte çalışacağını söyledi.²⁵⁶

3.2 Amerikan Yardımı

Kongre Çalışmaları Birimi tarafından Aralık 2012'de hazırlanan bir rapora göre, Cumhurbaşkanı Mursi'nin Cumhurbaşkanı seçilmesinden yaklaşık altı ay sonra Mısır'a Amerikan yardımının son gelişmeleri tartışıldı. Raporda, Obama yönetiminin yardımın önceki yıllardaki miktarla aynı olmasını talep ettiği belirtildi; bu rakam 1,3 milyar doları askeri yardım ve 250 milyon doları ekonomik yardım olmak üzere toplam 1,55 milyar dolardı. Rapora göre, ayrıca Eylül 2012'nin sonlarında, Dışişleri İşleri Komitesi Başkanı Ileana Ros-Lehtinen ve Temsilciler Meclisi Dış Operasyonlar Ödenekleri Alt Komitesi Başkanı Kay Kayger, Kongre'nin Mısır Ekonomik Destek Fonu'na nakit transferi onayını askıya aldığını belirtti. Raporda Mısır'ın, Obama'nın Mısır borç yükünü 1 milyar dolar azaltma sözü hakkında ABD ile müzakere ettiği de belirtildi. O zamanlar Mısır'ın ABD'ye borçlu olduğu toplam tutarın onlarca yıl boyunca aldığı gıda yardımı kredileriyle birlikte yaklaşık 3,2 milyar dolar olduğu tahmin edilmekteydi. Bununla birlikte, raporda bazı Kongre Üyelerinin Müslüman Kardeşler'in niyetleri, politikaları ve artan Amerikan karşıtı söylemleri nedeniyle, Mısır'a ek yardımı sınırlamaya çalıştıkları belirtilmekteydi.²⁵⁷

Bahsedilen raporda, Temsilciler Meclisi'nde 2013 yılında Mısır'a ekonomik yardım için finansal kredilerle ilgili olarak kabul edilen yasal metinler de sunulmuş ve bu yardımı aktarmadan önce yerine getirilmesi gereken bazı koşullar olduğu belirtilmiştir. Buna göre, ABD Dışişleri Bakanlığı, Mısır hükümetinin taahhüt ettiklerini Kongre'de yerine getirdiğini aşağıdaki hususları göz önünde bulundurarak denetleyecekti:

1. 1979 Mısır-İsrail Barış Antlaşması'na ilişkin taahhüt ve yükümlülükler.

²⁵⁶ Michael R. Gordon, “Kerry Announces \$ 250 Million in U.S. Aid for Egypt”, The New York Times, March 3, 2013. (Çevrimiçi) <https://www.nytimes.com/2013/03/04/world/middleeast/kerry-announces-millions-in-us-aid-for-egypt.html> 12 Şubat 2020

²⁵⁷ Sharp, a.g.e., December 6, 2012, p. 11.

2. Özgür ve adil seçimler de dahil olmak üzere sivil hükümete geçişi tamamlamak.
3. İfade özgürlüğü, örgütlenme, dini özgürlük ve hukukun üstünlüğü alanlarında vatandaşların haklarını koruma politikalarının uygulanması.

Yasa Dışışleri Bakanı'na istisnai bir hak tanımaktaydı. ABD ulusal güvenlik çıkarlarına hizmet ettiği için verilen bu hakla Dışışleri Bakanı kimlik komitelerine rapor etme koşuluyla birkaç şarttan feragat edebilirdi. Ancak böyle bir feragat için ayrıntılı bir gerekçe göstermesi lazımdı ve yine Bakan bu gerekliliklerden feragat etmeden önce tahsis komitelerine danışmalıydı. Mısır'da demokratik geçişe ulaşma hedefleri çerçevesinde kabul edilen koşullara göre, yani Dışışleri Bakanı komitelere Mısır hükümetinin demokratik olarak seçilmiş bir sivil hükümet haline geldiği hususunda kanaat getirmesi ve Mısır'ın da bu gibi politikaları uyguluyor olması lazımdı. Ayrıca o yıl Senato tarafından askeri yardımın ödenmesine ilişkin şartlar (FMF) için kabul edilen ek koşullar da vardı.

- A. Sivil kontrol sağlamak adına, ordu ve polis bütçelerinin kamuya açıklanması (bu yeni bir koşuldu daha önce mevcut değildi),
- B. Acil Durum Yasasının tamamen yürürlükten kaldırılması,
- C. Yargı bağımsızlığını, ifade özgürlüğünü, örgütlenme, toplanma ve dini özgürlüklerin korunması ve siyasi muhalefet partileri, sivil toplum örgütleri ve gazetecilerin çalışmaları sırasında taciz veya müdahaleden korunması.

Yasa, akreditasyon komitelerine danıştıktan sonra, akreditasyon komitelerine rapor sunmaya karar verirse, bu raporun bu görevin nedenlerine ilişkin ayrıntılı bir gerekçe içermesi koşuluyla, bazı gerekliliklerden feragat etme hakkını da verdi.²⁵⁸

²⁵⁸ A.e., s. 11-13.

3.3 Mısır'ın Uluslararası Para Fonu ile Yaptığı Görüşmelerde Amerikan Rolü

Samuel Huntington şöyle bir düşünce ortaya atmıştı: Batı, Uluslararası Para Fonu ve uluslararası ekonomik kurumlar gibi uluslararası kurumları, küresel egemenliğini sürdürmek, siyasi ve ekonomik çıkarlarına ulaşmak ve siyasi ve ekonomik değerlerini yaymak ve arttırmak için kullanıyor. Ayrıca, bu kurumlar tarafından alınan kararlar Batı çıkarlarının korunmasında önemli bir rol oynamaktadır.²⁵⁹

ABD, IMF'ye en büyük mali taahhüdü sağlarken kurumdaki en büyük oy gücüne de sahiptir. Bütün bunlar ona fonun kararları üzerinde yüksek derecede etkili olmasını sağlamaktadır. Buradan yola çıkarak, ABD'nin Mısır'ı IMF ile anlaşmayı tamamlamaya teşvik etmesinde bir amaç vardı. Kongre, IMF kararları konusunda Mısır'a yönelik özel bir politika oluşturmak istiyorsa, bunu Uluslararası Para Fonu'ndaki ABD temsilcisinin oyunu kullanarak yapabildi. ABD fonun Mısır'a yönelik yardımlarını belirli politikalara bağlayarak mevzuat oluşturma imkanına sahipti. Mısır devriminin patlak vermesinden iki yıl veya daha fazla süre sonra, Mısır hükümetinin ekonomide yapısal reformlar yapması ve yakıt veya gıda alımında devlet desteğini geri çekme gibi zorunlu tasarruf politikaları uygulaması koşuluyla 4,8 milyar dolarlık kredi müzakereleri devam etti. Tabii ki Askeri Konsey döneminde yukarıda belirtilen adımlar nedeni ile bu kabul edilmedi. Cumhurbaşkanı Mursi hükümeti tarafından krediyle ilgili bir anlaşmaya varılması konusunda da zorunlu tasarruf politikalarının bir sonucu olarak vatandaşlara tahakkuk edecek ekonomik ve sosyal baskıların etkilerinin boyutları ile ilgili endişeler olduğu için tereddüt vardı. Bu da zaten kriz düzeyinde bulunan siyasi kargaşayı artırabilirdi.²⁶⁰

Devrimden sonra Mısır'daki ekonomik göstergelerdeki yavaşlama, ekonomik büyüme oranlarının yavaşlaması, yüksek işsizlik oranları, azalan döviz rezervleri veya artan bütçe açığı gibi konularda ortaya çıkan sonuçlar Mısır'ın bu alanda makroekonomik istikrarın korunması gibi iki büyük ekonomik zorlukla karşılaştığına işaret etti. Birçok

²⁵⁹ Huntington, **a.g.e.**, s. 39-41.

²⁶⁰ Nelson, Sharp, **a.g.e.**, s. 8

ekonomist; kısa vadede makroekonomik istikrarın sürdürülmesi, toplumun geniş kesimleri için büyüme imkanının sağlanması, özel sektör gelişiminin teşvik edilmesi ve iş fırsatları yaratmak amacıyla orta vadede ekonomik reformlar yapmak gibi konulara öncelik verilmesi gerektiğini söyledi. Mısırlı yetkililer ve Uluslararası Para Fonu, devrimden sonra siyasi değişimler yaşamaya başladığı için sık sık müzakerelerde bulunuyorlardı. İki geçici anlaşmaya varıldı; biri Mursi göreve başlamadan önce Haziran 2011'de ve diğeri Kasım 2012'de ancak hiçbir anlaşma sonuçlandırılmadı veya uygulanamadı.²⁶¹

3.3.1 Geçici Anlaşma (Tentative Deal #1) Haziran 2011

Haziran 2011'de, personel seviyesinde yapılan ilk anlaşma sırasında, yürütme otoritesi halen Mareşal Muhammed Hüseyin Tantavi liderliğindeki Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyi'nin elinde idi ve bu nedenle hükümeti adına kredi konusunu Tantavi Uluslararası Para Fonu ile görüşüyordu. Tantavi, o zaman, önerilen 3,2 milyar dolarlık IMF kredisini reddetti ve bunu Mısır ekonomisinin daha fazla dış borca gireceği endişesiyle yaptı. Aynı zamanda ülkelerden kısa vadeli kredi veya hibe almaya başvurdu. O zaman, birçok ekonomist Haziran 2011 için, personel seviyesi anlaşmasının şartlarının, özellikle Mısır'daki ekonomik koşulların sonraki dönemde kötüleşmeye devam edeceği düşüncesiyle yerine getirilmediğini ancak krediye eşlik eden ekonomik reform programı gibi şartının olmaması açısından ileride gelecek tekliflerden çok daha kolay olabileceği belirtildi. Bu anlaşmanın Haziran 2011'de Mursi döneminde önce yapılan bir anlaşma olduğunu belirtmek gerekir. Müslüman Kardeşler Mısır'daki yürütme otoritesi olarak, Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyine, Uluslararası Para Fonu'ndan Mısır egemenliğinin bir teyidi olarak yardım almayı reddettiği ve gelecekteki kredileri dışlamamaya dikkat ettiği için övgüde bulundu.

²⁶¹ A.e., s. 4-6.

3.3.2 Geçici Anlaşma (Tentative Deal #2): Kasım 2012

Başkan Mursi yürütme organının sorumluluğunu üstlendikten sonra, Kasım 2012'de Mısır ve Uluslararası Para Fonu arasında 22 aylık bir kredi programı ile 4,8 milyar dolar kredi sağlamak için ikinci bir anlaşmaya varıldı. Bu anlaşmanın tamamlanması da beklenmiyordu. Uluslararası Para Fonu'nun teklifi bazı uluslararası bağışçılardan ek kredi gelmesi ile birlikte, beklenen toplam finansman paketleri nispeten uygun şartlarda kredi ve mevduat şeklinde verilecek olan yaklaşık 14,5 milyar dolar kredi olarak gerçekleşmiştir. Tabii ki, bu krediler IMF ile nihai bir anlaşmaya varmak için bir takım şartlara bağlıydı. O dönemde Dünya Bankası kredisi şartlarına uygun olarak, hükümet özellikle enerji sübvansiyonlarını azaltarak harcamaları azaltmayı planlıyordu. Devlet, Kasım 2012'de önerilen plana göre 95 oktan benzin sübvansiyonunu kaldırdı ve bu sayede geliri artırmayı planladı. Aralık 2012'de, önerilen vergi artışları üzerine protestolar patlak verdi ve bunlar hükümetin reform planı yönünde değişikliğe neden oldu. Mısır Maliye Bakanı programın ertelenmesini istedi ve sonunda hükümet programı Haziran 2013'te yapılan parlamento seçimleri sonrasına erteledi.

3.3.3 Uluslararası Para Fonu'nun 700 Milyon Dolar Kredi Teklif Etmesi

Mart 2013'te Uluslararası Para Fonu, Mısır'ın yakın bir ekonomik çöküşten kaçınmak için acil kısa vadeli finansman almasını önerdi. Önerilen kredi IMF ile Mısır arasında daha önce müzakere edilen programlardan daha küçük bütçeli ve daha kısa vadeliydi. Kredi yaklaşık 700 milyon dolar sağlayacaktı, ayrıca daha önce sunulan kredi imkanları ile de aynı koşullara sahip değildi, ancak Mursi hükümeti böyle bir acil kredi teklifini de kabul etmedi.

Alternatif olarak, o dönemde Mısırlı yetkililer, Libya ve Katar gibi bazı ülkelerden mali yardım alma eğilimindeydiler, Nisan 2013'te Libya'dan merkez bankasına iki milyar

dolar depozito ve Katar'dan 3 milyar dolarlık devlet tahvili alımı gibi mali destek taahhütleri alındı.²⁶²

ABD'nin Mısır hükümetine IMF kredisi üzerinde bir anlaşmaya varılması konusunda ısrar etmesi bağlamında, Obama yönetimi, Mısır'ın IMF programı ile ilgili olarak, ekonomik ve siyasi koşullar açısından bu paketin acilen gerekli olduğunu vurguladı. Dışişleri Bakanı John Kerry, 2 Nisan 2013 tarihinde şunları söyledi: “Obama yönetimi olarak, Mısır Devleti’nin gittiği yön konusunda gerçek bir endişe duyuyoruz (...) Geçen haftalarda Mısır hükümetini muhalefetle iletişim kurmaya ikna etmek için çok çalıştık. Ayrıca Mısır'ın ekonomisini değiştirmeye ve vatandaşlarının yaşamlarını iyileştirmeye başlamasına izin veren bir sürece girmesi adına Mısır'ın IMF ile anlaşmaya varması için de çok çalıştık.”²⁶³

²⁶² A.e., s. 8.

²⁶³ A.e., s.7.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ASKERİ DARBEDEN SİSİ YÖNETİMİNE KADAR MISIR-ABD İLİŞKİLERİ

3 Temmuz 2013'te Savunma Bakanı Abdülfettah El-Sisi, anayasanın askıya alındığını ve seçilen cumhurbaşkanının görevden alındığını duyurdu. O sıralarda, Cumhurbaşkanı Mursi taraftarlarınca Mısır caddelerinde geniş çaplı protesto gösterileri düzenlendi. Bu protestolar, güvenlik kurumları ve ordu tarafından baskıcı önlemlere ve aşırı şiddete maruz kalmıştır. Bu olaylar ve gelişmeler Mısır- Amerikan ilişkilerine karşı artan bir meydan okumayı temsil etti, çünkü Amerikan yönetimi Mısır ile olan ilişkisi konusunda daha zor seçeneklerle karşı karşıya kalmıştı, bir yandan Mısır'da askeri ve güvenlik ilişkilerini sürdürmenin önemi ile ilgili sabit stratejik sınırlamaları vardı. Öte yandan, askeri darbe ve onun ardından gelen demokrasiyle, insan haklarını etkileyen olumsuz tedbirlerin olması nedeniyle bu ilişkiler için tehdit vardı. Yani Amerikan değerleriyle açık bir tutarsızlık olması ve ABD ile kendine özgü ilişkileri bulunan Mısır gibi bir ülkede değerlerin tersine hareket eden herhangi bir ülkeye karşı önlemler almaya zorlayan yasalar gibi nedenlerden ötürü ABD'nin stratejik ilişkilerine yönelik bir tehdit vardı. Bütün bunlar Amerikan pozisyonunu, aşağıda inceleyecek olduğumuz üzere, karmaşık ve çok bileşenli bir hale getirmiştir. Bu bölümde Amerikan politikasının oluşum süreçleriyle ilgili olarak Beyaz Saray, Dışişleri Bakanlığı, Pentagon, ABD Kongresi gibi ana kurumların pozisyonlarını, Amerikan karşıtı söylemlerin yükselişini, bunun nedenlerini, Mısır'daki Amerikan hegemonyasının en önemli araçlarından biri olarak o dönemde Mısır'a verilen yardımlara yönelik ABD politikalarını, kararlarını ve karar alma çevrelerinde bu politikalarla ilgili ortaya çıkan görüşleri inceleyeceğiz

Bu bölümde ayrıca, 2014'teki cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra ilişkilerin kademeli olarak normalleşme aşamasına gelene kadar, darbeden sonra ikili ilişkilerin gelişim aşamalarını, Mısır'daki seçimleri, daha öncesindeki olayları ve uygulamaları ve

tüm bu gelişmeler karşısındaki ABD pozisyonunu ele alacağız. 2014'te Mısır'a yapılan Amerikan yardımlarını, bu yardımların askıya alınmasını ve Mısır'a silah desteği verilmesi gibi adımları gözden geçirecek, Mısır'daki Amerikan nüfuzunun ve hegemonyasının gerilemesini anlamaya çalışacağız.

1 ABD'NİN ASKERİ DARBEDEKİ POZİSYONU

Resmi Amerikan kurumları, Mısır'daki askeri darbe ve onu takip eden olaylarda Amerikan yönetiminin görüşlerini ifade etmiştir:

1. Mısır ve ABD arasındaki uzun stratejik ortaklık vurgulanmıştır. Bu ilişkilerin temelini iki taraf arasındaki ortak çıkarlar olduğunu belirtmek gerekmektedir.
2. Mısır silahlı kuvvetlerinin Mısır'da seçilmiş cumhurbaşkanını izole edip anayasayı askıya alması nedeniyle ABD'li yetkililerin “derin kaygı” ifadeleri kullanmaları ve ABD'nin yasal yükümlülüklerini göz önüne alarak Mısır'da olanları “askeri darbe” olarak tanımlamaktan kaçınmaları. Amerikan yönetimi darbe ifadesini resmi olarak kullanmaktan Mısır topraklarında etkinliğini sağlayan Mısırlı taraflarla ilişkilerin daha fazla bozulabileceği korkusuyla kaçınmaya çalışmıştı.
3. ABD, Mısır'daki siyasi çatışmada belirli bir partiyi desteklemediğini, daha doğrusu Mısır'ın demokrasiye ulaşmasını istediğini vurguladı. Ortak askeri tatbikatları askıya alma ve Mısır'a yapılan yardımların bir kısmının kesilmesi gibi bazı aksiyonlar gösterdi. İktidarın hızlı bir şekilde demokratik olarak seçilmiş hükümete teslimini sağlamak için askeri teşkilat yetkililerine çağrıda bulundu.
4. Mısır'daki siyasi kutuplaşmanın başlangıcından bu yana, ABD yönetimi tüm partileri demokratik sürecin korunmasıyla uyumlu bir siyasi çözüme

ulaşmak için birlikte çalışmaya çağırılmış gelecekte oluşacak siyasi süreçte tüm tarafların dahil edilmesini talep ettiğini vurgulamıştı.

5. Şiddetin reddedilmesi, barışçıl toplantı özgürlüğü ve sivillerin yargılanmasının sivil mahkemelerle sınırlanması gereği vurgulanmış, şiddet ve baskı olaylarının tekrarlanmasıyla göstericilere karşı şiddet kullanımı ABD yönetimi tarafından kınanmıştır.

Burada, Beyaz Saray, Dışişleri Bakanlığı, ABD Kongresi ve Pentagon'dan başlayarak, çeşitli Amerikan kurumlarının bu olaylarla ilgili tutumlarını izlemeyi önemli buluyoruz.

1.1 Beyaz Saray'ın Tutumu

3 Temmuz Çarşamba günü Amerikan yönetiminin tüm bileşenlerinin katıldığı Amerikan Ulusal Güvenlik Konseyi toplantısından sonra, Amerikan yönetiminin yaklaşımlarının askeri darbeye aynı günde açıklandığını belirtmek gerekir.²⁶⁴ ABD'nin Mısır'daki olaylar konusundaki, Obama tarafından açıklanan tutumunu ortaya koyan beyan metni aşağıdaki noktalardan analiz edilmelidir:²⁶⁵

- Olayların askeri darbe olarak tanımlamaktan kaçınılması ve Obama'nın açıklamada beyan ettiği, Mısır Silahlı Kuvvetleri'nin Başkan Mursi'yi görevden alması ile Mısır anayasasını askıya alması kararından derin endişe duyuyoruz, sözleriyle yetinilmesi.
- İlgili departmanları ve ajansları ABD hükümetinin Mısır hükümetine yardımımızın etkilerini gözden geçirmeye yönlendirdim, ifadesiyle yardım kartlarını kullanmaya işaret etmesi. ABD yönetimi bu politikayı gelecekte

²⁶⁴ Chris Cassidy, Erin Smith, “Experts: John Kerry’s credibility could sink with boat flap”, Bostonherald, July 6, 2013. (Çevrimiçi) <https://www.bostonherald.com/2013/07/06/experts-john-kerrys-credibility-could-sink-with-boat-flap/#comments> 16 Şubat 2020

²⁶⁵ “Statement by President Barack Obama on Egypt”, The Office of the Press Secretary, July 03, 2013. (Çevrimiçi) <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2013/07/03/statement-president-barack-obama-egypt>, 17 Şubat 2020

askeri rejime karşı yardım kartını kullanma seçeneğini elinde tutmak için izlemiştir. Oysa Amerikan yasaları ABD yönetimini, yönetimin askeri darbeyi tanımladığı herhangi bir ülkeye dış askeri yardımı kesme yükümlülüğü getirmektedir.

- Orduyu kapsamlı ve şeffaf bir süreçle en kısa zamanda, demokratik olarak seçilmiş bir sivil hükümete, iktidarın, tam ve hızlı bir şekilde devrini sağlamaya çağırması. Dolaylı olarak, bu ifadenin darbe yönetimi ile anlaşmanın başlangıcı olduğu söylenebilir.
- Bir sonraki aşama için ABD, gelecekte istenen istikrarın temeli oluşturma adına, tüm dini, sivil ve askeri tarafların katılımıyla demokratik bir sistem inşa edilmeli görüşünü duyurmuştur. Herhangi bir tarafı dışarıda bırakmadan tüm tarafların bir sonraki hükümete dahil edilmesiyle ilgili, ulusal uzlaşma fikri benimsenmiştir.
- Şiddetten uzak durma çağrısı, tüm tarafların görüşlerini barış içinde ifade etmelerine izin verilmesi, Başkan Mursi taraftarlarını takip ya da tutuklamadan kaçınılması, insan haklarının korunması gerekliliği, barışçıl toplantı yapma hakkı, adil yargılanma hakkı gibi konulara vurgu yapılması, sivillerin yargılanmasının sadece sivil mahkemelerle sınırlandırılmasının vurgulanması,
- ABD'nin belirli bir tarafı veya partiyi desteklemediğini, sadece demokratik yola bağlı olduğunu vurguladığını ilan ederek Mısır'daki geçici kutuplaşmayı sona erdirmeye çabası.
- ABD'nin Mısır'da olaylar ile ilgilendiğini, olayları yakından izlemeye devam edeceğini, Mısır'da demokrasiyi yeniden kurmayı amaçladığını ve bu yolda Mısır halkını destekleyeceğini onaylaması.

ABD Mısır davasında yer alan tüm aktörlerle iletişim kurmaya çalışmıştır. Mısır'daki Amerikan hegemonyasını ve nüfuzunu korumanın araçlardan biri olarak,

darbeyi destekleyen bölgesel aktörlerin, özellikle Suudi Arabistan ve BAE'nin artan etkisi göz önüne alındığında, Amerikan yönetimi, temaslarını bu bölgesel aktörleri de içerecek şekilde genişletmiştir. Suudi Arabistan ve BAE, Mısır'daki darbe rejimine toplam 8 milyar dolar tutarında yardım sağlayacağını açıkladıktan sonra²⁶⁶, 9 Temmuz 2013 Salı günü Beyaz Saray, Obama'nın Mısır'daki gelişmeleri görüşmek için BAE Veliaht Prensi ile temasa geçtiğini duyurmuştur. Bu temas yoluyla Obama, Mısır'da uzlaşma sağlamak için adımlar atmanın önemini vurgulamıştır.²⁶⁷ Bu arada askeri darbeye desteklerini ilk ilan eden devletlerin Suudi Arabistan ve BAE olduğuna dikkat çekmemiz gerekir.

Beyaz Saray'ın olayların seyriyle ilgili diğer bir adımı, 14 Eylül 2013'te Başkan Mursi taraftarlarına karşı kullanılan aşırı şiddete tepki olarak Obama tarafından yapılan açıklama oldu. Bu açıklama ile ABD Ulusal Güvenlik Konseyi'nin Mısır'daki olayların en son yansımalarını tartışmak üzere toplandığı,²⁶⁸ yüzlerce insanın ölümüne ve binlercesinin yaralanmasına neden olan şiddetin kınandığı ve ölenlerin ailelerine ise başsağlığı dilendiği duyurulmuştur. Sivillerin öldürülmesi olayları devam ederken Mısır ile iş birliğini sürdürmenin zor olacağı tehdidinde bulunulmuş, darbe hükümetinin tavrı nedeniyle Eylül 2013'te yapılması gereken Parlak Yıldız askeri tatbikatlarının iptali hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca, Obama demokratik sürecin yeniden sağlanması için olağanüstü halin kaldırılması ve siyasi diyalogun başlatılması çağrısında bulunmuştur.²⁶⁹

²⁶⁶ “Saudi Arabia and UAE prop up Egypt regime with offer of \$8bn”, Financial Times, Jul 10, 2013. (Çevrimiçi) <https://www.ft.com/content/7e066bdc-e8a2-11e2-8e9e-00144feabdc0> 17 Şubat 2020

²⁶⁷ “Obama speaks with UAE Crown Prince, Qatar Emir about Egypt concerns”, Egypt independent, July 10, 2013. (Çevrimiçi) <https://www.egyptindependent.com/obama-speaks-uae-crown-prince-qatar-emir-about-egypt-concerns/> 18 Şubat 2020

²⁶⁸ “TRANSCRIPT: President Obama’s remarks on Egypt”, Washington Post, August 15, 2013. (Çevrimiçi) https://www.washingtonpost.com/politics/transcript-president-obamas-remarks-on-egypt/2013/08/15/5f69252a-05b7-11e3-a07f-49ddc7417125_story.html 19 Şubat 2020

²⁶⁹ “Obama condemns bloodshed in Egypt and cancels the “bright star” exercise”, BBC arabic, August 15, 2013. (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/arabic/middleeast/2013/08/130815_egypt_morsi_storms_offices 19 Şubat 2020

1.2 Dışışleri Bakanlığı'nın Tutumu

Darbeden önce, ABD Dışışleri Bakanlığı'nın orduya öncesinde bir hafta, akabinde 28 saatlik süre vermesinden sonra, Mısır'daki krizin sona ermesi için Anne Patterson aracılığıyla Mısır Cumhurbaşkanlığı ile temasa geçerek önerilerde bulundu. Bu öneriler Bakanlığın yaptığı çalışmalar sonucunda oluşturulmaktaydı. Patterson ile Cumhurbaşkanı Mursi'nin danışmanları 1 Temmuz Pazartesi günü bir toplantı gerçekleştirdi. Bu toplantıda Patterson, krizden kurtulmak için Anayasa'da tartışılan maddelerin değiştirilmesi ve hükümetin sivil muhalefetin başkanı olduğu bir hükümetle yenilenmesi gerektiğine değinerek görüşlerini tekrarladı. Lakin Başkan Mursi sunulan bu fikri açıkça reddetti. Bunlar, eř zamanlı olarak ABD yönetiminin Ulusal Güvenlik Danışmanı Bayan Susan Rice ile Issam El- Haddad arasında gerçekleşen telefon trafiğinde de görüşüldü. ABD girişimi, Katar Dışışleri Bakanı Khalid El-Attiyah'ın aracılık ettiği, başka bir yoldan da tekrarlandı. Katar Dışışleri Bakanı Khalid El-Attiyah, ABD Dışışleri Bakanı John Kerry'den aldığı öneriyi Başkan Mursi'nin danışmanı Essam El-Haddad'a ulaştırdı. Öneri, atanması önerilen başbakanın yetkilerinin yeni kabine ile tüm yasama yetkilerini kapsayacak şekilde genişletilmesi ile beraber önceki önerilerin bir tekrarıydı. Mursi'nin danışmanları Katar Dışışleri Bakanı ile öneriyi görüştü ve 3 Temmuz öğleden sonra El-Haddad Anne Patterson'u, öneri temelde ABD'ye ait olduğu için, öneri hakkında konuşmak için telefonla aradı.²⁷⁰ Fakat Anne Patterson, konuşması sırasında El-Haddad'ın sözünü kesti ve ona çok geç kaldıklarını, Cumhurbaşkanı'nın görevden alındığını duyurmak için ordunun diğer taraflarla görüşmeye başladığını söyledi.²⁷¹

ABD Dışışleri Bakanı John Kerry, Askeri darbeyle aynı gün, Katar, BAE, Türkiye ve Norveç'teki yetkililerle Mısır'daki olaylar hakkında telefon görüşmeleri gerçekleştirdi

²⁷⁰ David D. Kirkpatrick, Mayy El Sheikh, “**Morsi Spurned Deals, Seeing Military as Tamed**”, The New York Times, July 6, 2013. (Çevrimiçi) <https://www.nytimes.com/2013/07/07/world/middleeast/morsi-spurned-deals-to-the-end-seeing-the-military-as-tamed.html> 18 Şubat 2020

²⁷¹ Bu girişim sırasında Başkan Mursi'nin danışmanı “Khaled Al-Qazzaz” ve Katar Dışışleri Bakanı ifadesinden “Khaled Al-Attiyah” (Çevrimiçi) <http://bit.ly/3adPUoF> 19 Şubat 2020

ve ABD'nin Mısır Büyükelçisi Anne Patterson ile konuyla ilgili beş telefon görüşmesi yaptı.²⁷² Ayrıca Mısır Anayasa Partisi Başkanı Muhammed El- Baradei ile de bir görüşme gerçekleştirdi.²⁷³ Darbenin gerçekleştiği gün, Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Jen Psaki gazetecilere, ABD'nin, Mısır'daki son siyasi krizde, darbecilerin yanında olmayacağını söyledi. Aynı zamanda da muhalefet ile ilgili korkularını ele almak adına adımlar atmadığı için Başkan Mursi'yi eleştirdi.²⁷⁴

Genel olarak bu tutum, Başkan Obama'nın, herhangi bir tarafa olan desteğin reddedildiğini duyurma çabasıyla birlikte Dışişleri'nin, Başkan Mursi'nin ABD'nin krizden kurtarıcı önerilerini onaylamamasını eleştiren bir mesaja odaklanması, bir gerçeklik haline gelen “darbenin kabulü” yaklaşımı açısından büyük ölçüde uyumluydu.

10 Temmuz'da Daily Beast Gazetesi, Obama yönetiminde çalışan bir grup yetkiliden edinilen bilgilere dayalı bir rapor yayımladı. Rapora göre, Amerikan hükümeti, ordunun Mısır Cumhurbaşkanı'nı askeri bir darbeyle devirmesini istemese de darbenin oluşumundan sonra Mursi'nin azlini dolaylı olarak kabul etti ve Beyaz Saray olayları darbe olarak tanımlamaktan kaçındı. ABD, ayrıca Mursi'nin iktidara getirilmesini de talep etmedi. Raporda ek olarak, darbeden sonra, Anne Patterson'un Müslüman Kardeşler dahil olmak üzere tüm tarafların siyasi sürece dahil edilmesini istediği yazıldı. Ancak yine rapora göre bunun gerçekleşmesi çok yorucu ve zordu. Bu çerçevede içerisinde, 9 Temmuz Salı günü, Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Jen Psaki: “Bu sürecin kolay olmayacağını biliyoruz, ancak teşvik etmeye devam edeceğiz.” dedi.

Bu Rapor ayrıca, Obama yönetiminin, askeri darbe yetkilileri ile Patterson arasındaki artan gerilim sorununu çözme düşüncesi bağlamında, onu Yakın Doğu ülkeleri Dışişleri Bakan Yardımcısı pozisyonuna terfi ettirmeyi ve yerine başka birini atamayı

²⁷² Chris Cassidy, Erin Smith, “Experts: John Kerry’s credibility could sink with boat flap”, Bostonherald, July 6, 2013. (Çevrimiçi) <https://www.bostonherald.com/2013/07/06/experts-john-kerrys-credibility-could-sink-with-boat-flap/#comments>, 16 Şubat 2020

²⁷³ Rebekah Metzler, “John Kerry Yachts During Egyptian Crises”, US news, July 5, 2013. (Çevrimiçi) <https://www.usnews.com/news/articles/2013/07/05/state-dept-now-admits-john-kerry-was-on-his-76-foot-yacht-on-the-fourth-of-july>, 16 Şubat 2020

²⁷⁴ Spencer Kimball, “US turns blind eye as army ousts Islamists”, DW, 04 July 2013. (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/en/us-turns-blind-eye-as-army-ousts-islamists/a-16930480-0>, 16 Şubat 2020

düşündüğünü ileri sürmekteydi.²⁷⁵ Doğal olarak, Amerikan yönetimi, ardışık yetkilerle önceden başvurduğu uygun ve aktif iletişim yollarını koruyarak Mısır'daki diplomatik etkisini sürdürmeye hedefliyordu.

ABD Dışışleri Bakanlığı, Mısır'daki farklı taraflarla temaslarını sürdürmeye çalıştı ve Mısırlı yetkililere ardışık ziyaretler düzenleme yoluyla gelişmeler üzerindeki etkisini artırdı. Öyle ki 14 ve 15 Temmuz 2013 tarihinde, Dışışleri Bakan Yardımcısı William Burns Kahire'ye bir ziyaret gerçekleştirdi. Ziyareti sırasında bakan, yönetimin Mısır'daki olaylar hakkındaki görüşünü ifade eden birkaç mesaj iletti. Açıklamalarında ise, Amerikan yönetimi tarafından yayınlanan mesajları neredeyse aynen tekrarladı. Ancak, açık bir şekilde demokrasiye ulaşmak için, başka bir fırsat arama fikrine odaklandı. Ayrıca tüm siyasi eğilimlerin siyasi sürece entegre edilmesinin önemini de vurguladı. Bu bağlamda en önemli yorumları ise şöyleydi: “ABD'nin yapacağı iş herhangi bir kişi veya partinin arkasında durmak değil, belirli temel ilkelerin arkasında durmaktır. Son iki haftanın gelişmeleri hakkındaki endişelerimize rağmen, 25 Ocak devriminden sonra, gerçekleşen bu sürekli değişimin insan haklarını, hukukun üstünlüğünü koruyan ve vatandaşların ekonomik refah elde etmesini sağlayan demokratik bir devlet kurulması için başka bir fırsatı temsil ettiğine inanıyoruz. Bunun, son iki yıldaki bazı hatalardan ders çıkarmak ve onları düzeltmek için bir fırsat olmasını umuyoruz. Bunun intikam hissine kapılmaksızın adaleti sağlamak için devrimin isteklerini yerine getirme fırsatı olmasını ve tüm Mısırlılar tarafından paylaşılan bir geleceğe odaklanmasını umuyoruz. Mısır'daki en büyük partilerin bazılarının temsilcileri gözaltına alınırsa veya dışlanırsa diyalog ve katılım nasıl mümkün olabilir? Hükümetin kendisi tüm siyasi akımları dahil etmek istediğini belirtiyor. Ordudan politik nedenlerden dolayı tutuklamalardan kaçınmasını istedik ayrıca hükümete katılmayanların barışa katılma konusundaki mutlak yükümlülüklerini yerine getirmelerini talep ettik. Milleti barışçıl ve kapsamlı bir yol

²⁷⁵ Josh Rogin, Eli Lake, “**Ambassador Anne Patterson, the Controversial Face of America’s Egypt Policy**”, the daily beast, Jul. 11, 2017. (Çevrimiçi)
<https://www.thedailybeast.com/ambassador-anne-patterson-the-controversial-face-of-americas-egypt-policy>, 18 Şubat 2020

bulmak için bir araya getirmedikçe Mısır'ın bu krizden kurtulabileceğini hayal etmek zordur.”²⁷⁶

27 Temmuz'da güvenlik güçlerinin askeri darbenin 70'den fazla muhalifini öldürdüğü “platform” olaylarını, Dışişleri Bakanı John Kerry, Mısır için çok önemli bir an diyerek yorumladı. Liderlere de ülkeyi uçurumun eşiğinden geri çekilmesine yardımcı olmaları için çağrıda bulundu. Mısırlı Yetkilileri de barışçıl bir şekilde davranmaya, ifade özgürlüğüne saygı duymaya ve kapsamlı bir siyasi diyalog geliştirmeye davet etti. Geline noktanın riskli olduğunu söylerken, ne yapılması gerektiğini vurgulamak için de açıklamasında şunları söyledi: “İki yıldan daha fazla bir süre önce bir devrim başladı, ancak Mısır halkının nihai kararına henüz varılmadı, lakin şu anda karar ne olursa olsun Mısır sonsuza dek bundan etkilenecek”.²⁷⁷

Mısır güvenlik güçleri tarafından göstericilere karşı uygulanan şiddet hakkında yorum yapan ABD Dışişleri Bakanı John Kerry 14 Ağustos akşamı, ABD şiddeti ve kan dökülmesini şiddetle kınıyor. Ülkedeki olaylar uzlaşma çabalarını engelliyor şeklinde açıklama yaptı.²⁷⁸

3 Kasım 2013'te, Kerry Kahire'yi ziyaret etti, askeri liderlerle ve atanan Dışişleri Bakanı Nabil Fahmy bir araya geldi. Ziyaret kapsamında, ortak bir basın toplantısı düzenlendi. Kerry mevcut yönetimi eleştirmekten kaçınarak birkaç açıklama yaptı. Açıklamasında, Mısır- ABD ilişkilerinin önemini vurgulayarak ABD'nin geçiş hükümeti yol haritasının uygulanmasındaki desteğinden bahsetti.²⁷⁹ Bu ziyaretin zamanlaması,

²⁷⁶ “U.S. Response to Egypt Crisis”, Wilson center, July 15, 2013., (Çevrimiçi)

<https://www.wilsoncenter.org/article/us-response-to-egypt-crisis>, 20 Şubat 2020

²⁷⁷ Kareem Fahim, Mayy El Sheikh, “Crackdown in Egypt Kills Islamists as They Protest”, The New York Times, July 27, 2013. (Çevrimiçi)

<https://www.nytimes.com/2013/07/28/world/middleeast/egypt.html>, 20 Şubat 2020

²⁷⁸ “What is the impact of Washington's condemnation of the use of violence against demonstrators in Egypt?”, BBC arabic, August 15, 2013. (Çevrimiçi)

https://www.bbc.com/arabic/interactivity/2013/08/130814_comments_egypt_emergency_state 20 Şubat 2020

²⁷⁹ “Kerry: The way forward is in the hands of the Egyptian people ... committed, and we continue to cooperate with the interim government,” Ahram Gate Arabic, November 3, 2013. (Çevrimiçi) <http://gate.ahram.org.eg/News/413633.aspx>, 20 Şubat 2020

içeriği ve Kerry tarafından ifade edilenler analiz edildiğinde, ilişkileri iyileştirmeyi ve mevcut askeri yetkililerle iş birliği için yeni bir sayfa açmayı hedeflediği anlaşılmaktadır.

ABD Dışışleri Bakanlığı 2013 yılında özgürlükleri kısıtlayan yasa ve prosedürleri eleştiren çeşitli görüşler açıkladı. Bunların en göze çarpanı ise Mısır makamlarının gösteri hakkını kısıtlayan bir protesto yasasını ilan etmeden önce bazı adımların atılması gerektiği üzerineydi. ABD Dışışleri Bakanlığı sözcüsü 25 Kasım 2013 tarihinde bunun hakkında bir açıklama yaptı. Açıklamasında, gösterileri kısıtlayan yeni yasa hakkında endişelerini dile getirdi. Yasanın uluslararası standartları karşılamadığını ve ülkenin demokrasiye doğru ilerlemesini engellediğini savunan taraflarla aynı görüşte olduğunu sözlerine ekledi. Sözcü Jen Psaki Mısır güvenlik güçlerinin, söz konusu yasayı reddeden üniversite öğrencilerini dağıtmak için biber gazı kullanmasından sonra yaptığı açıklamada, ABD'nin kapsamlı bir demokrasiye geçişte Mısır'ın başarısını istediğini belirtti. Geçici hükümeti bireysel haklara saygı duymaya çağırdı ve yeni anayasanın bu hakları korumasını istediğini söyledi.²⁸⁰

1.3 Pentagon'un Tutumu

Pentagon yetkilileri darbeden önce Mısır ordusu liderleriyle sürekli temaslarını sürdürdü. Bu temasların içeriği hakkında, ABD'nin Mısır'daki demokratik sürece desteği ile ilgili mesajlar, Süveyş Kanalı'nın güvenliği ile ilgili güvenlik konularına odaklanması ve gerektiğinde Mısır'da bulunan Amerikalıların tahliye edilmesi hususunu koordinasyon dışında çok fazla bilgi yayınlanmadı.²⁸¹ Darbeden sonraki günlerde Pentagon, Mısır ordusunun liderleri ile Amerikan Savunma Bakanlığı liderleri arasındaki, Sisi ile Hegel arasındaki, diğer Askeri Konsey liderlerinden bazılarıyla Amerikan Genelkurmay Başkanı General Martin Dempsey arasında olan sık temasları duyurdu.

²⁸⁰ “US says concerned with Egyptian law that restricts protests”, Egypt independent, November 26, 2013. (Çevrimiçi) <https://www.egyptindependent.com/us-says-concerned-egyptian-law-restricts-protests/10-Şubat-2020>

²⁸¹ Richard Sisk, “Hagel Contacts Egyptian General Now in Charge”, Military Site, Jul 3, 2013. <https://www.military.com/daily-news/2013/07/03/hagel-contacts-egyptian-general-now-in-charge.html> 11 Şubat 2020

Pentagon ayrıca Genelkurmay Başkanı General Martin Dempsey ile Mısır Ordusu Kurmay Başkanı General Sedky Sobhy arasında 4 Temmuz Perşembe günü bir temasın gerçekleştiğini duyurdu.²⁸² Pentagon veya Mısır ordusu bu iletişimin içeriğini açıklamamasına rağmen, Reuters haber ajansı konu hakkında bir rapor yayınladı. Raporda, Mısır ordusu liderliğinin, Amerikan askeri liderleriyle gerçekleştirdiği temaslardan, Amerikan tarafının Mısır silahlı kuvvetleri tarafından atılan adımları hoş karşılamadığını anladığı belirtildi. Ancak Mısır Ordusu liderleri, arkalarında büyük bir bölgesel ve genel destek olduğunu düşündükleri için, hareketlerini durdurmadılar.²⁸³

24 Temmuz'da Pentagon sözcüsü George Little Mısır'a teslim edilecek dört F-16 uçağının teslimini erteleme kararını açıklayarak sözlerine şöyle devam etti; “Mısır'daki mevcut durum göz önüne alındığında, şu anda F-16'ların teslimatı ile ilerlemenin uygun olduğunu düşünmüyoruz, ayrıca ilerlemeye devam ederken, yaptığımız ve söylediğimiz her şey, Mısır'ın demokratik olarak seçilmiş bir hükümete en kısa sürede dönüşünü hızlandırmaya ve odaklanmaya devam edecektir” dedi.²⁸⁴ Bu prosedür, siyasi geçişi hızlandırmak amacıyla Mısır'daki askeri makamlar üzerindeki minimum baskıyı başlatmak için alınmış ilk önlemdi.²⁸⁵

Pentagon'dan 27 Temmuz'da meydana gelen güvenlik güçlerinin 70'den fazla Mursi taraftarını öldürdüğü ve yüzlerce kişiyi yaraladığı platform olayları hakkında gelen açıklamada, Savunma Bakanı Chuck Hegel'in General Sisi ile telefonla görüştüğü duyuruldu. Görüşme sırasında, Sisi'nin kendisini kontrol etmesi ve daha fazla kan dökülmesini ve can kaybını önlemek için adım atması yönünde çağrı yapıldı.²⁸⁶

²⁸² Josh Lederman, **US touts democracy as Egyptians clash in the streets**, The Times of Israel, 5 July 2013. (Çevrimiçi) <https://www.timesofisrael.com/us-touts-democracy-as-egyptians-clash-in-the-streets/>, 20 Şubat 2020

²⁸³ Yasmine Saleh, Paul Taylor, **“Special Report- The Last Days Before Morsi's Fall”**, Reuters, July 6, 2013. (Çevrimiçi) <https://ara.reuters.com/article/idARACAE9B22OV20130706>, 20 Şubat 2020

²⁸⁴ Luis Ramirez, **“Pentagon Delays F-16 Deliveries to Egypt”**, VOA news, July 24, 2013. (Çevrimiçi) <https://www.voanews.com/usa/pentagon-delays-f-16-deliveries-egypt> 20 Şubat 2020

²⁸⁵ Kareem Fahim, Mayy El Sheikh, **“Crackdown in Egypt Kills Islamists as They Protest”**, The New York Times, July 27, 2013. (Çevrimiçi) <https://www.nytimes.com/2013/07/28/world/middleeast/egypt.html>

²⁸⁶ Cynthia P. Schneider, **“Missing in Action”**, Brookings, August 15, 2013. <https://www.brookings.edu/articles/missing-in-action/> 19 Şubat 2020

14 Ağustos'ta oturma eylemleri dağıtılmadan önce Hegel ve Sisi arasında gerçekleşen temaslar üzerine Brookings Enstitüsü tarafından bir rapor yayımlandı. Buna göre, ABD Savunma Bakanı Chuck Hegel, General Sisi ile olan temaslarında, El-Mayadeen'in dağıtılmasından önce, kısıtlama gösterme, diyalog ve uzlaşma arama çağrısı yaptı fakat çağrısı karşılık bulmadı. Raporun açıklamasına göre Sisi, şiddete dayalı baskı uygulamaya devam etti.²⁸⁷

15 Ağustos 2013 Perşembe, güvenlik güçlerinin meydanlarda ve sokaklarda göstericilere karşı katliamlarının ertesi günü, Pentagon sözcüsü George Little, Savunma Bakanı Chuck Hegel'in perşembe günü Mısır ordusunun komutanı Sisi ile kapsamlı bir görüşme yaptığını duyurdu. Buna göre Washington Mısır ile ilişkisinin çeşitli yönlerini değerlendirdiği zamanda bile iletişime devam edecektir denildi. Son olarak açıklamasına, yardım sorunu karmaşık bir dizi faktörden etkilenmiştir, ifadesini ekledi. Lakin bu iletişimin içeriği ve kapsamı hakkında daha fazla ayrıntı verilmedi. Ayrıca bu görüşmenin, Beyaz Saray'ın Parlak Yıldız askeri tatbikatının askıya alındığını duyurduğunun ertesi gününe geldiğini de belirtmek gerekir.

29 Ekim 2013 Uluslararası Güvenlik İşleri'nden sorumlu Savunma Bakan Yardımcısı Derek Chollet Meclis Dışişleri Komitesi önünde ABD'nin Mısır'a yönelik politikası hakkında bir açıklamasında, Mısır ile ilişkilerin Amerikan ulusal güvenliği açısından önemini vurguladı. Açıklamasında “Mısır, herkesi içeren ve demokratik olarak hukukun üstünlüğüne göre seçilen bir sivil hükümet tarafından temsil edildiğinde, temel özgürlüklerin korunduğu bir konuma ve açık rekabetçi bir ekonomi durumuna geldiğinde ABD- Mısır ortaklığının daha güçlü olacağına inanıyoruz. Ancak 3 Temmuz olayları ve protestoculara karşı ağustos ayı ortasında uygulanan yaygın şiddet konusunda Başkan Obama, Bakan Hegel ve Bakan Kerry tarafından da ifade edildiği üzere ciddi endişelerimiz var” ifadelerinde bulundu. Bu olaylardan sonra Bakan, ilişkilerin Mısır ile her zamanki gibi kalmayacağını açıkça belirtti ve “Mısır'daki tüm hedeflerimizi iletme

²⁸⁷ Steve Holland, Jeff Mason, “**Obama cancels military exercises, condemns violence in Egypt**”, Reuters, August 16, 2013. (Çevrimiçi) <https://www.reuters.com/article/us-egypt-protests-obama/obama-cancels-military-exercises-condemns-violence-in-egypt-idUSBRE97E0N020130816>, 19 Şubat 2020

nedeniyle kullanıldığından emin olmak için yardımımızı yeniden değerlendirdik” dedi. Bakan ayrıca ABD ulusal güvenliğinin çıkarına olduğu gerekçesiyle Mısır'a askeri yardımın devam ettiğini de açıkladı. Lakin, F-16'lar, M1A1 tankları, Apache helikopterleri ve zıpkın füzeleri de dahil olmak üzere Mısır'a ağır silah sistemleri vermeyi durdurmaya yönelik önceki kararlara da dikkat çekti.

Chollet, 2013 yılında Mısır silahlı kuvvetleri ile Parlak Yıldız askeri eğitim tatbikatlarını iptal ettiklerini, bazı ağır silah sistemlerinin teslimatının askıya alınma sürecinin, kapsamlı ve demokratik bir geçiş yoluyla makul bir ilerleme sağlama koşulu ile Mısır'a bağlı olacağını belirtti. Yardımın, önümüzdeki aylarda Mısır'ın yol haritasına göre kaydettiği ilerleme ışığında, demokrasi bağlamında, şiddet başvurmaksızın, sürdürülebilir ve kapsamlı bir geçiş sürecinde gözden geçirileceğini, söyledi. Ayrıca, "Geçici hükümet tarafından alınan kararlardan bazıları, kapsayıcı demokrasi ilkesiyle çelişmekteydi” dedi.²⁸⁸

1.4 Kongre'nin Tutumu

Kongre'deki milletvekillerinin darbe ile ilgili çeşitli yaklaşımları oldu. Dış yardımdan sorumlu komite başkanı senatör Patrick Leahy'in açıklamaları, Kongre üyelerinden gelen önemli adımlardan biriydi. Leahy Amerikan hukukunun böyle bir durumda açık olduğu söyledi. Buna ek olarak, demokratik olarak seçilmiş bir hükümetin askeri darbe veya kararname ile görevden alınmasıyla Amerikan yardımı kesilir, dedi.²⁸⁹ 5 Temmuz 2013'te Dışişleri Bakanlığı Komite Başkanı Cumhuriyetçi Ed Royce ve Demokrat Eliot Engel gibi iki senatör tarafından yapılan açıklamalarda görüleceği üzere, aksi tarafta yer alanlar da vardı. Öyle ki, bu kişiler Cumhurbaşkanı Mursi'ye karşı 3 Temmuz'da Mısır ordusunun yaptığı darbeye destek veren ortak bir bildiri yayınladılar. Bildiride, Mursi ve Müslüman Kardeşleri kapsayıcılığa, uzlaşmaya, insan haklarına ve

²⁸⁸ "The statements of Assistant Secretary of Defense Greg Schulte about US-Egyptian military relations", America in arabic, October 29, 2013. (Çevrimiçi) <http://bit.ly/2GuYr8Q>, 16 Şubat 2020

²⁸⁹ Spencer Kimball, "US turns blind eye as army ousts Islamists", DW, 04 July 2013. (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/en/us-turns-blind-eye-as-army-ousts-islamists/a-16930480-0> 16 Şubat 2020

azınlık haklarına saygıya dayalı gerçek demokrasiyi takip etmemekle suçladılar. Bildirilerinde, orduyu demokratik seçimlere ulaşmak için atılacak adımlarda büyük özen göstermeye ve sağlıklı demokratik kurumları desteklemeye çağırdılar.²⁹⁰ Aynı şekilde 7 Temmuz günü, Temsilciler Meclisi İstihbarat Komitesi Başkanı Cumhuriyetçi Mike Rogers, Mısır'ı Amerikan yardımını dondurma kararından hariç tutma olasılığını görüşmek için Başkan Obama'nın davetini kabul etti. Seçilmiş cumhurbaşkanının görevden alınmasını göz önüne alıp, Washington'un, Mısır'da istikrarı garanti edebilecek taraf olduğunu düşünerek, Mısır ordusunun desteklenmeye devam edilebilmesi için Kongre tarafından kabul edilen yasal bir değişiklik yapılmasını önerdi.²⁹¹

Kongre üyeleri arasında tartışmalar ve anlaşmazlıklar devam etti. John McCain ve Lindsey O. Graham 6 Ağustos'ta Mısır'ı ziyaret ettiler. Oradaki kriz taraflarıyla birçok toplantı yaptılar ve ülkede olanı da “askeri darbe” olarak nitelendirdiler. Aynı zamanda insanları Mursi'ye karşı çıkmak için sokaklara iten nedenleri anladıklarını belirttiler. Fakat siyasi değişimin gerçekleşme şekline katılmadıklarını söylediler de, cumhurbaşkanının iktidara dönmesini talep etmediler. Bunun yerine, Mursi de dahil olmak üzere tutukluların serbest bırakılmasını ve ulusal bir uzlaşmanın başlatılmasını talep ettiler. Açıklamalarında, acil olarak parlamento seçimlerinin yapılmasının ardından cumhurbaşkanlığı seçimlerinin de yapılarak demokratik yola dönülmesinin gerekliliğini ifade ettiler. Amerikan Dışişleri Bakanlığı sözcüsü ise bu ifadeler hakkında yöneltilen soruya “Bu açıklamalar senatörlerin özel görüşlerini ifade ediyor, ABD yönetimi zaten konu hakkındaki tutumunu açıkladı” şeklinde cevap verdi.²⁹²

²⁹⁰ Max Fisher, “**Key congressional committee backs Egypt coup**”, Washington post, July 5, 2013., (Çevrimiçi) <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2013/07/05/key-congressional-committee-backs-egypt-coup/> 15 Şubat 2020

²⁹¹ “**Rogers calls on Obama to go to Congress to discuss the possibility of excluding Egypt from freezing US aid**”, elwatannews, July 07, 2013 (Çevrimiçi) <https://www.elwatannews.com/news/details/220782> 16 Şubat 2020

²⁹² Martin Chulov, “**Egypt's ousting of Mohamed Morsi was a coup, says John McCain**”, the Guardian, 6 Aug 2013.(Çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/world/2013/aug/06/john-mccain-egypt-mohamed-morsi-coup> 16 Şubat 2020

Kongre içerisinde olayların değerlendirilmesinde yaşanan anlaşmazlık ile ilgili olarak, Cumhuriyetçi Parti'nin bir üyesi olan Michele Bachmann, John McCain'in sözlerini "Mısır'da olanlar bir darbe değil, 2011 devrimine bir geri dönüş" olarak gördüğünü söyleyerek cevapladı ve şöyle devam etti: “Radikal İslam rejimine karşı yükselen çoğunluğun demokratik isteklerini göz ardı etmek Mısır halkının temsilcileri için mümkün değil.”²⁹³

Kongre üyelerinin 14 Ağustos'ta meydana gelen kanlı ihlaller hakkında en önemli yorumlarına ve tutumlarına baktığımızda, Mısır güvenlik güçlerinin 14 Ağustos günü Mısır sokaklarındaki oturma eylemlerini ve gösterileri şiddetli bir şekilde bastırmasından sonra, senato ödenekleri alt komitesi başkanı, Demokrat Senatör Patrick Leahy Mısır'a yapılan askeri yardımın, herhangi bir ülkede askeri bir darbe meydana gelirse yapıldığı gibi askıya alınmasını öngören yasaya göre durdurulması gerektiğini söyledi. Leahy yaptığı açıklamasında, "Başkanın yaptığı, ortak askeri tatbikatların askıya alınması önemli bir adım olsa da yasamız çok açık. Mısır ordusuna yardım, demokrasiyi yeniden tesis etmedikçe durmalıdır" dedi.²⁹⁴

Mısır'ı ziyaret eden ve darbeden sonra gelen partilerle buluşan Senatörler John McCain ve Lindsey O. Graham aşağıdaki ortak bildiriye yayınladılar:

“Bu hafta Mısır'da meydana gelen sivil katliamı, bu ülke ile uzun süredir devam eden ilişkimizi yol ayrımına getirmiştir. Ne yazık ki, ordu tarafından desteklenen geçici sivil hükümet ve güvenlik güçleri, Mısır'ı ABD'nin onlarla birlikte mesafe kat edemeyeceği ve etmemesi gereken karanlık bir yola götürüyor.”²⁹⁵

²⁹³ Bahauddin Muhammad, “US Senator McCain: The Egyptian army did what was necessary to defend the freedom of the people”, elwatannews, August 07, 2013, (Çevrimiçi) https://www.elwatannews.com/news/details/246155_10 Şubat 2020

²⁹⁴ Steve Holland, Jeff Mason, “Obama cancels military exercises, condemns violence in Egypt”, Reuters, August 16, 2013. (Çevrimiçi) https://www.reuters.com/article/us-egypt-protests-obama/obama-cancels-military-exercises-condemns-violence-in-egypt-idUSBRE97E0N020130816_10 Şubat 2020

²⁹⁵ Liz Sly, Abigail Hauslohner, “Conflict in Egypt deepens, spreads”, Washingtonpost, August 16, 2013., (Çevrimiçi) https://www.washingtonpost.com/world/middle-east/egypt-braces-for-more-clashes-as-rival-groups-set-collision-course/2013/08/16/feb20ee2-0663-11e3-9259-e2aaf5a5f84_story.html 11 Şubat 2020

John McCain basın açıklamalarında Obama yönetimini Mısır'a yapılan askeri yardım kesmeye karar vermediği için eleştirdi. Bu konuda ihlalin olduğunu ve Amerikan yasalarına uyulmadığını düşündüğünü söyledi. Darbeden önce Amerikalı yetkililerin Mısırlı yetkililere askeri darbe durumunda yardım kesme tehditleri olduğunu ve darbenin gerçekleşmesine rağmen yardımın devam ettiğini söyledi. McCain bu uygulamaların ABD'nin güvenilirliğini zedelediğini savundu.²⁹⁶ Ayrıca Mısır ordusunun yaptıklarını, demokrasiyi yeniledi diye yorumlayan Dışişleri Bakanı John Kerry'i ve Büyükelçi Anne Patterson ve Başkan Obama'ya yönelik bir medya eleştirisi kampanyası yürüttüğü için Mısır hükümetini eleştirdi.

Kongre içinde genel hatları üç ayrı eğilim vardı. İlk eğilim, Orta Doğu'da bölgesel güvenliğin sürdürülmesine öncelik veren eğilimdi. Bu eğilime mensup milletvekilleri Mısır ordusu liderlerini Amerikan savunması alanındaki meslektaşlarıyla iş birliği yapması, bölgesel güvenliği sağlaması ve İsrail ile açık iletişim kanallarını açık tutması gibi davranışlarından dolayı takdir etmekteydi. İkinci eğilim ise Mısır ordusunun ABD'nin bölgesel çıkarları için önemini kabul eden milletvekilleri grubuydu. Bunlar 3 Temmuz darbesini veya ardından gelen baskıyı desteklemiyorlardı. Öyle ki demokratik sürecin korunmasına yönelik davranışların, Müslüman Kardeşlere ve Başkan Mursi'ye olan eğilimde düşüşü sağlayacağına inanıyorlardı. Üçüncü eğilim ise Mursi yönetimi hakkındaki görüşlerine bakılmaksızın, yaklaşımların yasalara uygun olması gerektiğini ifade etmekteydi. Amerikan yasalarının bu durumla ilgili geçerli standartlar belirlediğini düşündükleri için demokratik olmayan değişikliklerin gerçekleştiği ülkelere yardımı durdurmayı zorunlu kılan yasal metnin uygulanmasını savunmaktaydılar.²⁹⁷

Kongre'nin Mısır konusunda verdiği kararlara gelince, 31 Temmuz'da Senato ABD dış yardımını her şeye rağmen Mısır'a yönlendirmeyi öneren Senatör Rand Paul tarafından sunulan değişikliğe 86/13 oranında ret oyu kullanıldı. Mısır'daki demokratik

²⁹⁶ Nourhan El Sobhy, **"McCain" to "Obama": Cut aid to Egypt before repeating the Algerian scenario**", August 17, 2013. (Çevrimiçi) https://www.elwatannews.com/news/details/264724_10_Subat_2020

²⁹⁷ Jeremy M. Sharp, **Egypt: Background and U.S. Relations**, Congressional Research Service, September 12, 2013, s.7.

seçimlere kadar Mısır'a savunma malzemeleri ve hizmetleri verilmesi durduruldu. 2014 mali yılı için Mısır'a sağlanan yardımlara yönelik mali tahsisat yasa tasarısı, Dışışleri Bakanı tarafından demokrasi ile bağlantılı olarak dile getirilen talepler bir dizi sertifika ile bu fonların ödenmesini kapsıyordu. Tasarının Beyaz Saray sürümü ise, aynı şekilde Mısır'da, çoğulcu ve kapsayıcı demokrasiye bağlılık gösterme bağlamında, tahsisat ödemelerinin Dışışleri Bakanından alınan sertifikalarla yapılmasını içeriyordu. Ek olarak, tasarı Sina ile Gazze arasındaki kaçakçılık ağlarını ortadan kaldırmak ve terörle mücadele etmek için önlemler alınmasını da içeriyordu.²⁹⁸

2 MISIR'DA ABD KARŞITI SÖYLEMİN YÜKSELİŞİ

Kongre Araştırma Birimi tarafından 12 Eylül 2013 tarihinde yayınlanan bir raporda, devrimi takip eden iki buçuk yıl boyunca, milliyetçilik ve anti- sömürgecilik gibi söylemlerin daha yüksek oranda desteklendiğı, “ABD’nin Mısır iç meselelerine müdahalesini kınamak” gibi yeni söylemlerin ve unsurların ortaya çıktığı ifade edildi. Raporda, bu söylemin Mısır’daki çeşitli aktörler tarafından popülerleştirildiğı bildirildi. Ayrıca, Mısır’da birbirine rakip siyasi taraflar, ABD hükümeti ile yakın bağlantıları olduğu yönündeki karşılıklı suçlamaları teşvik ederek birbirlerini itibarsızlaştırmaya çalıştılar. Raporda, Mısır’daki İslamcı Yönetim sırasında ABD’nin Mısır toplumundaki laik unsurlar pahasına İslamcıların tarafını tuttuğı için suçlandığı da ifade edildi. Darbeden sonra İslamcılar ve sempatizanları, ABD'nin kendi çıkarlarını korumak için diktatörlükleri desteklediğine dair devrimden önceki suçlamalarını yineledi. Bu söylemler özellikle, ABD'nin askeri darbeyi gerçekleştiren rejimle iş birliği yapması nedeniyle arttı.

Raporda, Başkan Obama'nın, ABD'nin yalnızca demokratik ilkeleri desteklediğine ve Mısır’daki siyasi anlaşmazlıklarda yer almadığına dair açıklamaları da yer aldı. Buna ek olarak, raporda özellikle de yükselen politik şiddet iklimi, ekonominin ve hükümet

²⁹⁸ A.e.

sisteminin bozulması ve Mısır ile İsrail sınırındaki huzursuzluğun büyümesi gibi olaylardan sonra bu tarafsızlığın artık yeterli olmadığı belirtildi. Bu nedenle ABD'li yetkililer ülkenin temel istikrarı ile daha fazla ilgili hale geldiler. Raporda ayrıca, Mısır ordusunun iç istikrarı ve bölgesel barışı koruma söylemleriyle, gerekli otoriter önlemleri haklı çıkarmaya çalıştığı belirtildi.²⁹⁹

Amerikalı karar vericilerin bu dönem hesaplamalarında karşılaştıkları en önemli zorluklardan biri de Amerikan karşıtı ve milliyetçi söylemin yükselişidir. Foreign Policy dergisi tarafından 10 Temmuz'da yayınlanan bir raporda, Mısır çatışmalarında her iki tarafın Amerikan karşıtı söylemlerinin yükselişine dair örnekler görüldü. Bir yandan darbenin muhalifleri, ABD'nin demokrasiye karşı askeri darbeyi kabul ettiğini ve darbeyi tanıdığını söylerken, öte yandan darbenin taraftarları, ABD'nin Mursi'yi desteklediğini, meşruiyetini tanımaya devam ettiğini ve sonuna kadar onu desteklediğini belirtti. Rapor, Amerikan karşıtı söylemlerin yükseliş durumunun Mısır'daki Amerikan nüfuzunu ve hegemonyasını tehlikeye atabileceğini belirtti. Bu nokta, o dönemde Amerikan yönetiminin ilgi odağıydı, bu yüzden Amerikan yönetimi konuşmalarını çok karmaşık bir şekilde çizdi. Rapor, bunu ABD'nin bir partiye karşı ön yargılı olmadığını göstermeye ve tüm taraflara eşit mesaj vermeye çalıştığı için retorik jimnastik olarak nitelendirdi.³⁰⁰

Aynı bağlamda, Foreign Policy 19 Temmuz 2013 tarihinde Mübarek'e bağlı ve BAE ile Suudi Arabistan tarafından desteklenen medya organlarının, ABD karşıtı popülist söylemler kullanarak oluşturduğu etkiyi ve toplumda bu söylemlerin yükselişindeki etkisinin incelendiği bir rapor yayınladı. Raporda konu hakkında birkaç örnek yer aldı. Bunlardan biri de Hüsnü Mübarek'in eski medya direktörü Abdüllatif El-Menawy tarafından, merkezi BAE'de bulunan ve Suudi Arabistan tarafından finanse edilen Al-Arabiya televizyon kanalının web sitesinde yayınlanan makaleydi. Foreign Policy makaleyi “şaşırtıcı” olarak nitelendirdi. Öyle ki El- Menawy, ABD Büyükelçisi

²⁹⁹ A.e., s. 2-3.

³⁰⁰ John Hudson, “U.S. Now Blamed for Undermining and Supporting Egypt's Coup”, Foreign Policy, July 10, 2013. (Çevrimiçi) <https://foreignpolicy.com/2013/07/10/u-s-now-blamed-for-undermining-and-supporting-egypts-coup/> 10 Ocak 2020

Anne Patterson'ın Müslüman Kardeşler keskin nişancılarını, Mısır askerlerini öldürmeye yönlendirdiği acımasız bir komplodan söz etti. Rapor aynı zamanda harcamaların ölçeğini ve Amerikan karşıtı söylemin mevcut dalgasının, büyük mozağini inceledi. Öyle ki sokaklar, Başkan Barack Obama'yı terörizmi desteklemek ile suçlayan ve Obama'nın fotoğraflarını sakallı bir şekilde düzenleyip onu sanki Müslüman Kardeşler üyesi gibi gösteren suçlamalar, sloganlar, afişler, posterler ve duvar resimleri ile doldurulmuştu. Rapor ayrıca George Isaac'ın Patterson hakkında söylediği "kötü bir hanımefendi" ifadesi ve Selefi Cephesi'nin ABD Büyükelçiliği önünde, yabancı müdahalesine karşı gösteri çağrısı yapması gibi bu eğilimi destekleyen bazı siyasi örnekler de sundu. Yine raporda TV sunucusu Tawfik Okasha'nın yabancılara ve ABD'ye karşı nefreti ve olumsuz duyguları artırmadaki rolüne değinildi. Rapor 'Mübarekçilik' olarak adlandırdığı sonuca vardı. Öyle ki devlete yakın gayri resmi medyanın var olan hükümeti meşrulaştırmak amacıyla aşırılıkçı milliyetçilik duygularını destekleyip, Amerikancılık ve İslamcılık karşıtlığında propaganda yapmaya çalıştığı belirtildi.³⁰¹

3 DARBE SONRASI DÖNEMDE ABD'NİN POLİTİKA SEÇENEKLERİ VE " HEGEMONYA " SORUSU

Bu çalışmanın ilk bölümünde, Robert Keohane'nin hegemonya tanımıyla, bir devletin, devletlerarası ilişkileri düzenleyen temel kuralları sürdürmek için yeterli güce sahip olması ve bu devletin bunu yapmaya ilgi duyması olduğunu belirtmiştik.³⁰² Buna ilave olarak, Keohane hâkimiyetin günümüzde önceki dönemlerden farklı ve ayrı aşamalardan geçtiğini belirtmektedir. Bu fark günümüzde hâkim tarafın, diğer tarafın bir ölçüde kabulü ve onayı olmaksızın kuralları dayatamaması gerçeğinden kaynaklanıyordu. Aynı şekilde, Keohane hegemonya inşası için, baskın ülkenin kaynaklarını diğer ülkelerin davranışlarını değiştirmeye katkıda bulunacak olan destekleyici kurumlara yatırması

³⁰¹ Marc Lynch, "They Hate Us, They Really Hate Us", Foreign Policy, July 19, 2013, (Çevrimiçi) <https://foreignpolicy.com/2013/07/19/they-hate-us-they-really-hate-us/>, 22 Ocak 2020

³⁰² Keohane, Nye, "Power and Interdependence: World Politics in Transition", p. 44-45.

gerektiğini vurgulamaktadır.³⁰³ Bu çerçevede, incelediğimiz dönemde Mısır'da ABD hegemonyasındaki düşüşün kapsamı açık görülecektir. Burada Amerikan adımlarını ve olaylarla ilişkilerini izlemeye çalıştık. Bunun amacı, baskın taraf olarak ABD'nin Mısır ile ilişkilerini düzenleyen temel kuralları sürdürme yeteneği hakkında nesnel bir algıya varmak, ayrıca bu dönemde Mısır ile ilgili ABD'li yetkililerin davranışlarını etkileme yeteneğini de takip etmektir.

Temmuz 2013'te askeri darbeyi takip olaylar, Amerikan yönetiminin Mısır'daki Askeri Konsey üzerinde baskı uygulayabilme kabiliyetinde bir düşüş olduğunu göstermiştir. Bu bağlamda 16 Ağustos 2013'te The Daily Beast gazetesinde yer alan analizde Mısır devriminin başlangıcında Mübarek'in istifası talep edilerek ABD yönetiminin ülkedeki nüfuz ve kabiliyeti test edildi. Bu sırada Askeri Konsey'in, göstericilere baskı uygulamama konusunda ABD taleplerine olumlu cevap verdiği gözlemlendi. Ama Askeri Konsey 2013 yılında aynı taleplere olumlu cevap vermedi. Analiz iki taraf arasında uzun süreli stratejik ilişkilerin bulunmasına rağmen, Mısır ordusunun Amerikan yönetiminin çeşitli konulardaki taleplerini göz ardı ettiğini vurgulamaktaydı. Bu talepler, ABD'li üst düzey yetkililerin askeri darbeden uzak durma yönündeki istekleri, darbe sonrasındaki barışçıl gösterilere izin verilmesi; Müslüman Kardeşler'in yöneticilerini tutuklamaktan kaçınmaları üzerine tavsiyeler, diyalog ve uzlaşma sağlamak amacıyla onlarla iletişim kurmalarını istemeleri olarak sıralanabilir.³⁰⁴

3.1 Darbeden sonra Mısır'da ABD Yönetimi'nin seçenekleri

ABD yönetimi, 3 Temmuz ve sonrasındaki olayların seyri hakkında demokrasiyi ve insan haklarını savunduğuna işaret eden bir takım adımlar atmasına rağmen, Mısır'da resmen gerçekleşen bu olayı “askeri darbe” olarak tanımlamaktan çekinmiş, askeri yardımı tamamen durdurmamış ve 2011 yılında Hüsnü Mübarek'in görevinden istifa

³⁰³ Keohane, “After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy”, s. 43-46.

³⁰⁴ Josh Rogin, “How Obama Lost His Influence in Egypt”, the daily beast, Aug. 16, 2013. (Çevrimiçi) <https://www.thedailybeast.com/how-obama-lost-his-influence-in-egypt?ref=scroll> 12 Şubat 2020

etmesinden önceki süreçte, o sırada görevde olan Askeri Konsey'e uyguladığı baskı ve tehditlerin aynısını darbecilere karşı uygulamamıştır.³⁰⁵

Bu nedenlerle ABD yönetimi Mısır'a askeri ve ekonomik yardımı durdurma önerilerine kulak vermemiş, bunun Mısır rejimi üzerinde bir koz olarak kullanılamayacağını düşünmüştür. Kısacası bu kartın Mısır askeri yönetiminin davranışını değiştirmeyi başaramayacağı ABD yönetimi tarafından tahmin edilmiştir. ABD yönetimi, 14 Ağustos'ta oturma eylemini çözme adına yapılan katliamdan sonra askeri meclis tarafından kabul edilen politikaları reddettiğini ifade etmek için Parlak Yıldız adıyla bilinen ortak askeri tatbikatlarının kaldırıldığını duyurmuştu. Amerikan yönetiminin Savunma Bakanlığı aracılığıyla iki taraf arasındaki iletişime odaklanarak bir yönlendirme yaptığını ve bunun yönetimin Orta Doğu'da bölgesel güvenlik çıkarlarını koruma niyetinin bir yansıması olduğunu hatırlatmak gerekir. Dahası Brookings Institute raporunda açıklandığı üzere, yetkileri olmadığı göz önüne alındığında, hükümetteki sivillerle herhangi bir iletişimin işe yaramayacağının farkındaydılar.³⁰⁶

Mısır'da gelişen olaylar üzerine, ABD yönetimi kısmi ve kademeli baskı uygulamaya başlamıştır. 2010 yılında bir satın alma sözleşmesi kapsamında Mısır tarafından satın alınan 20 adet F-16 uçağından sadece 8'inin Ocak 2013'te teslim edildiği biliniyordu.³⁰⁷ ABD yönetimi 24 Temmuz'da yaptığı açıklamada, Mısır hükümetine teslimat zamanı gelen, dört adet F-16 uçağının teslimini durdurduğunu açıkladı. Ayrıca belirtmek gerekir ki 18 Ağustos'ta (meydanların dağıtılmasından 4 gün sonra) Ekonomik Destek Fonları (ESF) bağlamında gelmesi beklenen yıllık 250 milyon dolar değerindeki meblağın aktarılmasını da geçici olarak askıya aldığını duyurmuştu.³⁰⁸

³⁰⁵ Josh Rogin, "How Obama Lost His Influence in Egypt", the daily beast, Aug. 16, 2013.(Çevrimiçi) <https://www.thedailybeast.com/how-obama-lost-his-influence-in-egypt?ref=scroll>, 02 Şubat 2020

³⁰⁶ Cynthia P. Schneider, "Missing in Action", Brookings, August 15, 2013. (Çevrimiçi) <https://www.brookings.edu/articles/missing-in-action/>, 03 Şubat 2020

³⁰⁷ "US to deliver F16 fighter jets to Egypt as anti-American sentiment grows", RT, 11 Jul, 2013.(Çevrimiçi) <https://www.rt.com/news/us-fighter-jets-egypt-930/> 04 Şubat 2020

³⁰⁸ Sharp, a.g.e., September 12,2013, s. 4.

Birçok gözlemci, ordunun baskıcı ve şiddet içerikli eylemlerini kınayarak, ABD İdaresi'ni ve Kongresi'ni geçici askeri hükümete karşı ek cezai önlemler almaya davet ederken, diğerleri de Mısır'daki Amerikan etkisini ve bölgesel güvenlik ile istikrar konusundaki çıkarlarını tehlikeye atabileceği için bu adımları atmamaya karşı uyarılmışlardı. Bu durum Mısır'daki Amerikan egemenliği ve onun korunma araçları ile yöntemleri hakkında birçok tartışmaya yol açmıştır.

ABD yönetimi bazı önlem ve çağrılara dikkatle yanıt verdi, bunlardan biri de ABD Merkez Komutanlığı eski başkanı emekli General James N. Mattis'in söyledikleriydi: "Süveyş Kanalı için onlara ihtiyacımız var, İsrail ile barış anlaşması için onlara ihtiyacımız var, ek uçuşlarda onlara ihtiyacımız var ve ayrıca aşırılıkçılara karşı savaşıma devam etmek için onlara ihtiyacımız var Mısır'ın demokrasiye geçişiyle bunlar Amerikan çıkarlarını tehdit ediyor".

Bu vizyonun diğer tarafında farklı görüşler de vardı. George Washington Üniversitesi'nden Mısır uzmanı Prof. Mark Lynch: "ABD'nin Mısır'a olan yardımının büyük kısmı Amerikan şirketlerine geri döndüğü gibi, maddi olarak da önemli değildir ve bu sadece bir semboldür, güçlü bir semboldür" dedi. ABD'nin her zaman tamamen açık pozisyon alması gerektiği fikrine inanmadığını, ancak bunun yapılması gerektiğinin doğru olduğunu söyleyen Lynch: "Mesele sadece 500 ölü değil, mesele Mısır ordusunun onlara açıkça yapmamalarını söylediklerimiz şeyleri yapmasıdır, bu yardımın bize olumlu bir etki yarattığını nasıl iddia edebiliriz? Bu nedenle, Mısır'daki askeri hükümete yaptırım uygulamak isteyenler, ABD'nin çok çekingen olduğunu düşünmekte, ayrıca yardımın azaltılmasının Mısır'daki cuntanın hesaplarını geçici olarak değiştireceğine ve bir de ek uluslararası ekonomik baskılara yol açacağına inanmaktadırlar. Dahası, bu taraf ABD tarafından ciddi bir müdahale olmadan ölüm oranlarının artacağını düşünüyor. Birçoğu Orta Doğu kapsamında, ABD hükümetinin Mısır'daki ciddi insan hakları ihlallerini görmezden geldiğini ve ABD'nin de etkisiz olduğunu düşünüyordu. Bu da ABD'nin etkisi olmadığı hissini artırıyordu ya da bölgede ABD'nin genel rolünü zayıflatabileceğinden

dolayı ABD'nin temel insan hakları ihlallerini önlemek istemediği düşünülüyordu”³⁰⁹ demektedir.

Washington Yakın Doğu Politikaları Enstitüsü'nden araştırmacı Eric Trager, ABD'nin Mısır'a askeri yardımını kesmesi halinde ortaya çıkması muhtemel tehlike konusunda uyarıcı bir çalışma yayınlayıp, dikkat edilmemesi halinde Mısır'daki sınırlı Amerikan etkisinin yok olacağını söylemiştir. Çalışmasında, yardımın kesilmemesinden dolayı, Amerikan yasalarının önemsiz olduğu algısı ortaya çıkacak ayrıca ABD'nin Mısır'da demokrasiyi geliştirme konusunda ciddi olmadığı düşünülecek gibi düşüncelere de yer veren Trager, bu görüşlere cevap vermenin ve bu endişeleri dikkate almanın mümkün olduğu söyledi. Ancak ona göre bu görüşler, askeri yardımın Amerikan değerlerini yaymak veya göstermek için kullanılan bir mekanizma olduğu şeklinde yanlış bir algıya dayalıydı. Trager bunun böyle olmadığını düşünüyordu: “Askeri Yardım, Amerikan çıkarlarını desteklemek adına Mısır ordusunda ABD nüfuzunu korumanın bir aracıdır. Uzun vadeli yerel istikrar için etkili bir sivil hükümete sahip demokratik Mısır; ABD için önemli ancak hayati değil. (...) ABD'nin bu hedeflere ulaşmak için Mısır ordusu üzerinde tam bir etkisi yoktur. ABD'nin çok az etki gücü vardır ve bu etki sadece Mısır'daki generaller için ölüm kalım meselesidir. Mısır'da generaller iktidardaki önemli rollerini devam ettirme konusundaki isteklidirler.”³¹⁰

3.2 Mısır'daki bölgesel aktörlerin etkisini ve nüfuzunu artırması

Jon B. Alterman tarafından hazırlanan bir raporda, Mısır'da son zamanlarda değişen şey, ABD'nin Mısır politikasındaki etkisinin boyutu denilmekteydi. Rapor, Mısır'ın yeni yönetiminin ana uluslararası sponsorlarının Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Kuveyt olarak ortaya çıktığını gösteriyordu. Alterman, ABD'yi, Mısır'ı Körfez

³⁰⁹ Brad Plumer, “Why the U.S. should cut off aid to Egypt: An interview with Marc Lynch,” Washington Post, August 15, 2013, (Çevrimiçi), <https://www.washingtonpost.com/news/wonk/wp/2013/08/15/should-the-u-s-cut-off-aid-to-egypt-an-interview-with-marc-lynch/>, 12 Şubat 2020

³¹⁰ Eric Trager, “Making the Most of Limited U.S. Leverage in Egypt”, Wall Street Journal, Aug. 11, 2013. (Çevrimiçi) <https://www.wsj.com/articles/making-the-most-of-limited-us-leverage-in-egypt-1376259689>, 04 Şubat 2020

Monarşileri'nin kucağına atmaması konusunda uyarıyordu. ABD için daha makul ve stratejik olan adım Mısır'ı daha uygun bir yöne yönlendirmek için bu hükümetlerle ortak bir zemin aramasıydı. Raporda, Orta Doğu'da Mısır'ın etkisi çok geniş olduğu için bu ülkelerin Mısır'ı bu kadar büyük miktarda paraya boğması şaşırtıcı değildi. Mısır devrimci bir eğilim kazandığında ya da İslamcılık yönünde gittiğinde birçok Orta Doğu ülkesi aynı yöne gitmekteydi. Bu yüzden Körfez ülkeleri geleceklerini Mısır ile yakından bağlantılı görmekteydiler. Rapora göre, bu ülkeler ile ABD arasında Mısır'ın ekonomik olarak düşmemesi ve bu ülkeye ekonomik desteğin önemi konusundaki uzlaşmaya rağmen, iki tarafın Mısır'a karşı siyasi gündemi farklıydı. BAE ve Suudi Arabistan'ın Müslüman Kardeşler'i terörist bir grup olarak sınıflandırdığı bir dönemde, ABD bu adımların yanlış olduğuna ve Müslüman Kardeşler'i yok etme çabalarının boşa gideceğine inanıyor, büyük ölçekli baskı kampanyalarının Mısır toplumunun tüm sektörlerinin radikalleşmesine yol açabileceğinden endişe ediyor ve devam eden isyanın, yatırım ve turizm gelirlerini düşürmesi nedeniyle Mısır ekonomisini felç edebileceğinden çekiniyordu. Bu nedenlerle ABD, tüm siyasi partileri siyasi sürece dahil eden daha kapsayıcı bir siyasi ortam çağrısında bulundu. Rapora göre, ABD ve Körfez ülkeleri arasındaki keskin bir ayrışma herkes için bir felakete yol açabileceği için son derece tehlikeliydi.³¹¹

Kongre Araştırma Servisi tarafından yayınlanan bir raporda, İsrail ve Körfez Monarşileri'nin Mısır hükümetini ABD'nin bu ülkeye verdiği destekten çok daha fazla destekledikleri ve bu desteğin yansımalarının arttığı belirtilmiştir.³¹² İsraililer Gazze'ye kaçak silah sevkiyatına ve Sina'daki silahlı gruplara karşı, Mısır askeri makamlarının çabalarını takdirle karşılayıp her türlü desteğe hazır olduklarını belirtmişlerdir. Yine Müslüman Kardeşler'e karşı Mısır askeri makamlarının yürüttüğü geniş operasyon Körfez ülkeleri tarafından desteklenmiştir.³¹³ Bu yardımın kesilmesinin hedefe ulaşmak için bir

³¹¹ Jon B. Alterman, "A Partnership for Egypt," *Middle East Notes and Comment* - CSIS, May 21, 2014. (Çevrimiçi) https://www.csis.org/analysis/middle-east-notes-and-comment-partnership-egypt_02_Ocak_2020

³¹² Sharp, a.g.e., June 5, 2014, s. 1-2

³¹³ Julian Pecquet, "Congress threatens Showdown over Military Aid to Egypt, Al Monitor, March 17, 2014. (Çevrimiçi), <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/03/congress-egypt-military-aid-showdown-us.html>, 2 Şubat 2020

yol olmadığına inanıyor, Müslüman Kardeşler'e karşı çıkan Körfez Ülkeleri'nin Mısır'a zaten en az 12 milyar dolarlık kısa vadeli finansman sağladığını ve bu ülkelerin Mısır'ın ABD'den veya diğer uluslararası fonlardan kaybettiği her türlü zararı telafi edeceğini düşünüyordu.³¹⁴

ABD Kongre Araştırma Birimi tarafından hazırlanan bir raporda (Haziran 2014) Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Kuveyt tarafından Mısır'a verilen destek hacmine değinilmiştir. Raporun yayınlanmasına kadar ki sürede Suudi Arabistan Krallığı, Kuveyt ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin Mısır hükümetine doğrudan kredi ve enerji desteği ve hibeler vaat ettiği, çeşitli sektörlerine milyarlarca dolarlık ek özel sektör yatırımı yapacağı belirtilmiştir. Raporda, aynı ülkelerin Mısır'a ayrıca 20 milyar dolar daha yardım etmeye hazırlanıyor olabileceği de belirtilmiştir.³¹⁵

Bu noktada Mısır siyasetinde Amerikan hegemonyasının ve Amerikan etkisinin azalmak pahasına, bölgesel aktörlerin (İsrail ve askeri darbeyi destekleyen Körfez ülkeleri) etkisinin artmasını daha iyi anlayabilmek için, bölgesel hegemonya fikrine dönmemiz son derece önemlidir. Douglas Lemke her bölgenin baskın, büyük ve küçük güçleri olduğunu göz önüne alarak küresel hiyerarşi modelinin bölgesel olarak uygulanabileceğini ileri sürmektedir. Küresel hiyerarşilerle bölgesel hiyerarşiler arasındaki örtüşme ve karşılıklı etki potansiyeli de dikkate alınmalıdır.³¹⁶ O dönemdeki bölgesel hiyerarşi değişikliklerini ve Mısır'da, Körfez ülkelerinin artan etkisini göz önüne alarak, bu fikri özellikle askeri darbeye hazırlık aşaması ve sonrasındaki dönemde Mısır'a uyguladığımızda, Mısır'daki ABD hegemonyasının ve nüfuzunun azalırken, bölgesel etkinin Mısır'daki olaylar üzerinde nüfuzunun arttığını görürüz.

³¹⁴ Sharp, **a.g.e.**, September 12,2013, s. 6.

³¹⁵ Sharp, **a.g.e.**, June 5 2014, s. 3-4.

³¹⁶ Lemke, **Regions of War and Peace**, s. 67-69.

3.3 ABD'nin Rus rakibinin artan etkisi ile ilgili endişesi

Diğer bir taraftan, ABD'deki karar alıcılar, Mısır'daki etkilerine karşı ek bir meydan okuma daha gözlemlemekteydiler: Mısır ve Rusya arasındaki ilişkinin gelişmesi. Kongre Araştırma Birimi'nin raporu da bu ilişkilerin gelişiminin özelliklerini sunmuştur. Ayrıca Mısır, Rus buğdayının önemli bir ithalatçısıdır ve iki taraf arasında gelecekteki buğday ithalat anlaşmalarında indirim elde etmek için görüşmeler yapılmıştır. Raporda, iki ülkenin Mısır'ın doğalgaz ihtiyacını Rusya'dan ithal etmesini ve 2 milyar dolarlık Rus MiG-29 avcı uçaklarının, uçaksavar sistemlerinin ve tanksavar füzelerinin satın alınmasını içeren bir anlaşma üzerinde Mısır ve Rusya yetkililerinin görüştükleri ileri sürülmektedir. Raporda ayrıca bazı İsrail gazeteleri tarafından Rus hükümetinin Mısır'ı daha gelişmiş MiG-35 satın almaya uygun ilk yabancı müşteri haline getirme düşüncesi hakkında yazılanlar da yer almıştır. Mısır'ın tüm bu anlaşmaları ekonomik yetersizliklerden dolayı yapamayacağı aşikârdı, ancak Körfez ülkelerinin finansman sağlayacağını gösteren bazı kaynaklar vardı. Tabii ki, Mısır rejimi ve bölgesel müttefikleri tarafından atılan bu adımlar, ABD hükümetine Mısır'ın askeri ortaklıklar söz konusu olduğunda alternatifleri olduğu mesajını veriyordu. Aynı raporda, Mısır silahlı kuvvetleri, envanterinde Rus tanklarını ve diğer Rus ekipmanlarını bulundurmasına rağmen, nihai askeri stoklarının neredeyse tamamının Amerikan sistemlerinden oluştuğu da belirtiliyordu.³¹⁷

Temmuz 2013'teki askeri darbeden sonra, iki taraf arasındaki ikili ilişkilerdeki yabancılaşıma, Askeri Konsey'in bu sırada aldığı tedbirler sonrasında oluşan müteakip baskı, şiddet, dışlama, ihlal ve istismarlara rağmen, F- 16 uçaklarının darbeden hemen sonra Mısır tarafına teslimatını durdurma konusunda ABD yönetimi Rusya'nın olanlardan yararlanacağı ve alternatif bir silah kaynağı olarak müdahale edeceği, bunun sonucunda

³¹⁷ Jeremy M. Sharp, **Egypt: Background and U.S. Relations**, Congressional Research Service, June 5 2014, s. 11.

Mısır'daki ABD hâkimiyetinin ve nüfuzunun daha da bozulmasına yol açabileceği konusunda Obama hükümeti tarafında kaynaklanan endişeden dolayı tereddüt etmiştir.³¹⁸

Güç geçiş teorisine, Rusya'yı uluslararası düzeyde ulaşan etki derecesinden dolayı memnun olunmayan bir uluslararası güç olarak tanımlayabiliriz. Bu artan etkisiyle Rusya, Orta Doğu üzerindeki uluslararası baskın güçle (ABD) rekabet etmeye çalışıyordu, bu yüzden ABD tarafında Mısır ile ilişkileri artırmak için ortaya konan adımları görüyoruz. Bu yüzden, Rusya tarafında oluşan eğilimi; Mısır ile ilişkilerde daha geniş alanlar elde etmeye çalışmasını ve Birleşik Devletler'e karşı Mısır'da iktidarda bulunan askeri elitlerin artan memnuniyetsizliğinden avantaj elde etmeye çalışmasını Güç Geçiş Teorisi çerçevesinde anlayabiliriz. Bu durum, egemen gücün; müttefik devletlerin memnuniyeti ile önderlik ettiğini bu sebeple dünya liderinin hegemon değil baskın olduğunu belirten, ilk bölümde bahsettiğimiz Güç Geçiş Teorisi'nin varsayımlarından birinin uygulamasını sunmaktadır. Güç Geçiş Teorisi ayrıca, yükselen uluslararası gücün siyasi kapasitesinin; iktidar dinamiklerinin üç özelliğinden biri olduğunu varsayar. Bu yüzden Rusya uluslararası baskın taraf olan ABD pahasına Mısır gibi bazı devletlerle ilişkilerini güçlendirmeye çalıştı.

4 ASKERİ DARBE İLE, SİSİ'NİN CUMHURBAŞKANLIĞI'NA GETİRİLMESİ ARASINDAKİ DÖNEMDE MISIR-AMERİKAN İLİŞKİLERİ

Temmuz 2013'te cumhurbaşkanlığına seçilen Muhammet Mursi'nin görevden alınmasından bu yana askeri makamların muhalefet üzerinde oluşturduğu baskı Obama yönetimi ile ilişkileri germiştir. Bu da demokratik olmayan Mısırlı bir ortak ile yakın ikili güvenlik bağlarının sürdürülmesinin maliyetleri ve faydaları hakkındaki tartışmaları yenilemiştir. Bu nedenle, o dönemde ABD yönetimi içinde Mısır-Amerikan ilişkileri ile ilgili genel bir fikir birliği yoktu. Mısır'ı “çapa devlet” olarak gören ABD Merkez

³¹⁸ Sharp, **a.g.e.**, September 12,2013, s. 6

Komutanlığı (CENTCOM) Mısır askeri yetkililerinin izlediği demokrasi dışı yola rağmen Mısır ile iyi ilişkiler sürdürülmesini doğru bulmuştur. Bu tutum ABD Ordusu Merkez Komutanlığı Komutanı Tümgeneral Lloyd J. Austin tarafından 14 Mart 2014'te ABD Temsilciler Meclisinde Savunma Tahsislerinden Sorumlu Alt Komisyonu karşısında yaptığı konuşmada ifade edilmiştir. Austin bu konuşmada Mısır ile iş birliğinin, Amerikan milli güvenlik çıkarları için hayati önem taşıdığını belirtmiştir. Öte yandan, ABD'deki pekçok demokrasi ve insan hakları savunucusu, ordunun İslamcılara karşı hamlesinin, nihayetinde ABD'ye karşı, terörist bir tepkiye yol açabileceği gerekçesiyle, darbecilerin yönetimindeki Mısır'a Amerikan askeri desteğinin, Amerikan güvenlik çıkarları ve demokratik değerleriyle çatıştığını savunmuştur. Bu kesimler demokrasi yanlısı laik ve İslamcı hareketlerin marjinalleşmesiyle, gençlerin ve iyi eğitilmiş insanların Mısır'ın geleceğinde üretken şekilde katkıda bulunmaları imkanının azalacağını söylemişlerdir.

Öte yandan Obama yönetimi, Mısır'daki muhalefeti bastırmak zorunda kalmadan güçlü askeri ilişkilerin devamını sağlayarak Mısır ile uzlaşma yolu bulmaya çalışan bir politika oluşturmaya çalışmıştır. Bu nedenle Başkan Obama 28 Mayıs'ta West Point'te yaptığı konuşmada: “Mısır ile ilişkilerimiz, İsrail ile barış antlaşmasının sürmesi noktasında ve şiddet içeren aşırılıklara karşı ortak çabaları da içeren güvenlik çıkarları doğrultusunda sağlıklı şekilde devam edecektir o yüzden ABD'nin Mısır ile ilişkileri kesintiye uğramamıştır. Fakat Aynı zamanda Amerikan yönetimi, Mısır halkının talep ettiği reformları desteklemeye ve bu konuda baskıya devam edecektir” dedi.³¹⁹ Carnegie Uluslararası Barış Vakfı'ndan Michael Dunn da, Amerikan yönetiminin, Mısır hükümeti ile güvenlik iş birliğini sürdürmek istediklerini belirten bir mesaj göndererek görüş ayrılıklarını ortadan kaldırma girişimini sürdürmeye çalıştığını, ama aynı zamanda, darbe

³¹⁹ **Remarks of President Obama, Commencement Address, West Point, New York, May 28, 2014.**, (Çevrimiçi) <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/05/28/remarks-president-united-states-military-academy-commencement-ceremony>, 03 Şubat 2020

ve onu izleyen insan hakları ihlalleri konularında darbecilerle hemfikir olmadıklarını belirttiklerini³²⁰ söylemektedir.

Dışışleri Bakanlığı ve Dışışleri operasyonları için önerilen 2015 yılı bütçe talebine ilişkin olarak ABD Temsilciler Meclisi ödenek komiteleri oturumunda, Dışışleri Bakanı John Kerry o dönemde bakanlığın Mısır'la ilgili siyasetiyle ilgili bilgilendirme konuşmasında ABD'nin Mısır hükümeti ile ilişkilerinin önemini vurgulamış, Mısır hükümetinin muhalefete karşı daha yumuşak olması gerektiğinin altını çizmiştir: "Mısır ile ilişkiler bizim için çok önemlidir. Mısır Arap dünyasının dörtte birini temsil ediyor ve bölgesinde her daim odak noktası olmuştur. Mısır şu anda bazı zorluklarla karşı karşıyadır ve biz bunun farkındayız o yüzden geçici hükümetin başarılı olmasını istiyoruz. Bunun başarılı olması için yardım etmeye kararlıyız. Aynı zamanda onların da yardımımıza ihtiyaçları var. Ancak bu da demokratik kapsayıcılık, medya, tutuklamalar gibi çeşitli hususlarda önceden konuştuğumuz bazı reformları uygulamaları koşuluyla mümkün olacaktır."³²¹

5 MAYIS 2014 MISIR CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMLERİNDE ABD'NİN KONUMU

Mısır'daki askeri yetkililer tarafından düzenlenen seçimler 26, 27 ve 28 Mayıs 2014 tarihlerinde gerçekleştirilerek resmen tamamlandı. Seçim komisyonu Sisi'nin oyların %96'sından fazlasını alarak seçimleri kazandığını duyurdu. 4 Haziran Çarşamba günü Beyaz Saray Basın Sekreteri yaptığı açıklamada, ABD Başkanı Barack Obama'nın önümüzdeki günlerde Sisi ile görüşmeyi planladığını söyledi. Ayrıca ABD'nin stratejik ortaklığı sürdürmek ve Mısır ile olan ortak çıkarlarını geliştirmek için Sisi ile birlikte çalışmayı dört gözle beklediğini belirtti. Ek olarak uluslararası gözlemcilerin seçimlerle alakalı notlarını: Bu seçimlerin yapıldığı kısıtlayıcı siyasi ortam hakkında gözlem gruplarının endişelerini paylaşıyoruz, yakın gelecekte yapılacak seçimlerin yönetimini

³²⁰ Sharp, **a.g.e.**, June 5 2014, s. 1-2.

³²¹ **A.e.**, s. 3-4.

iyileştirme yolları konusunda uluslararası gözlem gruplarının önerilerini Beyaz Saray olarak dikkate almaya davet ediyoruz”³²² diyerek değerlendirdi.

Mısır Başkanlık seçimleriyle ilgili yapılan önceki açıklamalar ve yaklaşımları göz önünde bulundurduğumuzda, Mısır’da darbe yönetiminin seçilmiş bir hükümete dönüştüğü dönemde toplum üzerindeki baskı ve anti demokratik ortam devam ederken, ABD’nin Mısır hükümeti ile ilişkileri normalleştirmeye ve güvenlik çıkarlarını korumaya yöneldiği anlaşılmaktadır. Bu arada Obama’nın Temmuz 2013 darbesinden bu yana Mısırlı yetkililerle doğrudan temastan kaçınmış olduğu da unutulmalıdır.

Sisi’nin Cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturmasının akabinde ortaya çıkan gelişmeler ile ilgili 5 Haziran 2014 tarihli Kongre Araştırma Birimi raporunda, ABDli ve Mısırlı yetkililerin ikili ilişkileri normalleştirmeye çalıştıkları belirtilmekteydi. Mısır büyük ölçüde, son zamanlarda Körfez ülkelerinden yapılan mali bağışlara güveniyordu. Mısır Hükümeti ise, ABD aleyhine yapılan eleştirileri, hükümet içinde ve dışında sakinleştirmek için siyasi geçiş önlemleri almaya çalışıyordu. Raporda, tüm bunların Mısır hükümetinin yaşadığı zorlu bir ekonomik durumda gerçekleştiği teyit edilmekteydi. Bu bağlamda, 2014 yılı parlamento seçimleri tamamlandıktan sonra Mısır’ın Uluslararası Para Fonu ile müzakereler geri döneceği belirtildi.³²³

6 2014 TE AMERİKA’NIN MISIR’A YARDIMLARI

2014 Mali yılında, ABD Kongresi önceki yıllarda Mısır'a tahsis edilen yardımların aynısını tahsis ederek 1,3 milyar dolar değerinde askeri yardım, 250 milyon dolar değerinde ise ekonomik yardım tahsis etmiştir. ABD Kongresi yardımın gerçekleşme koşullarını kolaylaştırmış, demokrasiyle ilgili ağır isteklerin bu sefer şart koşulmadığı gözlemlenmiştir. Yardımın serbest bırakılmasının ana şartı olan Dışişleri Bakanı’nın

³²² “Egypt declares el-Sisi winner of presidential election”, CNN, June 4, 2014. (Çevrimiçi) <https://edition.cnn.com/2014/06/03/world/africa/egypt-presidential-election/index.html>, 05 Şubat 2020

³²³ Sharp, a.g.e., June 5 2014, s. 3-4.

tanıklığının Kongre'ye sunulmasıyla, Mısır'ın ABD ile stratejik ilişkisini sürdürdüğü ve 1979'da Mısır-İsrail Barış Anlaşması kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirdiği belirtilmiştir. Seçilen hükümetin askeri darbe ile tecrit edildiği ülkelere yardım sağlanmasını yasaklayan yasaya rağmen, 2014 mali yılı ödeneklerine ilişkin kanuna idarenin bu yardımı ödemesine izin veren bir ifade eklenmiştir. Dışışleri Bakanı John Kerry Mısır'ın anayasa referandumu yapmasının ardından 975 milyon doların serbest bırakılacağını, parlamento ve cumhurbaşkanlığı seçimleri tamamlandığında anayasal demokratik geçişe destek adı altında 576 milyon dolar daha yardımda bulunulacağını açıklamıştır. Bu adımların Dışışleri Bakanı'nın gerekli sertifikaları Kongre'ye sunmasından sonra atılacağı belirtilmiştir. ABD Dışışleri Bakanı söz konusu sertifikaları sunmamış olsa bile, Kongre'nin 2014 yılı tahsisat yasasına, ABD yönetiminin terörizm ve sınır güvenliğini sağlama mücadelesinde kullanmak üzere bazı yardımların serbest bırakılmasını sağlayacak maddeler koyduğunu belirtmek gerekir.³²⁴

ABD Kongresi'nde Mısır'daki insan hakları ihlallerinden dolayı yardımın geçici olarak dondurulması yönünde bazı hamlelerin yapıldığını ve bu adımların en belirgin olanının Senatör Patrick Leahy tarafından gerçekleştirildiğini de belirtmek gerekir. 28 Nisan 2014'te Mısırlı bir yargıç 683 kişiye ölüm cezası kararı vermişti. Yine aynı yargıç bir ay önce 529 kişiyi ölüm cezasına çarptırmıştı. Senatör Leahy, 29 Nisan 2014 tarihinde, “Mısır hükümetinin insan hakları ve demokratik hak ihlallerinden derinden rahatsız oluyor ve üzüntü duyuyorum. Yardımın nasıl kullanıldığını daha iyi anlayıp, Mısır hükümetinin hukukun üstünlüğüne bağlı olduğuna dair ikna edici kanıtlar görene kadar Mısır ordusuna ek yardım teslim etmeye hazır değilim” demişti.³²⁵

2014 yılında ABD askeri yardımının odak noktası, özellikle Sina'daki güvenlik tehditlerine karşı koymaktı. 22 Nisan'da ABD hükümeti, Mısır'ın İsraille olan barış anlaşmasının yükümlülüklerine uyduğuna dair ABD Dışışleri Bakanı John Kerry'den onay gelmesi halinde 650 milyon dolarlık askeri finansman sağlayacağını açıkladı.

³²⁴ A.e. s. 11-12.

³²⁵ Jeremy M. Sharp, **Egypt: Background and U.S. Relations**, Congressional Research Service, March 3, 2015, s. 24.

Ayrıca 2013'te Mısır'a teslimini askıya aldığı askeri ekipmanları, isyancılarla mücadelede kullanılacak 10 Apache helikopteri daha göndereceğini bildirdi. Mayıs 2014'te Reuters Ajansı ile görüşme yaparken Batı'nın yapmış olduğu hamleler ile ilgili endişelerini tekrarlayan Sisi “Mısır, Libya ve Suriye gibi yerlerde silahlı grupların yayılmasına izin vererek risk alıyorlar, bu silahlı grupların imhası için Batı'nın kararlılıkla gereken yardımı yapması gerekir” demiştir.³²⁶

Bu noktada önemli olan, Sina'daki güvenlik tehditleriyle veya silahlı gruplarla savaşmak için gerekli herhangi bir askeri yardımı kesintiye uğratmamak veya aksatmamak için ABD'deki tüm kurumla' arasında bir oydaşmanın varlığını görmektir. Bu tür yardımlar, askeri yardımın kesilmesi veya askıya alınmasıyla ilgili tartışmaların dışında kalmıştır. Nitekim Fukuyama ABD'nin ulusal stratejik güvenliğini terörizmle tehdit eden ülkelere öyle ya da böyle müdahale etmesinin gerekliliğini belirtirken: “Zayıf hükümetleri olan ülkelerde terörizm mevcutsa veya o ülke buna karşı koymak için yeterli güvenlik tedbirine sahip değilse, ABD'nin müdahale etmesi gerekir. Ancak ABD'nin güvenlik tehditlerinin bulunduğu her ülkeye güç göndermesi zordur. Bu yüzden terörizmle savaşmak için bu ülkelerin hükümetlerine güvenip gerekli desteği sağlaması gerekmektedir” demektedir.³²⁷ Mısır örneğinde, Mısır'daki hükümetle olan ilişkinin düzeyi veya doğası ne olursa olsun, bu dosya için devam eden Amerikan desteğini anlayabilir ve açıklayabiliriz.

Yönetim ve ABD Kongresi, nüfuzunu ve Mısır ile ilişkisini, daha fazla bozulmaya ve geri çekilmeye maruz bırakmamak amacıyla Mısır'a yardımların sürdürülmesi ile ilgili yukarıda belirtilen adımları atmıştır. ABD Yönetimi, Dışişleri Bakanı'nın ifadesinin ardından yardımın serbest bırakılması kararını dikkate alarak buna öncelik vermiştir. Eski bir Dışişleri Bakanlığı yetkilisi Amy Hawthorne, “Bu son yardım kararının ilişkimizin bir kısmını tekrar yoluna koyma amacıyla önemli olduğunu ancak eski samimi ilişkiden hala

³²⁶ Missy Ryan and Phil Stewart, “**Amid Egypt rights abuses, U.S. stalls over more military aid,**” Reuters, May 20, 2014. (Çevrimiçi) https://mobile.reuters.com/article/amp/idINKBN0E009N20140520_02_Şubat2020

³²⁷ Fukuyama, **State Building: Governance and World Order in the 21st Century**, s., 124-132.

çok uzak durumdayız” demiştir. ABD’de karar alma merkezleri, Mısır’a devam eden askeri ve ekonomik yardıma rağmen, Mısır toplumu üzerindeki baskıların sürmesi ve muhalefetin marjinalleşmesi nedeniyle, şimdilik ABD’nin Mısır ile olan ve uzun yıllar boyunca süren yakın ilişkilerine ve bu ilişkilerin Orta Doğu’da Amerikan politikalarının oluşturulmasına yardımda bulunduğu o dönemlere’ gelmesinin zor olduğunu düşünüyorlardı. Bu bağlamda, Washington Yakın Doğu Politika Araştırma Merkezi’nde çalışan Pentagon’un eski bir yetkilisi olan David Schenker, Savunma Bakanlığı’nın ABD’nin Mısır ile stratejik ilişkisini daha normal bir konuma geri getirmeye istekli olduğunu ve Orta Doğu’da Mısır’ın, Amerikan uçaklarına hava sahasını, gemilerine de Süveyş Kanalı’nı açtığı için Amerikan askeri faaliyetleri açısından büyük önem taşıdığını belirtmiştir. Mısırın ABD’ye verdiği bu hizmetlere ek olarak, Bakan başta olmak üzere Dışişleri Bakanlığı yetkilileri bu dönemde özellikle Suriye, Irak ve Libya gibi bölge ülkelerdeki çalkantılar nedeniyle ABD’nin Mısır ile ilişkilerinin daha önemli hale geldiğini görmüşlerdir. ABD’li üst düzey bir yetkilinin Reuters’e verdiği röportajda ABD’nin Mısır’la ilişkilerdeki vizyonunun o dönem için özetini görmek mümkündür: “İlişkilerin son otuz yıl içinde düzelmesi bize sunulan bir seçenek değildi.”³²⁸

20 Aralık 2014’te Mısır’a yeni Amerikan büyükelçisi Robert Stephen Beecroft’un gelişinden birkaç gün sonra Mısır yönetimi 10 Apache helikopteri teslimatını aldığını belirtmiştir.³²⁹ ABD’nin yeni büyükelçi ataması olana kadar Apache helikopterlerin teslimatını ertelemesine dikkat edersek, Beecrof’un o dönemde ilişkilerin geliştirilmesi görevini üstlendiği görülmektedir.

³²⁸ Missy Ryan and Phil Stewart, “Amid Egypt rights abuses, U.S. stalls over more military aid,” Reuters, May 20, 2014. (Çevrimiçi) <https://mobile.reuters.com/article/amp/idINKBN0E009N20140520>, 02 Şubat 2020

³²⁹ Sharp, a.g.e., March 3, 2015, s.24.

SONUÇ

Bu çalışmada öncelikle, ABD'nin; Mısır'ı Sovyetler Birliği'nden kademeli olarak uzaklaştırmasıyla ve Camp David Anlaşması'nın imzalanmasına kadar Mısır ve İsrail arasındaki sürdürdüğü arabuluculuk çalışmalarında başarılı olması incelenmiştir. Çalışmada daha sonra, Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek döneminde Mısır- ABD ilişkilerinin seyri incelenirken, Mübarek Yönetimi'nin son on yılında ilişkilerdeki gerilimin temel nedeni, ABD'nin Orta Doğu'da demokrasiye olan ilgisinin artması olarak görülmüştür. 11 Eylül sonrasında ABD yeni programlar tercih etmiştir. Bu nedenle ABD demokrasiyi destekleme programlarını geliştirmiş bu çerçevede de Mısır'da siyasi reformlar talep etmiştir. Çalışma, ABD'nin bu dönemde Mısır Ordusu ile stratejik ortaklığını çeşitli yöntem ve araçlarla güçlendirdiğini bu sayede Mısır Ordusu üzerinde büyük bir nüfuz ve hegemonik etkiye sahip olduğunu, ayrıca onlarca yıl süren yatırımlar, sağlanan krediler, katma değeri yüksek ürün satışı gibi yollardan Mısır piyasasında geniş bir etkiye ulaştığını gözlemlemiştir.

Keohane'nin Hegemonik İstikrar Teorisi'nden yola çıkarak ABD'nin ekonomik ilişkiler üzerinden Mısır'daki hegemonyasını güçlendirdiği, ekonomik ilişkiler kullanarak Mısır ile İsrail arasında barışı sağladığı gösterilmiştir. ABD'nin hegemonya araçlarını ve Mısır Ordusu'ndaki nüfuzunu kullanarak Mübarek'i istifaya zorlama ve Ordu'nun göstericileri bastırmasını önleme konularındaki başarısı sunulmuştur. Ayrıca ABD'nin Müslüman Kardeşler'in Cumhurbaşkanlığı'na ulaşmasını engelleme arzusunun bazı işaretleri devrim sonrası seçimlerde izlenmiştir. Çalışmada da ortaya konulduğu gibi, olaylar; genel olarak ABD nüfuzunun bu dönemde Mısır'daki olayların gelişmesindeki önemini gösterdi.

Bu süreç sonrasında ise Askeri Konsey dönemi incelendi ve çeşitli sonuçlara varıldı. Birincisi, ABD o dönemde Mısır'daki tüm aktörlerle temasa geçerek, nüfuzunun ve siyasi etkisinin devam etmesini sağladı. ABD, Askeri Konsey'i; iktidarı seçilmiş bir sivil hükümete devretmeye çağırmak ile laik, politik olarak örgütlenmemiş partilerin seçim rekabetine yeterince hazırlık yapmalarına izin vermek arasında bir denge kurmaya

çalıştı. İkincisi, bu bölümde ABD'nin Müslüman Kardeşler ile olan ilişkisinin birbirini izleyen birkaç aşamada nasıl geliştiği gösterilmeye çalışılmıştır. Karar alıcıların, Müslüman Kardeşler'in siyasi rolüyle ilgili endişelerine rağmen, Amerikan Kurumları'nın Müslüman Kardeşler ile gerek iş birliği gerekse anlaşmazlık durumunda geçmiş ideolojik eğilime değil, politik davranışa ve pragmatizme odaklandığı sonucuna varılmıştır. Üçüncü sonuç, devrim sonrası ilişkilerde büyük gerilime neden olan dış finansman krizinden bahsetmiş ve buna ilişkin olarak ABD, demokrasi ve insan hakları gibi değerlerin ve fikirlerin benimsenmesi için Mısır'daki sivil toplum kuruluşlarını, iktidardaki Askeri Konsey'in engellemelerine rağmen desteklemeye çalışmıştır. Çalışmada Askeri Konsey'in, ABD'yi bu konuda baskı altına almak için; siyasi, medyatik ve popüler kampanyalardaki rolü tespit edilmeye çalışılmıştır. Dördüncü sonuç, kargaşa nedeniyle başarısız devletlere dönüşebilecek ülkelere ekonomik destek sağlama gerekliliğini belirten Francis Fukuyama'nın fikirlerinin uygulanmasında Amerikan Yaklaşımı ve devrim sonrası dönemde ABD'nin Mısır'a ekonomik destek vaatleriyle ilgilidir. Dolayısıyla, yardım programlarının hızı devrimden önceki gibi devam ettiği için ABD'de de Mısır ekonomisini bir dizi yöntem ve mekanizma ile desteklemeye büyük ilgi vardı denilebilir.

ABD Yönetimi'nin Anayasa ile ilgili bazı tavsiye ve öneriler sunarak sürece dahil olmaya ve muhalefeti, siyasi sisteme etkin bir şekilde entegre etme girişimleriyle, parlamento seçimlerine katılmaya ve sokaklara dökülmemeye ikna etmeye çalıştığı gözlemlenmiştir. Ancak, o dönem Mısır'daki herhangi bir politik aktörden bu vizyona olumlu bir cevap verilmemiş ve bu ABD'nin Mısır'daki etki araçlarını kullanma yeteneğinde bir düşüş olduğunu göstermiştir. Çalışma, bu durumun, 2011 Mısır Devrimi zamanında tüm etkin siyasi aktörlerin Amerikan arzusuna veya algısına cevap verdiği günlerde meydana gelen gerçeklikten farklı olduğunu ifade etmeye çalışmıştır.

Cumhurbaşkanı Mursi Yönetimi sırasında Mısır- ABD ilişkilerinin ekonomik yönüne gelince, çalışma ABD'nin Mısır ile ekonomik ilişkilerini geliştirmek için çeşitli yollar aradığını ifade etmiştir. Joseph Nye'nın fikirlerinden yola çıkarak, “küresel

hegemonya” için Amerikan değerlerini ve kültürünü teşvik etmek amacıyla Amerikan şirketleri ve çok uluslu şirketler gibi bazı ikincil araçların kullanılması gerektiği düşüncesiyle, ABD’nin Mısır pazarını bu tür yabancı yatırımlara daha geniş bir şekilde açmaya çalıştığı görülmüştür. Dahası, ABD, Samuel Huntington'un da belirttiği gibi, küresel baskın aktör olarak uluslararası kurumları, uluslararası hakimiyetini pekiştirmek için kullanmaya ve yönlendirmeye çalışmaktaydı. Bu bağlamda, Mısır Hükümeti’ni ekonomik reformlar yapmak ve Mısır Ekonomisi’ni yeniden yapılandırmak amacıyla Uluslararası Para Fonu ile bir anlaşma yapmaya teşvik etmeye çalışmıştır. Mısır Hükümeti, prensip olarak Uluslararası Para Fonu'yla iki defa kredi anlaşması imzalamasına rağmen, siyasi olaylar sebebiyle bunlar nihai bir anlaşmaya dönüşmemiş ve hükümet, IMF Kredileri’ne alternatif olarak bölgesel destekçilerden borç alma yoluna gitmiştir. Bu da ABD nüfuzunda ve hegemonyasında bölgesel oyuncular lehine bir düşüşe zemin hazırlamıştır.

Askeri Darbe ve Sisi'nin 2014'te Cumhurbaşkanlığı'na gelişi arasındaki dönemde Mısır- ABD ilişkilerine gelince, çalışmada; darbeden önce ABD'nin askeri darbeye alternatif siyasi yollar bulmak için bazı önlemler aldığı belirtilmiştir. Lakin darbeden sonra, Amerikan Yönetimi, Mısır'daki Darbe'yi açıkça destekleyen Orta Doğu'daki bir grup ABD Müttefiki (İsrail, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan ve Kuveyt) ile çalışmayacak şekilde statükoyu kabul etme işaretleri vermiştir. Bu da ABD'nin stratejik güvenlik ve askeri ilişkileri sürdürme eğiliminde olduğunu göstermiştir. Bu şekilde, çalışma Amerikan Yönetimi ve Mısır'daki rejim arasındaki ilişkilerin kademeli olarak normalleştiğini ve Sisi Cumhurbaşkanı olduktan sonra ilişkilerin Beyaz Saray düzeyinde normal bir seviyeye ulaştığını sunmuştur. Özetle, Amerikan uygulamalarının ve vizyonunun Mısır iç siyaseti üzerindeki Amerikan Etkisi'nin azaldığı sonucuna varılmıştır. Ebette ki bunun birtakım nedenleri vardı: En önemlisi bölgesel aktörlerin Mısır'daki askeri darbeyi desteklemek için artan etkinliğidir. Her ne kadar çalışma bazı bölgesel güçler tarafından darbeye yönelik birçok güçlü destek belirtisi olduğunu ortaya koymaya çalışsa da bölgesel aktörlerin mekanizmalarını ve araçlarını, etkilerinin

büyükliğini ve Mısır'daki kapsamını, incelemek ve analiz etmek için bu bölümün gelecekteki bilimsel çalışmalar yoluyla genişletilmesini önermekteyiz.

ABD, Askeri Darbe Yönetimi'nin işbaşına gelmesinden sonra askeri ve ekonomik yardımı tamamen kesmekten kaçınmıştır. ABD Yönetimi böyle bir adımın, Mısır Ordusu'yla stratejik ilişkilerin dengesini bozacağından ve bu durumun diğer aktörler lehine fırsat oluşturacağından endişe etmiştir. Ayrıca böyle bir adımın Mısır makamlarının davranışını değiştirmek için yeterli olmayacağı da düşünülmüştür. Bir başka husus da Sina'daki güvenlik sorunlarının artmasıyla, Mısır'a bu durumla mücadele için sağlanan büyük askeri yardımın devam etmesinin gerekliliği idi. Bu yaklaşım, Fukuyama tarafından ifade edilen ciddi güvenlik zorluklarıyla karşı karşıya olan hükümetlerin desteklenmesi gerekliliği ile açıklanabilir.

Bu çalışma, ABD'nin, Orta Doğu'ya yönelik stratejik vizyonu çerçevesinde, Mısır Ordusu'yla güçlü ilişkisinin önemini bir kez daha vurgulamaktadır. ABD Yönetimi Mısır ile ilişkisinde, Ordu ile olan iletişimi korumaya öncelik vermiş ve Mısır Ordusu'nu her zaman, Ocak Devrimi ve Temmuz 2013 darbesinde olduğu gibi, Mısır'daki geçiş operasyonlarının garantörü olarak kabul etmiştir. Ayrıca ABD, siyasi geçiş dönemlerinde Ordu ile temaslarını Pentagon üzerinden her zaman yoğunlaştırmıştır. Nitekim ABD, çeşitli nedenlerden dolayı ekonomik yardımları azaltmasına rağmen, Mısır'a sağlanan 1,3 milyar dolarlık askeri yardımı istikrarlı bir şekilde sürdürmüştür.

KAYNAKÇA

1-KITAPLAR, BİLİMSEL DERGİLER VE ARAŞTIRMA MAKALELERİ:

- Arief, A. v.d.: **Change in the Middle East: Implications for US Policy**, Congressional Research Service, March 7, 2012.
- Arrighi, Giovanni: **The Long Twentieth Century : Money, Power and the Origins of Our Time**, London, Verso , 1994.
- Cox, Robert W.: **Production, power and world order: social forces in the making of history**, New York, Guildford Columbia University Press, 1987.
- Cox, Robert W.: "Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory", **Millennium: Journal of International Studies**, No 10 , no. 2 (1981).
- Cox, Robert W.: "Gramsci, Hegemony and International Relations : An Essay in Method", **Millennium: Journal of International Studies**, Volume: 12 , no. 2 (1983).
- Fukuyama, Francis: **The End of History and the Last Man**, New York: Free Press, 1992.
- Fukuyama, Francis: **State Building: Governance and World Order in the 21st Century**, London: Profile Books, 2005.
- Grayson, Benson: **Saudi-American Relations**, translation by, Saad Hajras, Cairo. t.y.
- Huntington, Samuel P.: **The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order**. New York: Simon and Schuster, 1996.
- Huntington, Samuel P.: "The Clash of Civilizations?", **foreign affairs**, Volume Vol. 72, No. 3, Summer 1993.
- Kamel, Mohamed Ibrahim: **Alsalam Adaayiye**, cairo, 1987.
- Keohane, Robert O. ve Nye, Joseph S.: **Power and Interdependence: World Politics in Transition**, Boston: Little, Brown, 1977.

- Keohane, Robert O.: **After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy**, New Jersey, Princeton University Press, 1984.
- Keohane, Robert O.: **The theory of hegemonic stability and changes in international economic regimes, 1967-1977**, In *Change in the International System* , edited by Ole R Holsti, Westview Press, 1980.
- Kim, Woosang ve Gates, Scott: "Power transition theory and the rise of China.", **International Area Studies Review**, Vol. 18(3) (2015).
- Lemke, Douglas: **Regions of War and Peace**. Cambridge University Press, 2002.
- Mark, Clyde R.: **Egypt-United States Relations**, Congressional Research Service, April 13, 2005.
- Nelson, R.M. ve Sharp, J.M.: **Egypt and the IMF: Overview and Issues for Congress** (Vol. 29), Congressional Research Service. April 29, 2013.
- Nye, Joseph S. ve Donahue, John D.: **Governance in a Globalizing World**. Washinton, Brookings institutions press, 2000.
- Nye, Joseph S.: **Soft Power: The Means to Success in World Politics**, New York, PublicAffairs, 2004.
- Nye, Joseph S.: **The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone**, New York: Oxford University Press, 2003.
- Organski A.F.K. ve Jacek Kugler: "The power transition: A retrospective and prospective evaluation.", **Handbook of War Studies** , New York, Unwin Hyman, 1989.
- Organski, A. F. K. ve Kugler, Jacek: **The War Ledger**. Chicago: University of Chicago Press, 1980.
- Peleg, Ilan: **Begin's Foreign Policy, 1977-1983: Israel's Move to the Right**, Praeger Annotated edition, New York, January 13, 1987.

- Quandt, W. B.: **Camp David: Peacemaking and Politics**, Brooking Institution Press, Washington, 2015.
- Raad, Inaam: **American and European Camp David supplements**, Dar Al-Masirah, Beirut, 1982.
- Rauch, Carsten ve Wurm, Iris: "Making the world safe for power transition - Towards a conceptual combination of power transition theory and hegemony theory." **Journal of Global Faultlines**, Vol. 1, No. (2013).
- Riad, Mahmoud: **Muzaakirat Mahmud Murad (1948-1978), The Search for Peace and Conflict in the Middle East**, Dar Al-Mustaqbal Al-Arabi, Edition 2., Cairo, 1958.
- Rosecrance, Richard N.: **Action and Reaction in World Politics: International Systems in Perspective**. Boston: Little, Brown, 1963.
- Sharp, Jeremy M.: **Egypt: background and U.S. relations**, Congressional Research Service, Diane Publishing February 8, 2018.
- Sharp, Jeremy M.: **Egypt: background and U.S. relations**, Congressional Research Service, Diane Publishing January 28, 2011.
- Sharp, Jeremy M.: **Egypt: background and U.S. relations**, Congressional Research Service, May 12, 2009.
- Sharp, Jeremy M.: **Egypt: Background and U.S. Relations**, Congressional Research Service, August 23, 2011.
- Sharp, Jeremy M.: **Egypt: Background and U.S. Relations**, Congressional Research Service, February 11, 2011.
- Sharp, Jeremy M.: **Egypt: Background and U.S. Relations**, Congressional Research Service, June 21, 2012.
- Sharp, Jeremy M.: **Egypt: Background and U.S. Relations**, Congressional Research Service, March 3, 2015.
- Sharp, Jeremy M.: **Egypt: Background and U.S. Relations**, Congressional Research Service, June 27, 2013.
- Sharp, Jeremy M.: **Egypt: Background and U.S. Relations**, Congressional Research Service, September 12, 2013.

- Sharp, Jeremy M.: **Egypt: Background and U.S. Relations**, Congressional Research Service, December 6, 2012.
- Sharp, Jeremy M.: **Egypt: Background and U.S. Relations**, Congressional Research Service, June 5 2014.
- Tammen, Ronald L. v.d.: **Power Transitions: Strategies for the 21st Century**, Washington, Seven Bridges Press, 2000.
- Tammen, Ronald L., "Power Transition Theory", y.y., December 2011.
- Kugler, Jacek ve Lemke, Douglas:
- Tammen, Ronald L.: "The Organski Legacy: A Fifty-Year Research Program." international Interactions, vol. 34 (2008).
- Tarnoff, Curt ve Nowels, Larry: **Foreign Aid: An Introductory Overview of U.S. Programs and Policy**, Congressional Research Service, January 19, 2005.
- Wafi, Ahmed: **Camp David Accords in the Light of International Law**, Algerian Press Foundation, 1990.

2- GAZETE MAKALELERİ, HABERLER, ANSİKLOPEDİLER, TV RÖPORTAJLARI VE VİDEOLARI ARŞİVLEME (YOUTUBE):

- Alexander, David: “U.S. defence chief reaffirms military ties with Egypt”, **Reuters**, April 25, 2013, (Çevrimiçi) <https://www.reuters.com/article/uk-egypt-usa-defence/u-s-defence-chief-reaffirms-military-ties-with-egypt-idUKBRE93N1C420130424>, 27 Aralık 2019.
- Al-Mayani, Hisham ve Saad, Mohamed: “The mourning statement about the president's statements against the Jews came after John McCain announced the awaiting of new clarifications from Anchorage”, **Ahram Gate Arabic**, January 17, 2013, (Çevrimiçi) <http://gate.ahram.org.eg/News/296828.aspx>, 12 Şubat 2020.
- Al-Mayani, Hisham: “Obama's envoy arrives at the presidential palace to deliver a message to Morsi”, **Ahram Gate- Arabic**, July 8, 2012, (Çevrimiçi), <http://gate.ahram.org.eg/News/228761.aspx>, 12 Şubat 2020.
- Al-Minshawi, Mohamed: Hillary Clinton and the January 25 Revolution, **shorouknews-Arabic**, August 11, 2016, (Çevrimiçi) <https://www.shorouknews.com/columns/view.aspx?cdate=11082016&id=ee2a83ad-480c-4572-ad40-2698a8e9cd93>, 21 Ocak 2020.
- Al-Qamhawi, Sami: "Political Messages on the Visit of the Judge of the American Court to Egypt", **Al-Ahram Daily-Arabic**, 06-02-2012. (Çevrimiçi) <http://www.ahram.org.eg/-/129432.aspx>, 30 Aralık 2020.
- Alterman, Jon B.: “A Partnership for Egypt,” Middle East Notes and Comment - **CSIS**, May 21, 2014, (Çevrimiçi) <https://www.csis.org/analysis/middle-east-notes-and-comment-partnership-egypt>, 05 Ocak 2020.
- Bilal, Ahmed: “Ha'aret : Qandil's visit to Ga a was carried out in coordination with Washington ... and Morsi does not want an escalation”, **Almasryalyoum Arabic**, November 16, 2012, (Çevrimiçi) <https://www.almasryalyoum.com/news/details/244401,11> Ocak 2020.

- Blair, Edmund, Taylor, Paul ve Perry, Tom: “Special report: How the Muslim Brotherhood lost Egypt”, **Reuters**, July 25, 2013, (Çevrimiçi) <https://www.reuters.com/article/us-egypt-mistakes-specialreport/special-report-how-the-muslim-brotherhood-lost-egypt-idUSBRE96O07H20130725>, 11 Ocak 2020.
- Butt, Gerald: “Lesson from history: 1955 Baghdad Pact”, **BBC News**, 26 February, 2003, (Çevrimiçi) http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2801487.stm, 17 Şubat 2020.
- Carpenter, J. Scott: “The Future of U.S. Assistance to Egypt”, **The Washington Institute**, August 21, 2008, (Çevrimiçi) <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-future-of-u.s.-assistance-to-egypt>, 18 Şubat 2020.
- Cassidy, Chris ve smith, Erin: “Experts: John Kerry’s credibility could sink with boat flap”, **Boston herald**, July 6, 2013, (Çevrimiçi) <https://www.bostonherald.com/2013/07/06/experts-john-kerrys-credibility-could-sink-with-boat-flap/#comments>, 25 Ocak 2020.
- Chulov, Martin: "Egypt's ousting of Mohamed Morsi was a coup, says John McCain", **the Guardian**, 6 Aug 2013, (Çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/world/2013/aug/06/john-mccain-egypt-mohamed-morsi-coup>, 14 Ocak 2020.
- Cohen, Tom: U.S. navigates carefully between supporting Mubarak, democratic ideals, **CNN**, February 1, (Çevrimiçi) 2011, <https://edition.cnn.com/2011/POLITICS/01/31/us.egypt.response/index.html>, 18 Ocak 2020.
- El Bahnasawy, Ahmed: “Obama thanks Morsi for experimenting with the democratic transition in Egypt”, **Elwatannews Arabic**, September 09, 2012, (Çevrimiçi) <https://www.elwatannews.com/news/details/47062>, 25 Şubat 2020.
- El Sobhy, Nourhan: “McCain" to "Obama": Cut aid to Egypt before repeating the Algerian scenario”, **elwatannews**, August 17, 2013, (Çevrimiçi) <https://www.elwatannews.com/news/details/264724>, 11 Şubat 2020.

- Fahim, Kareem ve El Sheikh, Mayy: “Crackdown in Egypt Kills Islamists as They Protest”, The **New York Times**, July 27, 2013, (Çevrimiçi) <https://www.nytimes.com/2013/07/28/world/middleeast/egypt.html>, 11 Şubat 2020.
- Fisher, Max: “Key congressional committee backs Egypt coup”, **Washington post**, July 5, 2013, (Çevrimiçi) **Error! Hyperlink reference not valid.**, 02 Şubat 2020.
- Gearan, Anne: “After meeting Morsi, Kerry releases immediate aid to Egypt”, **Washington Post**, March 3, 2013, (Çevrimiçi) https://www.WashingtonPost.com/world/middle_east/after-meeting-morsi-kerry-releases-immediate-aid-to-egypt/2013/03/03/07295f38-841b-11e2-98a3-b3db6b9ac586_story.html, 19 Şubat 2020.
- Gordon, Michael R.: “Kerry Announces \$ 250 Million in U.S. Aid for Egypt”, The **New York Times**, March 3, 2013, (Çevrimiçi) <https://www.nytimes.com/2013/03/04/world/middleeast/kerry-announces-millions-in-us-aid-for-egypt.html>, 25 Şubat 2020.
- Hamad Allah, Juma ve Ramadan, Bassam: Kerry: I am not in Egypt to interfere in its affairs. I came as a friend of the country, not a specific group”, **almasryalyoum** Arabic, 02 March 2013, (Çevrimiçi) <https://www.almasryalyoum.com/news/details/292160>, 16 Ocak 2020.
- Holland, Steve ve Mason, Jeff: “Obama cancels military exercises, condemns violence in Egypt”, **Reuters**, August 16, 2013, (Çevrimiçi) <https://www.reuters.com/article/us-egypt-protests-obama/obama-cancels-military-exercises-condemns-violence-in-egypt-idUSBRE97E0N020130816>, 29 Aralık 2019.
- Holland, Steve ve Mason, Jeff: “Obama cancels military exercises, condemns violence in Egypt”, **Reuters**, August 16, 2013. (Çevrimiçi) <https://www.reuters.com/article/us-egypt-protests-obama/obama-cancels-military-exercises-condemns-violence-in-egypt-idUSBRE97E0N020130816>, 05 Ocak 2020.
- Hudson, John: “Knives Come Out for U.S. Ambassador to Egypt Anne Patterson”, **Foreign Policy**, July 3, 2013. <https://foreignpolicy.com/2013/07/03/knives-come-out-for-u-s-ambassador-to-egypt-anne-patterson/>, 05 Ocak 2020.

- Hudson, John: “U.S. Now Blamed for Undermining and Supporting Egypt’s Coup”, **Foreign Policy**, July 10, 2013, (Çevrimiçi) <https://foreignpolicy.com/2013/07/10/u-s-now-blamed-for-undermining-and-supporting-egypts-coup/>, 07 Ocak 2020.
- Hussein, Abdel-Rahman ve Black, Ian: “Mohamed Morsi calls for dialogue in attempt to quell Egypt's anger”, **The Guardian**, 7 Dec 2012, (Çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/world/2012/dec/06/mohamed-morsi-egypt>, 15 Şubat 2020.
- Ignatius, David: “Mohamed Morsi, our man in Cairo”, **Washington post**, December 7, 2012, (Çevrimiçi) **Error! Hyperlink reference not valid.**, 18 Şubat 2020.
- Kimball, Spencer: “US turns blind eye as army ousts Islamists”, **DW**, 04 July 2013, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/en/us-turns-blind-eye-as-army-ousts-islamists/a-16930480-0>, 05 Şubat 2020.
- Kirkpatrick, David D. ve El Sheikh, Mayy: “Morsi Spurned Deals, Seeing Military as Tamed”, **The New York Times**, July 6, 2013, (Çevrimiçi) <https://www.nytimes.com/2013/07/07/world/middleeast/morsi-spurned-deals-to-the-end-seeing-the-military-as-tamed.html>, 18 Şubat 2020.
- Kirkpatrick, David D. ve Myers, Steven Lee: “U.S. Defendants Leave Egypt Amid Growing Backlash”, **The New York Times**, March 1, 2012, (Çevrimiçi) <https://www.nytimes.com/2012/03/02/world/middleeast/travel-ban-lifted-american-defendants-have-yet-to-leave-egypt.html?mtrref=www.google.com&assetType=REGIWA> LL, 16 Şubat 2020.
- Kirkpatrick, David D.: “Thousands of Egyptians Protest Plan for Charter”, **The New York Times**, Dec. 4, 2012, (Çevrimiçi) <https://www.nytimes.com/2012/12/05/world/middleeast/egyptian-newspapers-and-broadcasters-protest-draft-constitution.html>, 16 Şubat 2020.
- Lamis Andoni, “In search of a great Arab leader?” **Aljazeera**, 29 September, 2010, (Çevrimiçi) <https://www.aljazeera.com/indepth/2010/09/2010929102544432244.html>, 02 Ocak 2020
- Lederman, Josh: US touts democracy as Egyptians clash in the streets, **The Times of Israel**, 5 July 2013, (Çevrimiçi)

- <https://www.timesofisrael.com/us-touts-democracy-as-egyptians-clash-in-the-streets/>, 15 Aralık 2019.
- Lynch, Marc: “They Hate Us, They Really Hate Us”, **Foreign Policy**, July 19, 2013, (Çevrimiçi)
<https://foreignpolicy.com/2013/07/19/they-hate-us-they-really-hate-us/>, 02 Şubat 2020.
- Majeed, Abeer Abdul: “The President meets the US Deputy Secretary of State and the businessmen delegation”, **Youm7 Arabic**, September 09, 2012, (Çevrimiçi)
<http://bit.ly/2Q4w7u>, 25 Ocak 2020.
- Makovsky, David: “Reviewing Egypt's Gains from Its Peace Treaty with Israel”, **The Washington Institute for Near East Policy**, March 7, 2011, (Çevrimiçi)
<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/reviewing-egypts-gains-from-its-peace-treaty-with-israel>, 25 Ocak 2020.
- Mansouri, Badia: “Morsi: My statements about the Jews were taken from context”, **Alhurra Arabic**, January 17, 2013, (Çevrimiçi)
<https://www.Alhurra.com/a/217784.html>, 07 Ocak 2020.
- McInerney, Stephen: “Fayza Abul Naga and Cairo's Campaign Against NGOs”, **Foreign Affairs**, February 22, 2012, (Çevrimiçi)
- Metzler, Rebekah: “John Kerry Yachts During Egyptian Crises”, **US news**, July 5, 2013, (Çevrimiçi)
<https://www.usnews.com/news/articles/2013/07/05/state-dept-now-admits-john-kerry-was-on-his-76-foot-yacht-on-the-fourth-of-july>, 12 Şubat 2020.
- Muhammad, Bahauddin: “US Senator McCain: The Egyptian army did what was necessary to defend the freedom of the people”, **elwatannews**, August 07, 2013, (Çevrimiçi)
<https://www.elwatannews.com/news/details/246155>, 05 Şubat 2020.
- Quinn, Andrew: “Clinton reassures Egypt's Mursi on U.S. assistance”, Reuters, September 25, 2012, (Çevrimiçi)
<https://www.reuters.com/article/us-egypt-usa-idUSBRE88M04520120925>, 07 Şubat 2020.
- Ramirez, Luis: “Pentagon Delays F-16 Deliveries to Egypt”, **VOA news**, July 24, 2013, (Çevrimiçi)

- <https://www.voanews.com/usa/pentagon-delays-f-16-deliveries-egypt>, 24 Ocak 2020.
- Rogin, Josh: “White House clarifies Obama’s statement that Egypt is not an ‘ally’”, **foreignpolicy**, September 13, 2012, (Çevrimiçi) <https://foreignpolicy.com/2012/09/13/white-house-clarifies-obamas-statement-that-egypt-is-not-an-ally/>, 24 Şubat 2020.
- Rogin, Josh ve Lake, Eli: “Ambassador Anne Patterson, the Controversial Face of America’s Egypt Policy”, **the daily beast**, Jul. 11, 2017, (Çevrimiçi) <https://www.thedailybeast.com/ambassador-anne-patterson-the-controversial-face-of-americas-egypt-policy>, 17 Ocak 2020.
- Rogin, Josh: “How Obama Lost His Influence in Egypt”, **the daily beast**, Aug. 16, 2013, (Çevrimiçi) <https://www.thedailybeast.com/how-obama-lost-his-influence-in-egypt?ref=scroll>, 19 Ocak 2020.
- Ryan, Missy ve Stewart, Phil: “Amid Egypt rights abuses, U.S. stalls over more military aid,” **Reuters**, May 20, 2014, (Çevrimiçi) <https://mobile.reuters.com/article/amp/idINKBN0E009N20140520>, 22 Aralık 2019.
- Saleh, Amin: “McCain meets ElBaradei, Abu Balgar, Ham awy and Gha ali to discuss the current situation”, **youn7**, January 16, 2013, (Çevrimiçi) <http://bit.ly/2Srsplw>, 18 Aralık 2019.
- Saleh, Yasmine ve Taylor, Paul: “Special Report- The Last Days Before Morsi's Fall”, **Reuters**, July 6, 2013, (Çevrimiçi) <https://ara.reuters.com/article/idARACAE9B22OV20130706>, 11 Ocak 2020.
- Schmitt, Eric: Cairo Military Firmly Hooked to U.S. Lifeline, **The New York Times**, Aug. 20, 2013, (Çevrimiçi) <https://www.nytimes.com/2013/08/21/world/middleeast/cairo-military-firmly-hooked-to-us-lifeline.html>, 05 Ocak 2020.
- Schneider, Cynthia P.: “Missing in Action”, **Brookings**, August 15, 2013, (Çevrimiçi) <https://www.brookings.edu/articles/missing-in-action/>, 12 Ocak 2020.
- Sisk, Richard: “Hagel Contacts Egyptian General Now In Charge”, **Military Site**, Jul 3, 2013, (Çevrimiçi)

- <https://www.military.com/daily-news/2013/07/03/hagel-contacts-egyptian-general-now-in-charge.html>, 12 Ocak 2020
- Sly, Liz: Abigail Hauslohner, "Conflict in Egypt deepens, spreads", **Washington Post**, August 16, 2013, (Çevrimiçi) **Error! Hyperlink reference not valid.**, 25 Aralık 2019.
- Stolberg, Sheryl Gay ve Wisner, Frank: the Diplomat Sent to Prod Mubarak, Feb. 2, 2011, (Çevrimiçi) <https://www.nytimes.com/2011/02/03/world/middleeast/03wisner.html>, 13 Ocak 2020.
- Trager, Eric: "Making the Most of Limited U.S. Leverage in Egypt", **Wall Street Journal**, Aug. 11, 2013, (Çevrimiçi) <https://www.wsj.com/articles/making-the-most-of-limited-us-leverage-in-egypt-1376259689>, 19 Ocak 2020.
- Wallin, Matthew: "U.S. Military Bases and Facilities in the Middle East... Fact Sheet", **American Security Project**, June 2018, p. 3, (Çevrimiçi) <https://www.americansecurityproject.org/wp-content/uploads/2018/06/Ref-0213-US-Military-Bases-and-Facilities-Middle-East.pdf>, 19 Şubat 2020.
- "After the armistice agreement, Israel and Hamas celebrate victory and threaten to retaliate", **DW**, November 21, 2012, (Çevrimiçi) <http://bit.ly/2nUYBR>, 19 Şubat 2020.
- "A security source: The decision to ban the travel of the son of the US Secretary of Transportation was issued by the Attorney General.", **Ahram Gate -Arabic**, Jan 27, 2012, (Çevrimiçi) <http://gate.ahram.org.eg/News/165227.aspx>, 25 Ocak 2020.
- "America's ambassador to Egypt calls for reforms", **Aljazeera Net Arabic**, February 11, 2013, (Çevrimiçi) <http://bit.ly/2SxUg3l>, 25 Ocak 2020.
- "America's Coordinator for Middle East Affairs stresses the importance of a comprehensive government in Egypt", **Ahram Gate Arabic**, May 14, 2013, (Çevrimiçi) <http://gate.ahram.org.eg/News/346062.aspx>, 11 Şubat 2020.
- "Anne Patterson talks about her interview with Khairat Al-Shater and Al-Morshed", **CBC TV interview**, May 20, 2013, (Çevrimiçi) <https://www.youtube.com/watch?v=pdNg0oRcJK0>, 12 Şubat 2020.
- "Clinton promises Morsi American support", **Aljazeera net Arabic**, July 14, 2012, (Çevrimiçi) <http://bit.ly/2tRT7t9>, 11 Ocak 2020.
- "Clinton supports the establishment of a full democracy in Egypt and the return of the army to its role in protecting national security", **france24 Arabic**, July 15, 2012, (Çevrimiçi) <http://bit.ly/2EWVNm>, 19 Ocak 2020.

"Hagel is on a six-day trip to the Middle East", **US Department of Defence site**, April 23, 2013, (Çevrimiçi)

<https://www.defense.gov/observe/photo-gallery/igphoto/2001180874/>, 25 Ocak 2020.

"Head of the US Supreme Court in Egypt to get to know the stage of democratic transformation", **Ahram Gate -Arabic**, Jan 28, 2012, (Çevrimiçi)

<http://gate.ahram.org.eg/News/165614.aspx>, 22 Şubat 2020.

"Kerry after meeting "Nabil El-Arabi": free ing Mubarak's fortune in the United States is an Egyptian decision", **Ahram Gate -Arabic**, March 20, 2011, (Çevrimiçi)

<http://gate.ahram.org.eg/News/51516.aspx>, 12 Ocak 2020.

"Kerry: The way forward is in the hands of the Egyptian people ... committed, and we continue to cooperate with the interim government", **Ahram Gate Arabic**, November 3, 2013, (Çevrimiçi) <http://gate.ahram.org.eg/News/413633.aspx>, 13 Ocak 2020.

"Morsi holds onto power and refuses to alert the armed forces", **DW**, July 02, 2013, (Çevrimiçi) <http://bit.ly/35Rq7iv>, 12 Ocak 2020.

"Panetta calls on "Tantawi" to lift the travel ban on members of the Republican Institute", **Almasryalyoum-Arabic**, Jan 30, 2012. (Çevrimiçi)

<https://www.almazryalyoum.com/news/details/148052>, 18 Şubat 2020.

"Panetta" tells Tantawi his concern about the "raids" and the "US State Department": we talked to Cairo "firmly", **Almasryalyoum- Arabic**, December 31, 2011, (Çevrimiçi) <https://www.almazryalyoum.com/news/details/138913>, 28 Şubat 2020.

"Patterson: Washington opposes chaos and has doubts that street action will produce better results than the elections", **Ahram Gate Arabic**, June 20, 2013, (Çevrimiçi) <http://gate.ahram.org.eg/News/361697.aspx>, 17 Aralık 2019.

"Peres: We are very concerned about any change in the electoral system in Egypt", **Ahram Gate -Arabic**, February 6, 2011, (Çevrimiçi)

<http://gate.ahram.org.eg/News/37268.aspx>, 14 Ocak 2020.

"The statements of Assistant Secretary of Defense Greg Schulte about US-Egyptian military relations", **America in Arabic**, October 29, 2013, (Çevrimiçi) <http://bit.ly/2GuYr8Q>, 12 Ocak 2020.

"The US State Department: The only party that stands next to it is the Egyptian people.. And Morsi is the democratically elected president" , **Ahram Gate-Arabic**, July 1, 2013., (Çevrimiçi)

<http://gate.ahram.org.eg/News/366998.aspx>, 18 Ocak 2020.

"US officials: "Kerry" will seek to persuade Morsi to form a consensual government", **almazryalyoum Arabic**, March 02, 2013, (Çevrimiçi)

<https://www.almazryalyoum.com/news/details/292037>, 02 Şubat 2020.

"US officials: The military risks stopping aid if it turns up.. Obama urges Morsi for early presidential elections", **Ahram Gate-Arabic**, July 2, 2013. (Çevrimiçi) <http://gate.ahram.org.eg/News/367455.aspx>, 05 Şubat 2020.

"US Secretary of Defence: Military aid to Egypt continues.", **Almasryalyoum**, March 23, 2011, (Çevrimiçi) <https://www.almazryalyoum.com/news/details/120921>, 24 Ocak 2020.

"US urges restraint in Egypt, says government stable", **Reuters**, January 25, 2011, (Çevrimiçi) <https://www.reuters.com/article/oatp-egypt-protest-clinton-idAFJOE700KF20110125>, 12 Ocak 2020.

"Washington is "closely monitoring" the development of the situation in the Ga a Strip following al-Jabari killing", **BBC Arabic**, November 14, 2012, (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/Arabic/middleeast/2012/11/121114_us_reaction_ga_a.shtml, 14 Ocak 2020.

"\$ 30 billion in US aid contributions to development programs in Egypt in 40 years", **ahram News-Arabic**, October 3, 2019, (Çevrimiçi) <http://gate.ahram.org.eg/News/2289058.aspx>, 14 Ocak 2020.

"A Guide to the United States' History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: Egypt", **Department of state, Office of the Historian, Foreign Service Institute**, t.y. (Çevrimiçi) <https://history.state.gov/countries/egypt>, 02 Şubat 2020.

"After the visit of the "American" businessmen delegation to Egypt ... the economic interests reduce religious tension", **elwatannews Arabic**, September 14, 2012, (Çevrimiçi) <https://www.elwatannews.com/news/details/49200>, 08 Ocak 2020.

"Alhukma'a taqtarih taklif sulayman bimarhalat aintiqliat bidaman aljaysh.. watuakidu: al'ikhwan ln yatarashahau lilriyaasati", **Almisrii Alyawm**, 04-02-2011, (Çevrimiçi) <https://www.almazryalyoum.com/news/details/112388>, 24 Şubat 2020.

"Al-Katatni receives the US President's envoy to the Middle East", **shorouknews Arabic**, May 12, 2013, (Çevrimiçi) <https://www.shorouknews.com//news/view.aspx?cdate=12052013&id=b4e6fa54-c0d0-46af-b20a-9a24471069a9>, 12 Aralık 2019.

"Army official: Cancellation of military exercises with America does not reflect our desire to move away from Washington", **Almasryalyoum-Arabic**, September 18, 2011, (Çevrimiçi) <https://www.almazryalyoum.com/news/details/104063>, 02 Şubat 2020.

"Carter meets the Brotherhood of Egypt", **Alja eera**, Jan 13, 2012, (Çevrimiçi) <http://bit.ly/35FvWj1>, 08 Ocak 2020.

“CBC Television Interview with William Burn”, YouTube, 1 Jan 2012, (Çevrimiçi)
<https://www.youtube.com/watch?v=BB9Jy8d0WFw>, 12 Şubat 2020.

“Clinton ends a visit to Egypt amid widespread controversy and separate demonstrations”, **BBC News Arabic youtube channel**, 16 Jul 2012, (Çevrimiçi)
<https://www.youtube.com/watch?v=ebx0lhoyyf0>, 28 Aralık 2019.

“Clinton visits Tahrir Square and is criticized by Egyptian activists”, **BBC Arabic**, March 16, 2011, (Çevrimiçi)
https://www.bbc.com/Arabic/middleeast/2011/03/110315_clinton_cairo, 15 Şubat 2020.

“Demonstrations of “Friday of departure” gather in Cairo's Tahrir Square and in other cities”, **BBC Arabic**, 04-02-2011, (Çevrimiçi)
https://www.bbc.com/Arabic/middleeast/2011/02/110204_egypt_massprotest.shtml, 14 Şubat 2020.

“Despite Rights Concerns, U.S. Plans to Resume Egypt Aid”, **New York Times**, March 15, 2012, (Çevrimiçi)
<https://www.nytimes.com/2012/03/16/world/middleeast/us-military-aid-to-egypt-to-resume-officials-say.html>, 24 Şubat 2020.

“Egypt announces a truce agreement between Hamas and Israel”, **DW**, November 21, 2012, (Çevrimiçi) <http://bit.ly/358oqq>, 19 Kasım 2019.

“Egypt assures America of stopping the raid on the headquarters of human rights organizations”, **Reuters Arabic**, December 30, 2011, (Çevrimiçi)
<https://ara.reuters.com/article/idARASAL07249020111230>, 02 Şubat 2020.

“Egypt declares el-Sisi winner of presidential election”, **CNN**, June 4, 2014, (Çevrimiçi) <https://edition.cnn.com/2014/06/03/world/africa/egypt-presidential-election/index.html>, 07 Ocak 2020.

“Egyptian voters back new constitution in referendum”, **BBC**, 25 December 2012, (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-20842487>, 05 Kasım 2019.

“Emad Jad: Patterson asked Pope Tawadros to prevent the Copts from leaving Morsi”, **Sada Elbalad TV interview**, 12 Dec 2017, (Çevrimiçi)
<https://www.youtube.com/watch?v=-uEY3t6CiI8>, 25 Ocak 2020.

“End of the “Eagle Salute” maneuver with an American participation”, **Alhurra news-Arabic**, March 25, 2016, (Çevrimiçi)
<https://www.Alhurra.com/a/egypt-usa-military-exercises/300191.html>, 23 Ocak 2020.

“Field Marshal Tantawi discusses Egyptian-American relations and the situation in the region with John Kerry”, **state information service**, December 11, 2011, (Çevrimiçi) <http://bit.ly/2RbfWjM>, 02 Ocak 2020.

“Field Marshal Tantawi discusses with Al-Jan uri Egyptian-American relations”, **state information service**, February 13, 2012, (Çevrimiçi) <http://bit.ly/36Iyuyi>, 16 Ocak 2020.

“Hillary Clinton Keynote Address at the National Democratic Institute's 201Democracy Awards Dinner”, Washington, November 7, 2011, (Çevrimiçi) <http://bit.ly/37P1JiE> 12 Ocak 2020.

“Hillary Clinton's memoir on January Revolution”, **Elwatannews-Arabic**, June 12, 2014, (Çevrimiçi) <https://www.elwatannews.com/news/details/502507?t=push>, 05 Ocak 2020.

“Israeli diplomats leave Cairo and Obama asks Egypt to protect the embassy”, **BBC Arabic**, September 10, 2011, (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/Arabic/middleeast/2011/09/110910_embassy_cairo_latest, 09 Ocak 2020.

“Issam Al-Haddad: The president does not accept insulting anyone because of religion or race”, **state information service**, January 18, 2013, (Çevrimiçi) <http://bit.ly/2svjc0N>, 09 Ocak 2020.

“January 25 Revolution: Washington and 18 days of anger”, **BBC Arabic**, January 25, 2016, (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/Arabic/middleeast/2016/01/160125_egypt_us_25_january_revolution, 28 Ocak 2020.

“John McCain press conference and accompanying delegation”, **Almasryalyoum You tube channel**, Feb 21, 2012, (Çevrimiçi) <https://www.youtube.com/watch?v=9NK4-wK8kHQ>, 05 Ocak 2020.

“John McCain: I will not ask Egypt to release the Americans, and I will explain the seriousness of the "consequences"”, **Almasryalyoum-Arabic**, February 17, 2012, (Çevrimiçi) <https://www.almasryalyoum.com/news/details/152415>, 14 Ocak 2020.

“Lift the travel ban on foreign defendants in the case of NGOs in Egypt”, **BBC Arabic**, February. 29, 2012, (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/Arabic/middleeast/2012/02/120229_egypt_ngos_travel, 19 Ocak 2020.

“Mahmoud Saad: In what capacity is the US ambassador sitting with Khairat Al-Shater?”, **Al Nahar TV programm**, 20 Jun 2013, (Çevrimiçi) <https://www.youtube.com/watch?v=flpxvxacn4U>, 21 Şubat 2020.

“McCain: We strongly protested Morsi's statements about the Jews”, **Almasry Alyoum youtube channel**, 17 Jan 2013, (Çevrimiçi) <https://www.youtube.com/watch?v=LkN2GO0ebNk>, 08 Ocak 2020.

“Morsi appoints 90 members to the Shura Council”, **CNN Arabic**, December 23, 2012, (Çevrimiçi) http://archive.Arabic.cnn.com/2012/middle_east/12/23/mursi.shoura.member/index.html, 09 Şubat 2020.

“Morsi meets "McCain" and the delegation of "American Senators" to discuss the situation in the region and support the economy”, **almasryalyoum Arabic**, Jan 16, 2013. (Çevrimiçi), <https://www.almasryalyoum.com/news/details/281945>, 13 Şubat 2020.

“Morsi: "Aggression" against Ga a is unacceptable”, **skynews Arabic**, November 15, 2012, (Çevrimiçi) <http://bit.ly/2QjdJ5j>, 06 Aralık 2019

“New details about the Israeli Embassy storm in Cairo”, **BBC Arabic**, September 10, 2011, (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/Arabic/middleeast/2011/09/110910_israel_security_egypt_details, 18 Şubat 2020.

“Obama Administration Corrects Clapper's Claim That Muslim Brotherhood Is 'Secular'”, **Foxnews**, February 10, 2011, (Çevrimiçi) <https://www.foxnews.com/politics/obama-administration-corrects-clappers-claim-that-muslim-brotherhood-is-secular>, 17 Aralık 2019.

“Obama calls again to Morsi and Netanyahu”, **elwatannews Arabic**, November 19, 2012, (Çevrimiçi), <https://www.elwatannews.com/news/details/80054>, 18 Ocak 2020.

“Obama calls Morsi and stresses Washington's continued support for the democratic transition in Egypt”, **Alhurra Arabic**, February 27, 2013, (Çevrimiçi) <https://www.Alhurra.com/a/usa-president-calls-morsi-opposition-boycotts-elections/219287.html>, 18 Ocak 2020.

“Obama condemns bloodshed in Egypt and cancels the "bright star" exercise”, **BBC Arabic**, August 15, 2013, (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/Arabic/middleeast/2013/08/130815_egypt_morsi_storms_offices, 19 Ocak 2020.

“Obama speaks with UAE Crown Prince, Qatar Emir about Egypt concerns”, **Egypt independent**, July 10, 2013, (Çevrimiçi) <https://ww.egyptindependent.com/obama-speaks-uae-crown-prince-qatar-emir-about-egypt-concerns/>, 05 Aralık 2019.

“Obama warns the military against "coup" against Morsi”, **CNN Arabic**, July 02, 2013, (Çevrimiçi)

http://archive.Arabic.cnn.com/2013/middle_east/7/2/obama.morsy/index.html, 20 Ocak 2020.

“Obama: Egypt has options”, **CNN**, February 6th, 2011., (Çevrimiçi) <http://politicalticker.blogs.cnn.com/2011/02/06/obama-egypt-has-options/>, 21 Ocak 2020.

“Obama: Egypt is not US ally, nor an enemy”, **BBC news**, September 13, 2012, (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-19584265>, 18 Şubat 2020.

“Palestinian Records, **The Yearbook of the Palestinian cause of 1975**, Beirut, 1976, (Çevrimiçi)

“Postponement of the announcement of the results of the presidential elections and Clinton calls on the army to hand over power to the new president”, **france24 Arabic**, 06/21/2012, (Çevrimiçi) <http://bit.ly/2SuYcBR>, 14 Ocak 2020.

“Readout of the President’s Call with President-Elect Morsi of Egypt”, **The White House Office of the Press Secretary**, June 24, 2012, (Çevrimiçi) <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2012/06/24/readout-president-s-call-president-elect-morsi-egypt>, 22 Şubat 2020.

“Rogers calls on Obama to go to Congress to discuss the possibility of excluding Egypt from free ing US aid”, **elwatannews**, July 07, 2013, (Çevrimiçi) <https://www.elwatannews.com/news/details/220782>, 04 Ocak 2020.

“Saudi Arabia and UAE prop up Egypt regime with offer of \$8bn”, **Financial Times**, Jul 10, 2013, (Çevrimiçi) <https://www.ft.com/content/7e066bdc-e8a2-11e2-8e9e-00144feabdc0>, 19 Ocak 2020.

“Secrets of the most dangerous 24 hours in the case of foreign financing”, **shorouknews**, March 2, 2012, (Çevrimiçi) <https://www.shorouknews.com/news/view.aspx?cdate=02032012&id=1c8eb86b-2a04-40cc-9b6f-607fe231913e>, 22 Şubat 2020.

“Separation of forces between Egypt and Israel (1974-agreement)”, **Palestinian Encyclopaedia**, September 15, 2014 (Çevrimiçi), <http://bit.ly/39mRDYL>, 21 Ocak 2020.

“Separation of forces between Egypt and Israel (1974-agreement)”, **Palestinian Encyclopaedia**, September 15, 2014, (Çevrimiçi), <http://bit.ly/2Tdd6NM>, 22 Ocak 2020.

“Statement by President Barack Obama on Egypt”, **The Office of the Press Secretary**, July 03,2013, (Çevrimiçi) <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2013/07/03/statement-president-barack-obama-egypt>, 21 Ocak 2020.

“Statement by the Muslim Brotherhood on the dialogue session with the Vice President”, **Ikhwan wiki**, 06-02-2011(Çevrimiçi) , <http://bit.ly/2NefbFg>, 18 Ocak 2020.

“Tantawi and McCain discuss the developments of Egyptian-American relations”, **state information service**, February 21, 2012, (Çevrimiçi), <http://bit.ly/36IyD4O>, 15 Şubat 2020.

“The Constitution of the Arab Republic of Egypt for the year 2012”, **manshurat**, December 25, 2012, (Çevrimiçi) <https://manshurat.org/node/3573>, 08 Ocak 2020.

“The Egyptian President annuls the decision to dissolve Parliament, and the Military Council holds an emergency meeting”, **BBC Arabic**, July 8, 2012, (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/Arabic/middleeast/2012/07/120708_egypt_parliament_decision, 17 Ocak 2020.

“The final results confirm the Islamists winning a majority of seats in the Egyptian parliament”, **BBC Arabic**, January 22, 2012 (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/Arabic/middleeast/2012/01/120121_egypt_elex_results, 16 Ocak 2020.

“The government defends the decision to raid the headquarters of human rights organizations”, **BBC Arabic**, January 2, 2012, (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/Arabic/middleeast/2012/01/120101_egypt_offices_shut, 09 Ocak 2020.

“The Muslim Brotherhood begins a dialogue with Vice President Omar Suleiman”, **France24**, 06-02-2011. (Çevrimiçi) <https://www.france24.com/ar/20110206-brotherhood-muslim-egypt-talks-dialogue-omar-suleiman-president-mubarak-opposition> 19 Ocak 2020.

“The White House: Obama calls Morsi 3 times within 24 hours to discuss the Ga a crisis”, **almasryalyoum arabic**, Nov. 20, 2012, (Çevrimiçi) <https://www.almasryalyoum.com/news/details/247244>, 05 Ocak 2020.

“The White House: Obama spoke with Tantawi and confirmed his support for the democratic transition in Egypt”, **ahram gate -Arabic**, Jan 20, 2012, (Çevrimiçi) <http://gate.ahram.org.eg/News/162690.aspx>, 22 Ocak 2020.

“Three foreign ministers resigned due to Sadat's closeness to Israel ... What did they say in their memoirs?”, **Raseef22**, October 15, 2018, (Çevrimiçi) <http://bit.ly/37UOnBK>, 22 Ocak 2020.

“Timeline: Echoes and international reactions to Egypt’s events”, **BBC Arabic**, February 11, 2011, (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/Arabic/middleeast/2011/02/110203_egypt_reactions, 05 Şubat 2020.

“TRANSCRIPT: President Obama’s remarks on Egypt”, **Washington Post**, August 15, 2013. (Çevrimiçi)

https://www.WashingtonPost.com/politics/transcript-president-obamas-remarks-on-egypt/2013/08/15/5f69252a-05b7-11e3-a07f-49ddc7417125_story.html, 12 Şubat 2020.

“U.S. Response to Egypt Crisis”, **Wilson centre**, July 15, 2013, (Çevrimiçi)

<https://www.wilsoncenter.org/article/us-response-to-egypt-crisis>, 17 Ocak 2020.

“U.S. urges Egyptian military not to overthrow Morsi”, **UPI news**, July 2, 2013, (Çevrimiçi)

https://www.upi.com/Top_News/World-News/2013/07/02/US-urges-Egyptian-military-not-to-overthrow-Morsi/12391372745034/, 22 Şubat 2020.

“US Concern of Referring Foreign Activists to the Judiciary”, **BBC Arabic**, February 8, 2012, (Çevrimiçi)

https://www.bbc.com/Arabic/mobile/middleeast/2012/02/120208_egypt_activists_court.shtml. 21 Ocak 2020.

“US official: Obama admires Morsi "pragmatism and trust", **almasryalyoum Arabic**, November 23, 2012, (Çevrimiçi)

<https://www.almasryalyoum.com/news/details/249063> 27 Şubat 2020

“US says concerned with Egyptian law that restricts protests”, **Egypt independent**, November 26, 2013. <https://www.egyptindependent.com/us-says-concerned-egyptian-law-restricts-protests/> 22 Ocak 2020

“US to deliver F16 fighter jets to Egypt as anti-American sentiment grows”, **RT**, 1Jul, 2013. <https://www.rt.com/news/us-fighter-jets-egypt-930/> 25 Şubat 2020.

“USAID and Egypt's strategic partnership: proven commitment, growing capacity, and enhanced private sector engagement”, **U.S. agency of international development (USAID)**, October 3, 2019, (Çevrimiçi)

<https://www.usaid.gov/egypt/speeches/oct-3-2019-usaid-and-egypt-strategic-partnership-proven-commitment-growing-capacity>, 05 Ocak 2020.

“Washington: We are concerned about the military trial of the activists, and the "Bright Star" dates back in 2013”, **Almasryalyoum-Arabic**, September 18, 2011, (Çevrimiçi)

<https://www.almasryalyoum.com/news/details/104138>, 18 Ocak 2020.

“What is the impact of Washington's condemnation of the use of violence against demonstrators in Egypt?”, **BBC Arabic**, August 15, 2013, (Çevrimiçi)

https://www.bbc.com/Arabic/interactivity/2013/08/130814_comments_egypt_emergency_state, 18 Ocak 2020.

“**Camp David Agreement and its dangers**”, Documentary, Institute for Palestine Studies, Beirut, 1978, (Çevrimiçi)

2001-2009 Archive for the U.S. Department of State, **The Baghdad Pact (1955) and the Central Treaty Organization (CENTO)**, t.y., (Çevrimiçi) <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/time/lw/98683.htm>, 16 Ocak 2020.

Bu girişim sırasında Başkan Mursi'nin danışmanı "Khaled Al-Qazaz" ve Katar Dışişleri Bakanı ifadesinden "Khaled Al-Attiyah", **youtube**, t.y., (Çevrimiçi) <http://bit.ly/3adPUoF>, 16 Ocak 2020.

Chronology of the most important events in Egypt since the January 25 revolution", **Reuters-Arabic**, January 24, 2012, (Çevrimiçi) <https://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80N07N20120124>, 11 Ocak 2020.

Department of state, Office of the Historian, Foreign Service Institute, **177. Memorandum of Conversation**, t.y. (Çevrimiçi) <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v08/d177>, 22 Şubat 2020.

Department of state, Office of the Historian, Foreign Service Institute, **Camp David Accords and the Arab-Israeli Peace Process**, t.y. (Çevrimiçi) <https://history.state.gov/milestones/1977-1980/camp-david>, 15 Ocak 2020.

Egyptian authorities ban further protests after 'day of anger', **France24**, 26-01-2011, (Çevrimiçi) <https://www.france24.com/en/20110126-egypt-protests-democracy-mubarak-tunisia-france-cairo> , 17 Ocak 2020.

Henry Kissinger, Department of state, Office of the Historian, Foreign Service Institute t.y., (Çevrimiçi) <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/kissinger-henry-a>, 22 Şubat 2020.

McCain calls Mubarak to step down, Clinton calls for investigation into violence, **BBC Arabic**, February 3, 2011, (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/Arabic/middleeast/2011/02/110202_america_reax, 17 Ocak 2020.

Ministry of External Affairs, Government of India, "**History and Evolution of Non-Aligned Movement**" August 22, 2012, (Çevrimiçi) <https://mea.gov.in/in-focus-article.htm?20349/History+and+Evolution+of+NonAligned+Movement>, 15 Aralık 2019.

President Sadat's speech in the Knesset, Youtube video, t.y., (Çevrimiçi) https://www.youtube.com/watch?v=j-4tch_cyAM, 18 Aralık 2019.

President Sadat's speech in the Knesset, Youtube video. t.y., (Çevrimiçi) <https://www.youtube.com/watch?v=WiPumjPLPf8>, 15 Ocak 2020.

The UN Charter, CHAPTER VI: **Pacific Settlement of Disputes**, Article 33 t.y., (Çevrimiçi) <https://www.un.org/en/sections/un-charter/chapter-vi/index.html>, 18 Ocak 2020.

